

Anton Pavlovici Cehov

OPERE Complete – Vol. 3

Povestiri

CUPRINS:

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

„Uniforma căpitanului”

La marelăleasa nobilimii.

Cronologie vie.

La baia de aburi.

Ființe mărunte.

Sâcâială.

Ultima mohicană.

Camere mobilate.

S-au desființat!

Curcă plouată.

Ghetele.

Nervi.

Vilegiaturiști.

Prefăcuții.

Mihalțul.

Un nume care vine de la cal.

Rătăciții.

Vânătorul.

Răufăcătorul.

Filosoful.

Tată de familie.

Cadavrul.

Norocul femeilor.

Bucătăreasa se mărită.

Majurul Prișibeev.

În țară străină.

Buimac de somn.

Tratament împotriva darului beției.

Un câine scump.

Scriitorul.

Când te întreci cu gluma.

Bătrânețe.

Durere.
Ce mai călători!
Incognito.
Un impresar sub divan.
Semnul mirării.
Oglinda.

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE
„OPERE”

Obligații de sărbători.
Procesul anului 1884
Însemnări de serviciu.
Dialog între un om și un câine.
Reguli pentru scriitorii începători.
Bacșiș de sărbători.
Care mai de care.
Raport.
Disperatul.
Viața e minunată!
Plimbare la Sokolniki.
Verzi și uscate.
Diplomatul.
Un cuib de chiaburi.
Câte ceva despre S. Dargomâjski.
Tașca.
Amenințarea.
Fleacuri „Ea”
Despre pești și pescuit.
Scara onorurilor.
Tare de cap.
Din amintirile unui idealist.
La farmacie.
Nu i-a fost scris.
O introducere neapărat trebuincioasă.
În vagon.
Musalirul.
Calul și ciuta fremătătoare.
Om de afaceri.
Înecatul.
Palavragiile.
Primarul.
Stâncă neclintită.
După reprezentația dată în beneficiul tragedianului.
Cultură generală.
Doi ziariști.
Psihopații.
Cocoșul indian.

Contrabasistul și flautistul.
Ninocika.
Pianistul.
Fără post.
Căsătoria peste 10-15 ani.
O cârpă.
Sfântă simplitate.
Cinicul.
Mari d'elle.
Visul.
A. P. CEHOV.
Fotografie din anul 1885.

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”
„Uniforma căpitanului”

Soarele abia răsărit se uita posomorât la orașul de provincie, cocoșii nici nu apucaseră să-și dezmoștească bine mădulele, și în cârciuma lui moș Râkin¹ se și înființaseră mușteriii. Erau trei: croitorul Merkulov, vardistul Jratva² și Smehunov³, curierul administrației financiare. Tustrei erau chercheliți.

— Să nu spui asta! Nici gând să fie așa! Filofofa Merkulov, ținându-l pe vardist de un nasture. Din punct de vedere croitoricesc, un funcționar civil – firește unul ceva mai răsărit în grad – îl taie întotdeauna pe un general. Să luăm bunăoară un șambelan. Ce fel de om e? Și ce învârtește în meseria lui? Păi, fă socoteala. Patru arșini din postavul cel mai prima întâi de la fabrica Pründel și fiii, nasturi de aur, guler de aur, pantaloni albi cu lampas de aur, piepții toți numai de aur, până și mânecile și buzunarele de la spate strălucesc de-ți iau ochii. Darmite dacă lucrezi pentru domnii de la curte: maestrul de călărie, maestrul de ceremonie și mai știi eu ce mărimi! Cam cum îți închipui tu treaba asta? Îmi aduc și acum aminte cum am lucrat odată pe brânci, tot atelierul, pentru contele Andrei Semionâci Vonlearevski, mare maestru la curte. O uniformă, de nu-ți venea să o atingi! Când o luai în mână, începeau să-ți zvâcnească venele, uite așa: țac! Țac! Te pui cu boierii adevărați? Când își comandă ei haine, să nu îndrăznești să-i pisezi cu probele. Cum ai luat măsura, pun-te, nenicule pe lucru și nici prin cap să nu-ți treacă cumva că ai putea să te duci să încerci haina boierului sau s-o ajustezi pe el. Dacă ești croitor ca lumea, trebuie s-o potrivești din capul locului, să iasă turnată. Vorba ceea: sari din clopotniță și nimerești drept în cizme. Asta-i! Mi-aduc aminte, măi frate. Peste drum de noi se afla corpul de jandarmi. Jupânul nostru, Osip Iaklici, alegea câte un jandarm care să se potrivească la măsuri cu clientul și făcea proba pe el. Pentru uniforma contelui, am ales tot așa un jandarm potrivit. Era un flăcăiandru. L-am chemat și i-am spus: „la îmbracă tu asta, mă țărane, și fandosește-te!” Și ce să vezi! Să te strici de

râs, nu alta! A îmbrăcat flăcăul uniforma, s-a uitat la piepți și. Comedie mare: întâi a încremenit, pe urmă a început să tremure – și a leșinat.

— Dar pentru vreun ispravnic ai lucrat? Îl întrebă Smehunov.

— Ei, na-ți-o bună, ai găsit și tu mărime de care să întrebi! Păi la Petersburg ispravnici din ăștia mișună ca ploșnițele. Numai aici se căciulește toată lumea la ei, dar acolo mai, mai că li se spune: „la vezi-ți de treabă, ce te bagi!” Am lucrat și pentru domni ofițeri și chiar pentru persoane din primele patru ranguri. Pentru fiecare rang e altă mâncare de pește. Dacă, bunăoară, ai rangul al cincilea⁴, nu e mare lucru de capul tău. Poți să vii liniștit paste o săptămână la croitor, că uniforma e gata. Nu-i brodat cu fir decât gulerul și manșeta. Ei, dar dacă venea un client de rangul al patrulea, sau al treilea, sau chiar de-al doilea, mamă Doamne! Jupânul ne pune pe toți pe jăratec și trăgea o fugă la corpul de jandarmi. Am lucrat odată și pentru consulul Persiei, măi frate. L-am brodat pe piept și pe spate covrigi de aur de o mie cinci sute de ruble. Credeam că n-o să vedem un ban de la el; când colo, să vezi minune: ne-a plătit. La Petersburg până și tătarii au suflet nobil.

Și Merkulov mai înșiră multă vreme astfel câte în Lună și în stele. Pe la orele nouă, îl podidi plânsul de atâtea amintiri și începu să se jeluiască amarnic de soarta care îl zvârlise într-un orașel plin doar de negustori și de târgoveți. Între timp, vardistul dusesese doi inși la poliție, curierul dăduse fuga de vreo două ori la poștă și la administrația financiară, și Merkulov tot se mai jeluia. Pe la amiază, stătea în fața țârcovnicului, se bătea cu pumnul în piept și bâiguia:

— N-am chef să lucrez pentru bătărași! Nu vreau! La Petersburg am lucrat personal pentru baronul Spitzel și pentru domnii ofițeri! Lasă-mă în pace, antereu cu barbă, piei din ochii mei! Cară-te de aici!

— Ai căzut pradă îngâmfării, Trifon Panteleici, îl dăscălea slujitorul bisericesc. Ai fi dumneata artist în meseria dumitale, dar de Dumnezeu și de religie nu trebuie să uiți. Cam ca dumneata făcea și Arie și a murit de moarte rușinoasă. Of, la fel ai să mori și dumneata.

— Las' să mor! Mai bine să mor decât să croiesc sumane!

— Blestematul ăla al meu o fi pe aici? Răsună deodată, dincolo de ușă, un glas răgușit și în cârciumă intră Axinia, nevasta lui Merkulov, o femeie mai în vârstă, cu mânecile suflecate și burta curmată de șiretul fustei. Unde-i nemernicul? Zbieră ea din nou, aruncând o privire mânioasă asupra mușteriiilor. Hai acasă, plesni-ți-ar bojocii, te caută un ofițer!

— Ce ofițer? Se miră Merkulov.

— Dracu' știe! Spune că vrea să-ți facă o comandă.

Merkulov își frecă cu toate cinci degetele nasul lui mare, așa cum obișnuia de câte ori se afla în culmea mirării, și mormăi:

— Muierea asta bate câmpii. De cincisprezece ani de zile n-am văzut la față un nobil și astăzi, în zi de post, să pice așa, din senin, un ofițer cu o comandă! Hm! Trebuie să mă duc să văd.

Merkulov ieși din cârciumă și se îndreptă împleticindu-se spre casă. Nevastă-sa nu-l amăgise. În pragul căsuței sale îl zări pe căpitanul Urceaev⁵ de la adjutantura cercului de recrutare din localitate.

— Pe unde-mi hoinărești? Îl întâmpină căpitanul. De un ceas te aștept. Poți să-mi faci o uniformă?

— Înălțimea Voastră. Doamne! Începu să bolborosească Merkulov, înecându-se și smulgându-și de pe cap căciula, împreună cu un smoc de păr. Înălțimea Voastră! Dar credeți că-i prima dată când mi se dă o comandă? Of, Doamne! Am lucrat pentru baronul Sputzel. Eduard Karlâci. Domnul sublocotenent Zembulatov⁶ îmi datorează și astăzi zece ruble. Of! Of! Muiere, da' dă odată Înălțimii Sale un scaun, bătu-m-ar Dumnezeu. Ordonăți să vă iau măsura, sau îngăduiți să croiesc după ochi?

— Cum vrei. Postavul te privește și totul să fie gata peste o săptămână. Cât ceri?

— Se poate una ca asta, Înălțimea Voastră? Zâmbi Merkulov. Doar nu sunt un negustor oarecare. Știm să ne purtăm cu boierii. Nici măcar când am lucrat pentru consulul Persiei nu ne-am tocmit dinainte.

După ce-i luă căpitanului măsura și-l petrecu până la ușă, Merkulov rămase un ceas întreg nemișcat în mijlocul căsuței sale, uitându-se îndobitocit la nevastă. Nu-i venea să creadă.

— A naibii încurcătură, ce să mă fac? Mormăi el în cele din urmă. De unde să iau bani pentru postav? Axinia, soro, împrumută-mi banii pe care i-am luat pe vacă.

Axinia îi dădu cu tifla și scuipă. În clipa următoare, mânuia îndrăcită vătraiul, spărgea oale în capul bărbatului, îl târa de barbă și mai trăgea și câte o fugă în stradă, țipând cât o lua gura: „Săriți, oameni buni! M-a omorât!” Dar tot tărăboiul acesta nu-i folosi la nimic: a doua zi dimineața stătea în pat și se ascundea de calfe, ca să nu-i vadă vânătăile, în timp ce Merkulov cutreiera prăvăliile și, sfădindu-se cu negustorii, își alegea postavul dorit.

Pentru croitor începuse o eră nouă. Trezindu-se dimineața și aruncând, cu ochi încă tulburi, o privire asupra micului său univers, nu mai scuipa ca mai înainte cu întărătare. Ba, lucru și mai neașteptat, încetă să se mai ducă la cârciumă și se puse pe lucru. După ce își făcea rugăciunea în gând, își pune pe nas niște ochelari mari, cu ramă de oțel, se încrunta, și întindea cu venerație postavul pe masă.

Peste o săptămână, uniforma era gata. După ce o călcă, Merkulov ieși cu ea în stradă, o atârână de gard și se apucă s-o scuture. Lua de pe ea câte un fulg, se dădea trei pași înapoi, o privea îndelung, închizând pe jumătate ochii, mai lua un fulg – și tot așa timp de vreo două ceasuri.

— Mare pacoste cu boierii ăștia, spunea el trecătorilor. Nu mai pot, m-au dat gata! Îs învățați, delicați, poftim de le mai intră-n voie!

A doua zi, Merkulov își unse părul cu untdelemn, se pieptănă, înfășură uniforma într-o pânză nou-nouță și se duse la căpitan.

— N-am timp să stau de vorbă cu tine, dobitocule! Oprea el pe fiecare trecător. Nu vezi că-i duc căpitanului uniforma?

Peste o jumătate de ceas, se întoarse acasă de la căpitan.

— Ei, ce bem, Trifon Panteleici? Îl întâmpină Axinia, zâmbind larg și roșind.

— Proastă mai ești! Îi răspunse bărbatul ei. Unde ai mai pomenit ca boierii cei adevărați să plătească din capul locului? Țsta nu-i un negustor oarecare, să-ți trântescă deodată banii pe tejghea! Proasto.

Două zile, Merkulov stătu lungit pe cuptor, nu bău, nu mâncă, lăsându-se doar pradă unei dulci încântări de sine, întocmai ca Hercule după îndeplinirea isprăvilor sale. A treia zi, se duse după bani.

— Înălțimea Sa s-a sculat? Șopti el ordonanței, intrând cu multă smerenie în săliță.

Primind un răspuns negativ, se așeză de planton în fața ușii și așteptă.

— Dă-l afară! Spune-i să vină sâmbătă, auzi el într-un târziu glasul răgușit al căpitanului.

Același lucru îl auzi sâmbătă, apoi a doua și a treia sâmbătă. O lună întreagă bătuse drumul locuinței căpitanului. Stătea ceasuri întregi în antreu și în loc de bani primea doar invitația să se ducă dracului și să vină sâmbătă. Dar Merkulov nu deznădăjduia, nu cârtea, dimpotrivă. Se îngură chiar. Așteptarea prelungită în antreu îi plăcea și nelipsitul „dă-l afară” îi răsuna în urechi ca o melodie dulce.

— Un boier se cunoaște din capul locului! Spunea el topit de fericire de fiecare dată când se întorcea de la căpitan. La noi, la Piter, toți erau așa.

Merkulov s-ar fi învoit să se ducă până la sfârșitul zilelor sale la căpitan și să aștepte în antreu, dacă Axinia nu i-ar fi cerut mereu să-i dea înapoi banii luați pe vacă.

— Ai adus banii? Îl întâmpina ea de fiecare dată. Nu? Ce faci cu mine, câine? Ai? Unde-i vătraiul, Mitka?

Într-o seară, Merkulov se întorcea de la piață, cu un sac de cărbuni în spate. Axinia se ținea de el și-l ocăra.

— Las' că-ți arăt eu ție acasă! Așteaptă! Gâfâia ea, cu gândul tot la banii luați pe vacă.

Deodată, Merkulov rămase ținut locului și scoase un strigăt de bucurie. Din birtul „Veselia”, pe lângă care tocmai treceau, ieși în goana mare un domn cu joben, cu fața stacojie și ochii tulburi de băutură. După el, alergând să-l ajungă din urmă, ieși căpitanul Urceaev, cu tacul de biliard în mână, fără șapcă, cu părul vâlvoi, și cu hainele în neorânduială. Noua sa uniformă era toată mânjită de cretă și un epolet îi atârna într-o parte.

— Am să te silesc să joci, escrocul, striga căpitanul fluturând bezmetic tacul și ștergându-și sudoarea de pe frunte. Ți-arăt eu cum se joacă cu oameni cumsecade, protobestie ce ești!

— Ia te uită și ia aminte, toanto! Îi șopti Merkulov nevastă-sii, înghiontind-o cu cotul și chicotind înfundat. Boierul se cunoaște de îndată. Negustorul, când își comandă o haină pentru râțul lui de țărănoi, apoi haina nu mai are moarte: o poartă cel puțin zece ani. Țsta, uite, și-a și jerpelit uniformă! Mai-mai că-i trebuie una nouă!

— Du-te să-i ceri banii! Se răsti la el Axinia. Hai, mișcă!

— Ce tot vorbești, proasto! În stradă? Nici prin gând nu-mi trece.

Oricât încercă însă Merkulov să se împotrivească, nevastă-sa îl sili să se apropie de căpitanul mâniat foc și să aducă vorba de bani.

— Hai, șterge-o! Îi răspunse căpitanul. M-ai plictisit!

— Înțeleg prea bine, Înălțimea Voastră. Eu unul nu zic nimic. Dar vedeți, nevastă-mea. E o femeie fără minte. Știți doar și dumneavoastră câtă minte poate fi în capul unei muieri.

— M-ai plictisit, n-auzi? Zbieră căpitanul, holbând la el ochii săi beți, tulburi. Șterge-o!

— Înțeleg, Înălțimea Voastră! Dar eu vă vorbesc doar de nevastă fiindcă, vedeți dumneavoastră, banii-s de pe vacă. Ne-am vândut vaca părintelui Iuda.

— Aha. Mai și discuți, păduche!

Căpitanul își făcu vânt și – trosc! Merkulov văzu stele verzi, căciula îi zbură din mână, cărbunii începură să-i curgă din sac. Și Axinia încremeni. O clipă rămase nemișcată, ca nevasta lui Loth7, prefăcută în stană de sare, apoi făcu doi pași înainte și aruncă o privire sfioasă asupra bărbatului ei. Spre marea ei mirare, chipul lui Merkulov era luminat de un zâmbet fericit și în ochii plini de încântare îi sclipeau lacrimi.

— Boierii adevărați se cunosc de îndată! Bolborosea el. Îs oameni subțiri, învățați. Întocmai așa a fost și pe timpuri. Chiar în același loc m-a croit pe spinare și baronul Sputzel – Eduard Karlâci – când i-am dus blana. Și-a făcut vânt și – trosc! Și domnul sublocotenent Zembulatov la fel. Cum am venit la el, a sărit în picioare și mi-a tras una din toate puterile. Hei! S-a dus timpul meu, nevastă! Tu nu pricepi nimic! Da, da, timpul meu s-a dus.

Merkulov făcu un gest deznădăjduit cu mâna, culese de pe jos cărbunii și o porni încet spre casă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”8, 1885, Nr. 4, 26 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu unele prescurtări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu noi prescurtări a intrat în edițiile 2-14 ale aceleiași culegeri, Sankt Petersburg, 1891-1899. După eliminarea câtorva fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Primind „Uniforma căpitanului”, N. Leikin i-a scris lui Cehov: „Povestirea e într-adevăr lungă și nu prea reușită ca expunere, dar n-am s-o arunc ci, dacă-mi dai voie, am s-o schimb într-un fel și am s-o scurtez.” (26 decembrie 1884). Ulterior, însuși autorul și-a scurtat de trei ori povestirea.

La mareșăleasa nobilimii.

În fiecare an, la întâi februarie, de sfântul mucenic Trifon, la moșia văduvei lui Trifon Lvovici Zavzeatov9, fostul mareșal al nobilimii din județ, e mare forfotă. În ziua aceea, ziua numelui fostului mareșal – Liubov Petrovna, văduva lui, face un parastas pentru răposat și, după parastas, o slujbă de mulțumire Domnului. La parastas se adună tot județul. Acolo îl poți întâlni pe Hrumov10, actualul mareșal al nobilimii, pe Marfutkin, președintele zemstvei, pe Potrașkov11, membru permanent al zemstvei, pe amândoi judecătorii de pace, pe ispravnicul Krinolinov, doi șefi de poliție de plasă, pe

Dvorneaghin¹², medic al zemstvei, care miroase a iodoform, pe toți moșierii mari și mici și mulți alții. În total, se adună vreo cincizeci de inși.

La amiază, la orele 12 punct, musafirii își iau pe cât pot un aer întristat și se îndreaptă din toate odăile spre salonul cel mare. Pe jos sunt așternute covoare și zgomotul pașilor nu se aude, dar solemnitatea clipei îi face pe toți, instinctiv, să calce în vârful picioarelor și să se cumpănească cu brațele în timpul mersului. În salonul cel mare, totul e pregătit. Părintele Evmeni, un bătrânel mărunț, cu camilafcă înaltă, ieșită de soare, își pune odăjdiiile negre. Diaconul Konkordiev, roșu ca racul, îmbrăcat și el mai din vreme în odăjdii, răsfoiește fără zgomot molitvelnicul și băgă hârtiuțe printre foi. Lângă ușa ce dă în vestibul, dascălul Luka suflă în cădelniță, umflându-și obrajii și holbând ochii. Încet-încet, salonul se umple de un ușor fum albăstrui, străveziu, și de miros de tămâie. Învățătorul Ghelikonski, un tânăr cu surtuc nou care-i cade ca un sac și cu coșuri mari pe mutra lui speriată, împarte în dreapta și în stânga lumânări de ceară așezate pe o tavă de nichel. Gazda Liubov Petrovna stă în față, lângă măsuța cu colivă, și își duce de pe acuma batista la ochi. Câte un oftat tulbură din când în când liniștea. Chipurile tuturor sunt încordate, solemne.

Parastasul începe. Fumul albastru se înalță ușor din cădelniță, unduind într-o rază piezișă de soare, lumânările aprinse sfârâie slab. Cântarea, la început aspră și asurzitoare, se face curând lină și armonioasă, pe măsură ce cântăreții se adaptează treptat condițiilor acustice ale încăperii. Motivele sunt triste, tăgădate. Puțin câte puțin, musafirii se lasă furați de atmosfera de melancolie și cad pe gânduri. Își aduc dintr-odată aminte cât de scurtă e viața, cât de trecător e tot ce îi înconjoară, și cât de deșartă e lumea. Și li se pare că-l văd și pe răposatul Zavzeatov, un om trușez, cu obrajii rumeni, care golea pe nerăsuflăte o sticlă de șampanie și spărgea oglinzile cu fruntea. Iar când se cântă „cu sfinții odihnește, Hristoase” și se aud hohotele înăbușite de plâns ale gazdei, musafirii, abătuți, încep să se mute de pe un picior pe altul. Cei mai emotivi simt un gădilat în gâtlee și pe sub pleoape. Dorind să-și biruie această senzație neplăcută, Marfutkin, președintele administrației zemstvei, se apleacă spre șeful poliției și îi șoptește la ureche:

— Am fost ieri la Ivan Feodorâci. Am făcut cu Piotr Petrovici un șlem mare la fără de atu. Zău că da. Olga Andreevna s-a înfuriat așa de tare, că i-a sărit din gură dintele fals.

Dar iată că se cântă „veșnica pomenire”. Ghelikonski adună respectuos lumânările și parastasul se isprăvește. Urmează câteva clipe de forfotă, se schimbă odăjdiiile și începe slujba de mulțumire. După slujbă, în timp ce părintele Evmeni își scoate odăjdiiile, musafirii își freacă mâinile și tușesc, iar gazda povestește cât de bun era răposatul Trifon Lvovici.

— Poftiți să luați o gustare, domnilor, își încheie ea, oftând, povestirea.

Musafirii se grăbesc spre sufragerie, dându-și silința să nu se îmbrâncească și să nu se calce unul pe altul pe picioare. În sufragerie îi așteaptă prânzul, un prânz atât de îmbelșugat încât, privindu-l, diaconul Konkordiev în fiecare an socotește de datoria sa să facă cu brațele un gest de nedumerire, să clatine uimit din cap și să spună:

— E nemaipomenit! Părinte Evmeni, asta nu mai e hrană pentru oameni, ci jertfă adusă zeilor.

Prânzul întrece într-adevăr toate așteptările. Pe masă se vede tot ce poate oferi flora și fauna. Nemaipomenit este însă faptul că pe masă se găsesc de toate, afară de. Băutură. Liubov Petrovna s-a legat în fața icoanelor să nu țină în casă cărți de joc și băuturi alcoolice, cele două lucruri care i-au nenorocit bărbatul. De aceea pe masă nu se găsesc decât sticle cu oțet și untdelemn, parcă spre batjocura și pedeapsa invitaților, care sunt cu toții niște cheflii și bețivani fără pereche.

— Mâncați, domnilor! Îi îmbie mareașăleasa. Dar, să mă iertați, votcă n-am. Nu țin în casă.

Musafirii se apropie de masă și atacă fără prea multă tragere de inimă plăcinta cu carne.

Dar mâncarea nu prea merge. În felul în care se înfig furculițele, se taie și se mestecă bucăturile, se simte un fel de lene, de nepăsare. Se vede că lipsește ceva.

— Parcă aș fi pierdut ceva., șoptește unul dintre judecătorii de pace celuilalt. Am simțit exact același lucru când a fugit nevastă-mea cu inginerul. Nici nu pot să înghit!

Înainte de a începe să mănânce, Marfutkin se scotocește îndelung prin buzunare, căutându-și batista.

— Ei, comedie, batista-i în șubă și eu o caut în buzunar! Își amintește el în gura mare și pornește spre vestibul, unde sunt atârinate șubele.

Când se întoarce, privirea îi este aburită și cu o poftă neașteptată se năpustește asupra plăcintei cu carne.

— Așa că nu lunecă pe gât fără udătură? Îi șoptește el părintelui Evmeni. Du-te și dumneata în antreu, părintele, am o sticlă în șubă. Dar umblă cu băgare de seamă, să nu faci zgomot!

Părintele Evmeni își aduce aminte că trebuie să-i dea lui Luka nu știu ce poruncă și se îndreaptă cu pași mărunți spre vestibul.

— Părinte! Stai! Am să-ți spun două cuvinte. Între patru ochi! Îl prinde din urmă Dvorneaghin.

— Strașnică șubă de ocazie mi-am cumpărat, domnilor! Se laudă deodată Hrumov. Face o mie și n-am dat pe ea decât. N-o să mă credeți. Decât două sute cincizeci! Atâta tot!

În orice altă împrejurare, musafirii ar fi primit această noutate cu nepăsare, acum însă se arată cu toții uluiți și nu vor să-i dea crezare. În cele din urmă, năvălesc buluc în vestibul să vadă șuba, și se uită, se tot uită, până când Mikeșka, feciorul doctorului, scoate pe ascuns din vestibul cinci sticle goale. Când se servește nisetru rasol, Marfutkin își aduce aminte că și-a uitat tabachera în sanie și se duce la grajd. Fiindu-i urât să se ducă singur, îl ia cu el și pe diacon, care, gând la gând cu bucurie, tocmai voia să vadă ce-i face calul.

În seara aceleiași zile, Liubov Petrovna stă în biroul ei și scrie unei vechi prietene din Petersburg: „Astăzi, ca în toți anii din urmă, îi povestește ea între altele, am făcut un parastas pentru răposatul. La parastas au fost toți

vecinii mei. Sunt oameni simpli, cam grosolani, dar ce suflete! I-am ospătat pe cinste, dar, firește, ca și în ceilalți ani, fără pic de băutură. De când mi-a murit bărbatul de prea multă băutură, mi-am jurat să introduc în județul nostru un regim de cumpătare, ca astfel să-i răscumpăr păcatele. Campania pentru cumpătare am început-o chiar în casa mea. Părintele Evmeni e încântat de țelul pe care mi l-am propus și mă ajută cu vorba și cu fapta. Ah, ma chčre¹³, dacă ai ști ce dragă le sunt acestor urși! După dejun, Marfutkin, președintele administrației zemstvei, mi-a luat mâna, a ținut-o mult timp lipită de buzele sale și, dând caraghios din cap, a început să plângă: are multă simțire, dar nu știe să se exprime! Părintele Evmeni, acest minunat bătrânel, s-a așezat lângă mine și, privindu-mă cu ochi înlăcrămați, a bolborosit mult timp ceva, ca un copil. N-am înțeles ce voia să spună, dar știu să prețuiesc un sentiment sincer. Șeful poliției, bărbatul acela frumos de care-ți scriam deunăzi, s-a lăsat în genunchi în fața mea, a vrut să declame versuri originale (e poetul nostru), dar. Nu l-au ajutat puterile. S-a clătinat și a căzut lat. Uriașul acesta a avut o criză de nervi. Poți să-ți închipui entuziasmul meu! E drept că n-au lipsit și unele incidente. Sărmanului Alalâkin¹⁴, președintele adunării judecătorilor de pace, un om dolofan și apoplectic, i-a venit rău și a rămas două ceasuri lungit pe divan în stare de leșin. A trebuit să-l stropim cu apă pe obraz. Bine că era de față doctorul Dvorneaghin, care a adus din farmacia sa o sticlă de coniac și l-a fricționat pe tâmpile. Grație acestui tratament, Alalâkin și-a revenit curând și a fost dus acasă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 6, 9 februarie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A apărut, cu mici îndreptări, în edițiile 2-14 ale aceleiași culegeri. A intrat, fără modificări, în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Cronologie vie.

Salonul consilierului de stat Șaramâkin¹⁵ e cufundat într-o penumbră plăcută. O lampă mare de bronz cu abajur verde colorează într-un verzui ă la „noaptea din Ucraina”¹⁶ pereții, mobila, chipurile. Când și când, din cămin, unde mocnește o buturugă, țâșnește flacăra scurtă, care aruncă pentru o clipă asupra chipurilor luciri de incendiu, dar aceasta nu strică armonia luminii. Cum spun artiștii, tonul general e bine susținut.

În jilțul din fața căminului șade, cu înfățișarea unui om abia ridicat de la o masă bună, Șaramâkin în persoană, un domn în vârstă, cu favoriți cărunți de funcționar și cu ochi albaștri, blânzi. Pe față îi stăruie o expresie de duioșie și pe buze îi flutură un zâmbet trist. Alături de el, pe un scăunăș jos, întinzându-și alene mădulele și încălzindu-și picioarele la cămin, șade viceguvernatorul Lopnev¹⁷, un bărbat arătos, de vreo patruzeci de ani. Lângă pian se joacă copiii lui Șaramâkin: Nina, Kolea, Nadia și Vanea. Prin ușa întredeschisă, ce dă în biroul Doamnei Șaramâkina, se strecoară sfioasă o rază de lumină. Dincolo de ușă, la masa ei de scris, stă nevasta lui Șaramâkin, Anna Pavlovna, președinta comitetului local de cucoane, o femeiușcă vioaie și picantă, de vreo treizeci de ani și ceva. Ochișorii ei negri,

ageri, aleargă prin pince-nez pe paginile unui roman franțuzesc. Sub roman zace o dare de seamă, cam zdrențuită, a comitetului, pe anul trecut.

— Pe timpuri, orașul nostru era mai fericit în privința asta, spune Șaramâkin, privind sclipirile jarului din cămin, cu ochii lui blânzi, pe jumătate închiși. Nu era iarnă să nu ne viziteze vreo celebritate. Ne-au vizitat și actori, și cântăreți vestiți. Astăzi însă. E curată batjocură! În afară de scamatori și de flașnetari, nu mai vine nimeni. N-ai nici o desfătare estetică. Trăim ca într-o pădure. Da, da. Vă aduceți aminte Excelență, de tragedianul acela italian, cum Dumnezeu îi spunea? Un brunet înalt. Zi-i pe nume! Aha, da! Luigi Ernesto de Ruggiero. Un talent excepțional. Ce forță! Când rostea un cuvânt, se cutremura tot teatrul. Aniutocika mea s-a interesat mult de acest talent. Ea a stăruit să i se pună teatrul la dispoziție, tot ea i-a plasat biletele pentru vreo zece reprezentații. În schimb, el îi dădea lecții de declamație și de mimică. Ce suflet mare! A venit în orașul nostru. Să nu mint. Acum vreo doisprezece ani. Ba nu, mint. Mai puțin. Să fie vreo zece ani. Câți ani are Nina noastră, Aniutocika?

— Merge pe zece! Strigă Anna Pavlovna din biroul ei. Dar de ce?

— Nimic, mămico, întrebam așa. Veneau și cântăreți buni. Vă aduceți aminte de tenore di grazia¹⁸ Prilipcin¹⁹? Ce suflet și ăsta! Ce înfățișare! Blond. Un chip expresiv, maniere pariziene. Și ce glas, Excelență! Păcat de un lucru numai: unele note le cânta din stomac, iar pe „re” îl scotea parcă din nas. Altfel, totul era minunat. Spunea că studiase cu Tamberlic²⁰. Aniutocika și cu mine am intervenit să i se dea sala clubului public și, în semn de recunoștință, el venea la noi și ne cânta zile și nopți întregi. Dădea și lecții de canto Aniutocikăi. A sosit în orașul nostru, după cât îmi aduc aminte, în postul cel mare. Acum vreo. Vreo doisprezece ani. Ba nu, mai mult. Ce memorie proastă am, Doamne iartă-mă! Câți ani are Nadecika noastră, Aniutocika?

— Doisprezece!

— Doisprezece. Dacă adăugăm zece luni. Ei da, chiar așa, treisprezece! Pe timpuri parcă era și mai multă viață în orașul nostru. Să luăm, bunăoară, seratele de binefacere. Ce serate se dădeau la noi înainte! O minunăție! Se cânta, se jucau piese, se recita. Îmi aduc aminte cum, după război, când erau cantonați aici prizonierii turci, Aniutocika a organizat o serată în folosul răniților. S-au adunat o mie și o sută de ruble. Îmi aduc aminte că ofițerii turci erau de-a dreptul vrăjiți de glasul Aniutocikăi și îi sărutau întruna mâna. He, he. Or fi ei asiatici, dar sunt o nație recunoscătoare. Serata a fost atât de izbutită, încât – poate n-aveți să mă credeți – dar am pomenit de ea și în jurnalul meu intim. Asta a fost, parcă văd și acum, în anul. Șaptezeci și șase. Greșesc! Șaptezeci și șapte. Ba nu! Dați-mi voie, când au fost cantonați la noi turcii? Ce vârstă are Kolecika al nostru, Aniutocika?

— Am șapte ani, tată! Spune Kolea, un băiețandru negricios, cu chipul oacheș și părul negru ca pana corbului.

— Da, am îmbătrânit, nu mai avem aceeași energie! Încuviințează și Lopnev, oftând. Din asta se trag toate. Bătrânețea, taică! Azi nu mai sunt oameni de inițiativă, iar cei care au fost – au îmbătrânit. Nu mai au focul de odinioară. Când eram mai tânăr, nu-mi plăcea ca societatea să se

plictisească. Eram primul aghiotant al Annei Pavlovna a dumitale. Fie că era vorbă să dăm o serată în scop de binefacere, fie să organizăm o loterie, fie să ajutăm vreo celebritate în trecere pe la noi – îmi lăsam toate treburile baltă și începeam demersurile necesare. Îmi aduc aminte cum, într-o iarnă, mă trudisem atât de mult cu toate aceste demersuri și alergături, încât m-am și îmbolnăvit. N-am să uit niciodată iarna aceea! Îți aduci aminte ce reprezentație am născocit cu Anna Pavlovna a dumitale în folosul sinistraților de pe urma incendiului?

— Dar în ce an a fost asta?

— Nu-i chiar atât de mult. În anul șaptezeci și nouă. Ba nu, în anul optzeci, pare-mi-se! Dă-mi voie, ce vârstă are Vanea al dumitale?

— Cinci! Strigă din birou Anna Pavlovna.

— Prin urmare, acum șase ani. Da-a, taică, alte vremuri erau! Acum nu mai e același lucru! Nu mai avem focul de altădată!

Lopmev și Șaramâkin cad pe gânduri. Buturuga aruncă o ultimă flacără și începe să prindă o pojghiță de cenușă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 8, 23 februarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, fiind apoi inclusă și în edițiile următoare ale culegerii. A fost aleasă pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

La baia de aburi

— Ei tu, ăla de colo, strigă un domn gras cu pielea bălană, zărind prin norii de abur un lungan costeliv cu o țacălie rară și cu o cruce mare de alamă spânzurată pe piept, mai dă drumul la abur!

— Eu nu sunt băiaș, Înălțimea Voastră, ci bărbier. Nu-i treaba mea să umblu la abur. Dar poate-mi porunciți să vă pun niște ventuze cu sânge?

Domnul cel gras își pipăie coapsele roșii, se gândește o clipă, apoi răspunde:

— Ventuze? Știu eu? Ei, hai să punem! Tot nu mă grăbesc.

Bărbierul dă fuga la intrare să-și ia dichisul și, după vreo cinci minute, pe spatele și pe pieptul domnului cel gras, încep să se înnegrească zece pahare.

— Eu vă știu pe Înălțimea Voastră, îi dă zor bărbierul, aplicând cea de-a unsprezecea ventuză. Ați binevoit să vă îmbăiați la noi și sâmbăta trecută, când am „operat” bătăturile Înălțimii Voastre. Eu sunt Mihailo bărbierul. Nu v-aduceți aminte de mine? Că doar ați binevoit să mă întrebați despre fetele de măritat din oraș.

— Da, parcă! Și ce-i cu asta?

— Ce să fie? Nimic. Ajunez acum și e păcat, Înălțimea Voastră, să-mi judec aproapele. Dar, parcă tot nu mă rabdă inima să nu vorbesc deschis. Să mă ierte Cel de Sus, dar astăzi, fetele care se mărită sunt sucite și fără minte. Pe timpuri, umblau toate să ia un om de nădejde, cu scaun la cap, cu ceva bani puși deoparte, chibzuit și cu frica lui Dumnezeu. Pe când azi, sunt moarte după ăi cu școală. Încearcă să le vorbești de un domn funcționar sau negustor. Îți râd în nas. Să le dai numai oameni tobă de carte. Asta le trebuie

acum. Da', vedeți că și cartea asta nu este nici ea la fel pentru tot omul: câte unul cu carte înaintează în slujba lui și ajunge până la cea mai înaltă dregătorie, iar altul poate să rămână toată viața lui un nepricopsit de conțopist, de-l îngropi cu talerul. Și sunt mulți de soiul ăsta. Vine și pe aici unul cu carte. Un telegrafist. Știe de toate, e în stare să facă orice telegramă. Numai că de spălat se spală fără săpun. Mai mare mila să te uiți la el!

— E sărac, dar cinstit, se aude o voce cavernoasă de bas de pe lavița de deasupra. Trebuie să ne mândrim cu asemenea oameni. Învățătura înfrățită cu sărăcia este o mărturie de înalte calități sufletești, nătărăule!

Mihailo aruncă o privire piezișă spre lavița de sus. Acolo șade în capul oaselor, biciuindu-se pe burtă cu măturica de mestecăn, o arătare slabă, ciolănoasă, numai pielea și osul. Fața nu i se vede, fiind în întregime acoperită de pletele care-i cad peste nas și peste gură. Nu i se zăresc decât ochii: niște ochi plini de răutate și dispreț, care-l privesc țintă.

— E din ăia pletoși! Făcu cu ochiul Mihailo clientului său. Din ăia cu „idei”. E de speriat cum s-au înmulțit. Nici nu le mai știi socoteala. Ia te uită la el cum îi curg lațele, arătarea! Când te aude vorbind creștinește, se strâmbă ca dracul la vederea icoanei. A sărit să apere învățătura! Uite: oameni din ăștia le plac fetelor de azi. Chiar din ăștia, Înălțimea Voastră. Să nu ți se facă scârbă? Astă toamnă m-a chemat la dânsa fata unui preot. „Găsește-mi un logodnic, Michel”.

— În casele mari pe unde mă duc să fac ondulații, așa mi se spune: „Michel”, - „găsește-mi un logodnic, mi-a spus ea, dar să fie scriitor”. Spre norocul ei, tocmai aveam unu' la-ndemână. Unu' care venea la cârciumă la Porfiri Emelianâci și-i băga pe toți în sperieți, amenințându-i că-i dă la gazetă. Dacă, ferească sfântul, se întâmpla ca un chelner să vină să-i ceară bani pentru votca pe care o băuse, numai ce-i ardea o scatoalcă. „Cum? Bani? De la mine? Dar știi tu, mă, cine sunt eu? Știi că pot să scriu la gazetă că ai omorât un om?” Un fluieră vânt; numai zdrențe. La el mă gândisem pentru fata popii. L-am momit cu banii părintelui, i-am arătat poza domnișoarei și am pus la cale o vedere. I-am făcut rost și de un costum de haine cu chirie. Dar toate au fost degeaba. Domnișoarei nu i-a plăcut. A găsit că nu avea destulă „melancolie” în ochi. E! Nici ea nu știe ce naiba îi trebuie.

— Asta e o calomniere a presei! Răsună iarăși, cavernoasă, vocea de bas de pe patul de sus. Nemernicule!

— Ce face? Eu, nemernic? Hm! Ai noroc că ajunez. Altfel ți-aș fi spus eu ceva pentru acest „nemernicule”! Carevasăzică și dumneata ești scriitor?

— Nu sunt scriitor, dar te poftesc să nu vorbești despre lucruri pe care nu le înțelegi. În Rusia au fost mulți scriitori și ei au adus mult folos. Au luminat țara - și pentru asta trebuie să-i cinstim, nu să le aruncăm ocări. Și nu vorbesc numai de scriitorii mireni, ci și de cei bisericești.

— Fețelor bisericești nu le trece prin cap să se ocupe de astfel de chestii.

— Tu nu poți să-nțelegi asta, nătărăule! Dmitri din Rostov, Innokenti din Kerson, Filaret de la Moscova și alți sfinți părinți ai bisericii au contribuit mult la luminarea minților!

Mihailo îi aruncă o privire și mai piezișă, și dă din cap cu tâlc.

— Ei, domnule, asta-i cam prea de tot. Mormăie el, scărpinându-se la ceafă. Asta-i cu filosofie. Nu degeaba ai lațe așa de lungi. Da, da, nu degeaba! Știm noi bine ce va să zică asta și o să-ți dovedim ce fel de om ești. Înălțimea Voastră, mai țineți nițel ventuzele, că eu mă întorc îndată; dau fuga până afară.

Trăgându-și pantalonii uzi de aburi și plescăind cu picioarele goale prin apă, Mihailo se repede la intrare.

— O să iasă acum din baie unu' cu plete, spuse el vânzătorului care stătea în dosul unei tejghele cu săpun. Nu-l scăpa din ochi și țin-te după el. Zăpăcește poporul. E din ăia cu „idei”. Ar trebui poate să-l aducem pe Nazar Zaharâci.

— Păi vorbește cu unul dintre băieți.

— Să băgați de seamă că o să iasă acum din baie unu' cu plete!

Șoptește în taină Mihailo băieților de la vestiar. Zăpăcește poporul. Nu-l scăpați din ochi, vestiți pe patroană să trimită după Nazar Zaharâci, să vină să-i ardă un proces-verbal. Îi dă zor cu tot felul de chestii. E din ăia cu „idei”.

— Care să fie? Se întreabă, cu îngrijorare, băieții. Unu' cu plete? Da' nu s-a dezbrăcat nici unu' din ăia aici. În baie n-au intrat decât șase inși. Uite-le straiile aici: doi tătari, un domn gras, doi negustori și un diacon. Asta-i tot. Se vede că l-ai luat pe părintele diacon drept unul din ăia.

— Ce tot vorbiți, diavolilor? Eu știu ce spun.

Mihailo cercetează hainele atârinate în cuiere, pipăie antereul, ridică din umeri și pe față i se întipărește o mare nedumerire.

— Și cum arăta diaconul?

— Uscat, cu o barbă rară și tușește mereu.

— Hm! Face Mihailo. Hm! Carevasăzică m-am stropsit la o față bisericească. Doamne, ce încurcătură! Mare păcat! Și tocmai azi când ajenez, măi fraților! Cum să mă mai spovedesc, dacă am jignit o față bisericească? Iartă-mă, Doamne, pe mine păcătosul! Mă duc să-i cer iertare.

Mihailo se scarpină în cap și, cu o mutră tristă, se întoarce la baie. Părintele diacon nu mai e pe polița de sus. Stă jos lângă robinete și, rășchirându-și larg picioarele ciolănoase, umple ligheanul cu apă.

— Părinte diacon! Începe Mihailo cu o voce plângăreață. Iertați-mă, pentru numele lui Cristos, iertați-l pe păcătos.

— De ce să te iert?

Mihailo oftează adânc și se închină până la pământ în fața diaconului.

— Fiindcă am crezut că aveți „idei”!

— Ce nu pot eu înțelege, e că așa frumoasă și cuminte cum este, fata dumitale tot nu s-a măritat încă! Spune Nikodim Egorâci Potâcikin²¹, urcându-se pe lavița de sus.

Nikodim Egorâci e gol, gol ca tot omul în pielea goală, dar are șapcă pe cap. Temându-se să nu i se urce cumva sângele la cap și să-l lovească damblaua, face întotdeauna baia de aburi cu șapca pe cap. Interlocutorul său, Makar Tarasâci Peșkin²², un bătrân pîrpiriu, cu picioare subțiri și vinete, dă din umeri și răspunde:

— Nu s-a măritat, fiindcă Dumnezeu a fost zgârcit cu mine și nu mi-a dat destulă tărie de caracter. Sunt prea moale și prea bun, Nikodim Egorâci, și azi cu blândețea nu poți să faci nimic. Logodnicii de azi sunt răi. Trebuie să știi să te porți cu ei așa cum merită.

— Adică cum răi? Ce vrei să spui cu asta?

— Sunt răzgâiați. Știi cum merită să-i tratezi, Nikodim Egorâci? Sever, da, sever. Nu trebuie să stai la îndoială sau să-i iei cu mânuși. Cum îi simți că vor să umble cu șoalda, apucă-i de gât și du-i la judecată, dă-le peste bot, sau trimite să cheme sergentul din post. Asta e! Așa trebuie procedat. Sunt oameni de nimic! Niște secături!

Cei doi prieteni se întind unul lângă altul pe lavița de sus și încep să mănuiască de zor măturicile de mesteacăn.

— Da, domnul meu, niște secături! Continuă Makar Tarasâci. Multe am avut eu de îndurat de pe urma lor, canaliile dracului! Dacă aș fi fost om mai de caracter, Dașa mea ar fi fost de mult măritată și ar fi avut copii. Asta e! Și de aia – dacă stăm să vorbim drept și sincer – sexul feminin stă atât de prost azi: 50% sunt fete bătrâne. Și trebuie să ții seama, Nikodim Egorâci, că fiecare dintre ele a avut în tinerețea ei un logodnic. Te întreb atunci pe dumneata: de ce nu s-au măritat? Păi, asta e: de ce? Fiindcă părinții n-au știut cum să-i țină pe logodnici și i-au scăpat din mână.

— Asta da, cam așa e!

— Tineretul de azi e răsfățat, prost și are idei liberale. Îi place să trăiască pe banii altuia și caută numai chilipiruri. Un pas nu face fără bani. Tu să-i cânti în strună și el să-ți pape banii. Tot așa și cu însurătoarea. Umblă cu gânduri ascunse. „Dacă mă însor – zice el – măcar să fac o afacere” Asta încă n-ar fi nimic. Halește, crapă, ia-mi banii; dar barem însoară-te cu fie-mea, fă-mi măcar hatârul ăsta. Dar se întâmplă ca unii să te mai și înșele, să-ți mănânce banii pe de gratis și să pățești câte și mai câte. Sunt unii care vin la peștit, se logodesc, dar cum ajung la adică, la punctul critic, la cununie, schimbă macazul! Și p-aci ți-e drumul, auzi că s-a logodit cu alta. Bună treabă e să fii logodnic! O adevărată plăcere. Ți se dă să mănânci, să bei, ba ți se dau și bani împrumut. Trai, neneacă! D-aia îl vezi pe câte unu', logodnic până la adânci bătrânețe, până la moarte. Nici n-are nevoie să se însoare. Capu-i e tot o chelie, barba i-a albit, genunchii i se îndoie, dar el tot logodnic a rămas. Mai sunt și unii care nu se însoară din prostie. Omul netot nu știe singur de ce are nevoie și tot caută. Ba-i așa, ba-i pe dincolo. Umblă-umblă, peștește-peștește și, dintr-odată, așa, fără să știe de ce, hodoronc-tronc: „Nu pot, nu mai vreau!” Să-l luăm, bunăoară, pe domnul Katavasov²³, primul logodnic al Dașei. Era profesor de liceu și consilier titular. A învățat toate științele: știa franțuzește, nemțește, matematici. Dar când a fost la adică, s-a dovedit un dobitoc și nimic mai mult. Dormi, Nikodim Egorâci?

— Eu? Aș, de unde. Am închis ochii doar așa. De plăcere.

— Stai să vezi. Cum îți spuneam, domnul Katavasov a început să se învârtească pe lângă Dașa. Nu-ți mai spun că pe atunci Dașa nu avea nici douăzeci de ani. Așa era de frumoasă, că toată lumea se minuna de ea: parcă era o piersică! Dolofană, „formalistă” la trup. Consilierul de stat Ciceronov-

Gravianski – era atunci la Ministerul Cultelor – se târa în genunchi ca Dașa să vină la ei guvernantă. Dar ea n-a vrut. Katavasov ăsta a început să vină pe la noi. Venea în fiecare zi și stătea până la miezul nopții. Discuta mereu cu fata mea despre diferite științe și fizici. Îi aducea cărți, o asculta cântând la pian. Mai mult îi dădea zor cu cărțile. Dașa mea e destul de citită și așa, n-avea nevoie de cărțile lui. Își pierdea numai vremea de pomană. Dar el îi dădea zor înainte: ba citește asta, ba citește ailaltă. O plictisea de moarte. Văd eu că s-a îndrăgostit de Dașa. Nici ea nu zicea ba. „Nu-mi place – îmi tot spunea ea – fiindcă nu-i militar.” Nu era el militar, asta-i adevărat, dar nici de lepădat. Avea post bun, avere, neam de boier, nu bea, ce mai vrei? A cerut-o. I-am dat binecuvântarea mea. Nici n-a pomenit de zestre. Parcă n-ar fi fost om, ci un duh care putea trăi și fără zestre. Treaba lui! S-a sorocit nunta. Dar ce crezi dumneata? Cu trei zile înainte de nuntă, numai ce-l văd că vine la mine în prăvălie, cu ochii roșii, tras și galben la față și tremurând tot de parcă era speriat. „Ce s-a întâmplat?” îl întreb eu. „Iartă-mă, Makar Tarasâci, îmi răspunde el, dar nu pot să mă însor cu Daria Makarovna. M-am înșelat. Văzând-o atât de tânără, plină de atâta candoare, credeam că voi găsi în ea un teren solid, o desăvârșită prospețime sufletească. Dar ea a și avut timpul să dobândească înclinări. E atrasă de falsa strălucire a lucrurilor ce bat la ochi, nu știe ce e munca. Înclinările astea le-a supt odată cu laptele mamei sale.” Și dă-i și dă-i, de nu mai țin minte ce a mai spus. Vorbea și plângea. Și eu? Nă-am făcut eu? Eu, domnul meu, l-am ocărât și apoi l-am lăsat să plece. Nu m-am dus nici la judecător, nu m-am plâns nici superiorilor lui, nu l-am făcut nici măcar de răs în oraș. Dacă m-aș fi dus la judecător, apoi de! S-ar fi temut că-l fac de rușine și s-ar fi însurat. Superiorii lui nu s-ar mai fi uitat la ce a supt fie-mea sau nu. Dacă ai sucit capul unei fete, apoi ia-o. Ai auzit de negustorul Kleakin? ăsta om! Nu te uita că-i țărănoi. Te miri singur ce a fost în stare să facă. Și logodnicul fie-sii a început să facă nazuri, fiindcă mirosoise că era ceva în neregulă cu zestrea. Da' el – adică Kleakin – l-a dus într-o magazie, a încuiat ușa, a scos din buzunar un revolver mare, încărcat cu gloanțe adevărate și i-a spus: „Jură în fața icoanelor că ai să te-nsori că, de nu, te omor pe loc, canalie ce ești!” Flăcăul, ce era să facă? A jurat și s-a însurat. ăsta bărbat! Dar vezi că eu nu-s în stare să fac așa ceva. Nu mă pricep nici măcar să sar la bătaie. Pe Dașa mea a mai ochit-o unul de la consistoriu: un ucrainean – Briuzdenko. Era și el tot de la Ministerul Cultelor. Cum a văzut-o, s-a și îndrăgostit de ea. Îi tot dădea târcoale, roșu ca racul, bolborosea tot felul de cuvinte fără șir, parcă-i ieșea foc pe gură. Ziua venea la noi acasă și noaptea se plimba sub fereastră. S-a îndrăgostit și Dașa de el. I-au plăcut ochii lui de ucrainean. Spunea că vede în ei flăcări și nopți întunecate. Până la urmă, a cerut-o și el. Trebuie să-ți spun că și Dașa era în culmea fericirii. „Tată – îmi spunea ea – nici ăsta nu e militar, dar e și el de la Ministerul Cultelor. E ca și cum ar fi din intendență. De asta îl iubesc atât de mult.” Ce vrei? Fată, fată, da' știe ce vrea, auzi: intendență! A întrebat ucraineanul de zestre, s-a tocmnit, s-a prefăcut mai întâi că nu-i convenea, apoi a primit tot, numai să se facă nunta cât mai repede. Dar în ziua nunții s-a uitat la musafirii care se adunaseră în casă și odată s-a luat cu mâinile de

păr: „Dumnezeule – a strigat el – câte rude mai au! Nu-s de acord, nu pot, nu mai vreau!” și dă-i și dă-i! Degeaba am încercat eu să-i explic: „Ți-ai ieșit din minți, Înălțime. Cu cât ai mai multe rude, cu atât e mai mare cinstea!” Da' el – nimic: n-a vrut și pace. Și-a luat pălăria și dus a fost!

Dar povestea nu s-a sfârșit. A mai fost un caz. A mai cerut-o pe Dașa mea brigadierul silvic Alealeaev. S-a îndrăgostit de ea din pricina cumințeniei și purtărilor ei. S-a îndrăgostit și Dașa de el. Îi plăcea caracterul lui serios. Și era într-adevăr un om bun, nobil, fin. A cerut-o în căsătorie și a făcut totul pe îndelete, așa cum se cade omului serios și nobil. A controlat toată zestrea, până la cele din urmă mărunțișuri. A răscolit toate cuferele. A ocărât-o pe Matriona fiindcă nu avusese grijă și moliile mâncaseră paltonul. Mi-a adus și mie un inventar al averii lui. Om fin, ce vrei. Aș face un păcat să spun ceva rău despre el. Îți mărturisesc că îmi plăcea și mie foarte mult. Om solid. S-a tocmit cu mine două luni. Eu îi dădeam opt mii, iar el cerea opt și cinci sute. Nu mai isprăveam cu tocmeala. Ne așezam la ceai, beam vreo cincisprezece pahare și tot ne tocmeam. Până la urmă i-am mai dat două sute. N-a vrut. Și, pentru trei sute de ruble s-a spart târgul. Când a plecat, a plâns. Tare o mai iubea pe Dașa! Acum mă ocărăsc eu singur pe mine. Ar fi trebuit să-i dau dracului și cele trei sute de ruble, sau să-l sperii că am să-l fac de răs în tot orașul, sau, și mai bine, să-l duc într-o odaie întunecoasă și să-i trag câteva. Am rămas mofluz, păgubaș. Așa-mi trebuie, dacă am făcut pe prostul. Ce să-i faci, Nikodim Egorâci? Dacă n-am tărie de caracter!

— Da, asta așa e! Ei, eu mă duc. A început să mă doară capul.

Nikodim Egorâci s-a mai biciuit o dată și a coborât de pe laviță. Makar Tarasâci a oftat, a pus mâna din nou pe măturica de mesteacăn și a început să se plesnească și mai vârtos.

Primul capitol a apărut pentru prima oară cu titlul „La baia de aburi” în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 10, 9 martie. Semnat: A. Cehonte. Povestirea a intrat, cu unele îndreptări, în culegerea „În amintirea lui V. G. Bielinski”, Moscova, 1899. Autograful povestirii e păstrat la secția de manuscrise a Academiei de științe din U. R. S. S. Capitolul al doilea a apărut pentru prima oară cu titlul „Despre logodnici” în revista „Budilnik” 24, 1883, Nr. 42, 29 octombrie. Semnat: A. Cehonte. Cu neînsemnate modificări ale primului capitol și cu revizuirea limbajului lui Peșkin, mai înainte Pepelov, din al doilea capitol, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899. Culegerea de opere din 1899, întocmită de autor, începe cu această povestire.

Ființe mărunte „Mult stimat domn, părinte și binefăcător!” își compunea funcționarul Nevârazimov²⁵ scrisoarea de felicitare către șeful său. „Vă doresc să petreceți atât această zi de Paști, cât și cele multe ce vor urma, în plină sănătate și belșug. Doresc și familiei dumneavoastră.”

Lampa, în care gazul era pe isprăvite, fumega, răspândind un miros înecăcios. Pe masă, chiar pe lângă mâna lui Nevârazimov, alerga zănatică încoace și încolo o libarcă rătăcită. Într-o odaie ceva mai depărtată de biroul funcționarului de serviciu, Paramon portarul își lustruia pentru a treia oară și

cu atâta foc ghetete de zile mari, încât zgomotul scuipatului și al periei se putea auzi în toate încăperile.

„Nîl-aș mai putea să-i scriu nemernicului?” își frământa mintea Nevârazimov, ridicând ochii în tavanul afumat.

Pe tavan văzu un cerc întunecat – umbra abajurului. Mai jos, cornișa plină de praf și, sub cornișă, pereții goi, zugrăviți cine știe când într-un albastru roșcat. Încăperea aceasta a funcționarului de serviciu i se păru lui Nevârazimov atât de hîdă și de pustie, încât i se făcu milă nu numai de el, ci chiar și de libarcă...

„Eu îmi fac orele și plec, dar ea va rămâne dejurnă în camera asta toată viața ei de libarcă! Gîndea el, întinzându-se și căscînd. Ce plictiseală! Să-mi lustruiesc și eu ghetetele, sau ce să fac?”

După ce se mai întinse o dată, Nevârazimov își târî picioarele până în camera portarului. Paramon nu-și mai lustruia ghetetele. Cu peria într-o mîna și cu cealaltă făcându-și semnul crucii, stătea lângă fereștrica deschisă și asculta.

— Se trag clopotele! Îi șopti el lui Nevârazimov, privindu-l țintă cu ochii larg deschiși. A început!

Nevârazimov își apropie și el urechea de fereștrică și ascultă. Odată cu aerul proaspăt, primăvărat, năvălea în odaie dangătul clopotelor de Paști. Zvonul lor se amesteca cu huruitul trăsurilor și din harababura de sunete se desprindea deslușit numai dangătul vioi, subțire ca un glas de tenor, al clopotului bisericii celei mai apropiate, și râsul zgomotos, ascuțit, al unui trecător.

— Ce forfotă! Oftă Nevârazimov, privind jos în stradă, unde sumedenia de umbre se iveau și se topeau în lumina felinarelor. Toți se grăbesc să se ducă la Înviere. Sigur că ai noștri au și tras câte o dușcă și acum hoinăresc prin oraș. Ce veselie pe ei, ce taifas. Numai pe mine m-a oropsit soarta să stau țintuit aici, într-o asemenea seară. Și asta în fiecare an!

— Cine vă pune! Doar nu erați dumneavoastră de serviciu astăzi, ci Zastupov26, care v-a plătit să-i țineți locul. Cum îi vine cuiva chef să se plimbe, dumneavoastră gata sunteți să-l înlocuiți. Asta-i lăcomie!

— Lăcomie! Pe dracu! La ce să te lăcomești! Nu iau decât două ruble și uneori câte o cravată, așa, pe deasupra. Asta-i sărăcie, nu lăcomie! Bine ar fi să mă pot duce acum cu câțiva prieteni la slujba Învierii, după aceea să iau o gustare bună, ca de Paști. Să beau, să mănînc, apoi să mă culc și să dorm pe săturate! Sau să șed frumos la masă, cu un cozonac sfințit în față, cu samovarul șuierînd lângă mine, și de cealaltă parte a mesei, cu o fată drăguță, care să-mi placă. Tragi un păhăruț, o apuci de bărbie, și parcă ești altul. Te simți om. Da' ce să mai vorbim! S-a dus dracului viața. Poftim, alt terchea-berchea care trece tolănit în trăsură, și eu stau țintuit aici și-mi rumeg amarul.

— Fiecare cu norocul lui, Ivan Danîlici. O să dea Dumnezeu și o să ajungeți la un grad mare și atunci o să vă plimbați și dumneavoastră cu trăsura.

— Eu? Glumești, măi frate! Mai departe de consilier titular²⁷ n-am să ajung niciodată, orice aş face. Eu sunt incult.

— Păi parcă șeful nostru e mai dihai? Nu prea are nici el carte și totuși.

— Ei, șeful nostru a furat o sută de mii de ruble până a ajuns aici. Apoi, și înfățișarea lui nu se potrivește cu a mea. Cu mutra mea păguboasă nu poți să ajungi departe! Am și un nume păcătos: Nevârazimov! Ce mai una alta, frate dragă, situația mea e fără nădejde. Trăiește, dacă-ți place; dacă nu, spânzură-te.

Nevârazimov se depărtă de fereastră și, copleșit de jale, începu să se plimbe fără rost prin odăi. Dangătul clopotelor se făcea din ce în ce mai tare. Nu mai era nevoie să stai lângă fereastră ca să-l auzi. Și cu cât vuietul lor se auzea mai deslușit, cu cât trăsurile huruiau mai tare, cu atât mai întunecați păreau pereții, mai afumată cornișa și cu atât mai rău fumega lampa.

„Nl-ar fi s-o șterg de la serviciu?” gândi Nevârazimov.

Dar fuga aceasta nu i-ar fi folosit la nimic. După ce ar fi ieșit din clădirea instituției în care lucra și ar fi hoinărit o vreme prin oraș, s-ar fi dus acasă, unde totul era și mai hâd și mai trist ca în camera funcționarului de serviciu. Și să zicem că ar fi petrecut bine de Paști, dar ce-ar fi urmat după aceea?

Aceiași pereți triști, aceleași zile de sărbătoare în care se tocmea funcționar de serviciu, aceleași scrisori de felicitare.

Nevârazimov se opri în mijlocul camerei și rămase pe gânduri.

Nevoia unei alte vieți, mai bune, îi strânse nespus de dureros inima. Fu cuprins de o dorință sălbatică de a se afla deodată în stradă, de a se contopi cu mulțimea vie, de a fi părtaș la sărbătoarea în cinstea căreia vuiiau toate clopotele și huruiau trăsurile. I se făcu un dor nebun de cele trăite cândva în copilărie: familia, adunată toată, chipurile solemne ale rudelor, față de masă albă, lumină, căldură. Revăzu în gând trăsura în care tocmai trecuse o cucoană, paltonul cu care se plimba fudul șeful personalului, lanțul de aur care împodobește pieptul secretarului. Apoi se perindară prin minte alte imagini: un pat cald, Stanislavul, niște ghetete noi, o uniformă de serviciu fără coate tocite. I se perindau prin minte, fiindcă jinduia atâta după ele.

„Sa fur ceva? Se întrebă el dintr-odată. De furat e ușor, dar de ascuns e mai greu. Se spune că ai de fură fug în America, dar dracu' știe unde o fi și America aia! Și ca să furi îți trebuie un pic de cultură.”

Dangătul amuți. Se auzea acum numai huruitul îndepărtat al trăsurilor și tusea lui Paramon, dar jalea și mânia lui Nevârazimov creșteau tot mai mult, înăbușindu-l. Ceasornicul de perete al instituției bătu douăsprezece și jumătate.

„Dacă aş face un denunț? Proșkin a făcut un denunț în scris și de atunci totul îi merge din plin.”

Nevârazimov se așeză la birou și se adânci în gânduri. Lampa, în care gazul se sfârșise, fumega cât putea, gata-gata să se stingă. Libarca rătăcită tot mai alerga de colo până colo pe masă și nu-și găsea adăpost.

„De făcut un denunț, se poate, dar cum? Trebuie ticluit cu toate echivocurile, cu fel de fel de aluzii, așa cum a făcut Proșkin. Eu, de unde să

pot așa ceva? Aș scrie o comedie, ceva de pe urma căreia tot eu aș păți-o. Aș încurca totul, lua-m-ar dracu'!"

Și tot bătându-și capul să afle un mijloc de a ieși din situația sa fără de ieșire, privirea îi căzu pe ciorna scrisorii de felicitare începută cu puțin înainte. Această scrisoare era adresată unui om pe care-l ura din tot sufletul și de care se temea, unui om de la care de zece ani de zile căuta să obțină transferarea sa dintr-un post de șaisprezece ruble într-unul de optsprezece.

— Aha. Nu te mai astâmperi, drăcoenco! Spuse el, plesnind mâniat cu palma libarca ce avusese nenorocul să-i atragă atenția. Scârbo!

Libarca căzu pe spate și începu să dea disperată din picioare. Nevârazimov o apucă de un picior și o aruncă în sticla lămpii. În sticlă zvâcni o flacăra scurtă și se auzi sfârâind.

Și Nevârazimov se simți ușurat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 12, 23 martie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu eliminarea unei fraze, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886; cu neînsemnate modificări, a intrat în ediția a doua a aceleiași culegeri și în edițiile ulterioare. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III, cu schimbarea câtorva cuvinte. Publicăm textul din 1901.

Sâcâială.

Dascălul Otlukavin²⁸ stă în strană și ține între degetele lui groase o pană de gâscă cu partea de sus roasă între dinți. Fruntea îngustă i s-a încrețit, iar pe nas are pete de toate culorile, de la trandafiri până la albastru închis. În fața lui, pe scoarța roșcată a Triodului Floriilor, se află două sferturi de coală. Pe unul dintre ele e scris: „Pentru sănătatea celor vii”, iar pe celălalt: „Pentru odihnirea celor morți” și sub ambele titluri se înșiră câte o coloană de nume. Lângă dascăl, în picioare, cu o legăturică pe umeri, stă o băbuță îngrijorată. E dusă pe gânduri.

— Și mai cine? Întreabă dascălul, scărpinându-se alene după ureche. Hai, zi mai repede, că n-am vreme de pierdut. Trebuie să încep să citesc Ceasurile Împărătești.

— Acușica, maică, acușica. Ia scrie mata: pentru sănătatea robilor lui Dumnezeu: Andrei și Daria cu copiii lor. Mitri și iar Andrei, Antip, Maria.

— Ei, stai, nici așa pe nerăsuflate. Că nu pleacă trenu'. Ia-o mai domol.

— Pe Maria ai scris-o? Apăi atunci zi-i înainte: Kirill, Gordei, Gherasim, pruncul adormit întru domnul, Pantelei. L-ai scris pe răposatul Pantelei?

— Stai, stai nițel: Pantelei e mort?

— Mort, Dumnezeu să-l ierte! Oftează bătrâna.

— Păi, atunci de ce-mi spui să-l trec la „sănătate”? Se burzuluiește dascălul, ștergându-l pe Pantelei și trecându-l pe lista cealaltă. Ei păcatele mele! Vorbește limpede, cu judecată, nu le încurca. Cine mai este pentru „odihnirea sufletului”?

— Pentru „odihnire”? Stai puțin. Acușica maică. Hai, scrie: Ivan, Avdokia, iarăși Daria, Egor. Așa. Acum mai scrie: ostașul Zahar. Sunt patru ani de când l-au luat la armată și de atunci nu s-a mai auzit nimic de el.

— Carevasăzică a murit?

— Da' cine poate ști! O fi murit, n-o fi murit, mata scrie-l acolo.

— Păi unde să-l scriu, păcatele mele? Dacă-i mort, trebuie să-l trec la „odihnire”, dacă-i viu, trebuie să-l trec la „sănătate”. Cine să vă mai înțeleagă?

— Hm! Apăi eu așa zic, drăguță: mata scrie-l și colo și colo – și pe urmă om vedea. Lui, totuna o să-i fie, ori că l-ai scrie ici, ori că l-ai scrie dincolo: era un om de nimic, un om pierdut. Ai scris? Așa. Ia mai scrie: pentru odihnirea sufletului lui Mark, Levonti, Arin. Așa, acum scrie: Kuzma cu Anna, Fedosia care boalește.

— Fedosia care boalește, la „odihnire”? Ptiu!

— Cum? Vrei să mă treci pe mine la „odihnire”? Ți-ai ieșit din minți?

— Ptiu, ptiu! Mă încurci, deșteapto! Dacă n-ai murit, apoi spune că n-ai murit, că n-ai de ce să te înghesui la morți. Atâta știi: să mă-ncurci! Poftim, acum trebuie s-o șterg de aici pe Fedosia și s-o scriu dincolo. Am stricat toată hârtia. Ei, acum ascultă, am să-ți citesc și să-mi spui dacă e bine. Pentru sănătatea lui Andrei și Daria cu copiii, iarăși Andrei, Antip, Maria, Kirill, Gherasim, pruncul adormit întru Domnul. Stai! Cum de a nimerit aici copilul Gherasim? Adormit întru Domnul și uite-l la „sănătate”! De tot m-ai încurcat, amărâto! Bată-te să te bată, că mare încurcătură mi-ai făcut!

Dascălul clătină din cap, îl șterge pe Gherasim și-l trece la morți.

— Ei, acum ascultă: pentru sănătatea Mariei, lui Kirill, a ostașului Zahar. Și a mai cui?

— Pe Avdokia ai scris-o?

— Pe Avdokia? Hm! Avdokia. Evdokia, cercetează dascălul amândouă listele. Așa parcă mi-aduc aminte că am scris-o, dar acum s-o ia naiba că n-o mai găsesc. A, uite-o: e trecută la morți.

— Avdokia la morți? Se miră băbuța. Păi cum, maică? Nu s-a împlinit nici anul de când s-a măritat și matale chemi moartea pe capul ei ca o piază rea? Dumneata le încurci, drăguță, și tot pe mine te superi. Când scrii, se cuvine să te rogi la Cel de Sus. Dacă ai să scrii așa, cu năduf la inimă, apăi are să se bucure diavolul. El te-a zăpăcit așa!

— Taci, că iar mă încurci!

Dascălul se încruntă și, după o matură gândire, o șterge cu grijă pe Avdokia de pe lista morților. La litera „d”, pana se poticnește, scârțâie și împrășcă stropi mari. Dascălul se tulbură și se scarpină la ceafă.

— Carevasăzică, Avdokia trebuie scoasă de aici, bodogănește el stânjenit, și scrisă dincolo. Așa e? Stai, stai ușurel, dacă o scriu acolo, se cheamă că e pentru „sănătate”. Dacă o trec aici, e pentru „odihnirea sufletului”. M-a zăpăcit de tot baba. Uite că și ostașul Zahar s-a nimerit tot aici. Naiba l-a adus și pe ăsta! Nu mai pricep nimic. Trebuie s-o luăm iar de la capăt.

Dascălul ia din dulăpior un sfert de coală albă.

— Apăi dacă-i așa, scoate-l pe Zahar. Lasă-l în plata Domnului, șterge-l!

— Mai taci din gură!

Dascălul înmoaie tacticos pana și copiază pe coala cea nouă, unul după altul, numele de pe cele două hârtii.

— Am să-i scriu pe toți la un loc. Mata să iei hârtia și să te duci cu ea la părintele diacon. Să descurce el cine-i viu și cine-i mort. El trebuie să se priceapă, că a învățat la seminar. Pe mine poți să mă tai – și tot nu-nțeleg nimic din socotelile astea.

Bătrâna ia hârtia, întinde dascălului o monedă veche de o copeică și jumătate, apoi se îndreaptă cu pași mărunți spre altar.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 17, 27 aprilie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu înlocuirea câtorva cuvinte, în culegerea: „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886 și apoi, cu mici îndreptări, a apărut în edițiile ulterioare ale acestei culegeri. A intrat în Culegerea de opere din 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

I. L. Tolstoi, fiul lui L. N. Tolstoi, îi scria lui Cehov (25 mai 1903): „Mă grăbesc să-mi împlinesc făgăduiala privitoare la povestirile însemnate de tatăl meu. Am descoperit că, în afară de faptul că sunt însemnate, ele mai sunt împărțite în două categorii: I-a și a 2-a.” „Sâcâială” a fost trecută de Lev Tolstoi în categoria „a doua” a operelor lui Cehov.

În ziua de 13 februarie 1904, Vereșciaghin, cenzor de opere dramatice, a înaintat un raport despre povestire: „Această povestire e destinată să fie citită în public, la concertele cu intrare liberă. Socotesc nepotrivit să se autorizeze citirea povestirii în chestiune, deoarece își bate joc de orânduirile bisericești, vorbind fără respectul cuvenit de riturile ortodoxe, în care sens am onoarea a o supune aprecierii Excelenței Voastre.” Pe raport e pusă rezoluția: „A se interzice. De acord.”

Ultima mohicană.

Într-o dimineață frumoasă de primăvară, eu și căpitanul de cavalerie în retragere Dokukin²⁹, care mă poftise la el la moșie, ședeam în niște jilțuri de pe vremea bunicii și ne uitam alene pe fereastră. Ne plictiseam cumplit.

— Măi, măi, măi! Mormăia Dokukin. Mi-e atât de urât, că m-aș bucura și de venirea portărelului!

„Ce să fac? Să mă culc?” mă gândeam eu.

Mai stăturăm mult, foarte mult timp astfel, reflectând la cauzele plictiselii, până când, prin geamurile de mult nespălate, ce băteau în toate culorile curcubeului, băgarăm de seamă că în orânduirile universului se petrecea o mică schimbare: cocoșul, cocoțat lângă poartă pe un morman de frunze veștede și care ridica ba un picior, ba altul (ar fi vrut pesemne să le ridice pe amândouă deodată), tresări pe neașteptate și sări cât colo, ca mușcat de șarpe.

— Vine o trăsură. Zâmbi Dokukin. Măcar de ne-ar aduce dracului niște musafiri! Tot ar fi un pic mai vesel.

Cocoșul nu se înșelase. În poartă se ivi mai întâi un cap de cal cu un arc mare verde pe hulube, apoi calul întreg și în cele din urmă, o brișcă greoaie de culoare închisă, cu aripi mari și urâte, ca ale unui cărăbuș gata să-și ia zborul. Brișca intră în curte, cârmi greoi la stânga și se îndreptă, hurducând și hodorogind spre grajd. În brișcă se aflau două făpturi omenești: una era o femeie, cealaltă, mai mărunță, un bărbat.

— La dracu. Mormăi Dokukin, privindu-mă cu ochi speriați și scărpinându-se după ceafă. Uite cum îi pică omului beleaua pe cap. Nu degeaba am visat eu azi-noapte o sobă.

— Dar ce-i? Cine a venit?

— Surioara mea cu bărbatu-său, lua-i-ar dracu'!

Dokukin se sculă în picioare și făcu nervos câțiva pași prin odaie.

— Parcă mă ia cu frig, zău așa. Mormăi el. E mare păcat să nu-ți iubești sora, dar – mă crezi? Mi-ar fi mai ușor să mă pomenesc în plin codru față în față cu un tâlhar, decât să dau ochii cu ea. Nîl-ar fi să ne ascundem? Pun pe Timoșka să-i mintă și să le spună că m-am dus la o adunare.

Dokukin începu să-l strige în gura mare pe Timoșka. Dar era prea târziu. Peste câteva clipe, în vestibul se și auziră șoapte: un glas femeiesc de bas și un glăscior bărbătesc de tenor își vorbeau pe înfundate.

— Potrivește-mi volanul de jos! Spunea glasul femeiesc de bas. Iar ți-ai pus alți pantaloni decât cei care trebuia.

— Pantalonii albaștri i-ai dat unchiului Vasili Antipâci, iar pe cei pestriți mi-ai poruncit să-i ascund până la iarnă, se dezvinovățea glăsciorul de tenor. Dorești să-ți duc șalul, sau să-l las aici?

În cele din urmă, ușa se deschise și în odaie intră o doamnă de vreo patruzeci de ani, înaltă, trupeșă, cam lăbărțată, cu o rochie de mătase albastră. Pe chipul ei ușor pistruiat, cu obraji rumeni, era întipărită atâta prostească înfumurare, încât am înțeles de ce îi era atât de puțin dragă lui Dokukin. În urma doamnei trupeșe, venea cu pași mărunți un omuleț pipiriu, îngust în umeri, proaspăt ras, cu un năsuc roșu și o haină pestriță, pantaloni largi și o jiletcă de catifea. Pe jiletcă se bălăbănea un lăntșor de aur, semănând mai mult a lanț de candelă. În îmbrăcămintea lui, în mișcări, în năsuc, în tot trupul lui stângaci, se simțea teamă, umilință și slugărnicie. Doamna intră și, ca și cum nu ne-ar fi văzut, se îndreptă spre icoane și începu să se închine.

— Închină-te și tu! Se întoarse ea către bărbatul ei.

Omulețul cu năsuc roșu tresări și începu să-și facă semnul crucii.

— Bună ziua, soro! Spuse Dokukin oftând după ce doamna își isprăvi rugăciunea.

Doamna zâmbi cu gravitate și își întinse buzele spre Dokukin.

Omulețul se înghesui și el să-și sărute cumnatul.

— Dați-mi voie să vă prezint. Sora mea, Olimpiada Egorovna Hlâkina. Bărbatul ei, Dosifei Andreici. Dumnealui e un bun prieten al meu.

— Îmi pare bine, spuse prelung Olimpiada Egorovna, fără să-mi întindă mâna. Foarte bine.

Ne așezară și tăcurăm câteva clipe.

— Cred că nu te așteptai la musafiri, frățioare? Începu Olimpiada Egorovna, adresându-se lui Dokukin. Nici eu nu intenționez să vin să te văd, dar mă duc la mareșalul nobilimii, așa că m-am oprit în trecere pe la tine.

— Și de ce te duci la mareșal? Întrebă Dokukin.

— De ce? Să mă plâng de dumnealui! Spuse doamna, arătând cu capul spre bărbatul ei.

Dosifei Andreici lăsă ochii în jos, strânse picioarele sub scaun și tuși rușinat în pumn.

— Și de ce vrei să te plângi de el?

Olimpiada Egorovna oftă.

— Ce să fac, frățioare? Își uită rangul, spuse ea. M-am plâns și ție, și părinților lui, l-am dus la părintele Grigori să-i facă morală, am luat și eu fel de fel de măsuri, dar fără nici un rezultat. De voie de nevoie, sunt silită să-l tulbur pe domnul mareșal.

— Dar ce a făcut?

— N-a făcut nimic, dar își uită rangul! E drept că de băut, nu bea, e smerit, respectuos, dar la ce bun toate astea, dacă își uită rangul! Uită-te la el cum stă de gârbovit pe scaun, de parcă ar fi un petiționar, sau vreun raznocineț. Așa șed boierii? Stai frumos! N-auzi?

Dosifei Andreici lungi gâtul, ridică bărbia în sus, încercând să stea cum se cuvine, și aruncă pe sub sprâncene o privire speriată nevastei sale, așa cum privesc copiii mici, când se simt vinovați. Văzând că discuția ia o întorsătură intimă, de familie, mă ridicai ca să ies din odaie. Doamna Hlâkina îmi pricepu însă gândul.

— Nu-i nimic, rămâi! Mă opri ea. Tineretului îi este de folos să audă astfel de lucruri. Cu toate că nu suntem cine știe ce mari învățați, am cunoscut viața mai bine ca voi. Să dea Dumnezeu să trăiți cum am trăit noi. O să rămânem la masă la tine, frățioare, de vreme ce lucrurile s-au brodit așa, se întoarse doamna Hlâkina spre fratele ei. Dar mă tem că aveți astăzi mâncăruri de fruct. Pot să jur că ai uitat că azi e miercuri.

— Doamna oftă.

— Poruncește să se pregătească pentru noi o masă de post. Tu faci ce vrei, frățioare, dar noi de fruct nu mâncăm.

Dokukin îl strigă pe Timoška și porunci un prânz de post.

— Luăm masa, apoi ne ducem la mareșal. Continuă doamna Hlâkina. Am să-l rog din suflet să acorde toată atenția acestui caz. E rostul lui să ia seama ca boierii să nu uite ceea ce se cuvine și ceea ce nu se cuvine.

— Și Dosifei ce-a uitat? Întrebă Dokukin.

— Parcă acum ai auzi asta întâia oară! Se încruntă doamna Hlâkina. La drept vorbind, ție puțin îți pasă. Fiindcă și tu îți cam uiți rangul. Dar ia să vedem ce spune și domnul acesta tânăr. Tinere, mi se adresează ea, găsești că-i bine ca un nobil să întrețină relații cu tot felul de neisprăviți?

— Depinde de cine. Mă cam încurc eu.

— Bunăoară cu negustorul Gusev. Pe acest Gusev nu-l las să se apropie nici măcar de pragul meu, iar Dosifei joacă dame cu el și se duce să ia gustări la el acasă. Sau, se cade să meargă la vânătoare cu copistul? Despre ce poate să stea de vorbă cu un copist? Dacă vrei să știi, domnule, copistul nici n-ar trebui să îndrăznească să vorbească în prezența lui, dărmite să stea la taifas!

— Sunt slab de caracter. Șopti Dosifei Andreici.

— Am să-ți arăt eu ție caracter! Îl amenință nevasta, bătând mânios cu inelul din deget în speteaza scaunului. N-am să te las să ne faci numele de

rușine! Cu toate că-mi ești bărbat, am să te fac de răs! Trebuie să înțelegi! Eu te-am făcut om! Neamul Hlâkinilor e un neam scăpătat, domnule și dacă eu, născută Dokukina, l-am luat de bărbat, trebuie să prețuiască acest lucru, să-l simtă! Și dacă vrei să știi, domnule, mă costă scump bărbatul ăsta al meu. Cât m-a costat să-l bag într-o slujbă! Ia întreabă-l! Dacă vrei să știi, numai examenul lui pentru primul grad m-a costat trei sute de ruble! Și pentru ce mă zbat? Crezi că mă zbat pentru tine, prostănacule? Nu, nu! Lucrul la care țin este reputația neamului nostru! Dacă n-ar fi această reputație, te-aș fi lăsat de mult să putrezești la bucătărie, dacă vrei să știi!

Sărmanul Dosifei Andreici asculta, tăcea și nu făcea decât să se ghemuiască mai mult pe scaun, nu știu de ce – de frică sau de rușine. Nici în timpul mesei nu l-a lăsat în pace aspra sa nevastă. Nu l-a slăbit din ochi o clipă.

— Pune-ți sare în supă! Cum ții lingura? Dă salatierea mai la o parte, că ai să-ți bagi mâneca în ea! Nu clipi mereu din ochi!

Iar Dosifei Andreici mânca grăbit și se făcea tot mai mic sub privirea ei, ca un iepure de casă sub privirea unui boa constrictor. Ca și nevastă-sa, mânca mâncăruri de post și arunca priviri pline de jind spre pârjoalele noastre.

— Fă-ți rugăciunea! Îi spuse nevastă-sa după prânz. Mulțumește frățiorului.

Când se sfârși masa, doamna Hlâkina se duse în iatac să se odihnească. După plecarea ei, Dokukin se apucă de păr și începu să se plimbe prin odaie.

— Nenorocit om mai ești, frățioare! Îi spuse el lui Dosifei, suflând din greu. N-am stat decât un ceas cu ea și mă simt istovit, ce trebuie să fie pe capul tău, care stai cu ea zi și noapte. Of! Ești un mucenic, un biet mucenic! Un prunc de la Bethlehem, omorât de Irod!

Dosifei începu să clipească și spuse:

— E aspră, asta-i adevărat, dar trebuie să mă rog Domnului zi și noapte pentru dumneaei, fiindcă din parte-i nu văd decât dragoste și binefaceri.

— Ești un om pierdut! Și Dokukin făcu un gest de deznădejde cu mâna. Și când te gândești că, pe timpuri, țineai cuvântări pe la întruniri, ba chiar ai inventat un tip nou de semănătoare! Nl-a dat gata scorpia! O-o-f!

— Dosifei! Se auzi glasul femeiesc de bas. Unde ești? Vino-ncoace, să mă aperi de muște.

Dosifei Andreici tresări și dădu fuga în vârful picioarelor în iatac.

— Ptiu! Scuipe Dokukin în urma lui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”³⁰, 1885, Nr. 122, 6 mai, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. A intrat, cu modificări neînsemnate, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886; revăzută stilistic pentru ediția a doua a acestei culegeri, a intrat și în edițiile ulterioare. Cu alte modificări stilistice, a apărut în Culegerea de opere, vol. III, 1901. Publicăm textul din 1901.

„Ultima mohicană” e prima povestire a lui Cehov apărută în „Petersburgskaia gazeta”, al cărei colaborator ajunge prin mijlocirea lui N.

Leikin. În ziua de 26 aprilie 1885, N. Leikin îi scria lui Cehov: „Am pentru dumneata o propunere, pe care ți-o face Hudekov. Nu dorești cumva să scrii la „Petersburgskaia gazeta,” o povestire în fiecare luni, adică în ziua în care nu scriu eu? Odată ce te vei fi învoit însă, va trebui să-ți dai toată silința să nu încurci redacția ziarului, ci să-i trimiți regulat povestirile în ziua de sâmbătă. Onorariu – 7 copeici rîndul.” La 28 aprilie, Cehov a răspuns, acceptând colaborarea la „Petersburgskaia gazeta”, care-i îngăduia o alegere mai largă a subiectelor și îi dădea și posibilitatea de a mări volumul povestirilor, în comparație cu cele din „Oskolki”.

Camere mobilate

— la ascultă, frate dragă! Se năpusti asupra proprietarului, stacojie la față și împrôșcând cu salivă la fiecare vorbă, coloneleasa Nașatârina³¹, chiriașa camerei 47. Sau îmi dai altă odaie, sau plec din casa asta afurisită! La dumneata e o adevărată speluncă! Gândește-te, fiicele mele sunt mari și aici, zi și noapte, nu auzi decât porcării! Se poate una ca asta? Da, zi și noapte! Câteodată vecinul nostru trîntește câte o vorbă, de-ți crapă obrazul de rușine! Ca un birjar! Noroc că bieteile mele fiice nu înțeleg încă nimic, altfel nu mi-ar rămâne decât să fug în stradă cu ele. Auzi-l: și acum spune blestemății.

— A! Eu știu una și mai și, se auzi din camera vecină un glas răgușit de bas. Îți aduci aminte de locotenentul Drujkov³²? Într-o zi a băgat cu un masseau³³ bila galbenă într-un colț și după cum îi e obiceiul – îl știi tu – a ridicat piciorul cât a putut. Deodată s-a auzit – pârrr! La început, am crezut că a rupt postavul biliardului, dar când ne-am uitat, frate dragă, ce să vezi, lui Drujkov îi plesniseră Statele Unite³⁴! Ridicase piciorul atât de sus, bestia, încât n-a mai rămas nici o cusătură teafără. Ha-ha-ha. Erau de față și doamne, între altele nevasta molăului ăluia de Okurin³⁵, știi tu, sublocotenentul. Okurin s-a infuriat. Cum de îndrăznește Drujkov să se poarte necuviincios în prezența nevestei sale? Unul spune o vorbă, altul zece. Îi cunoști doar pe ai noștri! Până la urmă, Okurin i-a trimis lui Drujkov martori, dar Drujkov n-a fost prost și le-a zis. Ha-ha-ha.: „Nu mie să-mi trimită martori, ci croitorului care mi-a făcut pantalonii. El e vinovat!” – Ha. Ha. Ha. Ha. Ha. Ha!

Lilea și Mila, fiicele colonelesei, care ședeau la fereastră cu obrajii bucălați proptiți în pumni, își plecară ochii lor feciorelnici și roșiră.

— Ei, l-ai auzit? Izbucni doamna Nașatârina, fulgerându-l cu privirea pe proprietar. Și dumneata socotești că asta nu-i nimic? Dar eu sunt nevastă de colonel, domnul meu! Bărbatul meu e comandantul cercului de recrutare! N-am să îngădui ca, aproape în fața mea, un nenorocit de birjar să povestească asemenea porcării!

— Dar dumnealui nu-i birjar, doamnă; e căpitanul Kikin. E nobil.

— Dacă și-a uitat până într-atâta rangul, încât vorbește ca un birjar, merită un dispreț cu atât mai mare! Iar dumneata lasă vorba și binevoiește de ia măsuri!

— Ce pot eu să-i fac, doamnă? Nu vă plângeți numai dumneavoastră, toți se plâng; dar parcă pot să-i fac ceva? Mă duc câteodată la el și-l

dojenesc: „Hannibal Ivanâci! N-aveți frică de Dumnezeu? E rușine!” Dar el îmi arată pumnul și-mi spune fel de fel de vorbe: „Șterge-o” și câte altele. Curată neobrăzare! Câteodată, dimineața, se plimbă pe sală numai în cămașă și, iertați-mă, în izmene. Alteori, când e beat, ia revolverul și începe să tragă în pereți. Ziua bea de stinge și nopțile și le pierde la cărți. Iar după cărți se încinge bătaia. Mi-e rușine și mie de ceilalți chiriași.

— De ce-l mai ții în casă pe acest nemernic?

— Păi, poți să scapi de unul ca el? Mi-a rămas dator pe trei luni. Dar nici nu mai am pretenția să-mi plătească chiria din urmă, numai să facă bine să plece. A fost obligat de judecătorul de pace să elibereze camera, dar a făcut apel, apoi recurs, și o tot lungește mereu. E curată nenorocire! Doamne, și ce bărbat bine! Tânăr, frumos, cu școală. Când nu-i beat, e omul cel mai cumsecade. Deunăzi nu era beat și toată ziua a stat și le-a scris părinților.

— Bieții părinți! Oftă coloneleasa.

— Firește că sunt de plâns! Doar nu-i plăcut să ai un fiu trândav ca el! Toată lumea se plânge de el, e dat afară din toate camerele mobilate și nu-i zi să nu se judece pentru vreun scandal. Mai mare rușinea!

— Biata nevastă-sa! Nenorocita de ea! Oftă coloneleasa.

— Nu-i înșurat, doamnă. Țasta-i om de înșurătoare? Abia poate s-o scoată la capăt de unul singur.

Coloneleasa începu să se plimbe dintr-un colț într-altul al odăii.

— Spui că nu-i înșurat? Întrebă ea.

— Nu, doamnă.

Coloneleasa se mai plimbă dintr-un colț într-altul, apoi rămase un timp pe gânduri.

— Hm! Nu-i înșurat, spuse ea pe gânduri. Hm. Lilea și Mila, nu stați la fereastră, că trage! Ce păcat! Băiat tânăr să ajungă în halul ăsta! Și de ce? Fiindcă n-are lângă el pe cineva care să-l îndrume. N-are mamă, care să. Nu-i înșurat? Ei da. Țasta-i. Te rog, fii atât de bun, continuă coloneleasa pe un ton mai blând, după câteva clipe de gândire, du-te la el și roagă-l din partea mea să. Să se mai abțină de la astfel de expresii. Spune-i că l-a rugat doamna colonel Nașatârina. Spune-i că locuiesc cu fiicele mele în camera 47. Că am venit de la moșie.

— Prea bine.

— Chiar așa să spui: „Doamna colonel cu fiicele ei.” Să vină măcar să-mi ceară scuze. După prânz suntem întotdeauna acasă. Uf, Mila, închide fereastra!

— Ce ți s-a năzărit cu bețivanul ăsta, mamă? Întreabă trăgănat Lilea după plecarea proprietarului. Ai și găsit pe cine să inviți! Un bețiv, un scandalagiu, un golan!

— Ei nu vorbi așa, ma chcre. Vețnic spuneți așa și de aceea. Poftim, rămâneți nemăritate! Ei și? Oricum ar fi, tot nu trebuie pierdută ocazia. Poți să știi de unde sare iepurele? Oftă doamna colonel, privind grijuliu la fiicele ei. Poate că tocmai aici vă e ursita. Ia îmbrăcați-vă. Pentru orice eventualitate.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 20, 18 mai, cu titlul: Orice rod al pământului. (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. Revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

S-au desființat!

Nu demult, când tocmai începuseră să se reverse apele primăverii, moșierul Vâvertov³⁶, praporcic în retragere, îl ospăta pe inginerul hotarnic Katavasov, care se abătuse pe la el. Beau, înfulecau și comentau ultimele noutăți. Katavasov, ca orășean, era la curent cu toate: cu holera, cu războiul și chiar cu mărirea impozitului pe băuturi: o copeică de grad. Inginerul vorbea, iar Vâvertov asculta, se mira și la fiecare noutate exclama: „Nu mai spune! Ia, poftim! Așa-a.”

— Dar de ce ești astăzi fără epoleți, Semion Antipâci? Îl întrebă el dintr-odată, nedumerit, pe inginer.

Acesta nu răspunse de îndată. Tăcu un timp, bău un păhăruț de votcă, făcu un gest înciudat cu mâna și abia după aceea mormăi:

— S-au desființat!

— Nu mai spune! Așa-a. Eu nu citesc gazetele și nu știu nimic din toate astea. Carevasăzică dumneavoastră, funcționarii de la departamentele civile, nu mai purtați astăzi epoleți? Ia poftim! Să știi că, pe de o parte, nu-i rău: soldații n-o să vă mai ia drept ofițeri și n-o să vă mai salute de florile mărilor. Dar pe de alta, mărturisesc că nici bine nu-i. Nu mai aveți înfățișarea aceea falnică. Nu mai aveți aerul acela nobil!

— Ei, ce are a face! Spuse inginerul, repetându-și gestul înciudat. Aspectul exterior al înfățișării nu-i mare lucru. Ori că ai epoleți, ori că n-ai – totuna e, numai gradul să ți-l păstrezi. De aceea noi nu ne simțim deloc jigniți. Pe voi însă, Pavel Ignatici, v-au jignit într-adevăr! Și te plâng din toată inima.

— Adică cum? Întrebă Vâvertov. Cine a putut să mă jignească?

— Cei care v-au desființat. Fiindcă și pe voi v-au desființat. Cu toate că praporcicul nu e un grad mare, cu toate că nu-i nici cal, nici măgar, e totuși un slujitor al patriei, un fel de ofițer. Și-a vărsat sângele. De ce să-i desființezi gradul?

— Adică. Iartă-mă, nu te înțeleg tocmai bine. Începu să bolborosească Vâvertov, îngălbenindu-se și holbând ochii. Cine ne-a desființat?

— Cum, n-ai aflat? S-a dat un decret, prin care s-a desființat gradul de praporcic. Să nu mai fie nici un singur praporcic! Nici să nu se mai pomenească de ei! Se poate să nu fi auzit? Ordinul glăsuiește ca toți activii cu grad de praporcic să fie înaintați la gradul de sublocotenent. Cât despre voi, cei în retragere, treaba voastră. Dacă vă face plăcere să vă spuneți și mai departe praporcici, n-aveți decât, iar dacă nu, atâta pagubă!

— Carevasăzică, ce sunt acum?

— Dumnezeu știe ce ești! Acum nu mai ești nimic, ești un fel de nedumerire, ești eter! Acum nici dumneata nu mai știi ce ești.

Vâvertov vru să întrebe ceva, dar nu mai fu în stare. Simți un sloi de gheață în inimă, genunchii i se muiară, limba îi înțepeni. Cârnatul pe care tocmai îl mesteca i se opri nemestecat în gură.

— Urât s-a mai procedat cu voi, n-am ce zice! Urmă inginerul oftând. Toate-s bune, dar măsura asta nu pot s-o aprob. Ce trebuie să urle acum ziarele din străinătate! Ai?

— Tot nu înțeleg. Bâigui Vâvertov. Dacă nu mai sunt praporcic, apoi ce sunt? Nimic? Un zero? Dacă-i așa cum spui, asta înseamnă că acum oricine poate să-mi spună o mojie sau să mă tutuiască?

— Asta nu mai știu. Și pe noi ne ia acum lumea drept conductorii de tren! Deunăzi, directorul general al mișcării de la calea ferată se plimba pe peron în mantaua lui de inginer, fără epolet, așa cum e ordinul acum. Un general i-a strigat: „Hei, conductorule, când pleacă trenul”? S-au luat la harță și a ieșit o întreagă dandana. Așa ceva nu se poate scrie în gazete, dar. Toată lumea a aflat! Nu poți să ascunzi sula în sac!

Buimăcit de această știre, Vâvertov nu mai bău și nu mai mâncă. Încercă într-un târziu să dea peste cap un pahar de cvas rece, ca să-și mai vină în fire, dar cvasul i se opri în gât și făcu cale întoarsă.

După ce îl petrecu pe inginer până la căruță, praporcicul desființat începu să se plimbe prin toate odăile, dus pe gânduri. Se gândi, se tot gândi, dar nu se alese cu nimic. Noaptea, întins în pat, ofta întruna și continua să se gândească.

— Ei, ajunge! Îi spuse nevastă-sa, Arina Matveevna, înghiontindu-l cu cotul. Gemi, de parcă ai naște! Poate că nici nu-i adevărat. Du-te și tu mâine pe la cineva și întreabă. Cârpă ce ești!

— Ai să vezi tu cârpă, dacă rămân fără grad și fără titlu. Stai aici ca o balenă și-i tot dai zor cu cârpă! Doar nu tu ți-ai dat sângele pentru țară!

A doua zi de dimineață, Vâvertov, care nu închisese ochii toată noaptea, porunci să se înhame robul la brișcă și se duse să culeagă informații. Se hotărî să treacă pe la unul dintre vecini și, de va fi nevoie, chiar pe la mareșalul nobilimii. Trecând prin Ipatievo, întâlni pe protoiereul Pafnuti Amalikiteanski. Părintele protoiereu, urmat de dascăl, venea de la biserică și se ducea spre casă. Fluturându-și mânios bastonul, se întorcea mereu către țârcovnic și-l ocăra: „Tâmpit mai ești, măi frate! Mare tâmpit!”

Vâvertov coborî din brișcă și se apropie de preot, cerându-i binecuvântarea.

— Sărbători fericite, părinte protoiereu! Îi spuse el, sărutându-i mâna. Ai făcut slujba?

— Da, liturghia.

— Așa-a. Ei, fiecare cu rostul lui! Dumneata paști turma duhovnicească, noi îmbunătățim pământul pe cât ne ajută puterile. Dar de ce ești astăzi fără decorații?

În loc să răspundă, părintele făcu un gest înclaudat cu mâna și-și văzu de drum.

— S-a interzis! Lămuri în șoaptă dascălul.

Vâvertov îl petrecu cu privirea pe protoiereul ce pășea mânios și inima i se strânse de o presimțire amară: vestea adusă de inginer părea deci adevărată!

Pornind mai departe, praporcicul se duse la vecinul său de moșie, maiorul Ijița. În timp ce brișca intra în curtea maiorului, Vâvertov văzu următorul tablou: Ijița, în halat, cu un fes turcesc pe cap, stătea în mijlocul curții, bătea furios din picioare și dădea din mâini, iar vizitiul Filka plimba prin fața lui, încoace și încolo, un cal care șchiopăta.

— Nemernicule! Se rățoia maiorul. Pungașule! Parșivule! Ar fi prea puțin să te spânzur! Sălbaticule! Ah, respectele mele! Spuse el, zăbindu-l pe Vâvertov. Mă bucur că te văd. Ți place una ca asta? De o săptămână a nenorocit piciorul calului și tace, pungașul! N-a suflat un cuvânt! Dacă n-aș fi băgat de seamă, s-ar fi dus dracului copita! Ai? Ți place? Și să nu-i trag câteva? Te întreb: să nu-i trag?

— Căluțu-i frumos, spuse Vâvertov, apropiindu-se de Ijița. Păcat! Trimite după veterinar, domnule maior. Am la mine în sat un veterinar foarte priceput, domnule maior!

— Domnule maior. Mârâi Ijița, zâmbind disprețuitor. Domnule maior! Nu-mi arde de glume! Mi s-a îmbolnăvit calul și dumneata îmi tot dai cu domnule maior, domnule maior! Parcă ai fi o cioară: crr! Crr!

— Nu te înțeleg, domnule maior. Cum poți să mă asemuiești pe mine, om onorabil, cu o cioară?

— Dar eu ce fel de maior sunt? Parcă mai sunt maior?

— Da' ce ești?

— Dracu' știe ce sunt! Spuse Ijița. E mai bine de un an de când s-a desființat gradul de maior. Dar ce-i cu dumneata? Pe ce lume trăiești?

Vâvertov îl privi cu groază pe Ijița și începu să-și șteargă sudoarea de pe frunte, presimțind că-i de rău.

— Dă-mi voie. Spuse el. Eu totuși nu înțeleg. Gradul de maior e doar un grad important!

— Da!

— Atunci cum vine asta? Dumneata. Să nu fii nimic?

Maiorul se mulțumi să facă un gest înclaudat cu mâna și începu să-i povestească cum nemernicul de Filka vătămase copita calului. Povesti îndelung și, în cele din urmă, ridică până sub nasul lui Vâvertov copita bolnavă, cu o rană purulentă, acoperită cu un plasture de băligar. Vâvertov nu mai auzea, nu mai pricepea nimic și vedea totul ca prin sită. Își luă în neștire rămas-bun, se urcă în brișcă și strigă deznădăjduit vizitiului:

— La mareșal! Repede! Dă bici calului!

Moșia mareșalului nobilimii, consilierul de stat Iagodâșev, era în apropiere. Nu trecu nici un ceas și Vâvertov intra în biroul lui și îl saluta. Mareșalul ședea pe o canapea și citea „Novoe vremea”. Zăbindu-l pe musafir, înclină capul și îi arătă un fotoliu.

— S-ar cădea ca înainte de toate să mă prezint, Excelență, începu Vâvertov, dar neștiind care îmi mai e rangul, îndrăznesc să recurg la Excelența Voastră pentru a căpăta lămuriri.

— Dă-mi voie, stimabile, îl întrerupse mareșalul. În primul rând să nu-mi mai spui Excelență. Te rog!

— Cum se poate. Suntem oameni mici.

— Nu de asta e vorba! Iată, ziarele. (și mareșalul repezi degetul spre „Novoe vremea”, cu atâta indignare, încât găuri ziarul). Ziarele scriu că noi, consilierii de stat, nu vom mai fi excelențe. Se dă aceasta ca sigur! Ce are a face? Nici nu-i nevoie, domnul meu! Nu-i nevoie! Așa că să nu-mi mai dai acest titlu! Nici nu-mi trebuie!

Iagodâșev se ridică și se plimbă mândru prin birou. Vâvertov scoase un oftat și scăpă șapca jos.

„Dacă s-a ajuns chiar până la ei, gândi el, nu mai are nici un rost să-l întreb de praporcic și de maior. Mai bine plec”.

Vâvertov bolborosi ceva și ieși, uitându-și șapca în biroul mareșalului. Peste vreo două ceasuri se întoarse acasă, galben, fără șapcă și cu o groază prostească întipărită pe față. Coborând din brișcă, ridică sfios ochii spre cer: nu cumva s-o fi desființat și soarele? Speriată, văzându-l în așa hal, nevastă-sa îl copleși cu întrebări, dar la toate întrebările ei, Vâvertov nu răspunse decât cu un gest deznădăjduit.

O săptămână întreagă n-a băut, n-a mâncat și n-a închis ochii; se plimba năuc dintr-un colț într-altul, gândindu-se întruna. Era tras la față, cu o privire năucă. Nu adresa nimănui o vorbă, nu cerea nimănui nimic, iar când Arina Matveevna îl sâcâia cu întrebările, se mulțumea să facă un gest de lehamite cu mâna, fără să scoată măcar un mormăit. Câte n-au încercat pentru a-l readuce în fire! I-au făcut must de soc, i-au dat „intern” untdelemn din candela de sub icoane, l-au așezat pe o cărămidă fierbinte, dar toate acestea fără nici un folos. Vâvertov slăbea și dădea în ciudat din mână. În cele din urmă, l-au chemat pe părintele Pafnuti, ca să-l dăscălească. Protoiereul se munci o jumătate de zi, lămurindu-i că acum toate au drept scop înălțarea omului și nicidecum înjosirea lui, dar sămânța cea bună căzu pe un pământ sterp. Părintele luă o hârtie de cinci ruble pentru truda lui și plecă, fără să fi izbutit nici el nimic.

După o săptămână încheiată, Vâvertov prinse dintr-odată glas.

— De ce taci, nătărăule? Se răsti el pe neașteptate la Iliușka, băiatul care deretica prin casă. Hai, fii obraznic! Bate-ți joc de mine! Tutuiește-l pe cel ce-a fost batjocorit, triumfă!

După ce rosti aceste cuvinte, izbucni în plâns și tăcu din nou încă o săptămână. Arina Matveevna hotărî să-i ia sânge. Sosi felcerul, îi luă două farfurii de sânge și Vâvertov se simți parcă mai ușurat. A doua zi după luarea sângelui se apropie de patul pe care era culcată nevastă-sa și îi spuse:

— N-am să las lucrurile așa, Arina. Acum sunt hotărât la orice. Mi-am dobândit gradul prin sânguință și nimeni n-are nici un drept să atenteze la el. Așa că iată la ce hotărâre am ajuns după ce am chibzuit bine: am să adresez o petiție unei persoane sus-puse și am să mă iscălesc: praporcicul cutare. Praporcic. Înțelegi? Înadins! Praporcic. Uite așa! Înadins!

Soluția aceasta îi plăcu atât de mult lui Vâvertov, încât se luminează la față și ceru chiar de mâncare. Acum, înseninat de hotărârea sa, se plimbă prin odăi, zâmbeste sarcastic și visează:

— Pra-por-cic. Înadins.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885. Nr. 21, 25 mai, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. Cu neînsemnate modificări, a intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii povestirii pentru Culegerea de opere, autorul a micșorat numărul elementelor vulgare, a eliminat detaliile și comparațiile umoristice, caracteristice umorului cehovian din anii 1880-1890, și a modificat numele proprii.

Desființarea, în mai 1884, a gradului de maior I-a îndemnat pe Cehov să scrie această povestire. Cenzura interzicea scrieri de acest gen, considerându-le „glume deplasate la adresa dispozițiilor guvernului” cu privire la desființarea gradelor de praporcic și maior, a epoleților de pe uniformă funcționarilor civili, a purtării decorațiilor de către cler în timpul slujbei bisericești, precum și a titlului „Excelență”. În ziua de 2 mai 1885, Leikin I-a înștiințat pe Cehov de interzicerea publicării povestirii de către cenzură. La 9 mai, Cehov a răspuns: „Era cât p-aci să izbucnesc în plâns, aflând din scrisoarea dumitale de soarta povestirii „S-au desființat,,. Nu-mi pare rău de calitățile povestirii, căci nu prea are multe, dar mi-e ciudă de banii pe care aş fi putut să-i primesc. N-ai putea cumva s-o dai ziarului „P. G. „37? Poate că acolo va merge.” După intervenții insistente, povestirea a căpătat autorizația de tipărire, lucru despre care Leikin I-a înștiințat pe Cehov (19 mai 1885): „Povestirea dumitale „S-au desființat,, a fost autorizată de cenzură, în a treia instanță. A cenzurat-o însuși Feoktistov, șeful direcțiunii generale a presei, mâna dreaptă a lui Katkov și, împotriva tuturor așteptărilor, a dat autorizația de tipărire.” Textul șpalturilor supuse cenzurii, păstrat la Arhiva centrală a U. R. S. S., se deosebește oarecum din punct de vedere stilistic de textul din revistă.

Curcă plouată.

Nu era mai mult de șase seara când, trecând pe lângă o casă mare cu două etaje, locotenentul Strekaciov³⁸, care hoinărea prin oraș, aruncă din întâmplare o privire spre perdelețele roz de la etajul întâi.

— Acolo stă madame Dudu. Își aduse el aminte. De mult n-am mai fost pe la ea. N-î-ar fi să intru?

Dar înainte de a rezolva această problemă și de a lua o hotărâre, Strekaciov își scoase punga din buzunar și aruncă o privire sfioasă în ea. Tot conținutul ei se reducea la o hârtie mototolită de o rublă, ce mirosea a gaz, la un nasture și la două copeici.

— E cam puțin. Dar nu-i nimic, își spuse el. Am să intru numai așa, pentru câteva clipe.

Peste un minut, Strekaciov se și afla în vestibul și trăgea adânc în piept mirosul puternic de parfum și de săpun de glicerină. Mai mirosea în vestibul a

ceva ce nu poate fi descris, dar care se simte în locuința oricărei femei, așa-zisă singură: un amestec pur feminin de paciuli și de aromă masculină de havană. În cuier atârnau câteva mantile, câteva haine de ploaie și un joben strălucitor. Intrând în salonul cel mare, locotenentul văzu ceea ce văzuse și anul trecut: un pian cu note ferfeniță, un vas mic cu flori pe jumătate ofilite, o pată de lichior pe parchet. Una dintre uși dădea în salonul cel mic, cealaltă în odaia în care mme Dudu dormea sau juca pichet cu profesorul de dans Vroni, un bătrân semănând leit cu Offenbach. Dacă aruncai o privire în salonul cel mic, vedeai drept înaintea ta o ușă, prin deschizătura căreia se zărea o margine de pat cu plog de muselină roz. Acolo stăteau Barbe și Blanche, „elevele” Doamnei Dudu.

În salonul cel mare nu era nimeni. Locotenentul trecu în salonaș și acolo zări o făptură omenească. La o masă rotundă, se lăfăia pe o canapea un tânăr cu păr aspru, cu ochi albaștri tulburi, cu fruntea acoperită de sudoare și cu aerul cuiva de curând ieșit dintr-o groapă adâncă și întunecată, care l-ar fi umplut de groază. Fercheș, îmbrăcat cu o haină nouă de flanelă, care mai trăda urmele fierului de călcat, purta pe piept un breloc, avea ghetete de lac cu copci și ciorapi roșii. Își sprijinea în pumni obraji umflați și privea posomorât la sticla de sifon din fața lui. Pe o altă masă mai erau câteva sticle și o farfurie cu portocale.

Zărindu-l pe locotenent care intra în odaie, tânărul cel sclivisit holbă ochii și căscă gura. Strekaciov, uimit și el, se trase un pas îndărăt. Recunoscuse, deși cu greu, în tânărul sclivisit, pe furierul Filenkov39, pe care nu mai departe de azi-dimineață îl săpunise zdravăn în cancelaria unității pentru un raport pe care îl scrisese ca un agramat – în loc de „infirmerie”, pusese „fermelie”.

Filenkov se ridică încet și se propti cu mâinile de masă. Mai bine de un minut, vânat de atâta încordare lăuntrică, nu-și mai putu desprinde ochii de pe chipul locotenentului.

— Ce cauți aici? Îl întrebă Strekaciov cu asprime.

— Am. Venit. Cu ocazia unei zile de naștere, Înălțimea Voastră, bolborosi furierul, lăsând ochii în jos. Acum, când serviciul militar e obligator pentru toți, când au fost puși pe aceeași treaptă toți cei care.

— Te întreb ce cauți aici? Ridică locotenentul glasul. Și ce haine sunt astea?

— Îmi recunosc vina, Înălțimea Voastră, dar. Dacă ne gândim că acum, când serviciul militar e obligator pentru toată lumea, toți sunt la fel și că eu, care-s totuși un om cult, nu pot exista în ziua nașterii lui mamzel Barbe sub forma unui grad inferior, am îmbrăcat acest costum în conformitate cu obiceiurile mele de acasă, deoarece sunt, cum s-ar zice, cetățean de onoare ereditar.

Văzând că privirea locotenentului se făcea din ce în ce mai amenințătoare, Filenkov tăcu și plecă smerit capul, ca și cum s-ar fi așteptat să primească o scatoalcă. Locotenentul deschise gura pentru a rosti „ieși afară!”, dar tocmai în acea clipă în salon intră o blondă cu sprâncene foarte

arcuite, într-un capot de culoare galbenă, băătoare la ochi. Recunoscându-l pe locotenent, scoase un țipăt ascuțit și se repezi la el.

— Vasea! Ești ofițer!

Văzând că Barbe (fata era una dintre elevele Doamnei Dudu) e în relații intime cu locotenentul, furierul se liniști și își veni în fire. Țâșni de după masă și începu să dea din mâini.

— Înălțimea Voastră! Începu el, înecându-se. Am onoare s-o felicit pe ființa iubită, cu ocazia zilei ei de naștere. Nici la Paris nu poți găsi una ca ea! Pe cinstea mea! E foc! Nu m-am uitat la trei sute de ruble și i-am comandat acest capot cu ocazia zilei de naștere a ființei iubite! Să bem șampanie, Înălțimea Voastră! În sănătatea noii născute!

— Dar unde-i Blanche? Întrebă locotenentul.

— Vine acuși, Înălțimea Voastră! Răspunse furierul, cu toate că întrebarea nu-i fusese adresată lui. Chiar acuși! E o fată a la comprene alivoar consome! 40 Deunăzi, a venit un negustor din Kostroma care a pus la bătaie cinci sute de ruble. Cinci sute nu-i un fleac! Eu aș da și o mie, dar mai întâi să văd că mi se respectă caracterul! Spuneți, nu judec drept? Pofțiți, Înălțimea Voastră!

Furierul întinse locotenentului și domnișoarei Barbe câte un pahar de șampanie, iar el luă un păhăruț de votcă. Locotenentul bău, dar pe loc își aduse aminte de situație.

— Îți permiți cam multe, spuse el. Hai, pleacă de aici și spune-i lui Demianov să te bage la carceră pe douăzeci și patru de ore.

— Înălțimea Voastră poate credeți că nu sunt decât un porc? Nu-i așa? Doamne! Dar tăticul meu e cetățean de onoare ereditar și e decorat cu mai multe ordine! La botez mi-a fost naș un general, dacă vreți să știți. Și dumneavoastră credeți că dacă sunt furier, apoi sunt numaidecât și porc? Mai luați, vă rog, un păhăruț din. Spumosul ăsta. Dă-l pe gât, Barbe! Nu te sinchisi, plătesc eu totul. Cu cultura de astăzi, toată lumea a fost egalizată. Un fiu de general sau un fiu de negustor își face serviciul militar ca orice mujic. Am fost la liceu, Înălțimea Voastră, și la gimnaziu, și la școala comercială. De peste tot m-au dat afară. Toarnă pe gât, Barbe! la hârtia asta de o sută de ruble și trimite după o duzină de sticle! Încă un păhăruț, Înălțimea Voastră!

Intră și mme Dudu, o doamnă înaltă, trupeșă, cu chip de uliu. În urma ei venea cu pași mărunți Vrondi, cel care semăna cu Offenbach. După un timp, apăru și Blanche, o brună mărunță, de vreo 19 ani, cu trăsături clasice și nas grecesc, pesemne evreică. Furierul puse la bătaie încă o hârtie de o sută de ruble.

— Să curgă șampania! Beți mai cu foc! Dați-mi voie să sparg acest vas! Din preaplinul sentimentelor mele!

Mme Dudu începu să spună că în ziua de astăzi orice fată cuminte poate să-și găsească o partidă bună, și că nu-i cuviincios ca fetele să bea, iar dacă ea le dă voie fetelor sale să o facă, e numai fiindcă nădăjduiește că domnii de față sunt cumsecade, căci de ar fi vorba de alții, nici nu le-ar da voie fetelor să se arate.

Din pricina șampaniei și a Blanchei care se așezase foarte aproape de el, locotenentul începu să se amețească, astfel că uită de furier.

— Muzica! Striga furierul cu glas deznădăjduit. Să vină muzica! În baza ordinului cu numărul o sută douăzeci, vă propun să dansați! Să fie liniște! Continua să strige furierul cât îl ținea gâtulejul, părându-i-se că nu el e cel care țipă, ci altcineva. Liniște! Vreau să ne danseze fetele! Trebuie să-mi respectați caracterul! Vreau dans spaniol! Vreau cachucha!

Barbe și Blanche se sfătuiră cu mme Dudu, bătrânul Vrondi se așează la pian și dansul începu. Bătând tactul cu vârful ghetei, Filenkov urmărea mișcările fetelor și necheza de plăcere.

— Dă-i! Așa! Bine! Cu sentiment! Trage-i!

Puțin mai târziu, se urcară cu toții în mai multe trăsură și se duseră la „Arkadia”. Filenkov mergea cu Barbe, locotenentul cu Blanche, Vrondi cu mme Dudu. La „Arkadia” se așezară la o masă și începură să cineze. Filenkov se îmbătă în așa hal, încât răguși și se dovedi incapabil să mai dea din mâini. Ședea întunecat și spunea, clipind din ochi, gata-gata să plângă:

— Cine-s eu? Om sunt eu? Sunt o curcă plouată! Cetățean de onoare ereditar. Se maimuțări el. Ești o curcă plouată, nu cetăț. Cetățean.

Locotenentul, amețit de vin, aproape că nu-l băga în seamă. O singură dată, zărindu-i ca prin ceață chipul, se încruntă și spuse:

— Văd că-ți permiți cam multe.

Dar pierdu imediat facultatea de a gândi și ciocni paharul cu el.

De la „Arkadia” se duseră în gradina Krestovski. Aici mme Dudu își luă rămas-bun de la tineret, spunând că se lasă cu totul în nădejdea cavalerismului bărbaților, și plecă cu Vrondi. Cei rămași cerură, ca să se dreagă, cafea cu coniac și lichioruri. Apoi cvas, votcă și icre moi. Furierul își mânji toată fața cu icre și spuse:

— Acum sunt un negru sau un fel de duh necurat.

A doua zi dimineață, deși capul îi era ca de plumb și gura arsă și uscată ca o iască, locotenentul se duse ca de obicei la serviciu. Filenkov ședea la locul lui obișnuit, în uniformă de furier, și cosea cu mâini tremurătoare niște dosare. Obrazul îi era pământiu, umflat și zgrunțuros ca un pietroi, părul aspru i se zburlea în toate părțile și pleoapele i se lipeau. Zărindu-l pe locotenent, se ridică greoi, oftă și luă poziția de drepti. Locotenentul, mâniat și încă buimăcit de băutură, întoarse capul în altă parte și își văzu de treburile sale. Tăcerea ținu vreo zece minute, dar iată că privirea lui întâlni privirea tulpure a furierului și în această privire revăzu ca într-o oglindă magică totul: perdeluțele trandafirii, dansul tulburător, „Arkadia”, profilul Blanchei.

— Acum, când serviciul militar e obligator pentru toți. Începu să bolborosească Filenkov, când chiar. Profesorii sunt încorporați ca simpli soldați. Când toată lumea-i egalizată. Și chiar libertatea presei e.

Locotenentul intenționa să-i tragă o papară zdravănă și să-l trimită la Demianov dar, făcându-i-se lehamite, se lăsă păgubaș și spuse cu jumătate de gură:

— Du-te dracului!

După care ieși din birou.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 22, 1 iunie, cu titlul: Păunul cu pene de cioroi (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A fost revizuită amănunțit pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii, Cehov a modificat mult limbajul furierului. Sfârșitul povestirii a fost și el într-o câțva modificat.

Ghetele.

Acordorul de pian Murkin, un om ras, gălbejit, cu nasul mânjit de tutun și cu vată în urechi, ieși pe coridorul în care dădea camera sa mobilată și-l strigă cu glas spart pe servitorul de la etaj:

— Semion!

Văzându-i chipul speriat, ai fi zis că-i căzuse în cap tavanul sau că zărise o stafie.

— Pentru Dumnezeu, Semioane! Se răsti acordorul la servitorul care venea în fugă. Ce înseamnă asta? Sunt un om reumatic, bolnav, și tu mă faci să ies desculț! De ce nu mi-ai adus nici până acum ghetetele? Unde sunt?

Semion intră în camera acordurului, se uită la locul unde avea obiceiul să pună ghetetele curățite și se scărpină la ceafă: ghetetele nu erau acolo.

— Unde or fi, blestematele? Mormăi Semion. Eu parcă știu că le-am curățat aseară și le-am pus aici. Hm! E drept că aseară eram cam băut. Se vede treaba că le-am pus în altă cameră. Să știi că așa-i, Afanasi Egorâci, le-am pus în altă cameră! Vedeți dumneavoastră, ghetete-s multe și cum dracu' să le mai cunoști când ești beat și nu mai știi bine ce-i cu tine. Pesemne că le-am pus la cucoana care stă alături. La acțiță.

— Ei poftim! Să mă duc acum să tulbur o doamnă din pricina ta! Să scol din somn o femeie cinstită pentru niște fleacuri!

Oftând și tușind, Murkin se apropie de ușa camerei vecine și bătu sfios.

— Cine-i? Se auzi peste câteva clipe un glas de femeie.

— Eu sunt! Începu plângăreț Murkin, luând atitudinea unui cavaler care ar vorbi cu o cucoană din lumea mare. Iertați-mă că vă tulbur, doamnă, dar sunt un om bolnav, reumatic. Medicii mi-au prescris, doamnă, să-mi țin picioarele la căldură, și afară de asta, trebuie să mă duc chiar acum să acordez pianul Doamnei general Șevelițana. Și nu pot să mă prezint la Domnia Sa desculț!

— Nu-nțeleg! De ce pian e vorba?

— Nu-i vorba de nici un pian, doamnă, ci de ghetetele mele. Nemernicul de Semion mi-a curățit ghetetele și le-a pus din greșeală în camera dumneavoastră. Fiți atât de amabilă, doamnă, și dați-mi ghetetele!

Se auzi un foșnet, un scârțâit de pat, apoi un lipăit de papuci, după care ușa se întredeschise și o mână durdulie de femeie aruncă la picioarele lui Murkin o pereche de ghetete. Acordorul mulțumi și se întoarse în camera lui.

— Ciudat. Mormăi el, încălțând o gheată. Ai zice că asta nu-i gheată dreaptă. Ehe, uite comedie, amândouă ghetetele sunt de la piciorul stâng! Da, amândouă! Ascultă, Semioane, astea nu-s ghetetele mele! Ghetetele mele sunt cu urechi roșii și fără petice, iar astea-s rupte și fără urechi!

Semion ridică ghetetele, le întoarse de câteva ori și se încruntă.

— Astea-s ghetetele lui Pavel Alexandrâci. Mârâi el privind chiorâș.
Era sașiu de ochiul stâng.

— Care Pavel Alexandrâci?

— Actorul ăla care vine aici în fiecare marți. Vasăzică el s-a încălțat cu ghetetele dumneavoastră în loc să-și pună ghetetele lui. Asta înseamnă că am pus în camera dumneaei amândouă perechile; și pe a lui, și pe a dumneavoastră. Mare comedie!

— Păi du-te și schimbă-le!

— Ușor de zis! Rânji Semion. Du-te și schimbă-le. Unde să le schimb? E un ceas de când a plecat. Prinde orbu' scoate-i ochii!

— Dar unde stă?

— Cine poate ști! Vine aici în fiecare marți, dar unde-o fi stând – nu știu. Vine, stă toată noaptea și. Până marțea viitoare ia-l de unde nu-i!

— Vezi ce pozna ai făcut, măgarule! Ce mă fac eu acum? Trebuie să mă duc la doamna general Șevelițâna, afurisitule! Mi-au înghețat picioarele!

— Ei, mare lucru dacă o să purtați și dumneavoastră o dată alte ghete. Încălțați-le și dumneavoastră pe astea, plimbați-vă cu ele până diseară, și diseară vă duceți la teatru. Întrebați acolo de actorul Blistanov⁴¹ și. Dacă nu vreți să vă duceți la teatru, atunci o să trebuiască să așteptați până marțea cealaltă. Numai marțea dă pe aici.

— Dar de ce-s amândouă ghetetele de la piciorul stâng? Întrebă acordorul, apucând cu scârbă ghetetele.

— Poartă și el de care are. E sărac. De unde vreți să ia un actor bani? De câte ori nu-i spun: „Aveți și dumneavoastră niște ghete, Pavel Alexandrâci! Mai mare rușinea!” Dar el îmi zice: „Taci din gură, prostule! Cu ghetetele astea am jucat roluri de conți și de prinți!” Ciudați mai sunt ăștia de la teatru! Ce vreți: artist! Dacă aș fi guvernator, sau un șef oarecare, i-aș lua pe toți actorii ăștia și i-aș băga la pușcărie.

Văicărindu-se întruna și schimonosindu-se, Murkin își trase în picioare cele două ghete stângi și porni, șchiopătând, la doamna general Șevelițâna. Toată ziua umblă prin oraș, acordând pianе și toată ziua i se păru că lumea nu se uită decât la picioarele lui încălțate cu ghete peticite și scâlciate. Pe lângă chinurile sufletești, fu nevoit să le îndure și pe cele trupești: făcu bătăături.

Seara se duse la teatru. Se juca „Barbă Albastră”. Abia în pauza ultimului act fu lăsat să pătrundă în culise, și aceasta numai datorită protecției unui flautist pe care-l cunoștea. Intrând în cabina comună a bărbaților, îi găsi grămadă pe toți actorii. Unii își schimbau costumele, alții se grimaу, alții fumau. Barbă Albastră stătea lângă regele Bobčche și îi arăta un revolver.

— Cumpără-! Spunea Barbă Albastră. L-am luat la Kursk, de ocazie, cu opt ruble – și ți-l dau cu șase. Are o bătaie strașnică!

— Ia umblă mai cu băgare de seamă cu el. Doar e încărcat!

— Aș putea să-l văd pe domnul Blistanov? Întrebă acordorul intrând.

— Eu sunt! Se întoarce spre el Barbă Albastră. Ce doriți?

— Iertați-mă că vă tulbur, domnule, începu acordul cu glas rugător, dar vă rog să mă credeți, sunt. Un om bolnav, reumatic. Doctorii mi-au prescris să-mi țin picioarele la căldură.

— Și ce doriți?

— Vedeți dumneavoastră. Continuă acordul. Cum să spun. Noaptea asta ați fost în casa cu camere mobilate a negustorului Buhteev. În camera 64.

— Ce tot bați câmpii, domnule? Zâmbi ironic regele Bobčche. În camera 64 stă nevastă-mea!

— Soția dumneavoastră? Îmi pare bine. Murkin zâmbi fericit. La drept vorbind, chiar dumneaei, adică soția dumneavoastră personal, mi-a dat ghetetele dumnealui. Când dumnealui, și acordul îl arată pe Blistanov, a plecat de la dumneaei, mi-am dat seama că-mi lipsesc ghetetele. L-am strigat pe servitorul de la etaj, care mi-a spus: „Păi, domnule, v-am pus ghetetele în camera de alături!” Fiind în stare de beție, pusese din greșeală în camera 64 atât ghetetele dumneavoastră, cât și ghetetele mele, se întoarse Murkin către Blistanov, iar dumneavoastră, plecând de la soția dumnealui, ați încălțat ghetetele mele.

— Ce înseamnă asta? Spuse Blistanov, încruntându-se. Ai venit aici să bagi intrigi?

— Nicidecum! Să mă ferească Dumnezeu de așa ceva! Nu m-ați înțeles. Am venit pentru ghetete! Nu-i așa că ați binevoit să petreceți noaptea în camera 64?

— Când?

— Astă noapte.

— M-ai văzut dumneata pe mine acolo?

— Nu, nu v-am văzut, răspunse Murkin foarte tulburat, așezându-se și scoțându-și repede ghetetele. Nu v-am văzut, dar soția dumnealui mi-a aruncat pe ușă ghetetele dumneavoastră. În locul alor mele.

— Cu ce drept afirmi atunci asemenea lucruri, domnul meu? Ca să nu mai vorbesc de mine, dumneata insulti o femeie, și încă în prezența soțului ei!

În culise izbucni o larmă îngrozitoare. Regele Bobčche, soțul insultat, se făcu deodată stacojiu la față și lovi cu pumnul în masă cu atâta putere, încât în cabina vecină două actrițe leșinară.

— Și tu crezi? Îi strigă Barbă Albastră. Îl crezi pe acest nemernic? Vrei să-l ucid ca pe un câine? Vrei? Îl fac biftec! Îi strivesc creierii!

Lumea care se plimba în seara aceea prin grădina publică din apropiere povestește că, înainte de actul al patrulea, un om desculț, galben la față, cu părul vâlvoi și cu privirea rătăcită de spaimă, a trecut în goana mare pe alea principală, venind dinspre teatrul de vară. După el alerga un om în costumul lui Barbă Albastră, cu un revolver în mână.

Nimeni n-a văzut ce s-a întâmplat mai departe. Se știe numai că, după aceea, adică după întâlnirea lui cu Blistanov, Murkin a zăcut două săptămâni în pat și la cuvintele „sunt un om bolnav, reumatic”, a început să adauge și „sunt un om rănit”.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 149, 3 iunie, la rubrica „Efemeride”, sub titlul: (Scenetă). Semnată: A Cehonte. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. 1. Publicăm textul din 1899.

Nervi.

Arhitectul Dmitri Osipovici Vaxin⁴² se întoarse acasă, la vila sa din împrejurimile oraşului, sub impresia proaspătă a şedinţei de spiritism la care luase parte. Dezbrăcându-se şi întinzându-se în culcuşul în care avea să doarmă singur (doamna Vaxina se dusesese la slujba de noapte din ajunul Rusaliilor), fără să vrea, Vaxin începu să se gândească la toate cele auzite şi văzute în seara aceea. La drept vorbind, nu fusese o şedinţă; dar toată seara nu se discutaseră decât lucruri înfricoşătoare. O domnişoară începuse nitam-nisam să vorbească despre ghicitul gândurilor, de la gânduri se trecuse pe nesimţite la spirite, de la spirite la moroi, de la moroi la cei înmormântaţi de vii. Un domn citise o poveste de groază cu un mort care se răsucise în mormânt. Şi chiar el, Vaxin, ceruse o farfurioară şi le arătase domnişoarelor cum se poate sta de vorbă cu duhurile. Între altele, îl chemase pe unchiu-său, Klavdi Mironovici, şi îl întrebase în gând: „N-ar fi timpul să-mi trec casa pe numele nevastei?” – la care unchiul răspunsese: „Fiecare lucru la timpul lui.” „Sunt multe lucruri tainice şi. Înfricoşătoare în natură. Gândi Vaxin, trăgându-şi plapuma peste cap. Nu morţii sunt înfricoşători, ci necunoscutul.”

Ceasornicul bătu ora unu noaptea. Vaxin se întoarse pe partea cealaltă şi se uită de sub plapumă la flacăra albăstruie a candeliei. Flacăra juca, luminând slab icoanele şi un portret mare al unchiului Klavdi Mironâci, atârnat în perete în dreptul patului.

„Ce-ar fi dacă în semiîntunericul ăsta ar apărea dintr-odată umbra unchiului? Îi trecu lui Vaxin prin cap. Nu, asta nu-i cu putinţă!”

Stafilele sunt o superstiţie, născocirea unor minţi necoapte. Totuşi Vaxin îşi trase iar plapuma peste cap şi strânse mai tare pleoapele. Prin minte i se perindară cadavrul ce se răsucise în mormânt, răposata soacră-sa, un coleg care se spânzurase, o fată ce se înecase. Vaxin încercă să-şi alunge din minte gândurile negre, dar cu cât era mai hotărât să le gonească, cu atât mai limpezi se făceau vedeniile şi mai înfricoşătoare gândurile. Îl cuprinse frica.

„Mai mare ruşinea. Sunt fricos ca un copil. Ce prostie!” „Tac. Tac. Tac” – făcea ceasornicul din perete.

În marginea satului, la biserica din cimitir, paznicul trăgea clopotele. Sunetul era trist şi-ţi umplea sufletul de jale. Un fior rece i se prelinse lui Vaxin pe ceafă şi pe şira spinării. I se păru că cineva răsuflă greu deasupra capului lui, ca şi cum unchiul ar fi ieşit din cadru şi s-ar fi aplecat asupra nepotului. Vaxin îngheţă de frică. Încleştă dinţii şi îşi ţinu răsuflarea. Rămase astfel câteva clipe, dar când un căărăbuş intră în zbor pe fereastra deschisă şi începu să-i bâzâie gros deasupra patului, nu mai putu răbda şi trase cu deznădejde de şnurul soneriei.

— Was wollen Sie⁴³, Demeter Osipâci? Se auzi peste câteva clipe de după uşă glasul guvernantei.

— A, dumneata ești, Rozalia Karlovna? Se bucură Vaxin. De ce te-ai deranjat dumneata? Putea veni și Gavrilă.

— Chiar tumneafoastră tat trum la Gavrilă în oraș, iar Glafira plecat unteva te cu seara. Nu este nimeni acas. Was wollen Sie doch? 44

— Uite, draga mea, ce am vrut să-ți spun. Ce voiam să zic? Dar intră, nu te sfii! La mine-i întuneric.

Rozalia Karlovna, trupeșă, cu obrazii rumeni, intră în dormitor și se opri într-o atitudine de așteptare.

— Stai jos, te rog. Uite despre ce-i vorba. „Despre ce s-o întreb?” se gândea Vaxin, uitându-se cu coada ochiului la portretul unchiului și simțind cum treptat, treptat, mintea lui tulburată revine la starea normală. La drept vorbind, uite ce voiam să te rog. Să nu uiți să-i dai ordin omului care o să se ducă mâine la oraș să. Hm. Să-mi cumpere tuburi pentru țigări. Dar stai jos!

— Tuburi! Bine! Was wollen Sie noch? 45

— Ich will. 46 Eu nu will nimic dar. Stai te rog jos! Mai era ceva și vreau să-mi aduc aminte.

— Nu se cate ca o fat să stea în otaie te bărbat. Văt că sunteți un ștrecar. Un clumeț. Eu înțeles. Nu trezește un om pentru tuburi. Eu înțeles.

Rozalia Karlovna îi întoarse spatele și ieși. Oarecum liniștit de conversația cu ea și rușinat de lipsa lui de curaj, Vaxin își trase plapuma peste cap și închise ochii. Vreo zece minute, se simți relativ bine, dar curând începură iar să-i umble prin cap aceleași prostii. Înciudat, dibui pe întuneric chibriturile și, fără să deschidă ochii, aprinse o lumânare. Dar nici lumina nu-l ajută cu nimic. Cu închipuirea lui speriată i se părea că cineva îl privește din colț și că unchiul clipește din ochi.

— Am s-o sun din nou, dracu' s-o ia. Se hotărî el. Îi spun că sunt bolnav. S-o rog să-mi dea niște picături.

Vaxin sună. Dar în casă nimic nu se clinti. Sună încă o dată și, parcă drept răspuns la soneria lui, în cimitir răsună iar dangătul clopotelor. Înnebunit de spaimă, simțindu-și trupul gheață, ieși într-o fugă bezmetică din iatac și, făcându-și întruna semnul crucii și ocărându-se pentru lipsa lui de curaj, se năpusti desculț, numai în cămașă și izmene, spre odaia guvernantei.

— Rozalia Karlovna! Bâigui el bătând în ușă.

— Rozalia Karlovna! Dormi? Sunt. Cum să zic. Bolnav. Dă-mi niște picături!

Nici un răspuns. În jur domnea liniște.

— Te rog. Înțelegi? Te rog! Nu pricep ce rost au aceste. Susceptibilități, mai ales când e vorba de un om. Bolnav. Ce țirlih-manirlih ești, zău! La vârsta dumitale.

— Am să spun la soția tumneafoastră. Nu tai pace la fat cinstit. Când fost la baron Anzig și baron a frut vine la mine tupă chibrit, eu înțeles. Eu înțeles întat ce chibrit vrea și spus la baroness. Sunt fat cinstit.

— Dă-o dracului de cinste! Sunt bolnav. Și îți cer picături. Înțelegi? Sunt bolnav!

— Soția tumneafoastră femeie cinstit, și tumneafoastră trebuie s-o iubiți. Ja! 47 E femeie nobil! Nu vreau fi tușman la ea!

— Ești o proastă și atâta tot! Înțelegeți? Proastă!

Vaxin se rezemă de ușor, își încrucișă brațele pe piept și începu să aștepte să-i treacă spaima. Nu se simțea în putere să se întoarcă în odaia lui, unde lumina candelă juca pe pereți și unde unchiul îl privea din ramă. Pe de altă parte, era cu totul necuviincios să rămână la ușa guvernantei numai în cămașă și izmene. Ce era de făcut? Ceasornicul bătu ora două, dar spaima tot nu-i trecuse și nici nu se micșorase măcar. Pe coridor era întuneric și din fiecare colț îl privea ceva amenințător. Vaxin se întoarse cu fața spre ușă, dar îndată i se păru că din spate cineva îl trage ușor de cămașă și îl atinge pe umăr.

— Drace! Rozalia Karlovna!

Nu mai primi nici un răspuns. Vaxin deschise sfios ușa și aruncă o privire în odaie. Nemțoaica cea virtuoasă dormea dusă. O candelă lumina formele trupului ei dolofan, plesnind de sănătate. Vaxin intră și se așeză pe un cufăr de papură împletită, aflat lângă ușă. Prezența unei făpturi omenești chiar dormind buștean îl liniști.

„N-are decât să doarmă nemțoaica. Își spuse el. Stau aici și tac chitic până s-o crăpa de ziuă. Acum se luminează devreme.”

În așteptarea zorilor, Vaxin se ghemui pe cufăr, își puse o mână sub cap și căzu pe gânduri.

„Ce ți-e și cu nervii ăștia, dracu' să-i ia! Sunt un om cult, inteligent, și cu toate astea. E curată batjocură! Mi-e și rușine.”

Curând după aceea, tot trăgând cu urechea la răsuflarea ușoară, ritmică, a Rozaliei Karlovna, se liniști cu totul.

La ora șase dimineața, nevasta lui Vaxin se întoarse de la biserică. Negăsindu-și bărbatul în iatac, se duse la guvernantă, să-i ceară mărunțiș ca să plătească birjarul. Intrând în odaia acesteia, rămase încremenită: Rozalia Karlovna dormea în pat, dezvelită din pricina căldurii, iar la trei pași de ea, bărbatul Doamnei Vaxina sforăia senin, ghemuit covrig pe cufărul de papură împletită. Era desculț și numai în cămașă și izmene. Las pe seama altora să povestească ce-a făcut nevasta și să descrie mutra bărbatului, când s-a trezit. În ce mă privește, depun armele, simțindu-mi neputința.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 23, 8 iunie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. Cu unele modificări, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova, 1887. Cu modificări stilistice și prescurtată, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Vilegiaturiștii.

O pereche de însurăței se plimbau agale de la un cap la celălalt al peronului micuței gări din localitatea în care veniseră să-și petreacă vacanța. El o ținea de talie, iar ea se lipea de el, și amândoi erau la fel de fericiți. Luna îi privea de după scamele norilor și se încrunta: o rodea pesemne pizma și ciuda din pricina fecioriei ei plicticoase care nu folosea nimănui. Văzduhul nemișcat era încărcat de miresme de liliac și de mălin. Undeva, de partea cealaltă a șinelor, se auzea un cârstei.

— Ce frumos e, Sașa, și ce bine! Șoptea nevestica. Zău, ai putea crede că totul e un vis. Uite ce minunată și îmbietoare este păduricea de colo. Și ce drăgălași sunt stâlpii ăștia de telegraf, serioși și tăcuți! Parcă dau viață priveliștii și îți amintesc că undeva, departe, trăiesc oameni. E civilizație. Și nu-ți place când vântul îți aduce ușor la ureche uruitul unui tren ce se apropie?

— Da. Dar ce fierbinți îți sunt mâinile! Ești tulburată, Varia! Ia spune: ce ni s-a gătit pentru masa de astă seară?

— Borș cu carne și un pui. Un pui ajunge pentru amândoi. Ție ți s-au adus de la oraș sardele și batog.

Luna se schimonosi, ca și cum ar fi prizat tutun, și se ascunse după un nor. Fericirea omenească îi adusese aminte de pustnicia ei, de culcușu-i singuratic de după dealuri și de după munți.

— Vine trenul! Spune Varia. Ce bine!

În depărtare se arătară trei ochi de foc. Șeful gării ieși pe peron. Pe șine prinseră să licărească ici-colo luminile semnalelor.

— Așteptăm să treacă și mergem acasă, spuse Sașa căscând. Ce bine o ducem noi, Varia, atât de bine, că nici nu-ți vine să crezi!

Monstrul întunecat se târî tăcut până la peron și se opri. La ferestrele slab luminate ale vagoanelor se iviră pentru o clipă chipuri somnoroase, pălării de femei, umeri.

— Ah! Ah! Se auzi dintr-un vagon. Varia și bărbatul ei au venit să ne întâmpine! Uite-i! Varenka! Varecika! Ah!

Din vagon săriră două fete care se agățară de gâtul Variei. După ele se ivi o doamnă trupeșă, în vârstă, și un domn înalt, uscățiv, cu favoriți cărunți, apoi doi elevi de liceu încărcăți cu bagaje, după ei o guvernantă și, după guvernantă, bunica.

— Iată-ne, iată-ne, dragul meu! Strigă domnul cu favoriți, strângându-i mâna lui Sașa. Cred că vi s-a urât de când ne tot așteptați! Sigur că l-ai ocărit pe unchiul tău că nu mai vine! Kolea, Kosteia, Nina, Fifa. Copii! Sărutați-l pe vărul vostru Sașa! Am venit la tine cu toții, cu câțel cu purcel, pentru vreo trei, patru zile. Sper că nu te deranjăm? Te rog să ne-o spui deschis!

Zărindu-l pe unchi însoțit de toată familia, cei doi însurăței se îngroziră. În timp ce unchiul vorbea și îi săruta, Sașa întrevăzu într-o străfulgerare următorul tablou: el și nevastă-sa le cedează musafirilor cele trei camere, pernele și păturile; batogul, sardelele și ciorba cu carne sunt înfulecate în câteva clipe, verișorii rup florile, varsă cerneala, fac tărăboi. Mătușa le împuie capul toată ziua cu bolile ei (panglică și dureri la lingurică) și cu înalta ei origine (era născută baroneasă von Fintich).

Sașa se uită cu ură la tânăra sa nevastă și îi șopti:

— La tine au venit. Dracu să-i ia!

— Ba nu, la tine! Răspunse ea, palidă și cu aceeași ură și mânie. Nu-s rudele mele, ci ale tale!

Și, întorcându-se spre musafiri, le spuse cu un zâmbet primitiv:

— Bine ați venit!

Luna se arată din nou de după nori. Părea să zâmbească: se bucura pesemne că n-are rude. Sașa întoarse capul, ca să ascundă musafirilor mutra sa plouată, deznădăjduită, și spuse, dând glasului său o intonație caldă și voioasă:

— Bine ați venit! Bine ați venit, dragii mei!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 24, 15 iunie, cu titlul: Băgați odată de seamă! (întâmplare groaznică). Semnată: Omul fără splină. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cu ocazia revizuirii, Cehov a eliminat elementele vulgare și a scurtat textul (visurile lui Sașa despre cină).

Transformând povestirea într-o schiță tipică din viața vilegiaturiștilor, autorul a schimbat titlul și a modificat sfârșitul grotesc al textului din revistă. Prefăcuții.

Generăleasa Marfa Petrovna Pecionkina⁴⁸, „Pecionkinoia” cum îi spun mujicii, practică de zece ani homeopatia. Astăzi, marți, primește ca de obicei diferiți bolnavi la dânsa în birou. În fața ei, pe o măsuță, se află o întregă farmacie homeopatică, un tratat de medicină și chitanțele spițerului homeopat. Pe un perete sunt atârinate la vedere, în rame aurite, scrisorile unui vestit homeopat din Petersburg – după părerea Marfei Petrovna mare savant – și portretul părintelui Aristarh, căruia generăleasa îi datorează salvarea: lepădarea ei de alopatia atât de dăunătoare și revelația adevărului.

În vestibul se îngrămădesc bolnavii, în mare parte mujici. Afară de doi, trei dintre ei, toți ceilalți sunt desculți, fiindcă generăleasa a dat ordin să-și lase afară cizmele rău mirositoare.

Marfa Petrovna a primit până acum zece inși și poruncește să fie chemat al unsprezecea bolnav.

— Gavrilă Gruzd!

Ușa se deschide, dar în locul lui Gavrilă Gruzd intră în birou Zamuhrișin⁴⁹, moșier scăpătat, un moșneguț cu o privire acră, ținând sub braț un chipiu de nobil. Își reazemă bastonul într-un colț, se apropie de Marfa Petrovna și, fără să scoată o vorbă, se așază în fața ei într-un genunchi.

— Ce faci? Ce-i asta, Kuzma Kuzmici! Se sperie generăleasa, înroșindu-se toată. Pentru numele lui Dumnezeu, ridică-te!

— N-am să mă ridic tot restul zilelor mele! Rostește solemn Zamuhrișin, lipindu-și buzele de mâna ei. Să vadă tot poporul cum stau îngenuncheat în fața ta, îngerul nostru păzitor, binefăcătoarea omenirii! Să vadă cine-i zâna tămăduitoare care mi-a dăruit viața, mi-a arătat calea cea adevărată și mi-a luminat mintea întunecată până ieri de sofistică și de scepticism! În fața ta sunt gata să stau nu numai în genunchi, dar și pe jăratic, lecuitoarea noastră, făcătoare de minuni, mama văduvelor și a orfanilor! M-am tămăduit! Am înviat, Zâna mea!

— Sunt. Sunt foarte fericită! Bolborosește generăleasa, roșind de plăcere. E atât de mișcător să auzi astfel de lucruri. Șezi, te rog! Și când te gândești că marțea trecută erai încă atât de bolnav!

— Și încă ce bolnav! Mi-e groază să-mi aduc aminte! Adaugă Zamuhrișin, luând loc pe un fotoliu. În tot corpul, în toate măduarele mi se cuibărise reumatismul. Opt ani m-am chinuit și n-am știut ce-i o clipă de liniște. Durerile nu mă slăbeau nici ziua, nici noaptea, binefăcătoarea mea! Cu câți doctori nu m-am căutat! Am fost și la profesorii din Kazan, m-am tratat cu diferite nămoluri, am băut fel de fel de ape. Dar ce n-am încercat să fac! Mi-am cheltuit averea, încântătoarea mea doamnă, tot căutându-mi de sănătate. Toți păcătoșii ăștia de doctori mi-au făcut și mai mult rău, mi-au băgat boala și mai adânc în mine. De băgat au băgat-o, dar de scos – ași! Știința lor n-a ajuns atât de departe. Sunt toți niște bandiți, care nu știu decât să ia bani, dar când e vorba de binele omenirii, nici nu se sinchiesc. Îți prescriu acolo o chiromanție oarecare, și tu trebuie să stai s-o bei. Ce mai una alta: te bagă în pământ! Dacă n-ai fi fost dumneata, îngerul nostru, azi eram în groapă. Mă-ntorc acasă de la dumneata marțea trecută, mă uit la fărâmiturile pe care mi le-ai dat și mă gândesc: „Ce rost să aibă și astea? Oare să fie în stare firicelele astea ca de nisip și care abia se văd, să mă tămăduiască de boala mea cumplită și veche?” Așa mă gândeam, necredinciosul de mine, și zâmbeam. Dar cum am băgat o fărâmiță în gură, gata! Parcă nici n-aș fi fost bolnav: ai fi zis că mi-a luat cineva suferința cu mâna. Nevastă-mea se uita la mine cu ochi mari și nu-i venea să creadă: „Tu ești, Kolea?” „Eu sunt!” îi răspund. Și ne-am pus îndată amândoi în genunchi în fața icoanei și am început să ne rugăm pentru îngerul nostru izbăvitor: „Să-i trimiți, Doamne, tot ce-i dorim noi.”

Zamuhrișin își șterge ochii cu mâneca, se scoală de pe scaun și dă să se așeze din nou într-un genunchi, dar generăleasa îl oprește și îl silește să ia loc în fotoliu.

— Nu mie trebuie să-mi mulțumești, spune ea înroșindu-se de emoție și uitându-se cu extaz la portretul părintelui Aristarh. Nu mie! Eu nu sunt decât o unealtă ascultătoare. Dar bine spui: cu dumneata s-a petrecut într-adevăr o minune! Un reumatism vechi de opt ani, să se vindece cu o singură fărâmiță de „scrofulozo”!

— Ai avut marea bunătate să-mi dai trei fărâmițe. Pe una dintre ele am luat-o la masă și. Gata! Seara, am mai luat una, iar pe a treia, a doua zi. De atunci nu mai simt nimic. Să zic și eu că mă mai înțeapă ceva, dar nimic, absolut nimic! Și când te gândești că mă pregăteam de moarte. I-am scris și fiului meu, la Moscova, să vină în grabă. Dumnezeu ți-a luminat mintea, tămăduitoarea noastră. Uite, acum mă plimb după pofta inimii și mă simt ca în rai. Marțea trecută, când am fost la dumneata, șchiopătam. Acum însă sunt gata s-alerg chiar și după un iepure, îmi vine să mai trăiesc o sută de ani. O singură supărare mai am: lipsurile noastre. Sunt sănătos, dar ce folos dacă n-am cu ce trăi? M-a copleșit nevoia mai rău decât boala. Bunăoară: acum ar trebui să semăn ovăz, dar cum să semăn dacă nu am sămânță? Ar trebui s-o cumpăr. Dar bani, tufă!

— Am să-ți dau eu ovăz, Kuzma Kuzmici. Stai, stai te rog! Mi-ai făcut o plăcere atât de mare încât nu dumneata, ci eu trebuie să-ți mulțumesc!

— Bucuria noastră! Cum de-a creat Dumnezeu o asemenea făptură?! Bucură-te de roadele faptelor dumitale bune! Noi, ceilalți, păcătoșii, nu avem nici măcar cu ce să ne bucurăm. Suntem oameni mărunți, bicisnici, șterși, inutili. Numai cu numele mai suntem boieri, dar din punct de vedere material suntem niște mujici, poate chiar mai rău. Trăim în conace de piatră, dar e doar o amăgire. Fiindcă prin tavan curge apa. N-am cu ce să-mi cumpăr șindrila ca să-mi dreg acoperișul.

— Am să-ți dau eu șindrila, Kuzma Kuzmici.

Zamuhrișin îi mai cere și o vacă, și o scrisoare de recomandatie pentru fiica sa, pe care vrea s-o trimită la un pension și, mișcat de mărinimia Marfei Petrovna, începe să plângă, își strâmbă gura și se scotocește în buzunar, căutându-și batista. Generăleasa vede cum, odată cu batista, din buzunarul lui iese și un ghemotoc de hârtie roșie care se rostogolește fără zgomot pe covor.

— N-am să te uit în vecii vecilor, bolborosește el. Am să spun copiilor mei să te pomenească, și nepoților, din neam în neam. Iată, copii, cine m-a salvat pe mine de la moarte și cine.

După ce își conduse pacientul până la ușă, rămasă singură, Marfa Petrovna se uită prin păienjenișul de lacrimi la părintele Aristarh, apoi învăluie cu o privire dezmierdătoare și extaziată farmacia, manualul, chitanțele și fotoliul în care cu o clipă înainte șezuse omul pe care ea l-a salvat de la moarte și ochii îi cad pe ghemotocul de hârtie scăpat de pacient. Se pleacă, îl ridică de pe covor, îl desface și găsește în el cele trei fărâmițe, pe care le dăduse lui Zamuhrișin.

— Sunt aceleași! Se miră ea. Chiar hârtia este aceeași. Nici n-a desfăcut-o măcar! Dar în cazul acesta ce-a luat? Ciudat! Doar nu m-o fi înșelând!

Și, pentru prima oară în cei zece ani de practică, în sufletul generălesei se strecoară îndoiala.

Își cheamă pe rând pacienții, dar, vorbind cu fiecare despre năl-doare, își dă seama de un lucru care mai înainte îi scăpase cu desăvârșire: toți, dar absolut toți, de la primul până la ultimul, ca și cum s-ar fi înțeles, încep cu osanale, o proslăvesc pentru miraculoasa lor vindecare, se extaziază în fața mării sale înțelepciuni și a meșteșugului ei de tămăduitoare, ocărăsc pe doctorii alopați, apoi, când ea se înroșește de emoție, încep să-și înșire nevoile. Unul cere o bucată de pământ să-și pună porumb, altul câteva care de lemne, al treilea învoire să vâneze în pădurile ei, și așa mai departe. Generăleasa se uită iarăși la chipul dolofan și binevoitor al părintelui Aristarh, căruia îi datora revelația adevărului și un nou adevăr începe să-și facă loc în inima ei și s-o roadă, un adevăr trist, apăsător.

— Vicleni mai sunt oamenii!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 26, 29 iunie, cu subtitlul (Povestire). Semnată: A... Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu modificări stilistice, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Mihalțul.

O dimineată de vară. În văzduh plutește o liniște deplină: doar un cosăș țârâie încet pe mal și un pui de vultur țipă sfios pe undeva. Nori pufoși ca zăpada stau nemișcați pe cer. În apropiere de cabina de baie la care se lucrează, dulgherul Gherasim, un țăran înalt și uscățiv, cu păr creț, roșcat și obrajii năpădiți de barbă și mustăți, se bălăcește în apă sub crengile verzi ale unei răchite. Gâfâie, suflă și, clipind întruna, se silește să scoată ceva de sub rădăcinile răchitei. Fața îi e lac de sudoare. La un stângen de Gherasim, dulgherul Liubin, un țăran tânăr, cocoșat, cu fața triumfiulară și ochii mici, înguști, ca de chinez, stă în apă până la gât. Atât Gherasim cât și Liubin sunt în cămașă și nădragi. Amândoi s-au învînețit de frig, fiindcă e mai bine de un ceas de când stau în apă.

— Ce-l tot împingi cu mâna? Strigă Liubin, cocoșatul, tremurând ca apucat de friguri. Mă, deșteptule! Ține-l, ține-l zdravăn, că de nu, scapă blestematul! Ține-l, când îți spun!

— Nu scapă el. Unde să scape? S-a băgat sub o rădăcină. Răspunde Gherasim cu un glas de bas răgușit, adânc, care nu vine din gâtlee, ci din străfundul pântecului. E alunecos, ticălosul, n-ai de ce să-l apuci.

— Apucă-l de după urechi, de după urechi!

— Nu se simt urechile. Stai că l-am apucat de ceva. L-am apucat de buză. Ia te uită, vrea să muște, dihania!

— Nu-l trage de buză, nu-l trage, că ai să-l scapi! Apucă-l de după urechi. De după urechi! Iar ai început să-l împingi cu mâna! Dobitoc mai ești, Doamne iartă-mă! Apucă-l!

— Apucă-l”. Îl maimuțărește Gherasim. Te găsiși și tu mare comandir. De ce nu vii tu să-l apuci, diavol cocoșat? Ce stai?

— L-aș apuca eu, dacă s-ar putea. Dar poți sta în picioare lângă mal când ești mărunț ca mine? Acolo-i adânc!

— Ei și ce-i dacă-i adânc. Înoată.

Cocoșatul dă din mâini, se apropie înot de Gherasim și se agață de ramuri. La prima încercare însă de a se așeza în picioare se afundă cu cap cu tot, slobozind bășicuțe de aer.

— Ți-am spus că-i adânc! Zice el, rotind mânios albul ochilor. Ce, vrei să mă urc pe grumajii tăi?

— Pune piciorul pe o rădăcină. Îs multe, parcă ar fi o scară.

Cocoșatul pipăie cu călcâiul o rădăcină și, ținându-se cu nădejde de mai multe ramuri dintr-odată, se așază în picioare pe ea. După ce se cumpănește și se întărește pe poziția cea nouă, se apleacă din șale și, silindu-se să nu-i între apă în gură, începe să scormonească cu mâna dreaptă printre rădăcini. Încurcându-se în alge, alunecând pe mușchiul care acoperă rădăcinile, mâna sa nimerește deodată cleștii ascuțiți ai unui rac.

— Numai tu mai lipseai aici, diavole! Spune Liubin, aruncând mânios racul pe mal.

În cele din urmă, tot pipăind întruna, dă de brațul lui Gherasim și, coborând de-a lungul lui, ajunge la ceva alunecos, rece.

— Iacătă-l! Zâmbește Liubin. E ma-a-re de tot, pușlamaua. Ia rășchiră-ți degetele, să-l apuc eu de urechi. Stai, nu mă împinge cu cotul. Acuși îl prind.

Acuși, lasă-mă numai să-l apuc. S-a băgat adânc de tot sub rădăcină, pușlamaua, nici n-ai de ce să-l iei. Nu poți să-i ajungi până la cap. Numai burta o simți. Ia omoară-mi țânțarul ăsta de pe gât, că mă pișcă! Acuși îl apuc. De urechi. Ia-l și tu dintr-o parte, înghesuie-l! Împunge-l cu degetul!

Umflându-și obrazii, oprindu-și răsuflarea, cocoșatul holbează ochii și, pesemne, izbuteste să-și strecoare degetele „pe după urechi”, dar deodată ramurile de care se ține cu mâna stângă se rup și, pierzându-și echilibrul, Liubin se prăbușește în apă – pleosc! Cercuri speriate parcă pornesc spre mal și pe locul în care s-a dus la fund se ridică bășicuțe de aer. Cocoșatul iese la suprafață și, suflând apă pe nări, se apucă iar de ramuri.

— Ia vezi, poate că te îneci, împlielitule, și o să trebuiască să dau socoteală pentru tine! Mormăie cu glasul răgușit Gherasim. Ieși din apă, lua-te-ar naiba! Lasă că îl scot eu singur!

Încep înjurăturile. Soarele arde, arde întruna. Umbrele se fac mai scurte, se strâng, asemenea coarnelor unui melc. Iarba înaltă, înfierbântată de soare, răspândește un miros puternic, dulceag, de miere. Se apropie amiaza, și Gherasim și Liubin tot se mai bălăcesc în apă sub sălcii. Basul răgușit și tenorul pițigăiat răzbiți de frig tulbură liniștea zilei de vară.

— Trage-l de după urechi, trage-l! Stai nițel, să-l împing afară! Hei, unde te bagi cu ditai pumnul? Dă-i cu degetul, nu cu pumnul, tontule! Ia-l dintr-o parte! Ia-l din stânga, că în dreapta e o groapă! Vezi să n-ajungi tu cina lui ucigă-l toaca! Trage-l de buză!

Se aud pocnete de bici. Mânată de văcarul Efim, o cireadă se îndreaptă alene de-a lungul malului spre locul ei de adăpat. Văcarul, un moșneag prăpădit, cu un singur ochi și cu gura strâmbă, merge cu capul plecat. Mai întâi se apropie de apă oile, apoi caii și după cai, vacile.

— Împinge-l pe dedesubt! Aude el glasul lui Liubin. Bagă-ți degetul! Parca-ai fi surd, diavole! Ptiu!

— Cu ce vă munciți acolo, mă fraților? Strigă Efim.

— Cu un mihalț! Nu izbutim cu nici un chip să-l scoatem! S-a băgat sub o rădăcină! Ia-l dintr-o parte! Dintr-o parte, mă omule, dintr-o parte!

Un minut, Efim stă cu ochiul holbat la pescuitori, apoi își descaltă opincile, își aruncă desaga de pe umăr și își scoate cămașa. Nu mai are răbdare să-și scoată și nădragii și, făcându-și semnul crucii, se bagă în apă, cu ei cu tot, cumpănindu-se cu brațele lui subțiri, negricioase. Merge vreo cincizeci de pași pe fundul mâlos, apoi începe să înoate.

— Stați, copii! Strigă el. Stați! Să nu-l trageți fără rost, că-l scăpați. Trebuie să te pricepi la asta!

Efim se alătură dulgherilor și tustrei se înghesuie în același loc, împingându-se unul pe altul cu coatele și cu genunchii, gâfâind și înjurând. Cocoșatul de Liubin iar înghite apă și în văzduh răsună o tuse seacă.

— Unde-i văcarul? Strigă cineva de pe mal. Efi-i-ime! Ei, văcarule! Unde ești? A intrat ciurda în livadă! Scoate-o din livadă! Scoate-o repede! Da' unde-i tâlharul ăla bătrân?

Se aud glasuri bărbătești, apoi unul de femeie. De după porțița conacului, se arată boierul Andrei Andreici, în halat croit dintr-un șal persan și

cu ziarul în mână. Se uită întrebător în direcția de unde vin strigătele, apoi se îndreaptă repede, cu pași mărunți, spre cabina de baie.

— Ce-i aici? Cine zbiară? Întreabă el aspru, zărind printre sălcii cele trei capete ude ale pescuitorilor. Ce tot moșiți acolo?

— Prin. Prindem pește. Bâiguie Efim, fără să ridice capul.

— Îți arăt eu ție pește! Ciorda a dat năvală în livadă și el prinde pește! Când o să fie gata baia, diavolilor? De două zile lucrați și nu se cunoaște nimic.

— Isprăvim noi, răspunde Gherasim. Vara-i lungă, o să ai tot timpul să te îmbăiezi, Înălțimea Voastră. Pffrrr. Nu putem cu nici un chip s-o scoatem la capăt cu un mihalț. S-a băgat sub o rădăcină și parcă ar fi într-o vizuină: nu-l poți urni din loc.

— Un mihalț? Întreabă boierul și ochii săi prind să lucească. Scoateți-l mai repede!

— Barem să ne dai cincizeci de copeici. Dacă facem treabă bună. E unul mare de tot, cât o negustoreasă. Face cincizeci de copeici, Înălțimea Voastră. Cât ne-am trudit. Nu-l frământa, Liubin, nu-l frământa că-l nenorocești! Proptește-l pe dedesubt! Trage rădăcina în sus, măi omule. Cum ți-o fi zicând? În sus, nu în jos, împielitătule! Nu da din picioare!

Trec cinci minute, zece. Boierul își pierde răbdarea.

— Vasili! Strigă el, întorcându-se spre conac. Vaska! Cheamă-l încoa' pe Vasili!

Vine în fugă Vasili vizitiul. Mestecă ceva și suflă greu.

— Ia bagă-te tu în apă, îi poruncește boierul, și ajută-i să scoată mihalțul. Nu-s în stare să scoată un mihalț!

Vasili se dezbracă repede și se bagă în apă.

— Acuși. Mormăie el, unde-i mihalțul? Acuși îl scot. Cât ai clipi din ochi! Dumneata pleacă, moș Efim! Ești om bătrân, vezi-ți de treabă! Care e mihalțul? Acuși îl scot. Aha, iacătă-! Luați mâinile!

— Zău, să luăm mâinile? Asta știm și noi. Auzi, „luați mâinile!” Poftim, scoate-l tu dacă poți!

— Dar cum vreți să-l scot așa? Trebuie apucat de cap!

— Și capu-i sub rădăcină! S-a găsit cine să ne-nvețe! Dobitocu'!

— Hai, ține-ți gura, că te-ating! Boule!

— Înălțimea Sa e de față și voi roștiți astfel de vorbe. Bâiguie Efim. Nici până mâine n-o să-l scoateți, măi fraților! Prea dibaci s-a aciuiat el acolo!

— Stați că vin și eu. Spune boierul și începe să se dezbrace în grabă. Patru neghiobi și nu puteți scoate un mihalț!

După ce se dezbracă, Andrei Andreici așteaptă să se răcorească trupul, apoi se bagă în apă. Dar nici el nu face vreo ispravă.

— Trebuie tăiată rădăcina în partea de jos! Hotărăște în cele din urmă Liubin. Du-te după un topor, Gherasime! Dați-mi un topor!

— Ia băgați de seamă să nu vă retezați degetele! Spune boierul, când încep să se audă prin apă loviturile de topor în rădăcină. Hai Efime, șterge-o de aici! Lăsați că scot eu mihalțul. Vad că nu vă pricepeți.

Acum rădăcina e crestată. Oamenii o îndoaie ușor în sus și, spre marea sa mulțumire, Andrei Andreici simte cum degetele lui se furișează sub urechile mihalțului.

— L-am prins, fraților! Nu vă îngrămădiți. Stați binișor. Îl trag!

La suprafața apei se ivește capul mare al mihalțului și, după el, trupul, negru, lung de vreo trei palme. Mihalțul dă tare din coadă și se silește să scape din strânsoare.

— Îți arde de joacă, frate. Te-am prins? Ehei!

Pe toate chipurile se revarsă un zâmbet dulce. O clipă, toți privesc în tăcere la pește.

— Strașnic mihalț! Bâiguie Efim, scărpinându-se subțioară. Țsta cântărește zece funți.

— Mda. Se învoiește boierul. Ia uitați-vă ce ficat barosan. Parcă stă să-i iasă din pântec. A. Aoleu!

Mihalțul zvâcnește o dată din coadă și pescuitorii aud un plescăit înfundat. Toți întind mâinile, dar e prea târziu – ia mihalțul de unde nu-i!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 177, 1 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu eliminarea câtorva fraze, a intrat și în edițiile ulterioare ale aceleiași culegeri. A intrat în Culegerea de opere din anul vol. II: Publicăm textul din 1900.

Subiectul povestirii e inspirat din impresiile culese la moșia Babkino, de lângă Moscova, unde Cehov și-a petrecut trei veri de-a rândul (1885-1887). „Îmi aduc cât se poate de bine aminte cum dulgherii au instalat la Babkino o cabină de baie și cum, în timpul lucrului în apă, au dat de un mihalț” – scrie în amintirile sale E. P. Cehov, fratele scriitorului („Anton Pavlovici Cehov și subiectele sale”. Moscova, 1923, pag. 33).

Un nume care vine de la cal.

Pe generalul-maior în retragere Buldeev îl durea groaznic o măsea. Își clătea gura cu votcă, cu coniac, pune pe măseaua bolnavă nicotină din lulea, opiu, terebentină, gaz, își ungea obrazul cu iod și își vâra în urechi vată muiată în spirt, dar leacurile acestea ori nu-l ajutau, ori îi făceau greață. Venise și doctorul. Scotocise prin măsea, prescrisese chinină, însă tot fără nici un folos. La propunerea să i se scoată măseaua buclucașă, generalul opusese un refuz categoric. Toți cei din casă – nevasta, copiii, servitorii, până și Petka, rândușul de la bucătărie, îi propuneau fiecare câte un leac. Iar Ivan Evseici, vechilul, îl sfătui să încerce și cu descânțe.

— Excelență, spuse el, aici, în județul nostru, a fost acum vreo zece ani un accizar, Iakov Vasilici, care descânta de măsele numărul unu'. Numai ce întorcea capul spre fereastră, mormăia el știe ce, scuipa, și parcă-ți lua durerea cu mâna! Ce mai? Avea el darul ăsta.

— Și acum unde-i?

— De când l-a dat afară de la accize, stă la Saratov, la soacră-sa. Acum din asta trăiește: din măsele. Cum îl apucă pe vreunul durerea de măsele, se duce glonț la el – și el îl ușurează. Pe localnici, adică pe ai din Saratov, îi

doftoricește la el acasă, iar pe ăi din alte orașe – prin telegraf. Trimiteți-i o telegramă, Excelență, cum că așa și pe dincolo. Adică așa, că robul lui Dumnezeu Alexi are durere de măsele și îl roagă să-l dezlege. Bani pentru tratament îi trimiteți cu poșta.

— Prostii! Șarlatanii!

— De ce să nu cercați Excelență? Îi place votca nevoie mare, nu trăiește cu nevastă-sa, ci cu o nemțoaică, e cam spurcat de gură, dar face minuni, zău așa!

— Telegrafiază-i, Alioșa! Se rugă generăleasa.

— Tu nu crezi în descânțece, dar eu cred, că le-am încercat. Și, la urma urmei, chiar dacă nu crezi, de ce să nu-i trimiți o telegramă? Doar n-o să-ți cadă mâna.

— Bine, se învoi Buldeev. În halul în care sunt, i-aș telegrafia și lui Scaraoschi. Of! Nu mai pot! Ei, unde stă accizarul tău? Cum să-i scriu?

Generalul se așază la birou și ia pana în mână.

— La Saratov îl știu și câinii, spune vechilul. Scrieți așa, Excelență: Saratov, carevasăzică. Domnului Iakov Vasilici. Vasilici.

— Și mai cum?

— Vasilici. Iakov Vasilici. Cum dracu' îi mai spune? Ei comedie! I-am uitat numele de familie! Vasilici. Hei, Doamne! Cum naiba îi zice? Adineauri, când veneam încoace îmi umbla prin cap. Dați-mi voie.

Ivan Evseici ridică privirea în tavan și începe să miște buzele. Buldeev și generăleasa așteaptă, plini de nerăbdare.

— Ei, haide odată! Prea mult te gândești!

— Acuși. Vasilici. Iakov Vasilici. Am uitat! Și doar e un nume atât de obișnuit. Un mume care vine de la cal. Iaplin⁵⁰? Nu, nu-i Iaplin. Stați un pic. Să fie Armasarinov⁵¹? Nu-i nici Armasarinov. Că de la cal vine, asta-i sigur, dar cum E. Naiba știe.

— Mânzov⁵²?

— Nu, să trăiți. Stați nițel. Iaplițan⁵³. Iaplețnicov⁵⁴. Iapleo⁵⁵.

— Te pomenești că-i Mânzicov⁵⁶?

— Nu, nu-i nici Mânzicov. Calov⁵⁷. Calchin⁵⁸. Mânzichin⁵⁹. Nu-i niciunul din toate astea!

— Cum să-i telegrafiez atunci? Gândește-te!

— Acuși. Calinchin⁶⁰. Iaplihin⁶¹. Rotașev⁶².

— Poate Rotașnikov⁶³? Întreabă generăleasa.

— Nu, să trăiți. Lăturașnichin⁶⁴. Latrașchin.

— Ei, asta vine de la câine, nu de la cal! Laturov?

— Nu-i nici așa! L-am uitat – și pace!

— Atunci dracu' să te ia, de ce te bagi să dai sfaturi, dacă ai uitat? Se supără generalul. Ieși afară!

Ivan Evseici iese în vârful picioarelor, iar generalul își duce mâna la falcă și începe să se plimbe prin odăi.

— Au! Tată-ă-ă! Țipă el. Au! Mamă-ă-ă! Î-of, nu mai văd cu ochii!

Vechilul iese în grădină și, ridicând ochii spre cer, se străduiește să-și aducă aminte numele de familie al accizarului:

— Mânzicov. Mânzicovschi65. Mânzenco66. Nu, nu-i! Calinschi67. Calevici68. Mânzicovici69. Iapleanschii70.

Nu trecu mult și fu chemat sus.

— Ei, ți-ai adus aminte? Îl întrebă generalul.

— Nu, să trăiți, Excelență.

— Poate Caleavski71. Caleadnicov72.? Nu?

Și toți cei din casă începură, care mai de care, să născocească fel de fel de nume de familie. Luară pe rând toate vârstele, sexele și rasele de cai, pomeniră coama, copitele, hamurile. În casă, în livadă, în odaia servitorilor, la bucătărie, toți umblau de colo până colo și, scărpinându-se în cap, căutau numele de familie.

Vechilul era mereu chemat sus.

— Hergheliev73? Îl întrebau boierii. Copitii? Armasarin74?

— Nu, să trăiți, răspundea Ivan Evseici și ridicând privirea în tavan, continua să se gândească cu glas tare: Calenco75. Caliuenco76.

Armasarici77. Iapleaev78.

— Tată! Strigau copiii din odaia lor. Troichin! Strunichin79!

Conacul întreg era în fierbere; chinuit de durere și fierbând de nerăbdare, generalul făgădui să dea cinci ruble celui care va găsi numele de familie al accizarului și toți începură să se țină scai de Ivan Evseici.

— Murgov80! Îi spunea unul. Trapașov81! Calițchin82! Îi spunea altul.

Dar veni seara și tot nu găsiră numele de familie. Boierii se culcară fără să fi trimis telegrama.

Generalul nu închise ochii toată noaptea; umbla de colo-colo și gemea. Pe la orele trei dimineața, ieși din casă și bătu la geamul vechilului.

— Nu cumva e Scopitov83? Întrebă el cu glas plângăreț.

— Nu, nu-i Scopitov, Excelență, răspunse Ivan Evseici, oftând cu un aer vinovat.

— Dar poate că numele n-are nici în clin nici în mănecă cu caii, ci cu cine știe ce alt animal.

— Ba zău că vine de la cal, Excelență. Asta îmi aduc bine aminte.

— Tare ești zăbăuc, frate dragă. Pentru mine numele ăsta e acum mai scump ca orice pe lume. M-a dat gata durerea!

Dimineața, generalul trimise din nou după doctor.

— N-are decât s-o scoată! Hotărî el. Nu mai pot să rabd.

Doctorul sosi și extrase măseaua bolnavă. Durerea încetă de îndată și generalul se liniști. După ce își îndeplini misiunea și primi cele cuvenite pentru truda sa, doctorul se urcă în brișcă și porni spre casă. Dincolo de poartă, pe câmp, dădu de Ivan Evseici. Vechilul stătea nemișcat pe marginea drumului și, privindu-și năuc picioarele, se gândea la ceva. Judecând după cutele care-i brăzdau fruntea și după expresia ochilor, îl frământau gânduri chinuitoare.

— Șargov84. Șeinov85. Mormăia el. Hamutov86. Caledschi87.

— Ivan Evseici! I se adresă doctorul. N-aș putea să cumpăr de la dumneata vreo cinci banițe de ovăz? Mujicii noștri îmi vând ovăz, dar prea e prost.

Ivan Evseici se uită cu un aer tâmp la medic, apoi zâmbi ciudat, plesni din palme și, fără să răspundă un cuvânt, o luă la fugă spre conac, atât de iute, de parcă l-ar fi urmărit un câine turbat.

— Mi-am adus aminte, Excelență! Strigă el ca ieșit din minți, dând buzna triumfător în biroul generalului. Mi-am adus aminte! Doctorul să trăiască! Ovăzov⁸⁸, Ovăzov e numele de familie al accizarului! Ovăzov, Excelență! Trimiteți-i telegrama lui Ovăzov.

— De cap să-ți fie! Răspunse generalul cu dispreț, dându-i cu tifla. Nu mai am nevoie de numele tău de cal! Să-ți fie de cap!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 183, 7 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia revizuirii povestirii pentru Culegerea de opere, Cehov a făcut modificări stilistice și a scurtat mult textul.

Rătăciții.

O stațiune de vară învăluită în întunericul nopții. Clopotnița satului bate ora unu. Avocații Kozeavkin⁸⁹ și Laev⁹⁰, veseli dar abia ținându-se pe picioare de oboseală, ies din pădure și se îndreaptă spre vile.

— Am ajuns, slavă ție, Doamne. Spune Kozeavkin oftând ușurat. În starea în care ne aflăm, e un act de eroism să faci cinci verste pe jos. Abia îmi mai târăsc picioarele! Și ca un făcut, la haltă nu era nici o birjă.

— Petea dragă. Nu mai pot! Dacă în cinci minute nu sunt în pat, să știi că mor.

— În pa-at! Glumești, frățioare! Întâi mâncăm bine, bem o sticlă de vin negru și numai după aceea ne băgăm în pat. Verocika și cu mine nu te lăsăm să te culci mai înainte. Bine-i să fii însurat, frate dragă! Tu nu poți înțelege asta, tu ai inimă de piatră! Dar ai să vezi: ajung acasă obosit, chinuit. Mă întâmpină o soție iubitoare, îmi dă ceai, îmi dă de mâncare și, drept recunoștință pentru munca și pentru dragostea mea, mă privește cu ochisorii ei negri, atât de drăgăstos și de dezmiardător, încât uit și de oboseală, și de furturile cu efracție, și de Curtea de Apel, și de Curtea de Casație. Ah, ce bine e!

— O fi, dar eu parcă nu mai am picioare. Abia mă mai târăsc. Și mor de sete.

— Uite că am ajuns.

Prietenii se apropie de una dintre vile și se opresc sub fereastra din uliță.

— E o vilă minunată, spune Kozeavkin. Ai să vezi mâine ce priveliște avem de aici! Ferestrele nu sunt luminate. Se vede că Verocika s-o fi culcat, n-a mai vrut să aștepte. S-a culcat ea, dar cu siguranță că se frământă că n-am venit până acum. (împinge cu bastonul fereastra, care se deschide). Ia te uită ce curajoasă e! Se culcă și nici nu închide ca lumea geamurile (își scoate macferlanul și îl aruncă odată cu servieta pe fereastră). E cald! Hai să-i cântăm o serenadă, s-o facem să râdă (cântă): „Luna plutește pe cerul fără nori. Și vântul adie dulce, 'ncetișor”. Cântă, Alioșa! Să-ți cântăm serenada lui

Schubert, Verocika (cântă): „Cântecul me-eu. Spre ti-ine zboară”. (glasul se frânge și îl înecă tusea). Am feștelit-o, Verocika; spune Axiniei să ne deschidă porțița! (Pauză!) Verocika! Lasă lenea, scoală-te, draga mea! (Se urcă pe o piatră și se uită înăuntru). Veroncik, mămițicule, îngerașul meu dulce, nevestica mea fără pereche, scoală-te și spune-i Axiniei să ne deschidă porțița! Doar nu dormi! Hai, mami dragă, zău, suntem atât de obosiți și sleiți de puteri, încât nu ne arde de glume. Am venit pe jos tocmai de la gară! Mă auzi sau nu? Ei, drăcia dracului! (Face o încercare de a se cățăra pe fereastră, dar cade înapoi). Poate că musafirului nostru nu-i plac astfel de glume! Văd eu, Vera, că ai rămas aceeași fată de pension de totdeauna; te ții numai de glume.

— Poate că Vera Stepanovna doarme! Spune Laev.

— Nu doarme! Pesemne că vrea să fac tăvăno și să-i trezesc pe toți vecinii! Vera, să știi că mă supăr! Ei, drăcia dracului! Ajută-mă să mă urc, Alioșa, am să sar pe fereastră! Ești o fetișcană, o școlăriță și nimic altceva! Hai, ajută-mă Alioșa.

Laev îl ajută, gâfâind. Kozeavkin se cațăra pe fereastră și dispare în întunericul odăii.

— Verka! Aude peste câteva clipe Laev. Unde ești? Dra-ace. Ptiu, mi-am mânjit mâna cu ceva! Ptiu!

Se aude un foșnet, o bătaie de aripi și cotcodăcitul deznădăjduit al unei găini.

— Ei, poftim! Aude Laev. De unde avem noi găini, Vera? La naiba, dar aici e un cârd întreg! Un coș cu o curcă. Și mușcă, ticăloasă!

Pe fereastră ies în zbor două găini, care o iau de-a lungul uliței, cotcodăcind din răsuputeri.

— Ei, comedie! Am nimerit în altă parte, Alioșa! Spune Kozeavkin cu glas plângăreț. Aici sunt găini. Se vede că am greșit. Duceți-vă dracului, uite cum zboară în toate părțile, blestematele!

— Ieși odată afară! Înțelege! Mor de sete!

— Acuși. Să-mi găsesc numai macferlanul și servieta.

— Aprinde un chibrit!

— Chibriturile sunt în macferlan. Cine m-a pus să mă bag aici! Toate vîilele-s la fel, nici dracu' nu le poate deosebi prin întuneric. Aoleo, m-a pișcat curca de obraz! Ticăloaso.

— Ieși mai repede! O să se creadă că furăm găini!

— Acuși. Nu-mi găsesc nicăieri macferlanul. Aici e plin de boarfe și nu pot să dibui unde a căzut. Aruncă-mi tu niște chibrituri!

— N-am!

— Halal situație! Ce să mă fac? Fără macferlan și servieta nu pot pleca. Trebuie să le găsesc.

— Nu înțeleg cum e cu puțință să nu-ți recunoști propria vilă, se indignează Laev. Bețivule! Dacă aș fi știut ce o să pățesc, n-aș fi plecat pentru nimic în lume cu tine. Acum eram acasă, dormeam liniștit. Pe când așa, stau și mă chinuiesc. Sunt frânt de oboseală, mor de sete, mi se învârteste capul.

— Acuși, acuși. Las' că nu mori.

Un cocoș mare zboară țipând peste capul lui Laev, care oftează adânc și, resemnat, se așază pe o piatră. Îl ard măruntaiele de sete, ochii i se împăinjenesc, capul îi cade pe piept. Trec cinci, zece, douăzeci de minute și Kozeavkin tot se luptă cu găinile.

— Hei, Piotr, vii sau nu?

— Acuși. Găsisem servieta, dar am pierdut-o iar.

Laev își proptește capul în pumni și închide ochii.

Larma găinilor se face din ce în ce mai mare. Locuitoarele vilei pustii ies în zbor prin fereastră și lui Laev i se pare că prin întuneric se învârtesc ca bufnițele deasupra capului său. Urechile îi țiuie de cârâitul lor, și îl cuprinde un fel de groază.

„Bestia! Gândește el. M-a poftit la el, mi-a făgăduit să-mi dea vin și iaurt, și în loc de asta mă poartă pe jos tocmai de la gară și mă lasă să-mi cârâie găinile în cap.”

Mâniat, Laev își bagă bărbia în guler, își pune capul pe servietă și încet, încet, se liniștește. Oboseala își cere drepturile ei – și Laev ațipește!

— Am găsit servieta! Aude el strigătul triumfător al lui Kozeavkin. Acuși găesc și macferlanul și gata, plecăm!

Dar iată că prin somn aude lătrat de câine. La început un singur lătrat, apoi un altul, și încă unul. Lătrăturile și cotcodăcelile se îmbină într-un concert straniu. Cineva se apropie de Laev și-l întreabă ceva. Avocatul simte, ca prin vis, cum mai mulți inși se cațără peste capul lui pe fereastră. Larmă, țipete. O femeie cu șorț roșu și cu un felinar în mână, se oprește în fața lui și îi spune ceva nedeslușit.

— N-ai dreptul să spui asta! Aude el glasul lui Kozeavkin. Sunt avocatul Kozeavkin, licențiat în drept. Poftim cartea mea de vizită!

— Ce să fac cu cartea dumitale de vizită! Răspunde un glas răgușit de bas. Mi-ai speriat găinile, ai călcat pe ouă! Uite ce ai făcut! Azi-mâine trebuiau să iasă puii de curcă și dumneata i-ai strivit. Ce să fac, domnule, cu cartea dumitale de vizită?

— N-ai nici un drept să mă oprești! Ai auzit?! Nu-ți permit!

„Mor de sete.” gândește Laev, silindu-se să deschidă ochii și simțind că cineva sare peste el de pe fereastră.

— Sunt Kozeavkin! Am o vilă aici, toată lumea mă cunoaște!

— N-am auzit de nici un Kozeavkin!

— Ce tot spui? Chemați-l pe primar! El mă cunoaște!

— Las-o mai moale, că acuși vine uriadnicul. Noi îi știm pe toți orășenii veniți să petreacă vara aici, dar pe dumneata nu te-am văzut de când sunt.

— De cinci ani vin vara la Gnilâie Vâselki⁹¹!

— Ei, na-ți-o bună! Ce, aici e Vâselki? Aici e Hilovo! Gnilâie Vâselki e mai la dreapta, dincolo de fabrica de chibrituri. La vreo patru verste de aici.

— Drace! Vasăzică am luat-o pe un drum greșit!

Răstelile și cotcodăcelile se amestecă cu lătratul câinilor și din hărmălaia aceasta de nedescris se desprinde glasul lui Kozeavkin:

— N-aveți dreptul! Voi plăti! O să vedeți voi cu cine aveți a face!

În cele din urmă, glasurile se potolesc și Laev simte că cineva îl zgâlțâie de umăr.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 191, 15 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu și cu înlocuirea câtorva cuvinte, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Vânătorul.

O amiază fierbinte și înăbușitoare. Pe cer nici un noraș. Iarba arsă de soare are o înfățișare jalnică, deznădăjduită; de acum înainte, chiar dacă plouă, nu va mai putea să înverzească. Pădurea tace, nemișcată, de parcă ar privi stăruitor în văzduh, cu vârfurile copacilor, sau ar aștepta ceva.

Pe drum, de-a lungul mladei, merge alene, legănându-se, un bărbat înalt, îngust în umeri, de vreo patruzeci de ani, cu rubașcă roșie, pantaloni boierești cârpiți și cizme mari. În dreapta drumului înverzește mlada, în stânga se întinde până în zare o mare aurie de secară coaptă. Omul e roșu la față și asudat. Pe capul lui frumos, bălan, poartă ștremgărește o șepcuță albă cu cozoroc drept, de jocheu, dăruită pesemne într-o clipă de dărnicie de vreun boier tânăr. De umăr îi atârână o geantă de vânătoare, în care zace, aruncat mototol, un cocoșel de munte. Vânătorul ține în mână o pușcă de vânătoare cu două țevi, cu cocoșele ridicate, și nu-și ia ochii de la câinele lui bătrân și costeliv, care aleargă înainte, mirosind întruna tufe. În jur, liniște; nici un foșnet. Toate vietățile s-au ascuns de arșiță.

— Egor Vlasâci! Aude deodată vânătorul un glas sfios.

Tresare și, aruncând o privire îndărăt, se încruntă. Lângă el, răsărită parcă din pământ, stă o femeie de vreo treizeci de ani, galbenă la față, cu secera în mână. Femeia încearcă să-i prindă privirea și zâmbește sfios.

— A, tu ești Pelagheia! Spune vânătorul, oprindu-se și lăsând încet în jos cocoșele. Hm! Cum de ai nimerit pe-aici?

— Păi, aici seceră niște femei din satul nostru, așa că sunt și eu cu ele. Îs muncitoare cu ziua, Egor Vlasâci.

— Așa-a. Mormăie înfundat Egor Vlasâci și pornește încet înainte.

Pelagheia se ia după el. Fac astfel în tăcere vreo douăzeci de pași.

— De mult nu te-am văzut, Egor Vlasâci. Spune Pelagheia, privind cu drag umerii și spatele vânătorului care se mișcă în ritmul mersului. De când te-ai abătut pe acasă în Săptămâna Mare, să bei apă, n-am mai dat ochii cu dumneata. Și atunci, cât ai stat și în ce hal erai? Beat! M-ai certat, m-ai bătut și ai plecat. După aceea te-am tot așteptat, te-am așteptat mereu. Mi s-au uscat ochii așteptându-te. Of, Egor Vlasâci, Egor Vlasâci! Măcar o singură dată să fi venit.

— Ce să fac eu la tine?

— Ei da, firește, de făcut n-ai ce face, dar așa. Oricum, de n-ar fi decât gospodăria. Să mai vezi și dumneata cum e și ce e. Doar dumneata ești stăpânul. Ia te uită, ai împușcat un cocoș de munte! Egor Vlasâci, ce-ar fi să stai jos, să te odihnești?

Spunând toate acestea, Pelagheia râde, ca o prostituată, și-l soarbe din ochi pe Egor. Fața ei strălucește de fericire.

— Să stau jos? Bine. Spune vânătorul nepăsător și alege un locșor între doi brazi tineri. Da' ce stai în picioare? Șezi și tu!

Pelagheia se așază mai la o parte, în plin soare și, rușinându-se de bucuria ei, își acoperă cu palma gura plină de zâmbet. Câteva clipe se scurg în tăcere.

— Să fi venit măcar o dată, spune iarăși în șoaptă Pelagheia.

— La ce? Oftează Egor, scoțându-și șepcuța din cap și ștergându-și cu mâneca fruntea stacojie.

— N-are nici un rost. Să vin pe un ceas, două, ar fi doar fâțâială de pomană, mai mult te-aș stârni, că de rămas cu totul în sat – nu mă rabdă inima. Știi doar și tu că-s om răsfățat. Mie îmi trebuie un pat bun, un ceai bun, vorbe alese. Vreau să mi se dea toată atenția, iar la tine în sat e sărăcie, fumăraie. N-aș putea să stau nici o zi. Dacă, hai să zicem așa, s-ar da poruncă de la stăpânire cum că trebuie neapărat să stau la tine, aș da foc casei, sau mi-aș face seama. De mic copil am în mine acest răsfăț; n-ai ce-i face.

— Și acum unde stai?

— La boierul Dmitri Ivanâci; sunt vânător. Slujba mea e să îngrijesc de vânat pentru masă, dar mă țin mai mult așa. De haz.

— Asta nu-i treabă de om așezat, Egor Vlasâci. Vânătoarea e o joacă, iar dumneata pari a o socoti meserie. Îndeletnicire adevărată.

— Tu nu poți înțelege, proasto, spune Egor, privind visător cerul. De când ești, n-ai priceput și nici n-ai să pricepi vreodată ce fel de om îs eu. După capul tău, eu sunt un smintit, un rătăcit, iar pentru cei care se pricep, sunt cel mai de frunte țințaș din tot județul. Boierii prețuiesc lucrul ăsta, și despre mine s-a scris chiar la revistă. Nimeni nu se poate asemui cu mine în ale vânătorii. Iar dacă nu-mi place treaba noastră țărănească, asta nu-i din răsfăț, nu-i din fudulie. De când eram copil, vezi tu, n-am cunoscut altă îndeletnicire decât pușca și câinii. Dacă mi se lua pușca, mă apucam de undiță, de mi se lua undița, prindeam peștele cu mâna. Ei, mai făceam și pe geambașul, băteam iarmaroacele când aveam bani, și apoi știi și tu că mujicul care s-a făcut vânător sau geambaș nu se mai întoarce la plug. Odată ce s-a cuibărit în sufletul omului dorul de libertate, nu-l mai scoți de acolo, orice ai face. Tot așa e și cu boierii: care dintre ei se face aftor sau altfel de artist, aceluia i-e sortit să nu mai fie nici funcționar, nici moșier. Tu ești muiere, nu pricepi, dar lucrurile astea trebuie înțelese.

— Pricep, Egor Vlasâci.

— Ba se vede că nu pricepi, că te văd gata-gata să plângi.

— Nu. Nu plâng. Spune Pelagheia, întorcând capul în altă parte. Mare păcat, Egor Vlasâci! Măcar o zi să fi trăit împreună, sârmana de mine. Îs doisprezece ani de când ne-am luat și. Între noi n-a fost niciodată dragoste! Nu. Nu plâng.

— Dragoste. Mormăie Egor, scărpinându-se pe mână. Păi ce dragoste să fie? E numai o formă că suntem bărbat și nevastă, că încolo. Pentru tine eu

Îs un om sucit, iar tu ești pentru mine o biată muiere care nu pricepe nimic. Nu ne potrivim! Eu îs liber, răsfățat, chefliu, iar tu ești o lucrătoare, o opincară, trăiești în murdărie, ești mereu cu spinarea încovoiată. Eu mă socot în fruntea tuturor din partea vânătorii, iar tu mă privești cu milă. Unde-i potriveala?

— Dar suntem cununați, Egor Vlasâci! Începe să plângă Pelagheia.

— Nu suntem cununați de bunăvoie. Ai uitat? Mulțumește contelui Serghei Pavlâci. Și ție. De ciudă că trag mai bine ca el, contele m-a îmbătat o lună întreagă, iar pe un om beat îl faci să-și schimbe până și legea, darmite să se cunune. Și drept răzbunare m-a cununat cu tine în timp ce eram beat. Un vânător cu o văcăriță! Ai știut că eram beat; de ce m-ai luat? Doar nu erai iobagă, puteai să te împotrivești! Se înțelege, pentru o văcăriță e mare noroc să o ia un vânător, dar trebuia să ai și puțină minte. Acum, poftim: chinuiește-te și plângi. Contele și-a făcut mendrele, iar tu – bocește. Lovește-te cu capul de pereți.

Se așterne tăcerea. Trei rațe sălbatice trec în zbor deasupra mladei. Egor se uită la ele și le urmărește cu privirea până când, prefăcute în trei puncte ce abia se mai zăresc, rațele se lasă, hăt departe, dincolo de pădure.

— Și din ce trăiești? Întreabă el, mutându-și privirea de la rațe la Pelagheia.

— Vara mă tocmesc la muncile câmpului și iarna iau un copilaș de la leagăn și-l hrănesc cu biberonul. Capăt o rublă și jumătate pe lună.

— Așa.

Și din nou tăcere. De pe o tarla secerată se aude un cântec încet, care se frânge chiar de la început. E prea cald ca să cânti.

— Lumea zice că i-ai făcut Akulinei casă nouă, spune Pelagheia.

Egor tace.

— Îți place, vasăzică.

— Așa ți-e norocul, de! Asta ți-i soarta! Spune vânătorul, întinzându-se. Rabdă, amărâto. Și acum rămâi cu bine, prea m-am luat cu vorba. Diseară trebuie să fiu la Boltovo.

Egor se ridică, se întinde iar și își aruncă pușca peste umăr. Pelagheia se scoală și ea.

— Și când mai dai prin sat? Întreabă dânsa cu glas stins.

— La ce? Treaz n-am să vin niciodată, iar când îs beat, ce folos ai să mă vezi? Când îs beat mă mâinii ușor. Rămâi cu bine!

— Mergi sănătos, Egor Vlasâci.

Egor își pune șapca pe ceafă și, după ce cheamă câinele, își vede de drum. Pelagheia rămâne locului și se uită după el. Se uită la spatele lui, la ceafa lui de voinic, la mersul lui nepăsător, și ochii îi sunt plini de jale și de dor. Privirea ei îmbrățișează făptura înaltă, osoasă a bărbatului ei și o mângâie, o dezmiardă. Simțindu-i parcă privirea, Egor se oprește și se uită înapoi. Tace, dar după chip, după umerii ridicați, Pelagheia înțelege că vrea să-i spună ceva. Se apropie sfios de el și-l privește cu ochi rugători.

— Na, ține! Spune el, întorcând capul în altă parte.

Îi întinde o hârtie de o rublă, mototolită, și se îndepărtează repede.

— Mergi cu bine, Egor Vlasâci! Spune ea primind în neștire rubla.

Vânătorul pășește pe cărarea ce se așterne până departe, drept, ca o curea întinsă. Albă ca varul, nemișcată ca o statuie, Pelagheia rămâne ținută locul și îi soarbe cu privirea fiecare pas. Dar culoarea roșie a rubăștii lui începe să se amestece cu culoarea închisă a pantalonilor, pașii nu i se mai văd și nu se mai poate deosebi nici câinele de cizme. Se vede numai șepcuța, dar. Deodată Egor face la dreapta, în mladă, și șepcuța se pierde și ea în verdeață.

— Mergi cu bine, Egor Vlasâci! Șoptește Pelagheia și se ridică în vârful picioarelor, pentru a mai prinde măcar o dată cu privirea șepcuța albă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 194, 18 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg 1886. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în edițiile ulterioare ale culegerii. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„Vânătorul” a atras atenția lui D. V. Grigorovici care, impresionat de talentul tânărului autor, îi scria prin martie 1886: „Acum aproape un an am citit din întâmplare în „Petersburgskaia gazeta”, povestirea dumitale; nu-mi aduc acum aminte de titlul ei, știu însă că m-au izbit trăsături de deosebită originalitate și, mai ales, o remarcabilă exactitate, o perfectă veridicitate în redarea personajelor, cât și în descrierea naturii.” În scrisoarea de răspuns, adresată lui D. Grigorovici, la 28 martie 1886, în care Cehov își exprima părerea de rău de a nu fi privit cu destulă seriozitate – după cum i se părea – activitatea sa literară înainte de a fi primit susmenționata scrisoare a bătrânului scriitor, care se bucura de o mare autoritate – Anton Pavlovici scria: „Nu-mi aduc aminte de nici o singură povestire la care aș fi lucrat mai mult de 24 de ore, iar povestirea „Vânătorul”, care v-a plăcut, am scris-o într-o cabină de baie.”

A. Gruzinski își amintește de ceea ce i-a spus Cehov cu privire la „Vânătorul”: „Când, la „Petersburgskaia gazeta”, a apărut povestirea mea „Vânătorul”, se zvonește că Grigorovici s-a dus la Suvorin și s-a apucat să-i spună: „Alexei Sergheici, poștește-l pe Cehov! Citește povestirea sa „Vânătorul”! Ar fi un mare păcat să nu-l poștești!” Suvorin i-a scris lui Kurepin (redactorul revistei „Budilnik”). Kurepin m-a poftit la el și mi-a declarat cu multă solemnitate că sunt chemat la „Novoe vremea”, 92”. („Russkaia pravda”, 1904, Nr. 99).

Răufăcătorul.

În fața judecătorului de instrucție stă un mujic mic de stat, numai pielea și osul, în rubașcă de pânză groasă și nădragi peticiți. Obrazul lui năpădit de peri și ciuruit de vărsat, ochii ce abia i se văd de sub sprâncenele stufoase, pleoștite, exprimă un soi de asprime posacă. Pe cap, în loc de șapcă are o claie încâlcită de păr de mult certată cu pieptenul și care îi dă o înfățișare și mai ursuză. E desculț.

— Denis Grigoriev! Începe judecătorul de instrucție. Vino mai aproape și răspunde la întrebările mele. În ziua de șapte iulie anul curent, paznicul de cale ferată Ivan Semionov Akinfov, trecând dimineața pe linie, în dreptul

verstei 114, te-a găsit deșurubând o piuliță din cele cu care sunt fixate șinele de traverse. Uite piulița! Cu ea te-au și arestat. Așa a fost?

— Ce să hie?

— Așa s-au întâmplat lucrurile, cum le declară Akinfov?

— Păi da.

— Bine, dar pentru ce deșurubai piulița?

— Ce să hie?

— Ia mai lasă pe „ce să hie” și răspunde la întrebare: pentru ce deșurubai piulița?

— Păi de, dacă n-aveam nevoie de ea, n-o deșurubam, spune cu glas răgușit Denis, uitându-se chiorâș în tavan.

— Și ce nevoie ai avut de piuliță?

— De piuliță? Păi noi le punem greutate la undiță.

— Care „noi”?

— Noi, poporul. Adicătelea mujicii din Klimovka.

— Ascultă, omule, mie să nu-mi faci pe prostul. Vorbește omenește. Ce-i povestea asta cu greutatea? N-are rost să îndrugi minciuni!

— N-am mințit de când m-a făcut mama și o să mă apuc să mint așa, nitam-nisam? Mormăie Denis, clipind din ochi. Păi spuneți și dumneavoastră, Înălțimea Voastră, se poate fără greutate? Dacă agăți un peștișor viu sau un vierme de cârligul undiței, cum vreți să se ducă la fund fără greutate? Auzi că mint. Zâmbește batjocoritor Denis. Doar n-are peștișorul ăla pe dracu' în el, să prindă peștele mare, dacă rămâne la fața apei! Bibanul, știuca și mihalțul vânează peștișorii care stau la fund. Dacă momeala plutește deasupra, apoi cine s-o apuce? Doar vreun avat, și ăla prea arar. La noi în râu nu-s avai. Că lor le place în ape mai întinse.

— Și de ce îmi vorbești acum de avai?

— Păi dumneavoastră m-ați întrebat! La noi și boierii tot așa pescuiesc. Nici măcar un țânc nu s-ar apuca să pescuiască fără greutate. Firește, unul care nu se pricepe o să se ducă la pescuit și fără greutate. Că nărodul, ce știe el?

— Prin urmare, spui că ai deșurubat piulița pentru a face din ea o greutate?

— Apăi cum! Doar nu ca să joc arșice cu ea!

— Dar pentru greutate puteai să iei o bucată de plumb, un glonte. Un cui oarecare.

— Plumb nu găsești pe drum; trebuie să-l cumperi, iar un cui nu-i bun pentru treaba asta. Nici că se poate ceva mai potrivit decât o piuliță. E grea și are gaură.

— Iar faci pe prostul! Parcă te-ai fi născut ieri, sau ai fi căzut din cer. Nu înțelegi ce urmări poate să aibă această deșurubare, nătărăule? Dacă paznicul nu ar fi fost cu ochii în patru, ar fi putut deraia un tren, ar fi murit oameni! Și numai tu i-ai fi omorât!

— Ferească sfântul, Înălțimea Voastră! De ce să-i omor? Doar nu suntem niscaiva păgâni, sau niscaiva răufăcători? Slavă Domnului, am trăit o viață de om și nu numai că n-am omorât pe nimeni, dar nici nu m-am gândit

vreodată la așa ceva. Izbăvește-mă și miluiește-mă, Maică Precistă. Se poate una ca asta!

— Și de ce crezi că se produc accidentele de cale ferată? Se deșurubează două-trei piulițe – și gata accidentul.

Denis zâmbește ironic și se uită neîncrezător la judecătorul de instrucție.

— Oare?! De câți ani deșurubează tot satul piulițe, și ferit-a sfântul să se fi întâmplat ceva, iar dumneavoastră vorbiți de accident. Și cum că aș fi omorât oameni. Dacă-aș fi scos o șină, sau, să zicem, aș fi pus o bârnă de-a curmezișul liniei, ei, atunci poate că s-ar fi răsturnat trenul, dar așa. Ptiu! O piuliță!

— Dar înțelege, omule, că piulițele prind șinele de traverse!

— Asta o știm noi. Doar nu le deșurubăm pe toate. Mai și lăsăm din ele. O facem și noi cu socoteală. Pricepem și noi câte ceva.

Denis cascadează și își face semnul crucii peste gură.

— Anul trecut un tren a deraiat chiar prin locurile acestea, spune judecătorul de instrucție. Acum înțeleg de ce. A fost.

— Ce să hie?

— Spun că acum înțeleg de ce a deraiat trenul anul trecut. Da, înțeleg!

— Păi de aia sunteți dumneavoastră cu carte, ca să le înțelegeți pe toate, binefăcătorilor. A știut Dumnezeu cui să dea minte. Așa că dumneavoastră ați și judecat cum și ce, nu ca paznicul care de! E tot mujic, n-are minte, te înhață de guler și te târâie după el. Întâi să judece cum e cazul, apoi să te înhațe! Ce să zic, dacă-i mujic, are și minte de mujic. Mai însemnați acolo în hârtii, vă rog, Înălțimea Voastră, că mi-a tras și doi pumni în gură și unul în piept.

— Când s-a făcut percheziție la tine, s-a găsit încă o piuliță. Din ce loc ai deșurubat-o pe aceea, și când?

— Vorbiți de piulița care era sub lădița roșie?

— Nu știu unde o țineai, dar știu că s-a mai găsit. Când ai deșurubat-o?

— N-am deșurubat-o eu, mi-a dat-o Ignașka, băiatul lui Semion strâmbul. Vorbesc de aia de sub lădiță, că pe a din curte, din sanie, am deșurubat-o cu Mitrofan.

— Care Mitrofan?

— Mitrofan Petrov. N-ați auzit de el? E de la noi din sat. Face năvoade și le vinde boierilor. Lui îi trebuie multe piulițe din alea. Vreo zece bucăți de fiecare năvod.

— Ascultă. Articolul 1081 din Codul Penal spune că, pentru orice deteriorare a liniei ferate făptuită cu premeditare și care poate să primejduiască circulația trenurilor pe acea linie, vinovatul care a știut că drept urmare a faptei sale trebuie să se producă un accident. Înțelegi? Tu ai știut! Fiindcă nu se putea să nu știi la ce duce această deșurubare. Vinovatul este condamnat la muncă silnică.

— Firește, dumneavoastră știți mai bine. Noi suntem oameni neștiutori. Ce pricepem noi?

— Pricepi totul! Atât că minți și te prefaci că nu pricepi nimic.

— De ce să mint? Întrebați în sat, dacă nu mă credeți. Numai oblețul se prinde fără greutate la undiță; tot ce-i mai mic ca porcușorul, nu se lasă ademenit dacă n-ai greutate la undiță.

— Și de avat nu mai spui nimic? Zâmbește în batjocură judecătorul de instrucție.

— Avat nu se prea află pe la noi. Dacă lași undița drept deasupra apei, cu o muscă pe cârlig, poți prinde un clean, dar asta rar de tot.

— Acum lasă vorba.

Se așterne tăcerea. Denis se mută mereu de pe un picior pe altul, se uită la masa cu postav verde și clipește întruna din ochi, ca și cum în fața lui n-ar fi postav, ci ar străluci soarele. Judecătorul de instrucție scrie repede.

— Pot să plec? Întrebă Denis după un timp de tăcere.

— Nu. Sunt dator să te pun sub pază și să te trimit la închisoare.

Denis încetează de a clipi din ochi și, ridicându-și sprâncenele stufoase, privește întrebător la magistrat.

— Adicătelea cum, la închisoare? N-am vreme, Înălțimea Voastră, că trebuie să mă duc la târg; am de luat de la Egor trei ruble pentru grăsime.

— Taci din gură, nu mă încurca.

— La închisoare. Dacă aș avea pentru ce, aș merge, dar așa. Din senin. Pentru ce? Nici n-am furat, nici nu m-am bătut cu nimeni. Iar dacă aveți vreo bănuială pentru rămășița aia de dare, apăi să nu credeți ce spune primaru'. Întrebați-l pe domnul membru permanent al zemstvei. Că primarul, ca să vorbim drept, nu știe de frica sfintei cruci.

— Ți-am mai spus să taci!

— Păi, eu tac. Ce să fac, bolborosește Denis. Da' vezi că primarul a încurcat socotelile. Pot să jur, pe sfânta cruce. Suntem trei frați: Kuzma Grigoriev, adicătelea, Egor Grigoriev și eu, Denis Grigoriev.

— Nu pot să scriu din pricina ta! Hei, Semion! Strigă judecătorul de instrucție. Luați-l!

— Suntem trei frați, mormăie Denis, în timp ce doi soldați zdraveni îl înșfacă și îl scot din cameră. Un frate nu-i vinovat de ce face aliați. Dacă Kuzma nu plătește, înseamnă să răspundă Denis. Halal judecată! A murit răposatul moșier, generalul, fie-i țărâna ușoară, că altfel vă arăta el vouă, judecătorilor. Trebuie judecat cu pricepere, nu așa, pe degeaba. Poate să pună să te bată și cu nuiiele, da' să știi că ai pentru ce, că-i pe bună dreptate.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 200, 24 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu neînsemnate modificări, a intrat în edițiile ulterioare ale aceleiași culegeri. A fost inclusă, cu înlocuirea câtorva cuvinte, în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Conform amintirilor lui V. Ghiliarovski, povestirea e întemeiată pe un caz real, anume procesul țăranului Nikita Hromoi din satul Kraskovo, gubernia Riazan. („Culegere jubiliară Cehov”, Moscova, 1910, pag. 369-370).

Povestirea a fost trecută de L. Tolstoi în „categoria întâi” a operelor lui Cehov (vezi lista povestirilor lui A. Cehov, notate de L. Tolstoi, din cartea: D. Makovițki „Notițe din Iasnaia Poliana”. Ediția 2-a, Moscova, 1923).

Filosoful.

O amiază dogoritoare. În văzduh, nici un foșnet, nici o mișcare. Întreaga fire pare o moșie fără hotar, uitată de Dumnezeu și de oameni. Sub frunzișul ofilit al teiului bătrân din fața locuinței sale, Iașkin, directorul închisorii, stă la o măsuță cu trei picioare, împreună cu Pimfov, inspectorul școlii județene, venit la el în vizită. Amândoi și-au lepădat haina și și-au descheiat jiletca; sunt asudați, cu obrații stacojii și parcă fără viață; ai zice că arșița i-a stors de orice vlagă. Pimfov mai ales e moleșit de tot, pare sfârșit; ochii îi sunt tulburi, buza de jos îi atârna bleagă. În schimb privirea și fruntea lui Iașkin trădează o oarecare activitate; pesemne că se gândește la ceva. Prietenii se uită unul la celălalt, tac și își exprimă chinurile gâfâind și omorând cu palma muștele. Pe masă se află o carafă cu votcă, o bucată de carne fiartă, numai zgârciuri, și o cutie de sardele plină cu sare cenușie. Primul, al doilea și al treilea păhărel au și fost date pe gât.

— Da! Izbucnește deodată Iașkin, atât de brusc, încât câinele, care moțăia lângă masă, se sperie și fuge mai la o parte, cu coada între picioare. Da! Orice ai spune, Filipp Maximâci, în limba rusă sunt multe semne de punctuație de prisos!

— Cum adică? De ce? Întreabă modest Pimfov, pescuind din păhăruț o aripioară de muscă. Semne sunt multe, e drept, dar fiecare își are rostul și locul lui.

— Ba să mă ierți! Toate semnele astea n-au nici un chichirez. Le-au scornit doar așa. Ca să se afle-n treabă. Îți pune unul o duzină de virgule într-un rând și se crede tare deștept. Substitutul de procuror Merinov, bunăoară, îți trânteste virgula după fiecare cuvânt. Ca ce? Stimate domn – virgulă, vizitând închisoarea în ziua cutare – virgulă, am observat – virgulă, că arestații – virgulă. Ptiu! Îți joacă înaintea ochilor! Și în cărți e la fel. Punct și virgulă, două puncte, fel de fel de ghilimele. Ți-e și silă să citești. Ba se mai întâmplă să dai și peste câte un deștept căruia nu-i ajunge un singur punct și care-ți înșiră un rând întreg de puncte. Pentru ce, mă rog?

— Așa cere știința. Oftează Pimfov.

— Știința! Asta-i întunecarea minții, nu știință. Ați născocit-o ca să faceți pe grozavii. Să aruncați praf în ochi. Uite, de pildă, în nici o limbă străină nu există litera „iati”⁹³, iar în Rusia există. Ce rost are litera asta, te întreb? Nu-i totuna dacă scriu „hleb” cu „iati” sau cu „e”?

— Cum poți spune așa ceva, Ilia Maximâci? Exclamă indignat Pimfov. Cum o să scrii „hleb” cu „e”? Zău, nici nu-mi vine să te mai ascult!

Pimfov își golește păhăruțul și, clipind supărat, întoarce capul în altă parte.

— Multe bătaii am mai mâncat pentru blestematul ăsta de „iati”! Continuă Iașkin. Îmi aduc aminte cum m-a scos o dată profesorul la tablă și mi-a dictat: „Lekar uehal”⁹⁴. Am scris „lekar” cu „e”. Mi-a tras o bătaie. După o săptămână, m-a scos iar la tablă și m-a pus să scriu aceleași cuvinte. De

data asta, am scris cu „iati”. Dar mi-a tras altă bătaie. „Pentru ce, Ivan Fomici? Nu mi-ați spus chiar dumneavoastră că aici se scrie cu „iati,,?” „Da, dar atunci greșeam – mi-a răspuns el – ieri am citit articolul unui academician despre folosirea lui „iati,, în cuvântul „lekar,, și mă declar de acord cu academia de științe. Iar pe tine te bat din datorie față de jurământul pe care l-am depus.” Și dă-i și dă-i. Vlasiutka al meu e mereu cu urechea umflată din pricina aceluiași „iati”. Dacă aș fi ministru, aș interzice ăstora de-alde voi să zăpăcească lumea cu litera „iati”.

— Rămâi sănătos, oftează Pimfov, clipind din ochi și punându-și haina. Nu pot să te mai ascult vorbind astfel despre știință.

— Ei, poftim! Uite că s-a supărat! Spune lașkin, apucându-l pe Pimfov de mânecă. Am vorbit și eu așa. Ca să spun ceva. Hai, stai jos să mai bem un păhărel!

Pimfov își reia locul cu un aer demn, golește păhărelul și întoarce capul în altă parte. Și iarăși se așterne tăcerea. Feona, bucătăreasa, trece pe lângă ei cu un ciubăr de lături. Se aude plescăitul lăturilor și scheunatul câinelui, pe care l-a stropit. Mutra fără vlagă a lui Pimfov se pleoștește și mai mult; te aștepți ca dintr-o clipă în alta capul să i se topească de căldură și să înceapă să-i curgă pe jiletcă. Pe fruntea lui lașkin se îngămădesc crețuri. Privește cu multă luare aminte la carnea plină de zgârciuri și cugetă. Un invalid de război se apropie de masă, se uită posomorât cu coada ochiului la carafa de votcă și, văzând-o goală, mai aduce una. Prietenii beau.

— Da! Izbucnește iarăși pe neașteptate lașkin.

Pimfov tresare și se uită la el speriat: ce erezii o să mai îndruge?

— Da! Repetă lașkin, privind îngândurat la carafă. După părerea mea, sunt și multe științe de prisos!

— Cum adică? Întreabă Pimfov cu glasul sugrumat. Care sunt științele pe care dumneata le socoți de prisos?

— O grămadă! Cu cât mai multe științe învață omul, cu atât își închipuie că e mai mare lucru de capul lui. Se face mai fudul. Eu unul aș spânzura toate. Științele astea. Ei poftim. Uite că s-a supărat! Dar iute îți mai sare țandăra! Zău, nu poate omul spune o vorbă! Stai jos să mai bem un păhărel!

Făcându-și îmbufnată loc cu coatele ei grăasane, Feona pune în fața prietenilor o strachină cu ciorbă. Se aud sorbituri și clefăieli zgomotoase. Trei câini și o pisică răsar ca din pământ, se așază în fața mesei și se uită cu jind la gurile care molfăie de zor. După ciorbă, Feona aduce păsat de hrișcă cu lapte, pe care îl trânteste pe masă cu atâta mânia, încât lingurile și cojile de pâine sar cât colo. Înainte de a înfuleca păsatul, prietenii golesc în tăcere câte un păhărel.

— De altfel totul pe lumea asta e de prisos! Spune deodată lașkin.

Pimfov scapă lingura pe genunchi și se uită speriat la lașkim; ar vrea să protesteze, dar limba i s-a îngreuiat de băutură și gura îi e plină de păsat. În loc de obișnuitul lui „cum adică?” nu scoate decât un fel de mârâit.

— Totul e de prisos. Continuă lașkin. Și științele, și oamenii. Și închisorile, și muștele. Și păsatul de hrișcă. Și dumneata ești de prisos. Cu

toate că ești un om de treabă și crezi în Dumnezeu, ești și dumneata de prisos.

— La revedere, Ilia Maximâci! Bolborosește Pimfov, silindu-se să-și îmbrace haina și neizbutind cu nici un chip să nimerească mânecile.

— Uite acum, bunăoară: ne-am îmbătat, ne-am ghiftuit, și pentru ce? Numai așa. Toate astea-s de prisos. Mâncăm, și nu știm singuri pentru ce. Ei, poftim. Uite că s-a supărat! Spun și eu așa. Ca să vorbim ceva. Unde vrei să te duci? Stai, frate, mai discutăm. Mai bem câte un păhărel!

Din nou se așterne tăcerea, întreruptă din când în când de zăngănitul păhărelelor și de sughițuri de bețiv. Soarele începe să coboare către asfințit și umbra teiului crește din ce în ce. Feona vine iar, gâfâind zgomotos și, cu mișcări înclaudate, așterne lângă masă o cergă. Prietenii golesc în tăcere ultimul păhărel, se întind pe lăicer și, întorcându-și spatele unul altuia, ațipesc.

„Slavă Domnului, se gândește Pimfov, astăzi n-a apucat să ajungă până la geneză și până la ierarhie; că ți se face părul măciucă și-ți vine să-ți iei lumea în cap.”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 32, 10 august. Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite” și în edițiile ulterioare ale culegerii. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Tată de familie.

De obicei, toate acestea se petrec după o pierdere serioasă la cărți, sau după o beție, când stomacul bolnav începe să se revolte. Stepan Stepanâci Jilin se trezește din somn mahmur și din cale afară de posomorât. E ciufulit, plouat și acru; fața lui pământie exprimă nemulțumire: nu știi dacă e supărat sau dacă îi e silă de ceva. Se îmbracă încet, își bea pe îndelete apa de Vichy și începe să se plimbe prin toate încăperile.

— Aș vrea să știu ce vită încălțată a umblat pe aici și n-a închis ușile? Bombăne el supărat, înfășurându-se mai strâns în halat și pufnind tare, cu scârbă. Să se ia de jos hârtia asta! De ce zace aici? Ținem douăzeci de servitori și în casă parcă-i la birt. Cine a sunat? Cine dracu' o mai fi?

— E baba Anfisa, care l-a moșit pe Fedea al nostru, îi răspunde nevasta.

— Nu se mai isprăvește odată cu pomanagiii ăștia!

— Dumnezeu să te mai înțeleagă, Stepan Stepanâci! Chiar tu ai poftit-o și acum faci gură!

— Nu fac gură, vorbesc și eu. Ai face mai bine, draga mea, să te apuci de treabă, în loc să stai așa, cu mâinile în sân și să-mi tot cauți pricină. Pe onoarea mea dacă le înțeleg pe femeile astea! Nu le în-țe-leg! Cum pot să stea zile întregi fără să facă nimic? Bărbatul muncește, trage la jug ca un bou, ca o v-vită, și nevasta, tovarășa de viață, stă ca o cucoană mare, nu face nimic și așteaptă doar prilejul să se certe cu bărbatul, ca să-și mai alunge urâtul. E timpul să te lași, draga mea, de obiceiurile astea de elevă de pension. Nu mai ești domnișoară, ci mamă, soție! Întorci capul? Aha! Nu-ți place să auzi tristul adevăr?

— Constat că nu spui adevăruri triste decât când te doare ficatul.

— Sigur! Dă-i drumul cu scenele, dă-i drumu'!

— la spune! Ai tras ieri un chef în vreun restaurant din împrejurimile oraşului? Sau ai jucat cărţi pe la cineva?

— Şi chiar de ar fi aşa? Mă priveşte! Nu dau socoteală nimănui! Bani pe care-i pierd sunt ai mei! Ceea ce cheltuiesc eu şi ceea ce se cheltuieşte în casa asta îmi aparţine mie! Mă auziţi? Mie!

Şi aşa mai departe, pe acelaşi ton. Niciodată însă Stepan Stepanâci nu se arată mai înţelept, mai virtuos, mai sever şi mai drept ca în timpul prânzului, când toţi cei din casă sunt adunaţi în jurul lui. Povestea începe de obicei cu supa. După ce a sorbit prima lingură, Jilin se încruntă şi încetează de a mai mânca.

— Nemaipomenit. Mormăie el. După câte văd, voi fi nevoit să mănânc la birt.

— Ce-i? Se nelinişteşte nevasta. Nu-i bună supa?

— Trebuie să ai un gust porcesc ca să mănânci lăturile astea! Curat potroacă, şi miroase şi a cârpă murdară. În loc de ceapă, parcă aţi băgat în ea ploşniţe. E pur şi simplu revoltător, Anfisa Ivanovna! Se adresează el băbuţei, care e poftită la masă. Spune şi dumneata: În fiecare zi, dau o groază de bani pentru coşniţă. Mă lipsesc de atâtea şi, când colo; iată ce mi se dă să mănânc! Se vede că dumnealor vor să-mi las serviciul şi să mă duc chiar eu la bucătărie să gătesc.

— Dar supa-i bună astăzi. Bâiguie sfios guvernanta.

— Da? Găseşti? Se răsteşte Jilin, privind-o mânios. De altfel, fiecare cu gusturile lui. În general, trebuie să mărturisesc că nu ne potrivim deloc la gusturi, Varvara Vasilievna. Dumitale, bunăoară, îţi place purtarea acestui băieţaş (cu un gest teatral Jilin îl arată pe fiul său, Fedea), eşti încântată de el, pe când eu. Eu sunt revoltat. Da!

Fedea, un băiat de şapte ani, palid, bolnăvicios, se opreşte din mâncat şi lasă ochii în jos. Chipul lui se face şi mai palid.

— Da, dumneata eşti încântată, iar eu revoltat. Nu ştiu care dintre noi are dreptate, dar îndrăznesc să cred că, în calitate de tată, îmi cunosc mai bine fiul decât dumneata. Uită-te la el cum stă pe scaun! Oare aşa stă un copil bine-crescut? Aşază-te cum se cuvine!

Fedea ridică bărbia în sus, îşi lungeşte gâtul şi i se pare că stă mai drept. În ochi i se ivesc lacrimi.

— Mănâncă! Ține lingura ca lumea! Stai că-ţi arăt eu ție, băiat rău ce eşti! Să nu îndrăzneşti să plângi! Uită-te la mine!

Fedea îşi dă silinţa să-l privească drept în faţă, dar obrazul îi tremură şi ochii i se umplu de lacrimi.

— A-a-a. Plângi? Tu eşti vinovat şi tot tu plângi? Treci la colţ, dobitocule!

— Dar. Să-şi mănânce mai întâi prânzul! Îl apără mama.

— Fără prânz! Asemenea ticăl. Asemenea ştrengari n-au dreptul să-şi mănânce prânzul!

Cu chipul schimonosit şi tremurând din tot trupul, Fedea se dă jos de pe scaun şi se duce la colţ.

— Să nu crezi că ai scăpat cu atât! Continuă tatăl. Dacă nimeni nu vrea să se ocupe de educația ta, am s-o fac eu. N-am încotro. Cu mine n-ai să-ți faci de cap și nici n-ai să plângi la masă! Măgarule! Destul cu trândăvia! Ai înțeles? Destul! Tatăl tău muncește, trebuie să muncești și tu! Nimeni nu mănâncă pe degeaba! Trebuie să fii om! Mă-nțelegi? Om!

— Încetează odată, pentru Dumnezeu! Îl roagă nevasta, pe franțuzește. Măcar față de străini stăpânește-te. Bătrâna aude totul și, prin ea, va afla acum tot orașul.

— N-am ce ascunde! Răspunde Jilin pe rusește. Anfisa Ivanovna vede că am dreptate. Găsești că ar trebui să fiu mulțumit de acest derbedeu? Știi câți bani mă costă? Știi, netrebnicule, cât mă coști? Sau crezi că am fabrică de bani, că-i capăt pe nimic? Nu scânci! Taci din gură! Mă auzi sau nu? Ce, vrei să te bat cu nuiaua, nemernicule?

Fedea scoate un fel de scheunat și începe să plângă cu hohote.

— Asta-i prea de tot! Spune mamă-sa, sculându-se de la masă și aruncându-și șervetul. Niciodată nu ne tihnește masa! Mi se opresc bucățile aici!

Își arată gâtulejul și, ducându-și batista la ochi, iese din sufragerie.

— S-a supărat doamna! Mormăie Jilin, zâmbind în silă. Prea e gingașă. De, Anfisa Ivanovna, astăzi, oamenilor nu le place să audă adevărul. Și tot pe mine mă scoate vinovat!

Câteva minute se scurg în tăcere. Jilin aruncă o privire asupra farfuriilor și, văzând că nimeni nu s-a atins încă de supă, scoate un oftat adânc și se uită ținând la chipul stacojiu, neliniștit, al guvernantei.

— De ce nu mănânci, Varvara Vasilievna? Întreabă el. Te simți și dumneata jignită? Așa-a. Nu-ți place adevărul. Ce vrei, iartă-mă, asta mi-e firea: nu știu să fiu fățarnic. Vorbesc totdeauna pe șleau (un oftat). Observ însă că prezența mea aici e supărătoare. În fața mea nu se poate nici vorbi, nici mânca. Ce să fac? De ce nu mi-ați spus-o? Aș fi plecat. Am să și plec.

Jilin se scoală de pe scaun și se îndreaptă cu o înfățișare demnă spre ușă. Trecând pe lângă Fedea, care plânge cu hohote, se oprește.

— După cele ce s-au petrecut aici, ești liber, domnule, îi spune el lui Fedea, dând cu multă demnitate capul pe spate. Nu mă mai amestec în educația dumitale. Mă spăl pe mâini! Îți cer iertare, că, dorindu-ți binele din toată inima, părintește, te-am tulburat, și pe dumneata și pe îndrumătoarele dumitale! Totodată, îmi declin pentru totdeauna răspunderea pentru soarta dumitale.

Fedea scoate un țipăt și începe să plângă și mai tare. Jilin se îndreaptă cu multă demnitate spre ușă și se retrage în iatacul lui.

După un somn bun, Jilin începe să simtă muștrări de conștiință. Îi e rușine de nevastă, de băiat, de Anfisa Ivanovna și parcă are o piatră pe inimă, gândindu-se la cele întâmplare în timpul prânzului. Dar amorul propriu îi e prea mare, n-are curajul să fie sincer și continuă să facă pe supăratul și să mormăie.

A doua zi de dimineață, se trezește într-o dispoziție minunată și fluieră vesel în timp ce se spală. Când intră în sufragerie să-și bea cafeaua, îl găsește pe Fedea care, zărimdu-l, se scoală și-l privește năuc.

— Ce-i, tinere? Îl întreabă vesel Jilin, așezându-se la masă. Ce mai e nou? Sănătos? Voinic? Hai, vino-ncoace, rotofeiule, sărută-l pe tatăl tău!

Palid, fără un zâmbet, Fedea se apropie de tatăl său și îi atinge cu buze tremurătoare obrazul; apoi se trage înapoi și se așază tăcut la locul lui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 233, 26 august, la rubrica „Efemeride”, cu titlul: Țapi ispășitori (Dedicat multor tați). Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Scurtată, cu un titlu nou și cu modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cu ocazia revizuirii, a fost schimbat titlul și sfârșitul povestirii, iar textul a fost scurtat și modificat din punct de vedere stilistic.

Cadavrul.

O noapte tihnită de august. Ceața plutește molcom deasupra pământului și investmântă întinderile cu vâlul ei lăptos. În lumina Lunii pare când o mare liniștită, fără margini, când un uriaș zid alb. Văzduhul e umed și rece. Dimineața e încă departe. La un pas de drumeagul ce șerpuiește de-a lungul pădurii, pâlpâie un foc sărăcăcios. Un cadavru, acoperit din cap până-n picioare cu o pânză albă, nouă, zace la rădăcina unui stejar tânăr. Pe piept are o iconiță de lemn. Lângă cadavru, chiar în marginea drumului, stă „schimbul”: doi țărani care îndeplinesc una dintre cele mai grele și neplăcute îndatoriri de la țară. Unul – un flăcău înalt, cu mustața abia mijită și cu sprâncene negre, stufoase, îmbrăcat într-o scurtă ruptă și încălțat cu opinci – stă în capul oaselor pe iarba udă, cu picioarele întinse, și se silește să-și omoare timpul, meșterind ceva. Stă aplecat și, răsufând din greu, cioplește o lingură dintr-o bucată colțuroasă de lemn. Celălalt – un țăran mărunț, cu obrazul smochinit, ciupit de vărsat, cu mustață rară și țacălie de țăp – și-a lăsat mâinile să atârne peste genunchi și privește nemișcat, cu nepăsare, la foc. Între amândoi focușorul trage alene să moară, înroșindu-le chipurile. E liniște. Se aude numai hârșăitul lemnului sub cuțit și vreascurile umede trosnind la flacăra.

— Să nu adormi, Sioma! Spune cel tânăr.

— Nu. Nu adorm. Gângăvește țacălia de țăp.

— Ai grijă. Nu prea-ți vine la îndemână să stai singur: te apucă groaza. Bine ar fi să povestești ceva, Sioma!

— Nu. Nu mă pricep.

— Ciudat om mai ești și tu, Siomușka! Alții mai râd, mai spun o snoavă, mai zic un cântec; pe când tu, Dumnezeu să te-nțeleagă! Stai ca o momâie și-ți holbezi ochii la foc. Nu știi să spui o vorbă ca lumea. Parcă ți-e frică să vorbești! Trebuie să fi împlinit cincizeci de ani – și ai mai puțină minte ca un copil. Ție nu-ți pare rău că ești un prostănac?

— Ba îmi pare. Răspunde posomorât țacălia de țăp.

— Crezi că nouă nu ne pare rău să te vedem așa. Prostovan? Ești om de treabă, de băut nu bei, un singur lucru e păcat: n-ai minte în tărtăcuță. Dacă Dumnezeu te-a nedreptățit din partea deșteptăciunii, de ce nu cauți barem tu să-ți încherbi oleacă de minte. Silește-te un pic, Sioma. Oriunde auzi o vorbă mai de seamă, caută s-o pătrunzi, s-o ții minte și gândește-te, gândește-te mereu. Dacă nu poți pricepe vreun cuvânt, dă-ți toată silința și caută să judeci cu capul tău ce tâlc o fi având. Ai înțeles? Dă-ți silința! Dacă n-ai să cauți tu singur să ajungi să ai minte, apoi tot prostănac, tot om de nimica ai să mori.

Deodată, din pădure, se aude un fel de geamăt prelung. Ceva ce pare să se rostogolească din vârful unui copac foșnește prin frunzișuri și se prăbușește la pământ. Ecoul prelungește zgomotul pe înfundate. Flăcăul tresare și privește întrebător spre tovarășul său.

— Vreo bufniță care omoară păsările, spune posomorât Sioma.

— Ce zici, Sioma, a venit vremea să pornească păsările spre țările calde?

— A venit.

— Când se crapă de ziuă, te cam strânge în spate. E fr-r-rig! Cocorul e o făptură gingașă, friguroasă. Pentru el, asta-i moarte. Eu nu-s cocor, și tot am înghețat. Ia mai aruncă niște vreascuri pe foc!

Sioma se scoală și intră în desișul întunecat. Cât timp moșmondește prin tufe, rupând crengi uscate, flăcăul își acoperă ochii cu palma și tresare la fiecare trosnet. Sioma aduce un braț de vreascuri și-l pune pe foc. Flacăra linge nehotărât crengile negre apoi, deodată, ca la o comandă, le cuprinde și aruncă o văpaie roșietică pe chipul celor doi țărani, pe drum, pe pânza albă prin care se ghicesc brațele și picioarele mortului, pe iconiță. „Schimbul” tace. Flăcăul își încovoie și mai tare spinarea și cioplește cu și mai multă încordare lingura. Țăcălia de țăp stă nemișcată, ca și înainte, și nu-și ia ochii de la foc.

— Voi, ce urâți Sionul. Rușinați-vă în fața Domnului”, răsună deodată un glas pițigăiat, cântând prin liniștea nopții, apoi se aud pași domoli și în lumina roșietică a focului se arată pe drum o siluetă omenească, într-o rasă scurtă de călugăr, cu o pălărie cu boruri largi și cu o traistă în spinare.

— Facă-se voia ta, Doamne! Maică Precistă! Spune silueta cu glas subțirel, dar răgușit. Zărit-am focul prin bezna nopții și înveselitu-mi-s-a sufletul. Am crezut întâi că-i un popas de noapte, apoi m-am gândit: cum să fie popas, dacă nu se văd cai? Nu cumva or fi hoți, gânditu-m-am iarăși, niscăi tâlhari care-l așteaptă pe Lazăr cel bogat? Nu cumva o fi seminția țigănească ce aduce jertfă idolilor? Și înveselitu-mi-s-a sufletul. Du-te, robul lui Dumnezeu, Feodosi, mi-am spus eu, și primește-ți cununa de mucenic! Și m-am simțit mânat spre foc, ca un fluture cu aripi străvezii. Acum stau înaintea voastră și vă citesc în suflet după fizionomia exterioară: nu sunteți nici hoți, nici păgâni. Pace vouă!

— Bine-ai venit!

— Nu cumva știți, creștinilor, cum se ajunge la fabrica de cărămizi a lui Makuhin?

— E aproape. O iei, carevasăzică, drept înainte pe drumul ăsta, faci vreo două verste și dai de Ananova, satul nostru. Din sat, taică, o iei la dreapta, de-a lungul malului și ajungi la fabrică. De la Ananova îs vreo trei verste.

— Să vă dea Dumnezeu sănătate! Dar voi de ce stați aici?

— Ca martori. Uite mortul.

— Cum? Ce mort? Maică Precistă!

Drumețul vede pânza albă și se sperie atât de tare, încât fără să vrea, face o săritură înapoi. Vederea neașteptată a cadavrului are asupra lui un efect covârșitor. Se zgribulește și rămâne cu gura căscată și ochii holbați. Stă așa vreo trei minute, fără să scoată un cuvânt, ca și cum nu și-ar crede ochilor, apoi începe să bolborosească:

— Doamne! Maică Precistă! Îmi vedeam de drum, n-am făcut rău nimănui și uite ce pedeapsă pe capul meu, așa, din senin.

— Dumneata ce ești? Îl întreabă flăcăul. Față bisericească?

— N-u. Nu. Umblu de la o mănăstire la alta, să mă rog. Îl cunoașteți pe Mi. Mihail Polikarpâci, administratorul fabricii? Sunt nepotul lui. Facă-se voia ta, Doamne! Dar voi, de ce stați aici?

— Facem de pază. Așa avem poruncă.

— Așa, așa. Bolborosește omul cu rasă, trecându-și palma peste ochi. Și de unde-i răposatul?

— E un trecător.

— Asta-i viața! Eu. Eu am să. Am să mă duc, fraților. M-am pierdut de tot cu firea. Mă tem de morți mai rău ca de orice, dragii mei. Poftim, spuneți și voi! Cât timp omul acesta a fost în viață, nimeni nu-l băga în seamă; acum însă, când e mort și trupul îi putrezește, tremurăm în fața lui ca în fața unui vestit conducător de oști sau a unui preasfințit vlădică. Asta-i viața! Și ce s-a întâmplat cu el? A fost omorât?

— Dumnezeu știe! Poate că a fost omorât, poate că a murit de moarte bună.

— Așa, așa. Cine știe, fraților, poate că sufletul lui gustă acum dulceața raiului!

— Sufletul lui mai umblă încă pe aici, pe lângă trup. Spune flăcăul. Nu părăsește trupul timp de trei zile.

— Mda. Ce frig e anul ăsta! Îmi clănțâne dinții. Vasăzică, o țin tot înainte.

— Până dai de sat, iar de acolo o iei la dreapta, de-a lungul malului.

— De-a lungul malului. Așa. Ce să mai zăbovesc aici? Plec. Rămâneți cu bine, fraților!

Omul cu rasă face vreo cinci pași pe drum și se oprește.

— Am uitat să las o copeică pentru înmormântare, spune el. Pot să las o copeică, frați creștini?

— Asta trebuie s-o știi tu mai bine, doar umbli pe la mănăstiri. Dacă a murit de moarte bună, o să-i fie de folos la pomenirea sufletului, dar dacă și-a pus el singur capăt zilelor, apoi faci păcat.

— Așa-i. Poate că-i într-adevăr un sinucigaș! Mai bine îmi păstrez copeica. Of, păcatele mele, păcatele mele! Să-mi dai o mie de ruble și tot nu m-aș învoi să stau aici. Rămâneți cu bine, fraților!

Omul cu rasă se îndepărtează încet și se oprește din nou.

— Nu știu ce să fac. Bolborosește el. Să rămân aici, lângă foc, să aștept zorile. Mi-e frică. Să plec. Iar mi-e frică. Tot drumul o să văd prin întuneric moroi. Pedepsă de la Dumnezeu! Am făcut pe jos cinci sute de verste și n-am pățit nimic și când să mă apropii de casă, am dat de belea. Nu pot să merg și pace!

— E drept, are de ce să-ți fie frică.

— Nu mi-e frică nici de lupi, nici de hoți, nici de întuneric, dar de morți mă tem. Mă tem și gata! Vă rog în genunchi, frați creștini, însoțiți-mă până în sat!

— N-avem voie să plecăm de lângă mort.

— N-o să vadă nimeni, fraților! Zău că n-o să vadă! Dumnezeu o să vă răsplătească însutit! Hai taică, hai cu mine, fă-mi binele ăsta! Taică! De ce taci?

— E prostănac. Spune flăcăul.

— Hai cu mine, prietene! Îți dau cinci copeici!

— Pentru cinci copeici parc-aș merge, spune flăcăul, scărpinându-se în cap, dar n-avem voie. Doar dacă Sioma, prostănacul, vrea să rămână singur. Atunci te însoțesc eu. Ce zici, Sioma, rămâi singur aici?

— Rămân. Se învoiește prostănacul.

— Atunci s-a făcut. Haidem!

Flăcăul se scoală în picioare și pleacă împreună cu omul cu rasă. După un minut, pașii și glasurile lor nu se mai aud. Sioma închide ochii și moțăie tihnit. Focul începe să se stingă și peste cadavru se așterne o umbră mare, neagră.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 247, 9 septembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Mic tablou). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu și cu eliminarea unei fraze, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu înlocuirea câtorva cuvinte, a fost inclusă în edițiile ulterioare ale aceleiași culegeri. Cu eliminarea câtorva fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Subiectul povestirii e luat din practica medicală a lui Cehov. În ziua de 4 iunie 1884, el îi scria lui N. Leikin: „M-am întors chiar acum de la o autopsie medico-legală, care a avut loc la 110 verste de Voskresensk. Un sătuc în panică, martorii, vătășelul cu insigna lui, baba văduvă care bocea la 200 de pași de locul autopsiei și doi țărani având însărcinarea de paznici pe lângă cadavru. Lângă paznici, care nu scot o vorbă, un mic foc, gata să se stingă. Păzirea cadavrelor, zi și noapte, până la sosirea autorităților, constituie o îndatorire a țăranilor, care nu-i plătită de nimeni.”

Norocul femeilor.

Era la înmormântarea generalului locotenent Zapupârin⁹⁵. Grupuri numeroase de oameni, dornici să asiste la ridicarea sicriului, alergau din

toate părțile spre casa răposatului, unde se auzea vuind muzica de înmormântare și răsunau tot felul de comenzi. Într-unul dintre grupurile ce se grăbeau astfel, se găseau funcționarii Probkin⁹⁶ și Svistkov.⁹⁷ Amândoi erau cu nevestele lor.

— Nu-i voie! Îi opri subcomisarul, un om cu chip blajin, simpatic, când se apropiară de cordonul de ordine. Nu-i voie! Vă rog să vă dați puțin înapoi! Nu depinde de noi, domnilor! Mai înapoi, vă rog! La urma urmei, fie! Doamnele pot trece. Pofțiți, mesdames, dar. Dumneavoastră, domnilor, nu, vă rog foarte mult.

Nevasta lui Probkin și cea a lui Svistkov roșiră de îngăduința neașteptată a subcomisarului și se strecurară repede prin lanțul de jandarmi, în timp ce bărbații lor rămaseră de partea cealaltă a zidului viu, admirând cefele ostașilor pedestri și călări.

— S-au învățat! Spuse Probkin, privind cu jind și aproape cu pică în urma celor două femei ce se îndepărtau. Ce noroc au moțatele astea! Sexului bărbătesc nu i se vor acorda niciodată privilegiile femeilor. Ce au deosebit nevestele noastre? Ca să vorbim drept, sunt femei din cele mai obișnuite, pline de prejudecăți, și totuși au fost lăsate să treacă, pe când ție și mie nu ne-ar da drumul pentru nimic în lume, chiar de am fi consilieri de stat.

— Ciudat mai judecați, domnilor! Spuse subcomisarul, aruncându-i lui Probkin o privire plină de dojană. Dacă vi se dă drumul, începeți să vă îmbrânciți și să faceți scandal, pe când o doamnă, prin însăși firea ei gingașă, nu și-ar permite niciodată așa ceva.

— Ba, să mă ierți, domnule! Se supără Probkin. Doamnele se îmbrâncesc mai mult ca noi în aglomerație. Bărbatul stă liniștit și privește într-un singur loc, pe când femeia dă din mâini și se tot sucește, ca nu cumva să i se mototolească toaleta. Ce să mai vorbim! Sexul slab are noroc în toate privințele! Femeile nu-s luate în armată, se duc gratuit la baluri, sunt scutite de pedepse corporale. Și pentru care merite, mă rog? Dacă o fată își scapă batista, trebuie să i-o ridici, dacă intră într-o odaie, trebuie să te scoli și să-i oferi scaunul, dacă pleacă, trebuie s-o însoțești. Dar să luăm rangurile! Ca să ajungem la rangul de consilier de stat, bunăoară, tu sau eu trebuie să muncim toată viața, pe când o fată, într-o jumătate de ceas s-a cununat. Cu un consilier de stat – și gata, e cineva. Ca să ajung prinț sau conte, ar trebui să cuceresc lumea întreagă, să iau Șipka⁹⁸, să fi fost ministru, pe când o Varenka sau Katenka oarecare, încă cu caș la gură, Doamne, iartă-mă, își învârteste trena în fața unui conte, îi face ochi dulci – și, gata, e contesă. Acum tu ești secretar de gubernie. Se poate spune că ți-ai câștigat acest rang cu sângele și cu sudoarea ta: dar Maria Fomișna a ta? Pentru ce-i nevastă de secretar de gubernie? Din fiică de popă, a ajuns de-a dreptul nevastă de funcționar. Halal de așa nevastă! Dacă i-ai da să facă ce facem noi, cu siguranță că ar trece la ieșire toate hârtiile intrate și viceversa.

— În schimb, naște în durere, observă Svistkov.

— Mare lucru! Dacă ar avea de-a face cu un șef ursuz și rău, chiar și durerile facerii i-ar părea o plăcere. Sunt privilegiate în toate! O domnișoară sau o doamnă oarecare din lumea noastră poate să trântască unei

excelențe niște lucruri pe care tu n-ai îndrăzni să le spui nici în fața intendentului. Da, da. Maria Fomișna a ta poate să se plimbe oricând braț la braț cu un consilier de stat, dar ia încearcă tu să iei de braț un consilier de stat! Încearcă numai! În casa unde stau eu, chiar sub noi, locuiește nu știu ce profesor universitar cu nevastă-sa. E Excelență, are Sf. Ana gradul întâi, dar tot timpul aud cum îl săpunește nevasta: „Dobitocule! Tâmpitule! Neghiobule!” Și e o femeie simplă, o târgoveață. E drept că e nevasta lui legitimă și n-are încotro; că, de când lumea, e obiceiul ca nevestele legitime să te facă de două parale. Dar să vezi că acu' și cele nelegitime. Câte nu-și permit! Cât oi trăi, n-am să uit un caz. Am fost cât Țî-acu să mă nenorocesc, dar am scăpat ca prin urechile acului; se vede că părinții mei s-au rugat lui Dumnezeu pentru mine. Îți aduci aminte că, anul trecut, șeful nostru, plecând în concediu la moșia sa, m-a luat cu dânsul să-i fac corespondența. Un fleac, lucram cam la un ceas pe zi. După ce isprăveam de scris, mă duceam să mă plimb prin pădure sau dădeam o raită pe la locuința servitorilor să-i ascult cum cântă române. Excelența noastră e holtei. Are de toate, din belșug, slugi cu duiumul – numai stăpână nu – n-are cine să vadă de gospodărie. Toți cei din casă își fac de cap, nu ascultă. Mai mare peste toți e o muiere, Vera Nikitișna, menajera. Ea toarnă ceaiul, ea comandă prânzul, tot ea țipă și la feciorii din casă. Afurisită muiere, frate dragă, otrăvită, cu o căutătură de satană. Grasă, roșie la față, cu un glas pițigăiat. Când începe să țipe la cineva, când își dă drumul la glăscior, îți vine să-ți iei câmpii. Nu atât cu sudălmile te înnebunește, cât cu scheunatul ei. Doamne! Nu poate să trăiască nimeni din pricina ei. Și nu numai de servitori se lega scorpia, ci și de mine. Așteaptă numai, m-am gândit eu într-o zi, să prind clipa potrivită și am să-i spun Excelenței Sale tot ce știu despre tine. Dumnealui e prins de grijile serviciului și nu vede cum îl furi și cum le scoți sufletul la toți; lasă, lasă, că am să-i deschid eu ochii! Și i-am deschis, frate dragă! I-am deschis așa de bine, încât era cât p-aci să-i închid pe ai mei, pe veci. Și acum mă apucă groaza când îmi aduc aminte. Treceam într-o zi pe coridor și deodată aud urlete. La început am crezut că se taie un porc; trăgând însă mai bine cu urechea, mi-am dat seama că Vera Nikitișna ocăra pe cineva: „Lepădătura dracului! Netrebnicule! Împielițatule!” Pe cine i-o fi cășunat astfel, mă întrebam eu? Și numai ce se deschide ușa, frate dragă, și văd ieșind val vârtej, pe cine crezi? Pe Excelența Noastră, roșu ca racul, cu ochii holbați, cu părul de parcă ar fi suflat necuratul prin el. Iar ea îl blagoslovea: „Netrebnicule! Împielițatule!”

— Nu se poate!

— Pe cuvântul meu de onoare! Ce să-ți spun! M-au trecut nădușelile. Șeful a fugit la el în odaie, iar eu am rămas în coridor năuc, nemaîntelegând nimic. O muiere simplă, incultă, o bădărancă, să-și permită astfel de vorbe și de fapte! Asta înseamnă, m-am gândit eu, că șeful a vrut s-o dea afară, iar ea s-a folosit de împrejurarea că nu erau martori și l-a făcut de trei parale. Ce-i mai păsa? De plecat, tot trebuia să plece! M-a cuprins mânia. M-am dus la ea în odaie și i-am spus: „Cum ai îndrăznit, nemernico, să spui astfel de vorbe unei persoane cu vază? Crezi că dacă-i bătrân și neputincios n-are cine să-i ia

partea?” Ce să-ți mai spun? I-am tras și vreo două palme peste obrazii ei grășani. A început, frate dragă, să țipe cu glasul ei pițigăiat, să zbiere, fir-ar ea de trei ori blestemată, de nu mai știam cum să scap! Mi-am băgat degetele în urechi ca să n-o mai aud și m-am dus în pădure. După vreo două ceasuri, văd un băiețaș alergând spre mine: „Poftiți la boier!” Mă duc. Intru. Stă înfoiat ca un curcan și nu se uită la mine.

— Ce bazaconii faci dumneata în casa mea?, mă întreabă el. „Adică cum? Îi răspund. Dacă vorbiți de Nikitișna, n-am făcut decât să vă iau partea, Excelență., „Nu-i treaba dumitale să te amesteci în afacerile familiale ale altuia!., Înțelegeți? Familiale! Și când a început să mă ocărăscă, să mă facă de trei parale, am crezut că mi-a venit sfârșitul! A vorbit, a mârâit și deodată, mă frate, a izbucnit nitam-nisam în răs: „Cum dracu' ai putut să faci așa ceva? Mi-a spus el. Cum de ai avut curajul? E uimitor! Nădăjduiesc însă, dragul meu, că toate acestea vor rămâne între noi. Înțeleg gestul dumitale de indignare, dar cred că vei fi de acord cu mine că rămânerea dumitale în casa mea nu mai e cu putință.” Ca să vezi, măi, frate! A rămas uimit că am fost în stare să trag o bătaie unei persoane atât de importante! Îl îmbrobodise de tot muieră! E consilier intim, e decorat cu Vulturul Alb, n-are alt șef peste el, și s-a lăsat robit de o muieră. Ma-ari privilegiu mai are sexul feminin, mă frate! Dar. Descoperă-te! Îl scot pe general. Ia te uită ce de decorații, Doamne Dumnezeule! Zău, de ce or fi lăsat să treacă cucoanele înainte? Ce, ele se pricep la decorații?

Începuse să cânte muzica.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 37, 14 septembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu eliminarea frazei finale și cu unele modificări stilistice, a intrat în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Bucătăreasa se mărită.

Grișa, un noduleț de vreo șapte ani, stătea lângă ușa bucătăriei, trăgea cu urechea și se uita din când în când pe gaura cheii. În bucătărie se petrecea, după părerea lui, ceva neobișnuit și nemaivăzut. La masa pe care se tăia de obicei carne și ceapă, ședea un mujic trupeș, vânjos, bărbos, cu păr roșcat, cu o picătură mare de sudoare pe nas și îmbrăcat cu un caftan de birjar. Pe vârful celor cinci degete rășchirate ale mâinii drepte ținea o farfurioară din care bea ceai, mușcând atât de zgomotos o bucată de zahăr, încât lui Grișa îi trecea un fior rece pe șira spinării. Bătrâna dădacă Axinia Stepanovna ședea în fața lui pe un scăunel murdar și bea și ea ceai. Chipul ei era serios, dar în același timp avea un aer triumfător. Bucătăreasa Pelagheia își făcea de lucru pe lângă cuptor și era vădit că se silea să-și ascundă cât mai bine fața, pe care Grișa vedea o întreagă iluminăție: ardea pară și juca în toate nuanțele, de la stacojiu până la galbenul de ceară. Mâinile îi tremurau și umbla în neștire cu cuțitele, cu furculițele, cu lemnele, cu cârpele. Robotea, mormăia, zăngănea, dar, în realitate, nu făcea nimic. Nu arunca nici o singură privire spre masa la care ceilalți doi beau ceai și răspundea scurt, aspru, fără a întoarce capul, la întrebările puse de dădacă.

— Bea, Danilo Semionâci! Îl îmbia dădaca pe birjar. Da' de ce bei numai ceai? Ar trebui să guști și votcă!

Și dădaca împingea spre musafir o sticluță și un păhăruț și, de fiecare dată, chipul ei lua o expresie din cele mai viclene.

— Nu obișnuiesc. Nu. Se ferea întruna birjarul. Nu mă sili, Axinia Stepanovna!

— Ciudat mai ești! Ești birjar și nu bei. Un holtei nu se poate să nu bea. la un pic!

Birjarul se uită cu coada ochiului la votcă, apoi la fața vicleană a dădacei și chipul lui luă o expresie la fel de vicleană: pe mine nu mă prinzi, vulpoaică bătrână, părea el să spună.

— Nu beau, iartă-mă. La îndeletnicirea noastră, băutura nu-i bună. Un lucrător de fabrică poate bea, fiindcă nu se mișcă de pe locul lui, pe când noi suntem mereu în văzul tuturor, în public. Spune, nu-i așa? Dacă intri la cârciumă, îți fuge calul; dacă te îmbeți – e și mai rău: poți să adormi sau să cazi de pe capră. Așa-i îndeletnicirea noastră.

— Și cât câștigi dumneata pe zi, Danilo Semionâci?

— După cum e ziua. Sunt zile când scot și trei ruble, iar în altele mă întorc acasă fără o lețcaie. O zi nu se potrivește cu alta. În ziua de astăzi, îndeletnicirea noastră nu face doi bani. Birjari sunt cât lumea, o știi și dumneata: fânul e scump, iar mușteriii îs zgârciți, îi trage ața să umble cu tramvaiul. Cu toate astea, slavă Domnului, n-am de ce să mă plâng. Îs hrănit, îs îmbrăcat și. Pot chiar să fericesc și pe altcineva. (birjarul trase cu coada ochiului la Pelagheia). Dacă n-o zice ba.

Grișa nu putu să asculte mai departe. Mamă-sa se ivi pe coridor și-l pofti să se întoarcă în odaia copiilor.

— Du-te și învață! Nu-i frumos să ascuți pe la uși!

Ajuns în odaia copiilor, Grișa deschise revista „Rodnoe slovo”⁹⁹, dar n-avea chef să citească. Cele văzute și auzite adineauri treziseră în mintea lui o sumedenie de probleme.

„Bucătăreasa se mărită. Se gândea el. Ciudat lucru! Nu înțeleg de ce se mărită. Mămica s-a măritat cu tăticu', verișoara Verocika – cu Pavel Andreici. Dar cu tăticu' și cu Pavel Andreici poți, de bine de rău, să te măriți: au lanț de aur, haine bune, ghetele le sunt întotdeauna lustruite; dar să te măriți cu un birjar fioros, cu nasul roșu, cu pâslari. Pfff! Și de ce o fi vrând dădaca Axinia ca biata Pelagheia să se mărite?”

Când musafirul plecă din bucătărie, Pelagheia veni în odăi și se apucă să deretice. Era încă tulburată, roșie la față și parcă speriată. Abia atingea podeaua cu mătura și curăța în fiecare ungher de vreo cinci ori. Zăbovi mult în odaia în care se afla mămica. Pesemne că singurătatea o apăsa, că simțea nevoia să vorbească, să-și împărtășească gândurile cuiva, să-și ușureze sufletul.

— A plecat! Mormăi ea, văzând că mămica nu începe vorba.

— Se cunoaște că-i om de treabă, spuse mămica, fără să-și ridice ochii de pe broderie. Nu bea, e așezat.

— Zău că nu-l iau, conică! Strigă deodată Pelagheia, îmbujorându-se toată. Zău că nu-l iau!

— Lasă prostiile, că nu mai ești copil. E un pas serios, trebuie chibzuit bine, dar nu are nici un rost să te sperii așa, hodoronc-tronc. Ți place?

— Vai de mine, cum vă puteți închipui una ca asta? Se rușină Pelagheia. Nu știi zău de ce vorbești așa.

„Mai bine spunea: nu-mi place!” gândi Grișa.

— Lasă mofturile! Hai recunoaște: îți place!

— Dar e bătrân, conică! U-u!

— Ce tot trăncănești! Se repezi cu gura, din odaia de alături, dădaca. N-a împlinit nici patruzeci de ani. Și ce-ți trebuie unul tânăr? Doar nu te măriți cu frumusețea, proasto! Ia-l și gata.

— Zău că nu-l iau! Țipă cu glas pițigăiat Pelagheia.

— Prea multe nazuri faci! Ce naiba mai cauți? Alta mi-ar fi mulțumit în genunchi și tu o ții pe-a ta: nu-l iau și nu-l iau! Tu ai vrea să faci mereu ochi dulci factorilor și medetatorilor. I se scurg ochii după medetatorul lui Grișenka, zău așa, conică! Ptiu, nerușinata!

— Îl știai mai de mult pe Danilo birjarul? Întrebă conica pe Pelagheia.

— De unde să-l știi? Azi l-am văzut întâi. L-a adus Axinia, dracu' să-l ia. Ce mi-a mai picat și ăsta pe cap?

La prânz, în timp ce Pelagheia servea la masă, toți căutau să-i prindă privirea și o necăjeau cu birjarul. Pelagheia roșea până în vârful urechilor și chicotea silit.

„Pesemne că-i un lucru rușinos să te măriți. Gândea Grișa. Groaznic de rușinos!”

Mâncărurile erau toate sărate peste măsură, puii aproape cruzi și, colac peste pupăză, farfuriile și cuțitele scăpau din mâinile Pelagheei, ca de pe un raft șubred; dar nimeni nu-i spuse vreun cuvânt de muștrare, deoarece toți îi înțelegeau starea sufletească. Numai o dată, tăticu' aruncă supărat șervetul pe masă și spuse mămicăi:

— Ce plăcere ai tu să însori și să măriți pe toată lumea! Ce te privește? Lasă-i să se căsătorească singuri, cum vor!

După prânz începură să se perinde prin bucătărie fetele în casă și bucătărele de pe la vecini și până seara târziu se auziră șoapte. Dumnezeu știe de unde aflaseră toate de pețit. Trezindu-se pe la miezul nopții, Grișa o auzi pe dădacă vorbind dincolo de perdea în șoaptă cu bucătăreasa. Dădaca îi dădea ghes, iar bucătăreasa, când plângea, când chicotea. Adormind iarăși, Grișa visă că vrăjitorul Cernomor și cu o vrăjitoare o răpiseră pe Pelagheia.

A doua zi, lucrurile se liniștiră. Viața din bucătărie își reluă cursul obișnuit, ca și cum birjarul nici n-ar fi existat pe lume. Numai uneori, dădaca își punea broboada cea nouă pe cap, lua un aer solemn și aspru și pleca undeva, lipsind vreo două ceasuri, pesemne pentru tratative. Pelagheia nu se întâlnea cu birjarul și, dacă cineva îi aducea aminte de el, se aprindea și țipa:

— Nici nu vreau să mă gândesc la el, fir-ar el să fie de blestemat! Ptiu!

Într-o seară, mămica intră în bucătărie pe când Pelagheia și dădaca croiau acolo ceva de zor și spuse:

— Firește că poți să-l iei, asta te privește, dar să știi, Pelagheia, că el nu poate să locuiască aici. Tu știi că eu nu admit să vină străini, în bucătărie. Vezi, nu uita asta. Și nici ție n-am să-ți dau drumul pentru noapte.

— Nu știu, zău, de ce vorbești așa, conică! Începu să țipe cu glas pițigăiat bucătăreasa. De ce-mi tot scoateți ochii cu el? Ducă-se la naiba! N-ar mai avea parte cine m-a blestemat, azi și mâine.

Într-o duminică dimineața, aruncând o privire în bucătărie, Grișa rămase încremenit. Bucătăria era ticsită de lume. Veniseră bucătăresele din toată curtea, paznicul, doi vardiști, un subofițer cu galoane de vechime, băiețașul Filka. Acest Filka se învărtea de obicei lângă spălătorie, jucându-se cu câinii; acum însă era pieptănat, spălat și ținea în mână o icoană îmbrăcată în staniol. În mijlocul bucătăriei stătea Pelagheia într-o rochie nouă de stambă și cu o floare în păr. Alături de ea stătea birjarul. Logodnicii erau roșii la față, asudați și clipeau mereu din ochi.

— Ei. Dacă nu mă-nșel, e timpul. Începu subofițerul, după o tăcere îndelungată.

Pelagheia își schimonosi fața și izbucni în hohote de plâns. Subofițerul luă de pe masă o pâine mare, se așază lângă dădacă și începu să dea binecuvântarea. Birjarul se apropie de subofițer, se închină până la pământ în fața lui și îi sărută mâna. Același lucru îl făcu și în fața Axiniei. Pelagheia îl urmă în neștire, închinându-se și ea până la pământ. În cele din urmă, ușa ce dădea afară se deschise, o ceață albă năvăli în bucătărie și toată lumea ieși cu zgomot în curte.

„Vai, sărmana de ea! Se gândi Grișa, trăgând cu urechea la hohotele de plâns ale bucătăresei. Unde o duc? De ce tata și mama nu fac nimic ca s-o apere?”

După cununie și până seara, în spălătorie se auziră cântece din gură și armonică. Mămica era supărată foc că dădaca mirosea a votcă și că, din pricina nunții, n-avea cine să pregătească samovarul. Când Grișa se culcă, Pelagheia încă nu se întorsese.

„Sărmana, o fi plângând pe undeva, prin întuneric! Gândea el. Iar birjarul țipă la ea: Ssst! Ssst! Taci odată!”

A doua zi dimineața, Pelagheia era în bucătărie. Birjarul se arată și el câteva clipe. Mulțumi mămicăi și adăugă, uitându-se aspru la Pelagheia:

— Dumneavoastră, conică, vă rog s-o păziți! Țineți-i loc de mamă! Și dumneata la fel, Axinia Stepanovna, să n-o lași; vezi să se poarte cu cinste. Să nu facă vreo șotie. Apoi, conică, binevoiți să-mi dați cinci ruble în contul lefii ei! Trebuie să-mi cumpăr un ham nou.

Altă problemă pentru Grișa: Pelagheia trăia liberă, cum voia, fără să dea socoteală nimănui și deodată, nitam-nisam, a venit un străin, care a primit, nu se știe de unde, dreptul de a-i controla purtarea și de a se înfrupta din avutul ei! Grișa se simți amărât până la lacrimi. Fu cuprins de dorința pătimașă de a o mângâia pe această victimă a silniciei omenești, așa cum îi apărea lui Pelagheia. După ce alese din cămară mărul cel mai frumos, se furișă în bucătărie, i-l băgă Pelagheei cu de-a sila în mână și fugi ca un nebun înapoi.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 254, 16 septembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu eliminarea unei fraze, a intrat în edițiile ulterioare ale culegerii, iar cu eliminarea câtorva fraze, în culegerea „Copii”, Sankt Petersburg, 1889, și în edițiile ulterioare (a 2-a și a 3-a, Sankt Petersburg, 1890 și 1895). Cu înlocuirea câtorva cuvinte, a fost inclusă în culegerea de Opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Majurul Prișibeev

— Plutonier major Prișibeev¹⁰⁰! Ești învinuit că, în ziua de 3 septembrie anul curent, ai comis delictul de ultraj cu loviri împotriva uriadnicului¹⁰¹ Jighin, vătăfului de plasă Aleapov¹⁰², vătăjelului Efimov, martorilor Ivanov și Gavrilov și a încă șase țărani. Primii trei au fost ultragiați de dumneata în exercițiul funcțiunii. Îți recunoști vina?

Majurul Prișibeev, cu o mutră smochinită, hapsână, ia poziție de dreptți și răspunde cu glas răgușit, stăpânit, rostind apăsător fiecare cuvânt, ca și cum ar comanda:

— Înălțimea Voastră, domnule judecător de pace! După toate articolele legii, reiese precum că orice împrejurare trebuie arătată cu reciprocitate. Nu eu sunt vinovatul, ci toți ceilalți. Toată daravă a pornit de la un mort decedat, Dumnezeu să-l odihnească. În ziua de trei am ieșit și eu la plimbare cu nevastă-mea Anfisa; mergeam liniștit, frumos, când, deodată, ce văd: o adunătură de oameni de tot soiul se îmbulzeau lângă malul apei. „În baza cărui drept suveran s-a strâns aici poporul? Am întrebat eu. Și pentru ce? Stă oare scris undeva, în vreo lege, că oamenii au voie să se adune buluc? Împrăștiați-vă!” le-am strigat și am început să-i împrăncesc, ca să se împrăștie pe la casele lor. Am poruncit și vătăjelului să-i ia la goană.

— Dă-mi voie, dumneata nu ești nici uriadnic, nici primar. Așa că nu e treaba dumitale să împrăștii mulțimea.

— Nu e! Sigur că nu e! Se aud strigăte din toate colțurile sălii. Nu mai putem trăi de răul lui, Înălțimea Voastră! De cincisprezece ani pătimim! De când s-a întors în sat, ne vine să ne luăm lumea în cap. Sufletul ni l-a scos!

— Așa e, Înălțimea Voastră! Întărește primarul, citat ca martor. Tot satul se plânge. Nu mai e de trăit din pricina lui. Fie că ieșim cu icoanele, fie că e vreo nuntă, fie că e altceva, mereu e cu gura pe noi, mereu face gălăgie și vrea să rânduiască totul. Pe copii îi urechează, pe femei la socrește, să nu cumva să calce pe alături. Deunăzi ce credeți că a făcut? A umblat din casă-n casă și le-a poruncit oamenilor să nu mai cante și să nu mai țină luminile aprinse. Și îi tot dădea zor că în nici o lege nu stă scris că oamenii au voie să cante.

— Așteaptă, ai tot timpul să depui ca martor, îl întrerupe judecătorul de pace pe vorbitor, deocamdată să-l auzim pe Prișibeev. Continuă, Prișibeev!

— Am înțeles, să trăiți! Hârâi majurul. Înălțimea Voastră, binevoiți a spune că nu-i de datoria mea să împrăștii mulțimea. Bine. Dar dacă-i neorânduială? Carevasăzică, se poate îngădui poporului să-și facă de cap?

Unde scrie în lege că poporul să fie lăsat liber? Eu unul nu pot să îngădui așa ceva. Dacă nu-i împrăștii și nu mă țin eu de capul lor, cine s-o facă? Nimeni nu pricepe ce-i adevărata ordine, Înălțimea Voastră; și ca să vorbim drept, în tot satul numai eu știu să mă port cu oamenii de rând. Eu le înțeleg pe toate, Înălțimea Voastră. Eu nu sunt mujic, ci plutonier-major de administrație în retragere, serviciul mi l-am făcut în Varșovia, la statul major, și, după ce mi-am terminat serviciul militar, am intrat la pompieri. Binevoii a lua cunoștință. De la pompieri am plecat din cauză de boală și am fost doi ani de zile portar la gimnaziul clasic de băieți. Așadar cunosc rânduielele. Mujicul e om simplu, nu înțelege mimic și trebuie să asculte, fiindcă-i spre binele lui. Să luăm, bunăoară, daravera asta. Am dat la o parte mulțimea și am văzut pe malul gârlei, întins pe nisip, cadavrul înecat al unui om decedat. „Pentru care motiv zace mortul aici? Am întrebat eu. Rânduială-i asta? Uriadnicul ce păzește? De ce nu raportezi superiorilor? Îi zic. Poate că decedatul s-a înecat singur, dar poate iarăși să fie la mijloc caz de Siberie. Poate că e vorba de un omor penal.” Dar uriadnicul Jighin nici nu m-a luat în seamă; trăgea înainte din țigară. „Ce se bagă asta? A întrebat el. De unde a răsarit aici? Parcă fără el n-am ști ce avem de făcut!” „Se vede treaba că nu știi, dobitocule, i-am răspuns eu, dacă stai aici ca un bleg și nu-ți pasă de nimic.” „Păi încă de ieri am raportat pretorului.” „De ce pretorului? Am întrebat eu. Potrivit cărui articol din codul de legi? Crezi că atunci când e vorba de înecați, de spânzurați sau de alte cazuri de același soi, pretorul poate face ceva? Ăsta-i caz penal, civil. Trebuie – zic – să dai de veste cât mai curând domnului judecător de instrucție și celorlalți judecători. Și mai-nainte de orice, trebuie întocmit un proces-verbal pe care să-l trimiți domnului judecător de pace.” Da' el, adică uriadnicul, asculta și râdea. Râdeau și mujicii. Toți râdeau, Înălțimea Voastră. Pot să depun jurământ că așa a fost. Râdea și ăsta de aici, și ăla de colo, râdea și Jighin. „Ce tot rânjiți?” i-am întrebat eu. Iar uriadnicul mi-a răspuns: „Cazurile astea nu-s de competența judecătorului de pace.” Când am auzit cuvintele astea, m-au trecut sudorile. Ai spus sau n-ai spus așa, uriadnicule? Se adresează Prișibeev lui Jighin.

— Am spus.

— Toți te-au auzit. Ai spus-o în auzul prostimii: „Cazurile astea nu-s de competența judecătorului de pace.” Toată lumea a auzit că ai zis așa. Cum vă spuneam Înălțimea Voastră, m-au trecut sudorile, m-am înspăimântat. „Mai zi o dată, fir-ai să fii, așa și pe dincolo, nătărăule!” i-am strigat eu. Și el a rostit iar aceleași cuvinte. M-am repezit la el. „Cum poți să vorbești așa despre domnul judecător de pace? Ești uriadnic și vorbești împotriva stăpânirii? Ai? Știi tu că domnul judecător de pace, dacă vrea, poate să te trimită la șeful poliției din gubernie, pentru purtarea ta suspectă? Știi unde poate să-ți facă vânt domnul judecător de pace pentru asemenea vorbe politice?” Vătaful de plasă s-a amestecat atunci și el: „Judecătorul de pace nu poate hotărî nimic în afară de ceea ce-l privește. Numai pricinile mărunte sunt de competența lui.” Întocmai așa a spus și toată lumea l-a auzit. „Cum îndrăznești să înjosești stăpânirea? I-am zis eu. Să nu te joci cu mine, că o pățești.” Pe vremuri, la Varșovia, sau când eram portar la gimnaziul de băieți, cum

auzeam pe cineva rostind vorbe nesăbuite, mă uitam în stradă, și de zăream vreun vătăjel îl chemam: „la fă-te, nene, încoa'„, și îi raportam totul. Dar în sat la noi, cui să raportezi? Am simțit că mi se urcă sângele la cap. Mă durea în suflet să văd atâta samavolnicie și nesupunere. Am ridicat mâna și. L-am plesnit. Bineînțeles, nu l-am lovit prea tare, doar așa, ușurel, cum se cuvine, ca să nu mai îndrăznească altă dată să rostească asemenea cuvinte despre Înălțimea Voastră. Uriadnicul a luat partea vătăfului. Atunci i-am ars și lui una. Și ne-am încăierat. Ce e drept, m-am cam înfierbântat, Înălțimea Voastră, dar, ce să-i faci, fără nițică bătaie nu se poate. Cine nu bate un prost, își încarcă sufletul cu un păcat. Mai ales dacă e cazul. Dacă e vorba de dezordine.

— Dă-mi voie! Are cine să împiedice dezordinea. Pentru asta există uriadnic, primar, vătăjel.

— Uriadnicul nu le poate vedea pe toate, și apoi el nici nu pricepe ceea ce pricep eu.

— Dar înțelege odată că nu e treaba dumitale!

— Cum? Adică de ce să nu fie a mea? Asta-i bună! Oamenii își fac de cap și eu să-i las? Să le cânt în strună? Vedeți și dumneavoastră: vi se plâng că nu le îngădui să cânte. Dar la ce folosesc cântecele lor? În loc să se țină de vreo treabă, ei cântă. Ba au mai luat și năravul să stea seara cu lumina aprinsă, în loc să se culce, stau la taifas și se veselesc. Am notat totul!

— Ce ai notat?

— Cine stă cu lumina aprinsă.

Prîșibeev scoate din buzunar o hârtiuță soioasă, își pune ochelarii pe nas și începe să citească:

— Țăranii care stau seara cu lumina aprinsă: Ivan Prohorov, Savva Mikiforov, Piotr Petrov. Nevasta soldatului Șustrov¹⁰³ trăiește în desfrânare cu Semion Kislov¹⁰⁴. Ignat Sverciok¹⁰⁵ face fermece, iar nevastă-sa, Mavra, e vrăjitoare; se duce noaptea să mulgă vaci străine.

— Ajunge! Rostește judecătorul și începe să ia depozițiile martorilor.

Majurul Prîșibeev își ridică ochelarii pe frunte și privește cu uimire la judecătorul de pace, care se vede cât de colo că nu-i ține partea. Ochii holbați ai majurului se aprind, nasul i se face stacojiu. Se uită la judecător, apoi la martori, și nu poate înțelege deloc de ce magistratul este atât de enervat și de ce din toate colțurile sălii se aud când șoapte pline de năduf, când râsete înăbușite. Nu înțelege nici hotărârea: o lună de închisoare!

— Pentru ce?! Exclamă el, desfăcând brațele într-un gest de nedumerire. Potrivit cărei legi?

Un singur lucru i se pare limpede: lumea s-a schimbat și, așa cum este ea acum, nu mai e chip de trăit. Încep să-l copleșească fel de fel de gânduri întunecate, amare. Ieșind însă din sală, dă cu ochii de mujicii care, adunați grămadă, vorbesc cu aprindere. Atunci, dintr-o obișnuință pe care nu o mai poate stăpâni, ia poziția de drepti și strigă cu glas răgușit, aspru:

— Împrăștiați-vă! Nu stați grămadă! Duceți-vă la casele voastre!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 273, 5 octombrie, la rubrica „Efemeride”, cu titlul: Cărcotașul (Scenetă). Semnată: A.

Cehonte. A fost revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Povestirea a suferit modificări stilistice foarte amănunțite; o parte din text a fost scrisă din nou. A fost schimbat și sfârșitul povestirii; înainte, povestirea se isprăvea cu cuvintele: „Pentru ce?! Spuse el, făcând un gest de nedumerire, când judecătorul îl condamnă la o lună de arest. Pentru ce?”

Povestirea, intitulată la început „Un păzitor extrabugetar al ordinii”, a fost trimisă de Cehov la „Oskolki”. Spre surpriza lui Leikin, povestirea n-a fost lăsată să treacă de cenzură. „Cenzorul n-a dat autorizația de tipărire pentru povestirea dumată „Un păzitor extrabugetar al ordinii”, îi comunica el autorului în ziua de 16 septembrie. Nu înțeleg ce anume i s-a părut liberal în ea”. Petiția adresată de Leikin Comitetului cenzurii, cerând autorizarea povestirii, a fost respinsă. „Povestirea a fost refuzată de două instanțe, scria Leikin în ziua de 26 septembrie. Nu pot, pur și simplu, să pricep ce o fi găsit cenzura atât de periculos în ea. Nu l-o fi luat cumva pe majurul pe care-l redai drept un spion de la țară, numit în postul acesta? Dar nu seamănă deloc cu așa ceva. După părerea mea, aici e vorba doar de un cârcotaș con amore (din dragoste). Povestirea aceasta va pleca neapărat la „Petersburgskaia gazeta”, Povestirile respinse de cenzură pentru „Oskolki” erau publicate adesea de Cehov în „Petersburgskaia gazeta”, care nu era supusă cenzurii prealabile. Răspunzând lui Leikin, Cehov îi scria: „Am primit scrisoarea dumată cu corectura biete mele povestiri. Soarta celor ajunse pe mâna cenzorului e de nepătruns! Urmând sfatul dumată, o trimit pe surghiunită la „P. G.”, (30 septembrie). „Povestirea respinsă de cenzură a apărut în „P. G.” sub un alt titlu și, în felul acesta, nu mai sunt în pierdere” (7/8 octombrie 1885).

Textul povestirii, în șpalturile supuse cenzurii, care se păstrează la Arhiva centrală a U. R. S. S., se deosebește din punct de vedere stilistic de redactarea în care a apărut în ziar.

Rezoluția cenzorului (18 septembrie 1885), la care s-a raliat și Comitetul cenzurii, indică următoarele motive ale interzicerii povestirii: „Acest articol face parte din acelea în care se descriu aspecte sociale urâte, apărute în urma supravegherii intense exercitate de poliție. Dată fiind exagerarea excesivă a caracterului dăunător al unei asemenea supravegheri, articolul nu poate fi autorizat.”

Figura majurului Prișibeev a ajuns simbolul unei tâmpite mulțumiri de sine, al unei ignoranțe încrezute și al tendinței de a „curma”, de a sugruma orice manifestare de viață.

În țară străină.

O amiază de duminică. Moșierul Kamâșov stă în sufrageria sa, la o masă luxos servită și își ia tacticos micul dejun, în tovărășia lui monsieur Champougne, un franțuz bătrân, pipiriu și curățel, întotdeauna bărbierit cu îngrijire. Acest Champougne a fost cândva preceptor în casa lui Kamâșov; i-a învățat pe copii să se poarte frumos, să pronunțe corect cuvintele franțuzești și să danseze. Mai târziu, când feciorii lui Kamâșov au crescut și au ajuns locotenenți, monsieur Champougne a rămas un fel de edec al casei.

Îndatoririle fostului profesor nu sunt mare lucru. Trebuie să fie bine îmbrăcat, parfumat, să asculte pălăvrăgelile lui Kamâșov, să mănânce, să bea, să doarmă – și, pare-mi-se, atâta tot. În schimb, primește hrană, locuință și o leafă care variază după hachițele moșierului.

Kamâșov mănâncă și, ca de obicei, trăncănește.

— Ustură de mama focului! Spune el, ștergându-și lacrimile pricinuite de o bucată de șuncă, unsă din belșug cu muștar. Uf, îl simt în creier și parcă în toate încheieturile. Muștarul vostru franțuzesc nu face asemenea pozne, chiar dacă înghiți un borcan întreg.

— Unuia îi place muștarul franțuzesc, altuia – cel rusesc. Spune blând Champougne.

— Muștarul franțuzesc nu place nimănui: poate doar franțujilor. Dar franțuzul mănâncă orice: broaște, guzganii, libărci. Brrr! Dumitale, bunăoară, nu-ți place șunca asta, fiindcă-i rusească, dar dacă ți s-ar da sticlă prăjită și ți s-ar spune că-i franțuzească, ai mânca-o, și ți-ai linge și buzele. După părerea dumitale, tot ce-i rusesc e prost.

— N-am spus asta.

— Tot ce-i rusesc e prost, iar tot ce-i franțuzesc: O, se tre joli! 106 După părerea dumitale, nu e țară mai frumoasă ca Franța, pe când, după părerea mea. Ce-i, la drept vorbind, Franța? O bucățică de pământ! Dacă ai trimite acolo un ispravnic de al nostru, după o lună de zile și-ar cere mutarea: n-ai unde să te învârtești! Poți face ocolul întregii Franțe a dumitale într-o singură zi, pe când la noi, dacă ieși pe poartă, nu mai vezi cu ochii sfârșitul drumului! Mergi și tot mergi cu trăsura.

— Da, monsieur, Rusia e o țară uriașă.

— Ei vezi, asta-i! După părerea dumitale, nu există oameni mai presus de franțuji. E un popor învățat, deștept! Și ce civilizație! Sunt de acord: toți franțujii sunt învățați și au maniere elegante. Așa-i. Un franțuz nu-și va permite niciodată o grosolanie: îi va oferi întotdeauna unei doamne scaunul la timp, nu va mânca raci cu furculița, nu va scuipa pe jos, dar. Nu are sufletul acela. Da, acela. Nu prea pot eu să-ți explic bine, dar vezi. Cum să spun. Franțuzului îi lipsește ceva, ceva așa. (Kamâșov mișcă degetele) ceva, cum s-ar spune. Juridic. Mi-aduc aminte că am citit undeva că inteligența voastră o luați cu toții din cărți, pe când noi avem o inteligență înnăscută. Dacă îi dai unui rus învățătură ca lumea, apoi nici un profesor de al vostru nu mai e în stare să se măsoare cu el.

— Poate. Spune Champougne parcă în silă.

— Nu, nu poate, ci sigur! N-ai de ce să te superi: spun adevărul! Inteligența rusului este o inteligență mereu creatoare! Atât că, firește, nu i se dă toată libertatea de care ar avea nevoie. Apoi rusul nici nu știe să se laude. Inventă ceva și își lasă invenția baltă, sau o dă copiilor să se joace cu ea, pe când un franțuz de al dumitale, dacă inventează un fleac oarecare, face un tărăboi de-l aude lumea întreagă. Deunăzi, vizitiul meu Iona a făcut dintr-o bucată de lemn un omuleț: când tragi de o sforică, omulețul face o necuviință. Iona însă nu se laudă cu invenția lui. De altfel, în genere, mie nu-mi plac franțujii! Nu vorbesc de dumneata, ci în general. E un popor imoral!

La înfățișare aduc parcă a oameni, dar trăiesc ca niște câini. Să luăm, bunăoară, căsătoria. La noi, când se-nsoară omul, își vede de nevastă și nu vrea să mai audă de nimic, pe când la voi e curată vavilonie. Bărbatul stă toată ziua la cafenea, iar nevasta își umple casa cu franțuji – și țin-te cancanuri!

— Nu-i adevărat! Își pierde Champougne răbdarea, aprinzându-se. În Franța, instituția căsătoriei e pusă pe o treaptă foarte înaltă!

— Știm noi ce-i cu această instituție! Iar dumitale să-ți fie rușine că-i aperi! Trebuie să judeci cu nepărtinire: porcii tot porci rămân. Trebuie să fim recunoscători nemților că v-au bătut. Zău așa! Să le dea Dumnezeu sănătate.

— În cazul acesta, monsieur, nu înțeleg, spuse francezul sărind în picioare cu privirea scăpărând. Dacă îi urâți pe francezi, de ce mă țineți pe mine?

— Dar ce să fac cu dumneata?

— Dați-mi drumul și voi pleca în Franța!

— Cu-um? Și crezi că or să te lase să intri? Doar ești socotit trădător de țară! La voi e mare când Napoleon, când Gambetta. Dracu' să vă înțeleagă!

— Monsieur, spune Champougne pe franțuzește, împrôșcând cu salivă și mototolindu-și șervetul. Nici cel mai aprig dușman al meu n-ar fi putut să născocoască jignirea pe care ați adus-o sentimentului meu! Totul s-a sfârșit!

Și, făcând cu mâna un gest teatral, francezul pune cu o mișcare elegantă șervetul pe masă și iese plin de demnitate.

Peste vreo trei ceasuri, masa e pusă din nou și feciorul servește prânzul. Kamâșov se așază la masă singur. După păhăruțul dat pe gât înainte de masă, i s-a deschis o poftă nebună de trăncăneală. Ar vrea să peroreze, dar n-are auditor.

— Ce face Alfons Ludovikovici? Întreabă el pe fecior.

— Își face geamantanul.

— Mare neghiob, iartă-mă, Doamne! Spune Kamâșov și se duce la franțuz.

Champougne șade în capul oaselor pe podea, în mijlocul odăii sale și așază cu mâini tremurătoare în geamantan rufărie, flacoane de parfum, cărți de rugăciuni, bretele, cravate. Întreaga lui înfățișare îngrijită, geamantanul, patul, masa respiră eleganță și feminitate. Lacrimi amare îi picură în geamantan din ochii mari, albaștri.

— Ce faci? Întreabă Kamâșov, după ce-l privește o vreme din prag. Francezul tace.

— Vrei să pleci? Continuă Kamâșov. Bine, cum crezi. Nu îndrăznesc să te opresc. Un singur lucru nu înțeleg: cum ai să pleci fără act de identitate? Zău așa! Știi doar că ți l-am pierdut. L-am băgat undeva, printre hârtii, și s-a rătăcit. Și, la noi, legea e foarte aspră în privința actului de identitate. N-ai să faci nici cinci verste și o să pună mâna pe dumneata.

Champougne ridică sfios capul și privește neîncrezător la Kamâșov.

— Da. Ai să vezi! Au să te cunoască după mutră că ești fără act de identitate. Și îndată au să te întrebe: „Cine ești? Alfons Champougne! Îi știm noi pe acești Alfonsi Champougne! la poftiți, sub pază bună, spre Siberia!”

— Glumiți?

— De ce să glumesc? N-am nici un motiv să glumesc! Dar bagă de seamă! Îți pun o condiție: să nu scâncești după aceea și să mă bombardezi cu scrisori! N-am să mișc nici degetul cel mic, când or să te ducă prin fața mea cu lanțuri la glezne!

Champougne sare în picioare și, palid, cu ochii larg deschiși, începe să se plimbe prin odaie.

— Ce faceți cu mine? Spune el, apucându-se cu deznădejde de cap. Doamne! Blestemat să fie ceasul în care mi-a venit în cap gândul nenorocit să-mi părăsesc patria!

— Ei, liniștește-te. Am glumit! Spune Kamâșov pe un ton mai potolit. Caraghios mai ești, zău! Nu înțelegi de glumă! Nu-i chip să-ți spună omul o vorbă.

— Scumpul meu! Strigă cu glas pițigăiat Champougne, împăcat de tonul lui Kamâșov. Vă jur că mă simt legat sufletește de Rusia, de dumneavoastră și de copiii dumneavoastră. Mi-e tot atât de greu să vă părăsesc cât mi-ar fi să mor! Dar fiecare cuvânt ce-l spuneți îmi sfâșie inima!

— Caraghios mai ești, zău! Ce rost are să-ți sară țandăra când îi ocărăsc pe franțuji? Nîl-ar fi dacă s-ar simți călcați pe coadă toți cei pe care îi beștelim? Zău că ești caraghios! Ia-l de pildă pe Lazăr Isakici, arendașul. Îl fac de două parale, îl fac jidan, îl fac parșiv, îl fac netrebnic, îl trag și de perciuni. Și nu se supără!

— Bine, dar Lazăr Isakici e un sclav! Pentru o copeică, e gata la orice josnicie!

— Ei, hai, hai. Ajunge! Hai la masă! Pace și bună înțelegere!

Champougne își pudrează mutra plânsă și se duce cu Kamâșov în sufragerie. Primul fel se mănâncă în tăcere; după al doilea, începe aceeași poveste și astfel suferințele lui Champougne sunt fără de sfârșit.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 41, 12 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Cu prescurtări neînsemnate, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova, 1887. După înlocuirea unor elemente vulgare, a intrat în ediția a doua și cele ulterioare ale culegerii „Povestiri felurite”. Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Judecând după o scrisoare a lui N. Leikin (10 octombrie 1885), povestirea „În țară străină” a fost respinsă de prima instanță a cenzurii și admisă apoi în urma unei decizii a comitetului.

Buimac de somn.

În sala tribunalului de circumscripție e ședință. Pe banca acuzaților stă un domn între două vârste, tras la față, acuzat de delapidare și fals. Grefierul, un om pirpiriu, cu pieptul îngust, citește cu glas slab, de tenor, actul de acuzare. Nu ține seama nici de puncte, nici de virgule, și citania lui monotonă seamănă cu un bâzâit de albine sau cu gâlgâitul unui pârlăiaș. Ascultând-o, te trage la visare, la aduceri aminte, la somn. Judecătorii, jurații și publicul stau pleoștiți, plictisiți. Liniște. Numai din când în când răzbat din coridorul

tribunalului pași cadențați, sau vreun jurat cască și tușește pe înfundate, cu mâna la gură.

Apărătorul și-a proptit în pumn capul cârlionțat și moțăie, senin. Moleșit de bâzâitul grefierului, gândurile lui și-au pierdut șirul, au luat-o razna.

„Ce nas lung are portărelul! Gândește el, clipind cu pleoapele grele. Ce i-o fi venit naturii să pocească în așa hal un chip atât de inteligent! Dacă oamenii ar avea nasurile mai lungi, să zicem de vreo doi-trei stânjeni, lumea ar trăi mai înghesuită și ar trebui să se clădească locuințe mai încăpătoare.” Apărătorul dă din cap, ca un cal pișcat de un tăun, și continuă să cugete: „Ce s-o fi petrecând acum la mine? De obicei, la ora asta, toți sunt acasă: și nevastă-mea, și soacra, și copiii. Drăcușorii de Kolka și Zinka au intrat cu siguranță în birou. Kolka stă în picioare pe fotoliu, cu pieptul rezemat de marginea mesei de lucru, și-mi mâzgălește hârtiile. Desenează un cal cu botul ascuțit și cu un punct în loc de ochi, un om cu brațele întinse, o căsuță strâmbă; iar Zina stă lângă masă. Întinde gâtul și se silește să vadă ce-a desenat frățiorul.

— Desenează-l pe tata! Se roagă ea.

Kolka se apucă să mă deseneze. Mogâldeața e gata. Nu mai rămâne decât să-i adauge o barbă neagră și iată-l pe tata. Kolka începe apoi să caute poze prin codul de legi, iar Zina gospodărește pe birou. Dacă dau de sonerie – sună; zăresc o călimară – își moaie degetul în ea; dacă vreun sertar al biroului nu-i încuiat, înseamnă că trebuie să scotocească prin el. În cele din urmă, le vine amândurora ideea că sunt indieni și că sub birou se pot ascunde cât se poate de bine de dușmani. Amândoi se târăsc dedesubt, în patru labe, strigă, țipă și își fac de lucru acolo până cade de pe birou lampa sau vasul de flori. Of! În acest timp, prin salon se plimbă, cu pasul ei greoi, doica cu cea de a treia progenitură. Progenitura urlă, urlă. Urlă fără sfârșit!”

— Din conturile curente ale lui Kopelov, Acikasov, Zimakovski și Cikina – bâzâie grefierul – rezultă că dobânzile n-au fost achitate, iar suma de 1.425 ruble și 41 copeici a fost adăugată la restul din anul 1883.,, „Pesemne că sunt la masă. Hoinăresc mai departe gândurile apărătorului. În jurul mesei s-au așezat soacră-mea, nevastă-mea Nadia, fratele ei Vasea, copiii. Mutra bătrânei exprimă, ca de obicei, aceeași îngrijorare prostească, amestecată cu demnitate. Nadia e slăbuță; s-a cam trecut – deși pielea feței i-a rămas la fel de albă și de fragedă; stă la masă cu aerul cuiva care ar face-o de nevoie; nu mănâncă nimic și face pe bolnava. Chipul ei exprimă aceeași îngrijorare ca și al mamă-sii. Cred și eu! Are pe cap copiii, bucătăria, rufăria mea, musafirii, moliile din blănuri, primirile, cântatul la pian! Cât de multe îndatoriri și ce puțină muncă! Nadia și mama ei nu fac absolut nimic. Dacă, din plictiseală, udă florile sau țipă la bucătăreasă, se vaită după aceea două zile la rând, se plâng că fac muncă de ocaș. Vasea, fratele Nadiei, mestecă încet și tace, fiindcă a luat nota unu la latină. E un băiat liniștit, îndatoritor, recunoscător, dar rupe atâtea cărți, atâtea perechi de ghete și de pantaloni, încât e o adevărată pacoste. Copiii cei mici fac, bineînțeles, nazuri. Cer oțet și piper, se plâng unul de altul, scapă mereu lingura pe jos. Te apucă durerea de cap numai când te gândești la toate astea! Nevastă-mea și soacră-mea respectă

cu strășnicie bontonul. Să te ferească Dumnezeu să pui cotul pe masă, să ți se servească mâncărurile pe dreapta în loc de stânga, să ții cuțitul cum nu se cuvine sau să-l duci la gură. Toate mâncărurile, chiar și șunca cu mazăre, miros a pudră și a acadea. Totul e fără gust, prost gătit. Unde-i ciorba sau păsatul de hrișcă pe care-l mâncam când eram holtei? Soacră-mea și nevastă-mea vorbesc tot timpul franțuzește; când vine însă vorba de mine, bătrâna o dă pe rusește, dat fiind că un om atât de insensibil, de egoist, atât de nerușinat și de grosolan ca mine, nu-i demn de gingașa limbă franceză.

— Bietul Michel trebuie să fie înfometat! Spune nevastă-mea. A băut dimineață un pahar de ceai fără pâine și a și dat fuga la tribunal.

— Fii pe pace, draga mea! Îi răspunde răutăcios maică-sa. Oamenii de teapa lui nu ajung să fie înfometați! Pot să jur că a și alergat până acum de vreo cinci ori la bufet. De când și-au făcut bufet la tribunal, la fiecare cinci minute îl roagă pe președinte să întrerupă ședința.

După prânz, soacra și nevastă-mea discută despre reducerea cheltuielilor. Socotesc, notează și găsesc în cele din urmă că cheltuielile sunt monstruos de mari. O cheamă pe bucătăreasă, încep să socotească, de astă dată împreună cu ea, îi fac muștrări și începe gâlceava pentru cinci copeici. Lacrimi, vorbe înveninate. Urmează dereticarea odăilor, schimbarea mobilei din loc în loc – și toate astea din lipsă de ocupație.”

— Asesorul de colegiu Cerepkov, bâzâie grefierul, a declarat că, deși i s-a trimis chitanța Nr. 811, el n-a primit totuși cele 46 de ruble și 2 copeici ce i se datorau, lucru pe care l-a arătat chiar de atunci... „Dacă te gândești mai bine, judeci mai profund și cântărești mai ca lumea lucrurile – continuă să cugete apărătorul – zău că-ți vine să le dai dracului pe toate. Când te simți istovit, buimăcit, asfixiat, după o zi întreagă petrecută în atmosfera asta copleșitoare de plictiseală și de meschinărie, îți vine, fără să vrei, pofta să hărăzești sufletului măcar o singură clipă luminoasă, de odihnă. Și-atunci te duci la Natașa sau, când ai bani, la țigani107 – și uiți totul. Zău așa, totul! Undeva, la dracu' în praznic, departe, afară din oraș, te tolănești pe o canapea, într-un separeu. Țiganii cântă, joacă, fac larmă și simți cum glasul fermecătoarei, înfricoșătoarei, turbatei țigănci Glașa îți răscolește sufletul. Glașa! Draga, buna, minunata Glașa! Ce dinți, ce ochi. Ce umeri!”

Grefierul bâzâie, bâzâie, bâzâie întruna. În ochii apărătorului totul începe să se învâlmășească și să joace. Judecătorii și jurații se fac tot mai mici, până ce pier, chipurile publicului se învârtesc de-ți vine amețală, tavanul – când se ridică, când se lasă. Gândurile joacă și ele și, în cele din urmă, se curmă. Nadia, soacra, nasul lung al portărelului, acuzatul, Glașa – toate joacă, se rotesc vârtej și fug departe, hăt departe.

— Ah, bine E. Șoptește apărătorul, furat de somn. Ce bine e! Stai întins pe canapea și, în jurul tău, e plăcut. Cald. Glașa cântă.

— Domnule apărător! Se aude o voce aspră.

„E bine. E cald. Nu-i nici soacră, nici doică. Nici supă cu miros de pudră. Glașa e bună, dragăstoasă.”

— Domnule apărător! Tună aceeași voce aspră.

Apărătorul tresare și deschide ochii. Ochii negri a țigăncii Glașa îl privesc țintă. Vede zâmbetul buzelor ei cărnose, umede, chipul ei oacheș, frumos. Uluit, buimăcit de somn, crezând că-i un vis sau o nălucă, se ridică încet în picioare și se uită cu gura căscată la țigancă.

— Domnule apărător, nu doriți să puneți martorei vreo întrebare? I se adresează președintele.

— A. Da! E martora. Nu. Nu doresc. N-am nimic de întrebat!

Apărătorul scutură din cap și se trezește de-a binelea. Înțelege că în fața lui stă într-adevăr țigancă Glașa și că-i chemată la proces în calitate de martoră.

— De fapt. Iertați-mă, dar așa avea totuși de pus o întrebare, spune el cu glas tare. Martoră, se întoarce el către Glașa, dumneata cântă în corul de țigani al lui Kuzmiciov? Spune-mi, cât de des venea acuzatul să chefuliască la restaurantul vostru? Așa-a. Și nu-ți aduci aminte dacă își plătea singur consumația sau i se mai întâmpla să plătească și alții pentru el? Mulțumesc. Asta-i tot.

Apărătorul bea două pahare de apă și buimăceala îi trece cu totul.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 289, 21 octombrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în, culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost serios revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Povestirea a fost mult scurtată și supusă unei revizuii stilistice amănunțite.

Tratament împotriva darului beției.

În orașul D. Sosi în turneu, călătorind într-un compartiment rezervat de clasa întâi, cunoscutul comic, domnul Fenikov-Dikobrazov¹⁰⁸ al 2-lea. Toți cei veniți să-l întâmpine la gară știau că biletul de clasa întâi nu fusese luat decât la penultima gară, „pentru a face efect”, și că până acolo celebritatea călătorise cu clasa a treia; toți vedeau că, în ciuda timpului rece, de toamnă, celebritatea nu avea pe ea decât un fulgarin și o căciulă ponosită de lutru. Cu toate acestea, când la ușa vagonului se arată chipul vinețiu, buimăcit de somn, al lui Dikobrazov al II-lea, toți simțiră că inima începe să le bată mai tare și că doresc din tot sufletul să-l poată cunoaște personal. Impresarul Poceciuev îl sărută de trei ori, după obiceiul rusesc, și îl pofti la el acasă.

Celebritatea urma să înceapă spectacolele a treia zi după sosire, dar soarta hotărî altfel; cu o zi înainte de reprezentație, impresarul, galben la față, cu părul vâlvoi, dădu buzna la casa teatrului, cu știrea că Dikobrazov al II-lea nu poate să joace.

— Nu poate! Repetă Poceciuev, apucându-se cu mâinile de cap. Ce ziceți de asta? O lună, o lună întreagă am afișat cu litere de o șchioapă că Dikobrazov vine la noi, ne-am lăudat, am făcut pe grozavii, am încasat bani pentru abonamente și, deodată, poftim! Ce ticăloșie! Și spânzurătoarea ar fi î pedeapsă prea ușoară pentru el.

— Dar ce are? Ce i s-a întâmplat?

— S-a îmbătat, blestematul!

— Ei și? O să doarmă o noapte și o să-și vină în fire.

— Țasta? Mai curând crapă decât să-și vină în fire! Îl cunosc eu de la Moscova: când începe să-i tragă cu votcă, nu se mai trezește două luni. Are darul beției! Darul beției, domnule! Ghinionul meu! De ce dracu' oi fi eu atât de ghinionist? Cu cine dracu' oi fi semănând, că m-am născut atât de fără de noroc? Pentru ce? Pentru ce să-mi spânzure toată viața deasupra capului blestemul cerului? (Poceciuev nu e numai tragedian de profesie, dar și din fire: îl prinde de minune să folosească expresii tari și să se bată cu pumnul în piept). Ce josnic, ce ticălos și ce demn de dispreț sunt eu că-mi ofer grumazul, întocmai ca un rob, loviturilor sortii! N-ar fi mai demn să sfârșesc o dată pentru totdeauna cu rolul acesta rușinos de ghinionist, în capul căruia se sparg toate, și să-mi trag un glonte în tâmplă? Ce mai aștept? Doamne, ce mai aștept?

Poceciuev își acoperi fața cu palmele și se întoarse spre fereastră. La casă, afară de casier, mai erau de față numeroși actori și amatori de teatru și, de aceea, nu-i lipsiră nici sfaturile, nici mângâierile, și nici vorbele de îmbărbătare; toate însă cu caracter filosofic sau profetic; nimeni nu merse mai departe de „deșertăciunea deșertăciunilor”, de „dă-l naibii” sau de „poate că totuși”. Numai casierul, un grăsun puhav, considera lucrurile dintr-un punct de vedere mai practic.

— Încearcă să-l lecuiești, Prokl Lvovici! Spuse el.

— Cu ce dracu să lecuiești darul beției?

— Să nu spui asta! Frizerul nostru cunoaște un tratament minunat împotriva alcoolismului. Tot orașul se tratează la el.

Poceciuev se bucură de prilejul ce i se oferea de a se agăța măcar de un fir de pai și, peste vreo cinci minute, frizerul teatrului, Feodor Grebeșkov¹⁰⁹, se și afla în fața lui. Închipuți-vă o arătare înaltă, costelivă, cu ochi înfundați în orbite, cu barbă lungă, rară, și cu mâini cafenii; mai adăugați o asemănare uimitoare cu un schelet, pe care l-ați face să se miște pe arcuri cu ajutorul unor șuruburi; îmbrăcați această arătare în costum negru, groaznic de uzat, și veți obține portretul lui Grebeșkov.

— Bună ziua, Fedea! I se adresă Poceciuev. Am auzit, dragul meu, că știi, cum s-ar zice. Un tratament împotriva darului beției. Fă-mi un bine, nu din îndatorire de serviciu, ci așa, din prietenie, și tratează-l pe Dikobrazov! După cum ai auzit desigur, s-a apucat să bea!

— Lasă-l în plata Domnului! Răspunse posomorât Grebeșkov cu glas de bas. E drept că-i tratez pe actorii mai de rând, pe negustori și pe funcționari, dar el e o celebritate, îl știe toată Rusia!

— Și ce are a face?

— Ca să alung din el darul beției, ar trebui să-i produc o adevărată revoluție în toate măduarele și încheieturile trupului. Și dacă-i produc eu revoluția asta, și omul se face bine, o să-l apuce ambățul. Parcă văd că o să-mi spună: „Cum de ai îndrăznit, câine, să te atingi de obrazul meu?” Las' că le știu eu pe celebritățile astea!

— Lasă, frate dragă. Nu mai umbla cu fofârlica! Ai intrat în horă, trebuie să joci. Hai, ia-ți căciula și să mergem!

Când, după un sfert de oră, Grebeșkov intră în odaia lui Dikobrazov, celebritatea stătea lungită pe pat și privea mânioasă lampa spânzurată în tavan. Lampa spânzura liniștită, dar Dikobrazov al II-lea nu-și mai lua ochii de la ea și mormăia:

— Las' că-ți arăt eu ție! Te învăț eu să te învâртеști întruna, blestemat! Cana am spart-o, am să te sparg și pe tine. Ai să vezi! A-a-a. Și tavanul se învâртеște. Am înțeles. V-ați vorbit! Dar lampa, lampa! Dintre toate lucrurile, ea e cea mai mică, ticăloasă, și se învâртеște mai rău ca toate! Ia stai un pic.

Comicul se ridică în picioare; trăgând cearșaful după el, răsturnând paharele de pe măsuță, porni clătînându-se spre lampă, dar la jumătatea drumului dădu de ceva înalt, costeliv.

— Ce-i? Începu el să zbiere, rotindu-și ochii rătăciți. Cine ești? De unde ești? Hai?

— Stai că-ți arăt eu cine sunt. Marș în pat!

Și, fără să mai aștepte ca celebrul comic să-l asculte, Grebeșkov își făcu vânt și îi trase atât de tare una în ceafă, încât actorul nimeri drept în pat. Se vede că Dikobrazov nu fusese niciodată bătut până atunci fiindcă, în pofida stării lui de beție, îl privi pe Grebeșkov cu mirare, ba chiar cu interes:

— Tu-u. Tu m-ai lovit? Ss. Stai nițel, tu m-ai lovit?

— Da, eu. Mai vrei?

Și frizerul îl plesni încă o dată pe Dikobrazov, de data asta peste gură. Nu știu ce anume a avut efect: loviturile puternice sau noutatea senzației, dar privirea comicului încetă să mai rătăcească și în ea se ivi un licăr de rațiune. Sări în picioare și începu să cerceteze atent, cu privirea, chipul palid și surtucul murdar al lui Grebeșkov, nu atât cu mânie, cât cu curiozitate.

— Tu-u. Tu mă bați? Bolborosi el. Cu-u. Cum îndrăznești?

— Gura!

Și îl pocni din nou peste față. Buimăcit, comicul încercă să se apare, dar o mână a lui Grebeșkov îl strânse de piept, pe când cealaltă începu să se plimbe peste chipul lui.

— Mai ușure! Mai ușure! Se auzi din odaia cealaltă glasul lui Poceciuev. Mai ușurel, Fedenka!

— Nu-i nimic, Prokl Lvovici! Chiar dumnealui o să-mi mulțumească după asta!

— Totuși, las-o mai moale! Spuse cu glas plângăreț Poceciuev, aruncând o privire în odaia comicului. Ție nu-ți pasă, dar eu simt cum îmi îngheață șira spinării. Gândește-te puțin: ziua nămiaza mare este bătut un om care se bucură de deplinătatea drepturilor civile, un om cult, vestit – și încă în propria lui locuință. Of!

— Nu-l bat pe el, Prokl Lvovici, ci pe diavolul ce sălășluiește într-însul. Plecați, vă rog foarte mult și n-aveți nici o teamă! Stai culcat, împliețatule! Se repezi Feodor la comic. Nu te mișca! Ce-e-e?

Pe Dikobrazov îl apucă groaza. Începu să i se pară că lucrurile ce se învârtiseră mai înainte și pe care el le spărsese se înțeleseseră acum și se năpustiseră toate deodată asupra lui.

— Ajutor! Strigă el. Scăpați-mă! Ajutor!

— Țipă cât vrei, diavole! Asta-i floare la ureche! Să vezi ce te așteaptă de-acum înainte! Acum ascultă: dacă mai rostești o singură vorbă sau mai faci o singură mișcare, te omor! Te omor fără pic de milă! N-are cine să-ți sară în ajutor. N-o să vină nimeni, chiar de ai trage cu tunul. Dacă însă te potolești și taci, am să-ți dau votcă. Uite ici!

Grebeșkov scoase din buzunar o sticlă de votcă de o jumătate de litru și i-o trecu comicului pe la nas. Văzând obiectul patimii sale, bețivul uită de bătaie, ba chiar necheză de plăcere. Grebeșkov scoase din buzunarul jilecii o bucățică de săpun murdar și o băgă în sticlă. Când votca începu să facă spumă și se tulbură, frizerul se apucă să toarne în ea fel de fel de bazaconii. În sticlă intrară, pe rând, silitră, amoniac, piatră acră, sare amară, pucioasă, sacâz și alte „specii” ce se vând pe la drogherii. Comicul holba ochii la Grebeșkov și urmărea cu o privire pătimașă mișcările sticlei. În cele din urmă, frizerul arse o bucată de cârpă, turnă scrumul în votcă, scutură sticla și se apropie de pat.

— Bea! Spuse el, turnând o jumătate de pahar mare. Dă-l pe gât!

Comicul bău cu desfătare apoi deodată se cutremură, holbă ochii, pări și pe frunte i se iviră broboane de sudoare.

— Mai bea! Stăruie Grebeșkov.

— Nu. Nu vreau! Ss. Stai nițel.

— Bea, lua-te-ar dracul! Bea că te omor!

Dikobrazov bău și se prăbuși gemând pe pernă.

După câteva clipe, se ridică pe jumătate și Feodor putu să se convingă că „spițeria” lui își producea efectul.

— Mai bea! Las' să-ți întoarcă măruntaiele pe dos! Îți face bine! Bea!

Pentru comic începu un adevărat chin. Măruntaiele se întorceau într-adevăr pe dos. Aci sărea în picioare, aci se zvârcolea pe pat, pândindu-și cu groază dușmanul care, necruțător, nu-l slăbea nici o clipă și-l lovea ori de câte ori nu voia să mai ia din „spițerie”. După bătaie venea „spițeria”, și după „spițerie”, altă bătaie. Niciodată sărmanul trup al lui Dikobrazov al II-lea nu suferise încă atâta jignire și înjosire, și niciodată celebritatea sa nu se dovedise atât de nevolnică și lipsită de apărare ca acum. La început, comicul țipă și înjură, apoi începu să se roage și, în cele din urmă încredințându-se că protestele lui duc la bătaie, începu să plângă. Poceciuev, care stătea după ușă și trăgea cu urechea, nu putu să mai rabde și dădu buzna în odaia comicului.

— Du-te dracului! Spuse el, dând din mâini. Mai bine să se prăpădească banii abonamentelor, n-are decât să bea votcă, numai fă bine și nu-l mai chinui. O să crape, dracu' să te ia! Uită-te la el: e mai mult mort decât viu! De-aș fi știut, zău că nu m-aș fi apucat să.

— Nu-i nimic. Chiar dumnealui o să-mi mulțumească, o să vedeți dumneavoastră. Hei, ce mai faci? Se întoarse Grebeșkov către comic. Bagă de seamă, că iar te croiesc!

Și nu-l slăbi până seara târziu. Se istovi și el, dar îl dădu gata și pe pacient. În cele din urmă, comicul slăbi înspăimântător, pierdu până și puterea de a geme și împietri, cu o expresie de groază pe chip. După împietrire, urmă ceva ce aducea a somn.

A doua zi, spre marea mirare a lui Poceciuev, comicul se trezi. Prin urmare nu murise. Trezindu-se, se uită câțva timp în gol, își plimbă privirea rătăcită prin odaie, apoi începu să-și aducă aminte.

— De ce mă doare tot trupul? Se miră el. Parcă aș fi fost călcat de tren. Ia să beau un pic de votcă! Hei, care-i acolo? Dați-mi votcă!

Poceciuev și Grebeșkov pândeau în spatele ușii.

— Cere votcă! Prin urmare nu s-a lecutit! Se îngrozi Poceciuev.

— Ce tot vorbiți, Prokl Lvovici! Se miră frizerul. Cum să se fi lecutit într-o singură zi? Să dea Dumnezeu să se lecuiască într-o săptămână, nici vorbă de o zi! Pe unul mai slab, îl poți lecuti în cinci zile, dar ăsta-i vânjos ca un negustor. Nu poți să-i vii de hac mai repede.

— De ce nu mi-ai spus-o mai din timp, afurisitule? Gemu Poceciuev. Cu cine oi fi semănând că m-am născut atât de ghinionist! Și ce mai aștept eu de la soartă, blestematul de mine? Nu-i oare mai cuminte să isprăvesc odată cu toate și să-mi trag un glonte în tâmplă? Etc.

Oricât de întunecat își privea Poceciuev soarta, după o săptămână, Dikobrazov al II-lea fu în stare să joace și nu mai trebuia să se restituie banii abonamentelor. Cel care-l grima pe comic era însuși Grebeșkov, care se atingea cu atâta respect de capul actorului, încât pentru nimic în lume n-ai fi putut să recunoști în el pe fostul lui călău.

— Are șapte vieți, omul ăsta! Se mira Poceciuev. Eu, numai văzându-i chinurile, era să mor, iar el habar n-are: ba îi și mulțumește afurisitului de Fedka, și vrea chiar să-l ia cu el la Moscova! Mare minune! Zău așa!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 43, 26 octombrie, cu titlul: O celebritate care mănâncă bătaie, sau un leac împotriva beției. (Din viața actorilor). Semnată: A. Cehonte. Scurtată și intitulată: „O celebritate care mănâncă bătaie”, a fost inclusă în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova, 1887. A fost revăzută stilistic pentru Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Un câine scump.

Locotenentul Dubov, care nu mai era la începutul carierei sale, și tânărul cu termen redus Knaps ședeau și se desfătau cu băutura.

— Minunat câine! Spunea Dubov, arătându-i lui Knaps câinele său, Milka. Un câine excepțional! Ia uită-te la botul lui! Numai botul cât face! Dacă nimerești un cunosător, numai pentru bot îți dă două sute de ruble! Cum, nu crezi? În cazul acesta, nu pricepi nimic.

— Ba de priceput - pricep eu, dar.

— E un setter, un setter englezesc pursânge! Are un aret uimitor, iar simțul. Mirosul! Doamne, ce miros are! Știi cât am dat pe câinele ăsta când nu era decât un cățel? O sută de ruble! Minunat câine! Milka, ștrengarule! Milka, prostuțule! Hai, vino-ncoace. Cuțu-cuțu, coteiul tatei.

Dubov trase câinele spre el și îl sărută pe creștet. În ochi i se iviră lacrimi.

— N-am să te dau nimănui. Frumosule. Hoțule. Mă iubești, nu-i așa, Milka! Mă iubești? Marș! Cară-te! Strigă deodată locotenentul. Uite-l cum se urcă cu labele murdare drept pe uniformă mea! Da, Knaps, am dat o sută

cincizeci de ruble pentru un cățel! Dar aveam și pe ce! De un lucru îmi pare rău: n-am timp să merg la vânătoare! Câinele ăsta se prăpădește din lipsă de activitate, n-are cum să-și întrețină talentul. De aceea îl și vând. Cumpără-l, Knaps! Toată viața ai să-mi mulțumești! Dacă cumva stai prost cu banii, poftim, îți reduc prețul la jumătate. Ți-l las cu cincizeci de ruble! De pomană!

— Nu, dragul meu. Oftă Knaps. Dacă Milka a dumitale ar fi fost de sex masculin, poate aș fi cumpărat-o, dar așa.

— Milka nu-i de sex masculin? Se miră locotenentul. Ce-i cu dumneata, Knaps? Milka nu-i de sex. Masculin? Ha-ha! Dar atunci ce-i, după părerea dumitale? Cățea? Ha-ha-ha. Ce ești copil? Nu știi să deosebești un câine de o cățea!

— Îmi vorbești ca și cum aș fi orb, sau țânc. Se supără Knaps. Firește că-i cățea!

— Atunci poate că și eu sunt cucoană? Of, Knaps, Knaps! Și ai absolvit institutul politehnic! Nu, dragul meu, e câine toată ziua, și încă. Pursânge! Nu numai atât, dar taie de la mare distanță orice câine. Și dumneata spui că nu-i. De sex masculin! Ha-ha.

— Iartă-mă, Mihail Ivanovici, dar. Mă crezi prea prost. E chiar jignitor.

— Bine, lasă-l, dracu' să te ia. Nu-l cumpăra! Oricât aș vorbi, tot nu vrei să-nțelegi! Acuși ai să spui și de coada lui că nu-i coadă, ci picior. Nu-l lua. Tot dumitale voiam să-ți fac un bine. Vahrameev, mai adu coniac!

Ordonanța mai aduse coniac. Prietenii își turnară câte un păhăruț și căzură pe gânduri. O jumătate de oră trecu în tăcere.

— Și chiar dacă ar fi de sex feminin. Curmă tăcerea locotenentul, privind posomorât sticla. Mare lucru! E spre binele dumitale! O să ai și căței, și fiecare cățel înseamnă douăzeci și cinci de ruble. Oricine o să vrea să ți-i cumpere. Nu știu de ce îți plac așa de mult câinii! Cățelele-s de o sută de ori mai bune. Sexul feminin e mai recunoscător și mai credincios stăpânului. Dar dacă te temi atât de mult de sexul feminin, poftim, ia-o cu douăzeci și cinci de ruble.

— Nu, dragul meu. Nu dau nici o copeică. Întâi și întâi nu-mi trebuie câine, apoi nici bani n-am.

— De ce n-ai spus așa de la început. Marș d-aici, Milka!

Ordonanța servi un scrob. Prietenii goliră în tăcere tigaia.

— Ești un băiat de treabă, Knaps, un băiat cinstit. Spuse locotenentul ștergându-și buzele. Să fiu al dracului, dacă nu-mi pare rău să te las să pleci așa. Știi ce? Ia câinele pe degeaba!

— Cum vrei să-l iau, dragul meu? Spuse Knaps cu un oftat. Cine să vadă de el la mine acasă?

— Bine, bine, lasă-l. Dracu' să te ia! Lasă-l, dacă nu vrei. Dar unde te duci? Stai jos!

Întinzându-și mădularele, Knaps se sculă în picioare și își luă șapca.

— La revedere, e târziu. Spuse el, căscând.

— Stai un pic, am să te petrec.

Dubov și Knaps se îmbrăcară și ieșiră în stradă. Făcură prima sută de pași în tăcere.

— Nu știi cui aș putea să dau câinele? Începu locotenentul. N-ai vreun cunoscut care l-ar lua? Ai văzut că-i un câine frumos, de rasă, dar. Nu-mi trebuie!

— N-am, dragul meu. Ce fel de cunoscuți să am pe aici?

Până la locuința lui Knaps, prietenii nu mai rostiră nici o vorbă. Numai când Knaps strânse mâna locotenentului și deschise portița, Dubov tuși și spuse oarecum nehotărât:

— Nu știi dacă hingherii de aici primesc sau nu câini?

— Cred că primesc. Dar n-aș putea să-ți spun sigur.

— Am să-l trimit mâine cu Vahrameev. Dracu' să-i ia, n-au decât să-l jupoaie de viu. E o cățea scârboasă, nesuferită! Nu numai că face murdărie prin odăi, dar ieri a mâncat la bucătărie toată carnea, ticăloasă. Măcar dacă ar fi de rasă, dar dracu' știe ce e, o corcitură de câine obișnuit cu porc. Noapte bună.

— La revedere! Spuse Knaps.

Portița clămpăni închizându-se și locotenentul rămase singur.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 45, 9 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate”, Moscova.

A apărut, fără autorizația autorului, în revista „Sverciok”¹¹⁰, 1889, Nr. 1, 5 ianuarie, cu titlul „Câinele”. Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Reproducerea povestirii în culegerea „Vorbe nevinovate” și în revista „Sverciok” a provocat un protest din partea lui Cehov. O parte din tirajul revistei conținea o notiță, indicând locul primei apariții a povestirii.

Scriitorul.

În odăița din spatele prăvălioarei sale, negustorul de ceai Erșakov, om tânăr, dar cam ofilit, îmbrăcat după ultima modă și care se vedea că dusesse o viață furtunoasă, ședea cocoțat la un pupitru înalt. Judecând după scrisul lui avântat, cu înflorituri, după pieptănătura „r la Capoul”¹¹¹ și după parfumul fin de țigări de foi, Erșakov nu era străin de civilizația europeană. Impresia de cultură ce părea să se desprindă din întreaga lui înfățișare se întări și mai mult când băiatul de prăvălie intră și anunță:

— A venit scriitorul!

— Da? Poftește-l încoace. Și roagă-l să-și lase galoșii în magazin.

După câteva clipe, în odăiță intră sfios un bătrân cărunt, cu chelie, într-un palton uzat, jerpelit, cu chipul îmbujorat de ger și cu expresia de slăbiciune și de nesiguranță pe care o au mai întotdeauna oamenii care beau regulat, fără să bea prea mult deodată.

— A-a, respectele mele. Spuse Erșakov, fără a-și întoarce capul spre noul venit. Ce vești bune aduci, domnule Heiniu?

Erșakov contopea cuvintele „geniu” și „Heine”, într-unul singur – „Heiniu” – așa îi spunea el bătrânului.

— Am adus reclama pe care mi-ați comandat-o, răspunse Heiniu. E gata.

— Așa de repede?

— În trei zile poți ticlui nu numai o reclamă, ci chiar un roman întreg, Zahar Semionâci. Pentru o reclamă ajunge și un ceas.

— Numai atât? Atunci de ce te tocmești întotdeauna ca și cum ai avea de lucru un an întreg? Ia arată-mi ce-ai compus!

Heiniu scoase din buzunar mai multe hârtiuțe mototolite scrise cu creionul și se apropie de birou.

— Am făcut deocamdată numai o ciornă, un text în linii generale. Spuse el. Am să vi-l citesc, iar dumneavoastră să urmăriți cu băgare de seamă și să-mi spuneți dacă nu am încurcat ceva. Nu-i deloc greu să te încurci, Zahar Semionâci. Mă credeți? Am avut de compus reclame pentru trei magazine dintr-odată. Și Shakespeare ar fi scrântit-o.

Heiniu își puse ochelarii, ridică sprâncenele și începu să citească cu glas trist, declamând parcă:

— Sezonul 1885-86. Z. S. Erșakov, furnizorul de ceai chinezesc al tuturor orașelor din Rusia europeană și asiatică, precum și din străinătate. Firmă fondată în 1804., Toată introducerea asta va fi încadrată în ornamente și steme. Am compus unui negustor o reclamă în jurul căreia, după dorința lui, i-am pus în chenar stemele mai multor orașe. Același, lucru îl puteți face și dumneavoastră; am găsit, de altfel, pentru dumneavoastră, Zahar Semionâci, un ornament strașnic: un leu ținând între dinți o liră. Acum să vă citesc mai departe: „Două cuvinte către cumpărătorii noștri. Stimați domni! Nici evenimentele politice din ultima vreme, nici indiferentismul rece, care pătrunde din ce în ce mai mult în toate straturile societății noastre, nici scăderea treptată a adâncimii apelor Volgăi, fenomen asupra căruia fracțiunea cea mai valoroasă a presei noastre a atras de curând atenția – nimic nu ne poate tulbura. Existența atât de îndelungată a firmei noastre, precum și simpatiile pe care am izbutit să ni le câștigăm, ne dau posibilitatea de a ne menține ferm pe teren și de a nu ne modifica sistemul stabilit o dată pentru totdeauna, atât în ce privește relațiile noastre cu proprietarii plantațiilor de ceai, cât și în ceea ce privește executarea conștiincioasă a comenzilor primite. Deviza noastră este îndeajuns de cunoscută. Ea se exprimă în cuvinte puține, dar pline de adâncă semnificație: leftin, prompt și conștiincios!”

— Bravo! Foarte bine! Îl întrerupse Erșakov, frăsuindu-se pe scaun. Nici nu mă așteptam să compui ceva atât de meșteșugit. Șmecher mai ești! Numai că. Vezi dragul meu, mai departe trebuie să încurci un pic lucrurile, s-o aduci în așa fel din condei încât totul să fie mai nebulos. Să faci o mică scamatorie, înțelegi dumneata. Noi anunțăm prin reclama aceasta că firma noastră a primit chiar acum o partidă de ceaiuri proaspete din recolta timpurie de primăvară a sezonului 1885. Așa-i? Ei bine, în același timp trebuie să arătăm că aceste ceaiuri, abia primite, stau la noi în depozit de trei ani de zile, cu toate că nu ne-au venit din China decât săptămâna trecută.

— Înțeleg. Publicul nici nu va observa contrazicerea. La începutul anunțului vom scrie că ceaiurile s-au primit chiar acum, iar la sfârșit vom spune astfel: „Având o mare rezervă de ceai, plătit pe vechiul tarif vamal, suntem în măsură de a-l pune în vânzare după lista de prețuri a anilor din

urmă.” etc. Iar pe pagina următoare, va fi lista de prețuri. Pe marginea ei vom înșira din nou steme și ornamente. Iar sub ele vom scrie cu litere groase: „Lista prețurilor la ceaiurile aromatice selecționate din Fucian, Kiahta și Baiho, din recolta de primăvară, sosite de la plantațiile achiziționate de curând.” Și mai departe: „Atragem atenția adevăraților cunoscători asupra ceaiurilor din „Lian-sin, dintre care „Emblema Chinei sau zâmbrele concurenților”, trei ruble cincizeci copeici, se bucură de cea mai mare și mai binemeritată favoare. Dintre ceaiurile aromate, recomandăm în mod deosebit „Trandafirul împăratului Chinei”, două ruble și „Ochii chinezoaicei”, o rublă optzeci copeici.”. După prețuri, vor urma cu litere mărunte lămuriri asupra cântăririi și expedierii ceaiului. Apoi vom vorbi despre scăderile de prețuri și despre premii: „În dorința de a-i atrage pe cumpărători, majoritatea concurenților noștri îi momesc cu premii. În ceea ce ne privește, protestăm împotriva acestui procedeu revoltător și oferim clienților noștri, nu în chip de premii, ci gratuit, toate momelile cu care concurenții își ospătează victimele. Oricine va cumpăra de la noi marfă în sumă de cel puțin 50 de ruble, va putea alege și va primi gratuit unul dintre următoarele cinci obiecte: un ceainic de metal englezesc, o sută de cărți de vizită, un plan al orașului Moscova, un borcan de ținut ceai, în formă de chinezoaică goală, sau cartea „Mirele uimit sau mireasa sub covată”, povestire de Mucalitul vesel”.

După ce isprăvi de citit și făcu câteva corecturi, Heiniu copie repede reclama pe curat și-o înmână lui Erșakov. Urmă o tăcere. Amândoi se simțiră stânjeniți, ca și cum ar fi săvârșit o faptă rușinoasă.

— Când porunciți să primesc banii pentru munca mea? Acum sau mai târziu? Întrebă Heiniu pe un ton nehotărât.

— Când vrei dumneata, fie și acum. Răspunse nepăsător Erșakov. Du-te în magazin și ia-ți ce vrei pentru suma de cinci ruble și cincizeci.

— Aș prefera să primesc bani, Zahar Semionâci.

— N-am obiceiul să plătesc în bani. Plătesc pe toată lumea în ceai și zahăr: și pe dumneata, și pe cântăreții cărora le sunt epitrop, și pe paznici. Așa mai pun frâu beției.

— Se poate asemui munca mea cu aceea a paznicilor sau cântăreților? Munca mea e intelectuală.

— Asta-i muncă? Te-ai așezat la masă, ai înșirat câteva rânduri și gata. Scrisul nu poți nici să-l mănânci, nici să-l bei. E un fleac de nimic! Nu face nici o rublă.

— Hm. Frumos mai judecați dumneavoastră scrisul. Se supără Heiniu, auzi că nu poți nici să-l mănânci, nici să-l bei! Dar nu vă gândiți că eu m-am chinuit, poate sufletește, ca să ticluiesc această reclamă. O scriam și simțeam cum înșel întreaga Rusie. Dați-mi bani, Zahar Semionâci!

— Ei, frate, ai început să mă plictisești! Nu mai stăruie atâta!

— Bine. Atunci am să iau zahăr tos. Chiar băieții dumneavoastră o să mi-l răscumpere cu opt copeici funtul. E drept că pierd vreo patruzeci de copeici, da' n-am încotro! Rămâneți cu bine!

Heiniu dădu să iasă dar se opri în ușă, oftă și spuse posomorât:

— Înșel Rusia! Întreaga Rusie! Îmi înșel patria pentru o bucată de pâine. Of! Of!

Apoi ieși. Erașkov își aprinse o havană și odăița începu să miroasă și mai tare a om cult.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 310, 11 noiembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost foarte serios revăzută pentru Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Cu ocazia includerii în Culegerea de opere, a fost eliminat subtitlul, s-au revizuit caracterizările personajelor și s-a scurtat mult textul reclamei și spusele „scriitorului”.

Povestirea folosește subiectul foiletonului lui Cehov „Cioburi din viața Moscovei” despre reclama negustorului de ceai Kiseliiov („Oskolki”, 1884, Nr. 33, 18 august).

Când te întreci cu gluma.

Inginerul hotarnic Gleb Gavrilovici Smirnov coborî în gara „Gnilușki”. Până la moșia unde fusese chemat pentru a delimita niște terenuri, mai avea de mers cu căruța vreo treizeci-patruzeci de verste. (Dacă căruțașul nu-i beat și caii nu-s mârtoage, nu sunt nici treizeci de verste, dar dacă căruțașul e cherchelit și caii istoviți, sunt și cincizeci).

— Spune-mi, te rog, unde pot să găsesc aici cai de poștă? Se adresă inginerul, jandarmului gării.

— Ce cai? Ce poștă? Aici, la o sută de verste împrejur, nu găsești nici un câine ca lumea, darămite cai de poștă. Unde trebuie să mergeți?

— La Devkino, la moșia generalului Hohotov.

— Păi, căscă jandarmul, duceți-vă în spatele gării; câteodată se mai întâmplă să fie vreun mujic care să-i ducă pe călători.

Inginerul oftă și o porni într-o doară în spatele gării. După îndelungi căutări, discuții și șovăieli, găsi o namilă de țaran posomorât, ciupit de vărsat, îmbrăcat într-un suman rupt și încălțat cu opinci.

— Prăpădită căruță mai ai! Se încruntă inginerul, urcându-se. Nici nu te poți dumiri care-i fața și care-i spatele.

— Mare greutate! Unde-i coada calului, acolo-i fața, iar unde stați dumneavoastră, acolo-i spatele.

Căluțul era tânăr, dar slab de-i puteai număra coastele, cu picioarele rășchirate și urechile zdrelite. Când căruțașul se ridică puțin și îl croi cu biciul lui de frânghie împletită, calul scutură din cap, dar nici pomeneală să se miște. Iar când căruțașul îl înjură și îi trase al doilea bici, căruța scârțâi și începu să tremure, ca scuturată de friguri. După a treia lovitură, căruța se clătină și, în sfârșit, după a patra, se urni din loc.

— Așa o să fie tot drumul? Întrebă inginerul, simțind că i se zdruncină creierii și minunându-se cum de izbutesc căruțașii ruși să te ducă mai încet ca melcul și totuși să te hurduce de-ți iese sufletul.

— Las-că ajungem! Îl liniști căruțașul. Iepșoara e tânără, iute. Numai să se aștearnă drumului, că pe urmă nu mai e chip s-o oprești. He-ei, blestemato!

Când căruța ieși din gară, amurgise de-a binelea. La dreapta se întindea, parcă fără sfârșit, o câmpie întunecată, înghețată. Dacă ai fi mers de-a curmezișul ei, ai fi ajuns desigur la dracu-n praznic. În zare, acolo unde câmpia se contopea cu cerul, un asfințit rece, de toamnă, își mistuia alene cele din urmă licăriri. La stânga drumului se deslușeau, în înnoptarea tot mai adâncă, un fel de mușuroaie, despre care n-ai fi putut spune dacă sunt căpițe rămase de anul trecut sau căsuțele unui sat. În față, inginerul nu putea vedea ce se află, din pricina spatelui lat, mătăhălos al căruțașului. Nu se simțea pic de vânt, dar era rece și chiar ger.

„Ce pustietate! Își spuse inginerul ridicându-și gulerul mantalei până peste urechi. Ce meleaguri păcătoase! Dacă, ferească Dumnezeu, ești atacat și jefuit, nu te aude nimeni, chiar de-ai trage cu tunul. Și nici căruțașul ăsta nu-mi prea inspiră încredere. Ia te uită ce mai spinare! Dacă acest copil al naturii te atinge cu degetul, te-ai dus pe copcă! Și ce mutră fioroasă, suspectă are!”

— Ia spune, drăguță, îl întrebă inginerul, cum te cheamă?

— Pe mine? Klim.

— Ascultă, Klim, cum stau lucrurile pe aici, pe la voi? Nu-i nici o primejdie? Oamenii sunt de treabă?

— Ne-a ferit Dumnezeu de oameni răi. Nici n-are cine să nu fie de treabă.

— Asta-i bine că oamenii sunt cumsecade. Dar eu tot am luat cu mine trei pistoale, minți inginerul.

— Știi, când ai pistol, nu mai ai de ce te teme, poți să vii de hac și la zece tâlhari.

Între timp se înnoptase de-a binelea. Deodată, căruța începu să scârțâie, să pârâie, apoi se cutremură și o apucă la stânga, parcă în silă.

„Unde mă duce? Se întrebă inginerul. O ținea drept înainte și deodată a luat-o la stânga. Te pomenești că mă duce prin niște coclauri, ticălosul, și. Și. S-au mai văzut din astea!”

— Ascultă, Klim, se adresă el căruțașului. Spui că pe aici nu-i nici o primejdie? Păcat. Mie îmi place să mă bat cu tâlharii. La înfățișare par eu slăbuț, pirpiriu, dar la trântă sunt puternic ca un taur. Într-o zi au tăbărât asupra mea trei tâlhari. Și ce crezi? Pe unul l-am izbit atât de tare încât. Încât a dat ortul popii, iar pe ceilalți doi i-am trimis în Siberia, la ocnă. Nici eu nu știu de unde am atâta putere. Cu o singură mână dobor un munte de om, uite așa, cât tine.

Klim aruncă o privire înapoi, spre inginer, se încruntă și dădu bici calului.

— Așa, măi frate. Continuă inginerul. Să nu dea Dumnezeu să se lege vreunul de mine. Nu numai că ar rămâne fără mâini și picioare, dar ar mai trebui să dea socoteală și în fața judecății. Eu mă am bine cu toți judecătorii și ispravnicii. Sunt un slujbaș al statului, folositor. Uite, de pildă acum, autoritățile știu că sunt pe drum și toate-s cu ochii în patru, să nu-mi facă cineva vreun rău. Pe tot drumul pe unde trebuie să trec, stau pitiți după tufe

uriadnici și vătășei. Ei, ia stai! Zbieră deodată inginerul. Unde ai intrat? Unde mă duci?

— Păi nu vedeți și dumneavoastră? Am intrat în pădure!

„Da, adevărat. E pădure. Își spuse inginerul. M-am speriat degeaba. Oricum, nu trebuie să-mi arăt tulburarea. A și băgat de seamă că mi-e frică. De ce a început să se uite atât de des la mine? Sigur că și-a pus ceva în gând. Până acum mâna încet, de-abia își târa calul picioarele, iar acum ia te uită cum gonește!”

— Ascultă, Klim, de ce mâi așa de tare calul?

— Nu eu îl mân. El trage. V-am spus eu: când se pornește, apăi nu mai e chip să-l oprești. Nici el nu-i mulțumit de așa picioare.

— Minți, frate! Minți! Numai că eu te sfătuiesc să nu mâi așa repede! Ia mai strunește calul. Auzi? Strunește-l!

— Păi de ce?

— Fiindcă. Fiindcă patru tovarăși de ai mei au rămas să plece de la gară după mine. Trebuie să ne ajungă din urmă. Mi-au făgăduit că or să facă în așa fel ca să ne ajungă chiar în pădurea asta. O să ne fie mai vesel să mergem împreună. Toți sunt oameni zdraveni, vânjoși și fiecare are câte un pistol. Dar ce te tot întorci și te zgâiești la mine și te foiești, de parcă ai sta pe ace? Ai? Eu, frate. Cum să zic. Nu te mai zgâi la mine, că n-ai nimic de văzut. Poate, doar, pistoalele. Dacă vrei, am să le scot, să ți le arăt. Poftim.

Inginerul se prefăcu că se caută prin buzunare, dar în clipa aceea se petrecu ceva la care nu s-ar fi așteptat deloc, cu toată frica lui. Klim sări deodată din căruță și porni, în patru labe, spre desiş.

— Ajutor! Începu el să zbiere. Ajutor! Ia-mi blestematule, și calul, și căruța, numai lasă-mi sufletul! Ajutor!

Se auzi trosnet de vreascuri, pași pierzându-se în pădure, apoi totul amuți. Inginerul, care nu se așteptase la o asemenea întorsătură, opri calul, apoi se așeză cât mai bine în căruță și începu să se gândească ce are de făcut.

„A fugit. S-a speriat, dobitocul. Ce mă fac acum? Nu pot s-o iau singur înainte, mai întâi fiindcă nu cunosc drumul și apoi s-ar putea crede că i-am furat calul. Ce-i de făcut? Klim! Klim!

— Klim! Răspunse ecoul.

La gândul că va fi silit să-și petreacă toată noaptea în pădurea aceea întunecoasă, în ger, să nu audă decât lupii, ecoul și sforăitul iepușoarei slăbănoage, inginerul simți că-l trece un fior de gheață, de parcă l-ar fi gădilat cineva cu un fier rece de-a lungul șirei spinării.

— Kiimușka! Începu el să strige. Dragul meu! Unde ești, Kiimușka?

Inginerul strigă astfel vreo două ceasuri; după ce răguși și începu să se împace cu gândul de a petrece noaptea în pădure, o adiere slabă de vânt aduse până la el un geamăt.

— Klim! Tu ești, dragul meu? Hai să mergem!

— Unde să mergem, vrei să mă omori!

— Am glumit, dragul meu! Să mă bată Dumnezeu dacă n-am glumit! N-am nici un fel de pistol la mine! Am mințit doar, de frică! Te rog, fii bun și hai să mergem! Am degerat!

Chibzuind pesemne că un tâlhar adevărat s-ar fi făcut de mult nevăzut cu calul și cu căruța, Klim ieși din pădure și se apropie cu pași șovăitori de mușteriuul său.

— De ce te-ai speriat, mă prostule? Eu. Am glumit, și tu gata. Te-ai și speriat. Hai, urcă!

— Bată-te să te bată, boierule, mormăi Klim, urcându-se în căruță. Dacă știam, nu te duceam nici pentru o sută de ruble. Era să mor de frică.

Klim dădu bici căluțului. Căruța începu să tremure. Klim mai dădu un bici și căruța se clătină. După a patra lovitură, când căruța se urni din loc, inginerul își ridică gulerul până peste urechi și căzu pe gânduri. Acum nu-i mai părea primejdios nici drumul și nici Klim.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 46, 16 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu unele abrevieri, a fost inclusă în edițiile ulterioare ale acestei culegeri. Cu prilejul includerii în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II, Cehov a înlocuit un galicism. Publicăm textul din 1900.

Bătrânețe.

Arhitectul Uzelkov¹¹² consilier de stat, sosi în orașul său natal, unde fusese chemat să restaureze biserica cimitirului. Se născuse, crescuse, studiasse și se însurase acolo, în acel oraș, dar coborând din vagon, fu cât pe aci să nu-l recunoască. Totul se schimbase. Cu optsprezece ani în urmă, când Uzelkov se mutase la Petersburg, pe locul în care se afla acum gara, băiețașii prindeau țistari; iar la intrarea străzii principale, unde pe atunci se întindea un gard cenușiu, urât, se înălța o clădire cu trei caturi, „Viena cu camere mobilate”. Dar nici gardurile, nici casele, nimic nu se schimbase atât de mult ca oamenii. Din întrebările puse omului de serviciu de la etajul casei cu camere mobilate, arhitectul Uzelkov află că mai bine de jumătate din cei de care își mai aducea aminte muriseră, scăpătaseră sau nu se mai știa nimic de ei.

— Dar pe Uzelkov îl mai ții minte? Îl întrebă arhitectul despre el însuși pe bătrânul servitor. Pe Uzelkov, arhitectul, care a divorțat de nevastă-sa. Avea o casă pe strada Sviribeevskaja¹¹³. „Trebuie să-ți aduci aminte de el!

— Nu, nu-mi amintesc.

— Cum să nu-ți amintești! A fost o poveste care a făcut multă vâlvă; nu era birjar să n-o știe. Adu-ți aminte! A avut avocat la divorț pe Șapkin¹¹⁴, un mare șmecher, un cunoscut coțcar care o dată a și mâncat o ciomăgeală, la club.

— Ivan Nikolaici?

— Da, da. Ce-i cu el? Mai trăiește? A murit?

— Trăiește, slavă Domnului. Acum e notar, are birou. Stă bine. Are două case pe strada Kirpicinaia¹¹⁵. De curând și-a măritat fata.

Uzelkov se plimbă câteva clipe dintr-un colț într-altul al odăii, stătu pe gânduri și hotărî să se ducă la Șapkin, așa, ca să-și omoare timpul. Când ieși din casă și o luă încetișor pe strada Kirpicinaia, era amiază. Îl găsi pe Șapkin la birou și abia îl recunoscă. Din avocatul de altădată, om zvelt, sprinten, înfapt, cu trăsături extrem de mobile, veșnic afumat, Șapkin ajunsese un moșneag modest, pîrpiriu, cu părul alb.

— Nu mă mai recunoști, m-ai uitat. Începu Uzelkov. Sunt vechiul dumitale client, Uzelkov.

— Uzelkov? Care Uzelkov? Ah!

Șapkin își aduse aminte, îl recunoscă și rămase buimăcit. Încăpură să curgă exclamații, întrebări, amintiri.

— Ce surpriză! Nu mă așteptam! Cotcodăcea Șapkin. Cu ce pot să te ospătez? Șampanie dorești? Sau poate stridii? Dragul meu, ți-am stors atâția bănișori pe vremuri, încât nici nu știu ce ți-aș putea oferi ca să te simți destul de bine.

— Te rog să nu te deranjezi, spuse Uzelkov. N-am timp. Trebuie să mă duc chiar acum la cimitir, să văd biserica. Am primit o comandă.

— Minunat! Luăm o gustare, bem câte un păhăruț și mergem împreună. Am caii foarte buni! Te duc eu și ți-l prezint și pe epitrop. Mă ocup eu de toate. Dar de ce te ferești de mine, dragul meu? Ți-e teamă? Așază-te mai aproape! Acum nu mai ai de ce să te temi. He-he. Pe timpuri eram într-adevăr un pișicher. Tare isteț mai eram. Nu-i era nimănui la îndemână să aibă de-a face cu mine. Acum m-am potolit; am îmbătrânit, m-am făcut familist. Am copii. Și aștept ziua în care am să mor.

Prietenii luară o gustare, băură câte un păhăruț și plecară în sania cu doi cai a lui Șapkin, afară din oraș, la cimitir.

— Da, frumoase timpuri au mai fost! Începu să se înduioșeze Șapkin, așezându-se în sanie. Când îți aduci aminte de ele, chiar că nu-ți vine să crezi. Mai ții minte cum ai divorțat de nevasta dumitale? Au trecut aproape douăzeci de ani de atunci și poate că ai uitat ce s-a petrecut, dar eu îmi amintesc totul de parcă ar fi fost ieri. Doamne, cât sânge rău mi-am mai făcut atunci! Eram băiat dibaci, tare în procedură, mă pricepeam să încurc ițele și nu-mi păsa de nimeni și de nimic. Îmi plăcea grozav să pun mâna pe o afacere mai a dracului, mai ales dacă onorariul era bun, cum a fost cazul în procesul dumitale. Cât mi-ai dat atunci? Cinci-șase mii! Merita să-mi fac sânge rău! Ai plecat la Petersburg și m-ai lăsat să mă descurc singur: fă cum știi! Iar Sofia Mihailovna, răposata dumitale nevastă, era mândră și plină de ambiție, cu toate că era fiică de negustor. A fost greu. Groaznic de greu, s-o hotărâsc ca, în schimbul unei sume de bani, să ia vina asupra ei! De câte ori mă duceam la ea să intru în tratative, de cum mă vedea, îi striga fetei din casă: „Mașă, nu ți-am poruncit ca ticăloși dintr-ăștia să nu mai intre în casă?” Ce n-am încercat atunci? I-am scris, am căutat un prilej s-o întâlnesc ca din întâmplare – dar tot fără rezultat! Am fost nevoit să folosesc o terță persoană. Mult m-am mai chinuit cu ea, și numai când te-ai învoit să-i dai zece mii de ruble, a cedat. La zece mii n-a mai răbdă-o inima, n-a mai

rezistat. A izbucnit în plâns, m-a scuipat drept în obraz, dar s-a învoit și a luat vina asupra ei!

— Parcă mi-a cerut cincisprezece mii, nu zece, spuse Uzelkov.

— Da, da. Cincisprezece, am greșit! Se fâstâci Șapkin. Dar la urma urmei, povestea e atât de veche, încât nu văd de ce mi-aș mai ascunde păcatele! Zece mii i-am dat ei, iar restul de cinci mii le-am păstrat eu. V-am înșelat pe amândoi. E o poveste veche, n-are de ce să-mi fie rușine. Și apoi, de la cine voiai să iau, Boris Petrovici, dacă nu de la dumneata? Judecă singur. Erai om avut. Te însuraseși fiindcă nu mai puteai de bine și ai divorțat din același motiv. Câștigai o groază de bani. Îmi aduc aminte că de la o singură antrepriză ai pus mâna pe douăzeci de mii de ruble. De la cine era să iau, dacă nu de la dumneata? Apoi, recunosc că mă rodea și invidia. Dacă dumneata făceai o învârteală în stil mare, lumea se căciulea la dumneata, pe când eu, pentru câteva ruble, eram ciomăgit sau mi se trăgeau palme la club. Dar ce rost are să mai răscolim toate astea! E vremea să le uităm.

— Spune-mi, te rog, cum a dus-o după aceea Sofia Mihailovna?

— Cu cele zece mii? Prostissim. Fie că o fi început s-o chinuiască mândria, fiindcă își vânduse conștiința pe bani, fie că te iubea și suferea din pricina dumitale, dar a început dintr-odată să bea. Cum a luat banii, au început plimbările în troică, cu ofițerii. Beții, chefuri, desfrâu. Intra cu ofițerii prin cârciumi și nu se mulțumea cu un vin de Porto sau vreo băutură mai ușoară; cerea numai coniac, să-i ardă gâtul și s-o amețească.

— Da, era cam excentrică. Câte n-am suferit de pe urma ei! De multe ori se întâmpla să se supere cine știe din ce pricină și atunci o apucau nervii. Ei, și după aceea, ce-a mai fost?

— A trecut o săptămână, două. Într-o zi, ședeam la mine la birou și scriam ceva. Deodată se deschide ușa și intră ea. Era beată. „Ia-ți înapoi banii ăștia blestemați!” și mi-a aruncat un teanc de bancnote în obraz. Pesemne nu mai putuse să rabde muștrările de conștiință. Am ridicat banii de pe jos și i-am numărat. Lipseau cinci sute de ruble. Numai atâta apucase să cheltuiască cu chefurile.

— Și ce-ai făcut cu ei?

— Ei, acum că e o poveste veche. Ce să mai ascund. Bineînțeles că i-am păstrat! De ce te uiți așa la mine? Stai să vezi ce a mai urmat. Un roman întreg, curată psihiatrie! Cam la vreo două luni după aceea, mă întorc într-o noapte acasă, beat, de-ți era mai mare sila. Aprind lampa și ce să văd: Sofia Mihailovna ședea pe divan, beată și ea, cu simțurile răscolite, cu o înfățișare sălbatică, de parcă ar fi fugit din balamuc. „Dă-mi banii înapoi; mi-am schimbat gândul. Dacă-i vorba de decădere, apoi decădere să fie, să te ia dracu'. Hai, mișcă mai repede, ticălosule, dă-mi banii!” Ce zici de asemenea nerușinare?

— Și. I-ai dat?

— I-am dat zece ruble, îmi aduc bine aminte.

— Se poate una ca asta? Se încruntă Uzelkov. Dacă nu puteai sau nu voiai să-i dai dumneata, ar fi trebuit să-mi scrii mie. Și eu, care m-am știut nimic! Dar chiar nimic!

— Ei, la ce să-ți scriu, dragul meu? Nu ți-a scris chiar ea, mai târziu, când s-a internat în spital?

— Bine. Atunci eram atât de ocupat cu noua mea căsătorie, aveam atâtea de făcut, încât nu-mi ardea de scrisori. Dar dumneata care nu erai în cauză, care nu aveai nici o pornire personală împotriva Sofiei. De ce nu i-ai întins o mână de ajutor?

— Ei, Boris Petrovici, astăzi vedem cu alți ochi lucrurile. Acum gândim într-un fel, iar atunci gândeam cu totul în alt fel. Astăzi i-aș fi dat poate și o mie de ruble, pe când atunci nici cele zece. Nu i le-am dat pe degeaba. Crede-mă: e o poveste urâtă pe care trebuie s-o uităm. Dar iată că am ajuns.

Sania se opri la poarta cimitirului. Uzelkov și Șapkin coborâră, intrară pe poartă și o luară pe o alee lungă și lată. Vișinii și salcâmi văduviți de frunze, crucile și monumentele cenușii erau argintate de chiciură. Fiecare fulg de zăpadă oglindea ziua aceea limpede, însoțită. Mirosea cum miroase în toate cimitirele: a tămâie și a pământ proaspăt săpat.

— Avem un cimitir frumușel, spuse Uzelkov. Parcă-i o grădină!

— Da, dar păcat că tâlharii pradă monumentele. În spatele monumentului aceluia de fontă, din dreapta, e înmormântată Sofia Mihailovna. Vrei să te uiți?

Prietenii o luară la dreapta și se îndreptară prin zăpada înaltă spre monumentul de fontă.

— Aici E. Spuse Șapkin, arătând spre un mic monument de marmură albă. Un sublocotenent a ridicat monumentul ăsta pe modestul ei mormânt.

Uzelkov se descoperi încet și își arătă soarelui chelia. Văzându-l, Șapkin se descoperi și el, și o altă chelie luci în soare. În jur domnea o liniște într-adevăr de mormânt, ca și cum și văzduhul ar fi fost mort. Prietenii priveau monumentul în tăcere, cufundați în gânduri.

— Doarme liniștită! Curmă Șapkin tăcerea. Și nu-i mai pasă că a luat vina asupra ei și că se îmbăta cu coniac. Recunoaște un lucru, Boris Petrovici!

— Ce anume? Întrebă posomorât Uzelkov.

— Că. Oricât de urât o fi trecutul, totuși e mai plăcut decât asta.

Și Șapkin își arătă părul alb.

— Pe timpuri, nici nu mă gândeam la moarte. Dacă-aș fi întâlnit moartea, i-aș fi dat și zece puncte înainte, pe când acum. Hei, ce să-i faci!

Uzelkov se simți copleșit de jale. Îi veni deodată poftă să plângă, o poftă nebună, așa cum îl apuca, pe vremuri pofta de dragoste. Și simțea că plânsul i-ar fi fost plăcut, i-ar fi îmborsărit sufletul. Ochii se umeziră, un nod i se urcă în gât, dar. Nu era singur, alături stătea Șapkin și lui Uzelkov îi tu rușine să-și arate slăbiciunea față de un martor. Se răsuci pe călcăie și se îndreptă spre biserică.

Abia după vreo două ceasuri, după ce discută cu epitropul și cercetă biserica, prinzând o clipă când Șapkin stătea de vorbă cu preotul, se duse repede să dea frâu liber lacrimilor. Se furișă ca un hoț până la monument, aruncând mereu priviri înapoi. Micul monument alb îl privea gânditor, trist și atât de nevinovat, ca și cum sub el ar fi zăcut o fetiță și nu o femeie divorțată, desfrânată.

„Să plâng, să plâng!” își spunea Uzelkov.

Dar momentul psihologic trecuse. Oricât încercă moșneagul să clipească, oricât căută să se pună din nou în starea sufletească de adineauri, lacrimile nu curseră și nodul nu i se mai urcă în gâtleej. După ce stătu vreo zece minute nemișcat, Uzelkov se lăsă păgubaș și se duse să-l caute pe Șapkin.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 47, 23 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu unele prescurtări, a intrat în ediția a doua și cele ulterioare ale acestei culegeri. Cu eliminarea ultimei fraze („Bătrânețea, gândea el, o singură plăcere mai ai – lacrimile și nici ele nu mai vor să curgă!”) a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Durere.

Strungarul Grigori Petrov, căruia de mult i-a mers vestea că e meșter fără pereche, dar și cel mai leneș și bețiv mujic din toată plasa Galcinskaia, își duce cu căruța baba bolnavă la spitalul zemstvei. Până acolo sunt treizeci de verste și vremea e atât de păcătoasă, încât n-ar putea să-i țină piept nici un poștalion încercat al stăpânirii, necum amărâta de căruță a strungarului Grigori. Din față te taie un vânt necruțător, înghețat. În văzduh și oriîncotro te-ai uita, se rotesc vârtejuri de fulgi de zăpadă, astfel că nu te poți dumiri dacă ninge din cer sau de pe pământ. Din pricina giulgiului gros ca de ceață al viscolului, nu se văd nici câmpul, nici stâlpii de telegraf, nici pădurea, iar când iureșul peste fire de puternic al viforniței se năpustește asupra căruței lui, Grigori nu mai vede nici arcul de deasupra hulubelor. Iepșoara bătrână, prăpădită, abia se mai mișcă. Toată vlaga și-o irosește ca să-și tragă picioarele din zăpada adâncă și să scuture din cap. Strungarul este însă grăbit. Se frăsuie îngrijorat pe locul lui și o croiește mereu cu biciul.

— Nu plânge, Matriona. Mormăie el. Mai rabdă și tu o țără. O da Dumnezeu să ajungem la spital, și într-o clipă ai să te simți ușurată. Pavel Ivanâci o să-ți dea niște picături, o să-ți ia sânge sau, poate, are să binevoiască să te frece cu niscai spirt, și ai să vezi. Îți trece durerea din coaste, de parcă ți-ar lua-o cu mâna. Pavel Ivanâci o să-și dea toată silința. O să se răstească el la mine, o să bată din picior, dar de dat silința o să-și dea. Tare cumsecade mai e, și frumos se mai poartă, da-i-ar Dumnezeu sănătate. Cum o să ne vadă, o să se repeadă de la locuința lui și o să înceapă să ne trimită la dracu'. „Cum? O să strige. Ce înseamnă asta? De ce n-ai venit la timp? Ce sunt eu, câine, să stau toată ziua de voi, dracilor? De ce n-ai venit de dimineață? Ieși afară! Piei din ochii mei! Vino mâine!” Iar eu am să spun: „Domnule doctor! Pavel Ivanâci! Înălțimea Voastră!” Iar el: „Ieși odată, lua-te-ar dracu', împielițatule! Șterge-o!”

Strungarul trage mereu bice iepșoarei și, fără să-și privească baba, mormăie mai departe pe sub mustăți: „Înălțimea Voastră! Vă spun cinstit ca în fața lui Dumnezeu. Poftim, și semnul crucii îl fac, am pornit cum a mijit de ziuă. Dar cum să ajung la timp dacă Domnul. Dacă maica Domnului. S-au supărat și ne-au trimis un viscol ca ăsta? Vedeți și dumneavoastră. Nici un cal

bun n-ar fi scos-o la capăt, iar calul meu, precum vedeți, nu-i cal, ci o biată gloabă!” Pavel Ivanâci o să se încrunte și o să înceapă să țipe: „Vă știu eu pe voi! Totdeauna găsiți ce să răspundeți! Mai ales tu, Grișka! Te știu eu! Cu siguranță că pe drum te-ai oprit la vreo cinci cârciumi!” Iar eu: „Înălțimea Voastră! Da ce-s eu, răufăcător sau păgân? Baba își dă sufletul, trage să moară, și eu să alerg pe la cârciumi? Se poate una ca asta? Da' ducă-se pe pustii de cârciumă!” Atunci Pavel Ivanâci o să dea poruncă să te ducă în spital. Iar eu am să mă ploconesc în fața lui până la pământ. „Pavel Ivanâci, Înălțimea Voastră! Vă mulțumesc smerit! Iertați-ne pe noi, proștii și blestemații și nu ne judecați prea aspru pe noi, mujicii! S-ar cădea să ne alungați, să nu ni se mai vadă urma, iar dumneavoastră binevoiți să vă tulburați liniștea, să vă mânjiți piciorușele în zăpadă!” Iar Pavel Ivanâci o să se uite așa la mine, de parcă i-ar veni să mă lovească și o să spună: „Decât să mi te ploconești, ai face mai bine să nu mai tragi la măsea, dobitocule, și să ai milă de muierea ta. Ți-ar trebui o bătaie bună!” „Bine ziceți, Pavel Ivanâci, zău că mi-ar trebui o bătaie, să mă trăsnească Dumnezeu! Bătaie, da, da. Dar cum să nu mă ploconesc dumneavoastră, dacă sunteți binefăcătorul nostru, dacă ne sunteți ca un tată bun? Înălțimea Voastră! Cuvântul meu e cuvânt. V-o spun ca în fața lui Dumnezeu. Puteți să mă scuipați în ochi, dacă mint: cum se face bine Matriona mea, cum se pune pe picioare ca oamenii, am să lucrez pentru Înălțimea Voastră tot ce veți binevoi să-mi porunciți! O tabacheră de mesteacăn de Karelia, dacă doriți. Sau niște bile de crochet, pot să vă strunjesc și niște popice, ca alea din străinătate. Orice am să fac pentru dumneavoastră! N-am să vă iau nici o copeică. La Moscova, vi s-ar cere patru ruble pe o asemenea tabacheră, iar eu n-am să vă iau nici o copeică.” Doctorul o să râdă și o să spună: „Ei, bine, bine. Prețuiesc pornirea ta! Păcat numai că ești bețivan”. Eu, babo, știu să mă port cu boierii. Nu-i boier cu care să nu mă pricep să vorbesc. Numai să dea Dumnezeu să nu rătăcim drumul. Ia uită-te cum viscolește! Mi s-au umplut ochii de omăt.

Și strungarul mormăie înainte. Vorbește în neștire, pentru a-și potoli cât de cât mâhnirea. Are multe vorbe pe limbă, dar și mai multe gânduri și întrebări în minte. Durerea l-a luat pe strungar cu totul pe neașteptate și acum nu poate cu nici un chip să se dezmeticească, să-și vină în fire, să înțeleagă. Până astăzi trăise netulburat, într-un fel de buimăceală de om beat; nu știuse nici ce-i necazul, nici ce-i bucuria; și acum, deodată, i s-a cuibărit în suflet o durere cumplită. El, trândavul, nepăsătorul, bețivanul, se trezise pe neașteptate cu atâtea griji pe cap, trebuia să se grăbească și chiar să lupte cu stihile.

Strungarul își aduce aminte că durerea lui a început aseară, când s-a întors acasă afumat ca de obicei și, după cum îi era năravul, a început să suduie și să-și arate pumnii; baba s-a uitat la omul ei pus pe gâlceavă cum nu se mai uitase niciodată. De obicei, privirea ochilor ei de bătrână era blândă, de mucenică, ca la câinii mult bătuți și puțin hrăniți; acum însă era aspră și nemișcată, ca a sfinților de pe icoane sau a celor ce trag să moară. Și durerea a pornit de la ochii aceia ciudați, înspăimântători. Buimăcit, strungarul a

cerut vecinului iepșoara, și acum își ducea baba la spital, nădăjduind că Pavel Ivanâci, cu prafurile și alifiile lui, o s-o facă pe bătrână să-și redobândească privirea ei dinainte.

— Vezi, Matriona. Mormăie el. Poate te întreabă Pavel Ivanâci dacă te-am bătut cumva; să-i spui că nu! Iar eu n-am să te mai bat. Uite, fac semnul crucii. Și parcă te-am bătut eu vreodată din răutate? Te băteam așa, pe degeaba. Acum mi-e milă de tine. Un altul nici nu s-ar fi sinchisit. Dar eu te duc la spital. Fac și eu ce pot! Urât mai viscolește! Doamne, facă-se voia ta! Numai să-mi ajute Dumnezeu să nu rățăcesc drumul. Ce-i, te doare sub coastă? De ce taci, Matriona? N-auzi? Te doare sub coastă?

I se pare ciudat că zăpada nu se mai topește pe obrazul babei, ciudat că fața i s-a lungit parcă într-un chip deosebit, îi e aspră, încruntată și a căpătat o culoare cenușie-gălbuie, ca de ceară murdară.

— Proastă mai ești! Mormăie strungarul. Eu te întreb cu cugetul curat, ca în fața lui Dumnezeu. Și tu. Zău, mare proastă mai ești. Vezi că acuși nu te mai duc la Pavel Ivanâci!

Strungarul lasă hățurile și cade pe gânduri. Nu se poate hotărî să arunce o privire înapoi, spre bătrână: îi e frică! Să-i pună vreo întrebare și să nu capete răspuns, iar i-e frică! În cele din urmă, nemaiputând răbda, întinde mâna înapoi și fără să se uite, găsește pe dibuite mâna rece a babei. O ridică, dar mâna cade ca un gârbaci.

— S-a prăpădit, vasăzică. Mare năpastă!

Și strungarul plânge. Nu atât de mâhnire, cât de ciudă. Ce repede se petrec toate pe lumea asta! Se gândește el. Nici n-a apucat durerea să-și facă loc în inima lui și totul s-a și sfârșit. Nici n-a avut timpul să trăiască bine cu baba, să-i spună tot ce ar fi avut de spus, să-i arate că i-e milă de ea, și a și murit. A trăit cu ea patruzeci de ani, dar acești patruzeci de ani s-au scurs ca într-o beznă. Din pricina beției, bățăilor și a nevoilor, nici n-a simțit bine că trăiește. Și, ca un făcut, baba a murit tocmai în clipa în care el și-a dat seama că i-e milă de ea, că nu poate trăi fără ea, că-i cumplit de vinovat față de dânsa.

— Când mă gândesc că umbla cu cerșitul! Își aduce el aminte. Chiar eu o trimiteam să ceară pâine pe la oameni! Mare pacoste! Dacă mai trăia, proasta, vreo zece ani. Că acuma, de bună seamă, crede că sunt într-adevăr așa. Maică Precistă, da' unde naiba mai merg eu acuma? Că doar nu mai e vorba de lecuit, ci de înmormântat. Ia-o înapoi!

Strungarul întoarce sania și dă din toate puterile bici iepșoarei, dar drumul se face din ce în ce mai greu. Acum arcul hulubelor nu se mai vede deloc. Din când în când, sania dă peste un brăduț tânăr; mogâldeața întunecată îi zgârie mâinile, îi trece scurt pe dinainte și în fața ochilor totul este iarăși o vâltoare albă.

„Ar trebui luată viața de la capăt”, gândește strungarul.

Își aduce aminte că acum patruzeci de ani Matriona era tânără, frumoasă, fată de gospodari cu stare. Părinții o măritaseră cu el, fiindcă se lăsaseră ademeniți de meșteșugul lui. Aveau tot ce le trebuia ca să ducă un trai bun, dar nenorocirea a fost că de la nuntă, de când se îmbătase și se

tolănise pe cuptor, nici până azi nu se mai trezise. De nuntă își aduce el aminte, dar de ceea ce a fost după aceea nu-și mai amintește deloc – chiar de ar fi să-l tai în bucăți. Atâta știe: că trăgea la măsea, stătea culcat și-și bătea nevasta. Și așa s-au irosit patruzeci de ani.

Norii albi de zăpadă se fac încetul cu încetul cenușii. Se lasă seara.

— Încotro merg? Își aduce deodată aminte strungarul. Trebuie s-o înmormântez, și eu mă duc la spital. Parcă mi-a luat Dumnezeu mințile!

Strungarul întoarce din nou sania și începe iar să dea bici iepei. Iepșoara își încordează toate puterile și, sforăind, pornește înainte în trap mărunț. Strungarul îi croiește un bici după altul peste spinare. În spate se aude lovindu-se ceva și cu toate că Grigori nu aruncă nici o privire înapoi, el știe că-i capul răposatei, care se izbește de sanie. Iar văzduhul se întunecă din ce în ce mai mult, vântul se face din ce în ce mai rece și mai tăios.

„Viața ar trebui luată de la capăt. Gândește strungarul. Să-mi fac rost de unelte noi, să iau comenzi. Să-i dau bani babei. Așa!”

Hățurile îi scapă din mână. Le caută, vrea să le ridice și nu poate cu nici un chip; degetele i-au înțepenit.

„Totuna E. Gândește el, merge el calul și singur, doar știe drumul. Acum ar fi bine să dorm. Să mă culc un pic până la înmormântare, până la parastas.”

Strungarul închide ochii și picotește. După o vreme, aude că s-a oprit calul. Deschide ochii și vede înaintea lui ceva întunecat, semănând a casă sau a stog.

Ar trebui să se dea jos din sanie și să afle ce-i, dar tot trupul i-e năpădit de atâta moleșeală, încât se împacă mai degrabă cu gândul să înghețe, decât să se miște din loc. Și adoarme lin.

Se trezește într-o odaie mare, cu pereți zugrăviți. Prin ferestre se revarsă lumina vie a soarelui. Strungarul vede în fața lui oameni și vrea înainte de toate să se arate om așezat, cuminte.

— Ar trebui slujit un parastas pentru baba mea, fraților! Spune el. N-ar fi rău să-l vestiți pe părintele.

— Bine, bine! Stai culcat, îl întrerupe un glas.

— Doamne! Pavel Ivanâci! Se miră strungarul zărindu-l în fața sa pe doctor. Înălțimea Voastră! Binefăcătorule!

Ar vrea să sară în picioare și să se închine până la pământ în fața medicinii, dar simte că brațele și picioarele nu-l ascultă.

— Înălțimea Voastră. Unde-mi sunt picioarele? Unde-mi sunt brațele?

— Ia-ți rămas-bun de la brațe și de la picioare. Ți-au înghețat. Ei haide, haide. De ce plângi? Ai trăit destul, zi slavă Domnului! Doar ai șazeci de ani – îți ajunge!

— Mare nenorocire! Mare durere, Înălțimea Voastră! Iertați-mă, vă rog frumos! Dar. Aș fi vrut să mai trăiesc vreo cinci-șase anișori.

— Pentru ce?

— Calul nu-i al meu, trebuie să-l duc înapoi. Trebuie să-mi înmormântez baba. Și ce repede se petrec toate pe lumea asta! Înălțimea Voastră! Pavel

Ivanâci! Vă fac o tabacheră frumoasă din mestecăn de Karelia! Vă strunjesc un crochet.

Doctorul face un gest deznădăjduit cu mâna și iese din sală. S-a isprăvit cu strungarul!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 324, 25 noiembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Mic tablou de iarnă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu mici abrevieri, a fost inclusă în edițiile ulterioare ale culegerii. A fost editată, fără modificări, de I. D. Sâtin în cartea: 1. Durerea. Povestire de A. P. Cehov. 2. Împărțirea. Povestire de Ej. Manuel, Moscova, 1895 (ediția a doua: Moscova, 1897). Scurtată, a intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Poetul L. I. Palmin îi scria lui Cehov (27 noiembrie 1885): „După părerea mea, e cel mai bun lucru pe care l-ai scris vreodată până acum. Această schiță, plină de adevărul vieții, produce o impresie ciudată: îți vine să râzi și totodată te apucă tristețea. Aici, ca și în viața poporului, elementul comic se îmbină cu cel tragic. Păcat că n-ai făcut să apară în „Oskolki”, această mică povestire, care ți-a reușit în mod strălucit.”

Ce mai călători!

— Gata! De acum înainte nu mai beau! Nici un strop. Pentru nimic în lume! A venit vremea să-mi bag și eu mințile-n cap. Trebuie să mă pun pe treabă, să-mi dau toată osteneala. Dacă-ți place să primești leafă, apoi muncește cinstit, cu râvnă, în lege, fără să te mai gândești la odihnă și la somn. Lasă-te de prostii. Te-ai obișnuit, frățioare, să iei leafă pe degeaba. Asta nu-i bine. Nu-i bine deloc.

Tot făcându-și astfel morală, conductorul-șef de tren Podteaghin¹¹⁶ se simte cuprins de o pornire năvalnică de a-și îndeplini conștiincios datoria. Cu toate că e ora două noaptea, îi trezește și pe ceilalți conductori și pornește cu ei prin vagoane, să controleze biletele.

— Biletele, vă rog! Strigă el, clănțănind energic din perforator.

Mogâldețele somnoroase, învăluite în semiîntunericul vagonului, tresar, scutură din cap și îi întind biletele.

— Biletul, vă rog! Se adresează Podteaghin unui călător de clasa a doua, un om uscățiv, înfofolit într-o blană și într-o pătură și înconjurat cu perne. Biletul, vă rog!

Uscățivul nu răspunde. E cufundat în somn. Conductorul-șef îl bate ușor pe umăr și repetă nerăbdător:

— Biletul, vă rog!

Călătorul tresare, deschide ochii și se uită speriat la Podteaghin.

— Ce-i? Cine-i?

— Vă vorbesc omenește: biletul, vă rog! Binevoiți să ne arătați biletul!

— Dumnezeule! Geme uscățivul, gata să plângă. Doamne, Dumnezeule! Sufăr de reumatism. Trei nopți la rând n-am închis ochii, am luat dinadins morfină, ca să pot adormi și dumneata. Îmi vii cu biletul! Nu vă e milă de oameni! Dacă ai ști ce greu adorm, nu m-ai mai trezi cu asemenea

fleacuri. E neomenos, n-are nici un rost! Ce ți s-a năzărit dintr-odată să-mi ceri iar biletul? Asta-i curată bătaie de joc!

Podteaghin chibzuiește o clipă dacă trebuie să facă sau nu pe supăratul – și găsește că da.

— Fără gălăgie! Aici nu-i cârciumă! Spune el.

— La cârciumă, oamenii au mai multă inimă. Spune călătorul tușind. Pas de mai adormi acum! Extraordinar: am cutreierat toată străinătatea și nimeni nu mi-a cerut vreodată biletul, iar aici, parcă le dă dracul ghes, una-două, biletul!

— N-aveți decât să vă duceți în străinătate, dacă vă place mai mult acolo!

— Asta-i curată bătaie de joc, domnule! Da! Nu vă e de ajuns că omorâți călătorii cu funinginea, cu zăduful și curentul, mai vreți să-i dați gata și cu formalismul, dracu' să-l ia. Ți-a trebuit așa, din senin, biletul meu! Ia te uită ce zel! Și măcar dacă s-ar face un control serios, dar jumătate de tren călătorește fără bilet!

— Ia vă rog, domnule! Se aprinde Podteaghin. Dacă nu încetați să faceți gălăgie și să tulburați pe domnii călători, voi fi nevoit să vă dau jos din tren la prima stație – și să închei proces-verbal!

— E revoltător! Se indignează călătorii. Se leagă de un om bolnav! Ia ascultă, fii și dumneata mai înțeleghător!

— Dar dumnealui a început să mă ocărăască, o cam sfeclește Podteaghin. Bine, nu-i mai cer biletul. Cum doriți dumneavoastră. Atâta că serviciul meu mă obligă s-o fac. Asta știți și dumneavoastră. Dacă n-ar fi serviciul, n-aș zice nimic. Puteți să întrebați și pe șeful de gară. Întrebați pe oricine.

Podteaghin ridică din umeri și se îndepărtează. Mai întâi se socotește într-adevăr jignit, de parcă l-ar fi luat cineva peste picior, dar după ce trece prin două-trei vagoane, începe să simtă în pieptul lui de conductor-șef un fel de neliniște ce aduce a muștrare de conștiință.

„La drept vorbind, nu trebuia să trezesc un bolnav, își spune el. Dar oricum, n-am nici o vină. Dumnealor își închipuie că vin la control fiindcă nu mai pot de bine, fiindcă n-am ce face. Ei nu știu că așa cere serviciul. Dacă nu-mi dau crezare, pot să le aduc martor pe șeful de gară.”

O gară. Trenul are oprire cinci minute. Înainte de al treilea semnal de plecare, Podteaghin intră în vagonul de clasa a doua, cu pricina. În urma lui pășește șeful de gară, cu șapcă roșie pe cap.

— Domnul acesta, începe Podteaghin, spune că n-am dreptul suveran să-i cer biletul și. Și se supără. Vă rog, domnule șef de gară, să-i lămuriți dacă-i cer biletul din îndatorirea serviciului, sau fără nici un rost? Domnule, se adresează Podteaghin uscățivului. Domnule! Dacă nu mă credeți pe mine. Puteți să-l întrebați pe domnul șef de gară.

Bolnavul zvâcnește ca mușcat de un șarpe, deschide ochii și, din nou gata să plângă, se lasă pe spătarul canapelei.

— Doamne sfinte! Am luat un alt praf, abia am ațipit, și dumnealui iar începe povestea de la capăt! Te rog din suflet, ai un pic de milă!

— Puteți să-l întrebați pe domnul șef de gară. Am sau nu, dreptul suveran să vă cer biletul?

— Bine, dar e un chin! Poftim biletul! Poftim! Am să mai iau încă cinci bilete, numai să mă lași să mor în pace! Oare dumneata n-ai fost niciodată bolnav? Ce oameni nesimțitori!

— Asta e pur și simplu bătaie de joc! Se revoltă un domn în uniformă militară. Nu pot să calific altfel această sâcâială!

— Las-o încurcată. Se încruntă șeful de gară, trăgându-l pe Podteaghin de mânecă.

Podteaghin dă din umeri și iese încet în urma șefului de gară.

„Poftim de le fă pe plac! Își spune el nedumerit. Doar pentru el l-am chemat pe șeful de gară, ca să-l fac să înțeleagă și să se liniștească, iar el. Mă mai și ocărăște.”

Altă gară. Trenul are oprire zece minute. Înainte de al doilea semnal de plecare, în timp ce Podteaghin stă la bufet și bea un pahar de sifon, doi domni, unul în uniformă de inginer, altul în manta militară, se apropie de el.

— Ascultă, domnule conductor-șef! I se adresează lui Podteaghin inginerul. Purtarea dumată față de un călător bolnav i-a revoltat pe toți cei de față. Sunt inginerul Puzițki117, iar dumnealui. E un domn colonel. Dacă nu ceri iertare călătorului, vom adresa o plângere șefului mișcării, pe care-l cunoaștem amândoi.

— Domnilor, dar eu. Dar dumneavoastră. Se fâstâcește Podteaghin.

— Nu ne trebuie lămuriri. Dar te prevenim: dacă nu-i ceri iertare, îl vom lua pe călător sub ocrotirea noastră.

— Bine. Poftim. Am să-i cer iertare.

O jumătate de ceas mai târziu, după ce a ticluit o frază prin care să-i ceară iertare călătorului, fără să-și știrbească prestigiul, Podteaghin intră în vagon.

— Domnule! Se adresează el bolnavului. Ascultați, domnule!

Bolnavul se trezește și sare în picioare.

— Ce-i?

— Eu. Cum să vă spun? Să nu fiți supărat.

— Ah. Apă. Se înăbușe bolnavul, ducându-și mâinile la inimă. Am luat morfină, al treilea praf, abia ațipisem și. Iată-l iarăși! Doamne, când se va isprăvi chinul ăsta?

— Am venit să. Iertați-mă!

— Ascultă. Dă-mă jos la gara următoare. Nu mai sunt în stare să îndur așa ceva. Simt că nu mai pot. Mor.

— E o ticăloșie, e dezgustător! Se revoltă publicul. Șterge-o de aici! Ai să plătești scump o asemenea bătaie de joc! Afară!

Podteaghin face un gest de deznădejde cu mâna, oftează și iese din vagon. Se duce în vagonul de serviciu, se așază istovit la o masă și se tânguie: „Ce mai călători! Poftim de le fă pe plac! Poftim de-ți fă conștiincios serviciul, dă-ți osteneală! Vrând-nevrând, te lași păgubaș și te apuci de băutură. Dacă nu faci nimic – se supără, dacă te pui pe treabă – iar se supără. Ia, mai bine să beau!”

Podteaghin golește dintr-odată o jumătate de sticlă și nu se mai gândește nici la muncă nici la datorie și nici la cinste.

Apărută pentru prima oară în „Oskolki”, 1885, Nr. 48, 30 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886 și în edițiile ei ulterioare. Cu eliminarea unei fraze, a intrat în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Incognito.

Cu o troică țărănească, gonind pe drumuri lăturalnice, Piotr Pavlovici Posudin se îndrepta incognito spre orașelul N., capitală de județ. Plecase într-acolo în urma unui denunț anonim.

„Să-i prind asupra faptului. Să cad ca trăsnetul pe capul lor, se bucura el, ascunzându-și fața în gulerul mantalei. Au făcut nemernicii fel de fel de matrapazlăcuri și acum jubilează și își închipuie că nimeni nu-i poate dovedi. Ha-ha. Parcă le și văd mutrele speriate și uimite, când în toiul huzurului vor auzi: „Ia poftim încoace, Tiapkin-Liapkin118!”, Grozavă panică are să fie! Ha-ha.”

După ce visă pe săturate, Posudin intră în vorbă cu căruțașul. Ca un om însetat de popularitate ce era, îl întrebă în primul rând despre sine:

— Dar pe Posudin îl știi?

— Cum să nu! Zâmbi căruțașul. Cine nu-l știe!

— Și de ce râzi?

— Ei, na-ți-o bună! Noi îl știm și pe ăl mai prăpădit conțopist, și tocmai pe Posudin să nu-l știm? Doar de aia a și fost numit aici, ca să-l știe toată lumea.

— Asta cam așa-i. Și ce spui? Cum ți se pare? E om de ispravă?

— De. Cască alene căruțașul. N-am ce zice, e un boier de treabă, își cunoaște meseria. Nu-s nici doi ani de când a fost trimis aici și a făcut o grămadă de lucruri bune.

— Ce-a putut face așa deosebit?

— A făcut mult bine, deie-i Domnul sănătate. A vorbit la stăpânire să ni se facă o cale ferată, și s-a făcut; apoi l-a dat afară pe Hobriukov. Nu mai puteai să-ți tragi sufletul din pricina ticălosului ăluia. Era un șmecher, un pungaș și toți cei din jurul lui lucrau mână în mână cu el. Ei, dar a venit Posudin – și Hobriukov s-a dus dracului, ca și cum nici n-ar fi fost vreodată. Așa, măi frate! Pe Posudin nu poți să-l cumperi, nu-u! Poți să-i dai și o sută, și o mie de ruble, el tot n-o să-și încarce sufletul cu un păcat. Nu-u!

„Slavă Domnului, măcar în privința asta m-au înțeles, gândi Posudin, bucurându-se. Asta-i bine.”

— E om cu multă carte, urmă căruțașul, nu umblă cu nasul pe sus. Când s-au dus odată ai noștri cu jalbă la el, s-a purtat cu ei de parcă ar fi fost boieri: a dat mâna cu fiecare, i-a poftit să stea jos. Da-i tare iute din fire, repezit. O vorbă nu spune liniștit, ca oamenii – toca-toca, toca-toca. Pentru nimic în lume n-ar umbla și el ca oamenii, n-ar merge domol, ferească Dumnezeu! E veșnic grăbit, fuga, fuga! Nici n-au apucat ai noștri să-i spună despre ce e vorba, că a și strigat: „Să se înhame caii!” și ne-am trezit cu el. A venit, a pus bună rânduială în toate și nu ne-a luat nici o copeică. E mult mai

bun ca ăl dinainte! Firește, nici ăla nu era de lepădat. Era arătos nevoie mare, plin de ifose; niciunul nu răcnea mai tare ca el în toată gubernia. Când se ducea în vreo inspecție, îl auzeai cale de zece verste; dar dacă-i vorba de felul cum se poartă ori cum descurcă treburile, apăi tot cel de acum e mai dibaci! Are de o sută de ori mai multă minte. Asta-i beleaua! Nu că-i om rău, dar are și el o meteahnă: e bețiv!

„Ei, poftim!” își spuse Posudin.

— Dar de unde știi tu, îl întrebă el, că-s. Că-i bețiv?

— Drept să spun, înălțimea Voastră, eu cu ochii mei nu l-am văzut niciodată beat. De ce să mint? Dar așa vorbesc oamenii. Nici ei nu l-au văzut beat, dar uite că i s-a dus vestea. În lume, adică prin casele oamenilor, la un bal sau la vreo sindrofie, nu bea niciodată. Nu trage la măsca decât acasă. Dimineața, când se trezește, se freacă la ochi și cere votcă! Cum i-a adus feciorul un pahar, cere altul. Și așa toată ziua. De un lucru te miri: bea, dar nu se cunoaște! Carevasăzică, știe să se stăpânească. Hobdukov al nostru, când se pune pe băutură, apăi nu numai oamenii, ci și câinii începeau să urle. Lui Posudin însă, nici nasul nu i se înroșește! Se încuie la el în cancelarie și dă-i. Ca să nu bage lumea de seamă, și-a făcut la masa de lucru un sertar cu un maț. În sertar e totdeauna votcă. Se apleacă, ia mațul în gură și sugă, și sugă, până se satură. În trăsura la fel, are votca în ghiozdan.

„De unde dracu' au aflat? Se îngrozi Posudin. Doamne, până și asta se știe! Ce ticăloși.”

— Apăi mai e și partea femeiască. Mare crai! (Căruțașul începu să râdă și dădu cu tâlc din cap.) Curată nerușinare, nu altceva! Are vreo zece de-alde-alea. Două dintre ele stau chiar la el în casă. Una, Nastasia Ivanovna, îi ține chipurile, loc de gospodină; cealaltă - cum naiba îi zice?

— Liudmila Semionovna, face pe sicritara. Dar mai cu moț e Nastasia. Ei îi face toate voile. Îl învârtește cum își învârtește vulpea coada. Mare putere are muierea asta! Nu se teme lumea de Posudin, pe cât se teme de ea. Ha-ha. A treia teleleică stă pe strada Kacialnaia... Mai mare rușinea!

„Le știe chiar și pe nume, își spuse Posudin, roșind. Și cine? Un mujic, un căruțaș. Care nici n-a fost vreodată la oraș! Ce mârșăvie. Ce scârboșenie!”

— Și de unde știi tu toate astea? Întrebă el cu glas mâniat.

— Ei, ia, de la lume. Eu, cu ochii mei, n-am văzut nimic, dar vorbesc oamenii. Și parcă-i greu să afli? Parcă poți tăia vizitiului sau feciorului limba. Apăi cred că și Nastasia se plimbă prin toată mahalaua lăudându-se cu norocul ei muieresc. Nu te poți ascunde de ochiul lumii. Și-a mai luat el, Posudin, și obiceiul să se ducă într-ascuns în inspecții. Ăl dinaintea lui, când voia să se ducă undeva, vestea lumea cu o lună înainte, iar când pornea, se făcea un tămbălău, o zarvă și o gălăgie, de să te ferească sfântul! Goneau oamenii călări și înainte și în urmă, și în dreapta și în stânga lui. Când sosea la locul hotărât, trăgea un pui de somn, mânca zdravăn, bea bine, și numai după aceea începea să facă gură cu chestiile de serviciu. Ocăra cât ocăra, bătea din picior, apoi se întorcea cu același alai. Pe când ăl de acum, cum îi ajunge ceva la ureche, caută să meargă pe ascunselea, repede, să nu vadă și să nu știe nimeni. Să te strici de răs, nu altceva! Pleacă în mare taină de

acasă, să nu-l zărească funcționarii, și se urcă pe tren. Când ajunge la gara unde trebuie să se dea jos, caută să tocmească o căruță țărănească, iar nicidecum cai de poștă sau cai mai răsați. Se înfiolește în manta, ca o babă, și hârâie tot drumul ca un câine bătrân, să nu i se recunoască glasul. Te prăpădești de râs când auzi ce povestește lumea. Nătărăul, crede că nu-l poate recunoaște nimeni. Dar oricine are puțină minte în cap îl recunoaște, așa – ptu! Cât ai scuipa o dată.

— Și după ce îl recunoaște lumea?

— Foarte ușor. Pe timpuri, când Hobriukov al nostru se ducea undeva într-ascuns, îl cunoșteam după mâna lui grea. Dacă mușteriu îți căra pumni, însemna că era Hobriukov. Pe Posudin, îl dibuiești de îndată. Un călător oarecare se și poartă ca un oarecare. Posudin nu-i omul care să se poarte ca fitecine. Sosește, bunăoară, la un han de poștă: dă-i cu gura! Ba că miroase urât, ba că e năduf, ba că e frig. Cere să i se aducă și pui, și fructe, și fel de fel de dulceturi. A ajuns de pomină cu asta pe la toate poștele: dacă vreunul cere iarna pui și fructe, înseamnă că-i Posudin. Dacă cineva spune căpitanului de poștă „dragul meu” și-i pune pe toți să alerge după fel de fel de nimicuri, apăi poți să juri că-i Posudin. Miroase și altfel decât ceilalți oameni, și are și tabietul lui la culcare. Se întinde pe un divan, stropește în jurul său cu niște parfumuri și poruncește să i se pună la căpătâi trei lumânări. Stă întins și citește niște hârtii. Așa că nu numai căpitanul, dar și o pisică poate să-l recunoască.

„Așa-i, așa-i. Se gândi Posudin. Cum de nu mi-am dat seama de asta până acum?”

— Iar cine are nevoie, află și așa, fără fructe și fără pui, că-i el. Prin telegraf se află toate. Oricât s-ar îmbrobodi, oricât și-ar ascunde mutra, toată lumea a și aflat că e pe drum. Îl așteaptă. Posudin nici n-a ieșit bine din casă, și acolo – poftim – totul e gata! Se duce să-i prindă cu mâța în sac, să-i dea în judecată, sau să dea pe vreunul afară, dar la drept vorbind, tot ei își bat joc de el. „Cu toate că ați venit pe ascunselea, Luminăția Voastră, uitați-vă, totu-i curat!” O să se învâртеască, o să se sucească, și la plecare nu o să știe mai mult ca la sosire. Ba o să-i mai și laude, o să le strângă mâna la toți, o să-și ceară iertare că i-a tulburat. Așa-i! Dar Înălțimea Voastră ce-ați crezut? Ho-ho, lumea de pe aici e dibace, toți îs șmecheri! Ți-e mai mare dragul să te uiți ce diavoli sunt! Să vă spun, bunăoară, cazul de astăzi. Mergeam azi-dimineață cu căruța goală și-mi iese în cale ovreiul bufetar: venea în goana mare de la gară. „Unde te duci, Înălțimea Voastră ovreiască?” îl întreb eu. Iar el de colo: „Duc vin și gustări la oraș, la N. Îl așteaptă azi pe Posudin.” Vă place? Poate că Posudin abia și-a pus în gând să vină pe la noi, sau își îmbrobodește fața ca să nu-l cunoască lumea. Poate că-i pe drum și crede că nimeni habar n-are că vine, și poftim, s-a și pregătit pentru el vin și somon, și brânză, și fel de fel de gustări. Ce ziceți? Vine și își spune în gândul lui: „S-a zis cu voi, măi băieți!” iar băieților, nici că le pasă! N-are decât să vină! De mult au ascuns ei totul!

— Înapoi! Porunci cu glas răgușit Posudin. Întoarce, boue!

Și, mirat, căruțașul întoarce.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 50, 14 decembrie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu și cu unele modificări stilistice în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

A fost inclusă, cu înlocuirea unor cuvinte, în edițiile ulterioare ale culegerii. Cu mici modificări stilistice, a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Un impresar sub divan.

ÎNTÂMPLARE DIN CULISE.

Se juca un „vodevil cu schimbări de costume”. Klavdia Matveevna Dolskaia Kauciukova, o artistă tânără și simpatcă, sincer devotată artei sacre, năvăli într-un suflet în cabina ei și începu să arunce de pe ea costumul de țigancă, ca să îmbrace, cât ai clipi din ochi, o uniformă de husar. Pentru ca uniformă să-i cadă cât mai bine și să nu facă nici o cută de prisos, talentata artistă hotărî să scoată totul de pe ea, și s-o îmbrace pe costumul Evei. Dar tocmai când se dezgolise și, zgribulită de frig, începea să netezească pantalonii de husar, îi ajunse la ureche un oftat. Holbă ochii și își încordă auzul. Cineva oftă din nou, ba parcă și șopti:

— Păcatele mele. O-of.

Nedumerită, artista se uită de jur împrejur și, nezărind nimic neobișnuit, hotărî să arunce, într-o doară, o privire sub singura mobilă din cabină: divanul. Și ce să vezi! Sub divan, zări o umbră deșirată.

— Cine-i acolo?! Țipă ea, făcând îngrozită o săritură și acoperindu-se cu tunica.

— Eu sunt. Eu. Se auzi șoapta unui glas tremurat. Nu te speria, eu sunt. Sst!

Aristei nu-i fu greu să recunoască, după glasul fonfăit, ce aducea cu sfârâitul unei tigăi, pe impresarul Indiukov¹¹⁹.

— Dumneata?! Se indignă ea, roșind ca un bujor. Cum. Cum de ai îndrăznit? Bătrân nerușinat, asta înseamnă că ai stat aici tot timpul? Asta mai lipsea!

— Fetițo. Draga mea! Șuieră Indiukov, scoțându-și capul chel de sub divan. Nu te supăra, scumpa mea! Ucide-mă, strivește-mă ca pe un șarpe, dar nu face gălăgie! N-am văzut, nu văd și nici nu vreau să văd nimic. Așa că nu te mai osteni degeaba să-ți acoperi goliciunea, porumbița mea, frumusețea mea neasemuită! Dă ascultare unui moșneag cu un picior în groapă! M-am strecurat aici în patru labe ca să mă salvez! Pier! Uită-te: mi s-a făcut părul măciucă! Prândin¹²⁰, bărbatul drăgălașei mele Glașenka, a picat de la Moscova. Acum umblă prin tot teatrul și vrea să mă ucidă. E îngrozitor! Gândește-te că, în afară de Glașenka, îi mai sunt dator acestui dușman cinci mii de ruble!

— Și ce-mi pasă mie? Leși de aici numaidecât, că altfel nu. Nu știu ce-ți fac, ticălosule!

— Ssst! Suflețelule, ssst! Te rog, uite, mă târăsc în genunchi în fața dumitale! Unde vrei să mă ascund de el, dacă nu la dumneata? Gândește-te că oriunde m-aș ascunde, mă găsește, numai aici nu va îndrăzni să intre! Te

implor! Te rog din suflet! L-am zărit acum vreo două ore! Stăteam în culise în timpul actului întâi și când mă uit, îl văd venind spre scenă.

— Asta înseamnă că te aflai aici sub divan și în timpul. Dramei? Se îngrozi artista. Și. Și ai văzut totul?

Impresarul începu să plângă:

— Tremur! Mă ia cu frig! Dădăi, maică! O să măucidă, blestematul! A mai tras o dată în mine la Nijni. S-a scris chiar în ziare!

— Bine. Dar, la urma urmei, asta-i nemaipomenit! Pleacă, trebuie să mă îmbrac și să ies pe scenă! Șterge-o, că de nu. Încep să țip, să plâng. Arunc cu lampa în dumneata!

— Ssst! Speranța mea. Colacul meu de salvare! Îți măresc leafa cu cincizeci de ruble, numai nu mă alunga! Cincizeci!

Artista se acoperi cu un vraf de rochii și alergă spre ușă ca să strige. Indiukov se târî în genunchi după ea și o apucă de picior, deasupra gleznei.

— Șaptezeci și cinci de ruble, numai nu mă alunga! Șuieră el, înăbușindu-se. Mai adaug și jumătate din beneficiu!

— Minți!

— Să mă bată Dumnezeu! Jur! Să n-am parte de fericire. Jumătate din beneficiu și șaptezeci și cinci de ruble mărire de salariu!

Dolskaia Kauciukova șovăi o clipă și se îndepărtă de ușă.

— Sunt sigură că minți. Spuse ea cu glas plângăreț.

— Să mă înghită pământul! Să n-am parte de împărăția cerului! Da' ce, mă crezi un ticălos?

— Bine, dar să nu uiți. Se învoi artista. Hai, bagă-te la loc sub divan.

Indiukov oftă din greu și se băgă gâfâind sub divan, iar Dolskaia Kauciukova începu să se îmbrace repede. Îi era rușine, încerca chiar un sentiment de neliniște știind că în cabina ei stătea întins sub divan un străin, dar gândul că nu se învoise decât în interesul artei sacre o învioră într-atâta, încât, ceva mai târziu, dezbrăcându-și uniforma de husar, nu numai că nu mai ocărește, dar i se făcu chiar milă de impresar:

— Ai să te murdărești acolo, dragă Kuzma Alexeici! Câte nu pun eu sub divan!

Vodevilul se isprăvi. Artista fu chemată de unsprezece ori la rampă și i se oferă un buchet de flori cu o panglică pe care era scris: „Rămâi cu noi.” Retrăgându-se după ovații în cabina ei, îl întâlni în culise pe Indiukov. Prăfuit, boțit și ciufulit, impresarul părea radios și-și freca mâinile cu bucurie.

— Ha-ha. Închipuiește-ți, draga mea! Începu el, apropiindu-se de artistă. Să mori de râs! Închipuiește-ți că nu era Prândin! Ha-ha. Dracu' să-l ia, barba lungă și roșcată mi-a jucat festa. Prândin are și el o barbă roșcată. Am greșit, mormoloc bătrân ce sunt! Ha-ha. Te-am supărat degeaba, frumusețea mea.

— Vezi numai să nu uiți ce mi-ai făgăduit, îi spuse Dolskaia Kauciukova.

— Sigur, sigur, îmi aduc aminte, scumpa mea, dar. Porumbițo, omul cu barbă nu era Prândin! Ne-am învoit numai pentru Prândin, așa că de ce să-mi țin făgăduiala, din moment ce nu era el? Dacă ar fi fost Prândin, ei, atunci,

firește, era altă socoteală, dar m-am înșelat, după cum vezi și dumneata. L-am luat drept Prândin pe cine știe ce caraghios!

— Asta-i josnic! Se indignă actrița. Josnic și mârșav!

— Dacă ar fi fost Prândin, ai avea, firește, tot dreptul să-mi ceri să-mi îndeplinesc făgăduiala, dar așa, dracu' știe cine era. O fi fost vreun cizmar sau, iartă-mă, vreun croitor. Și atunci tot eu să plătesc pentru el? Sunt un om cinstit, maică. Înțelege.

Și se îndepărtă, dând din mâini și spunând:

— Dacă ar fi fost Prândin, atunci, firește, aș fi dator, dar așa, e un necunoscut. Un roșcovan oarecare, dracu' să-l ia, nicidecum Prândin.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 51, 21 decembrie. Semnată: A. Cehonte. Cu modificări stilistice, scurtată și cu eliminarea frazei finale („Și impresarul, triumfând, își urmă drumul”) a fost inclusă în Culegerea de opere din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Trimitând povestirea lui N. Leikin, Cehov scria (12 octombrie 1885): „Povestirea e cam lungă, dar tratează despre actori, ceea ce e foarte potrivit, dat fiind deschiderea stagiunii, și, după cum mi se pare, e umoristică.”

Semnul mirării.

POVESTIRE DE SĂRBĂTORI.

În noaptea de ajun, secretarul de colegiu, Efim Fomici Perekladin, se culcă supărat, ba chiar jignit.

— Slăbește-mă, satano! Zbieră el mâniat la nevastă-sa, când aceasta îl întrebă ce-i cu el.

Pricina era că la niște cunoscuți, de unde abia se întorsese, se spusese multe lucruri neplăcute și chiar jignitoare la adresa lui. La început se discutasese despre folosul învățaturii în general, apoi se trecuse pe nesimțite la nivelul cultural al funcționarilor, cu care prilej se exprimaseră multe păreri de rău, se rostiseră învinuiri, ba chiar cuvinte de batjocură despre nivelul lor scăzut. Și, cum e obiceiul la toate sindrofiile rusești, de la general se trecuse la particular.

— Uite, bunăoară dumneata, Efim Fomici, i se adresase un tânăr lui Perekladin. Ocupi un post important. Dar ce studii ai?

— Nici un fel de studii. De altfel, la noi nici nu se cer studii, răspunse blând Perekladin. Să scrii corect, atâta tot.

— Și unde ai învățat să scrii corect?

— M-am obișnuit. În patruzeci de ani de serviciu, prinzi meșteșugul. Bineînțeles că la început a fost greu, făceam greșeli, dar după aceea m-am deprins. Și a mers.

— Dar semnele de punctuație?

— Și cu semnele de punctuație merge. Le întrebuițez corect.

— Hm! Făcuse tânărul. Dar obișnuința nu poate înlocui studiile. Nu-i de ajuns să pui corect semnele de punctuație. Sigur că nu-i de ajuns! Trebuie să le pui în mod conștient! Gând pui o virgulă, trebuie să-ți dai seama pentru ce o pui. Da! Scrisul dumitale corect în mod inconștient sau reflex nu face doi bani. Asta e lucru mecanic și nimic altceva.

Perekladin tăcuse, ba chiar zâmbise blând (tânărul era fiul unui consilier de stat și avea și el drept la un grad de rangul al zecelea), dar acum, pregătindu-se de culcare, fierbea de indignare și de mânie.

„Patruzeci de ani mi-am făcut serviciul, gândea el, și nimeni nu m-a făcut dobitoc, iar acolo, poftim ce critici s-au găsit! „Inconștient! Lefrex! Lucru mecanic!„. Măi, să fie al dracului! Poate că mă pricep mai bine ca tine, cu toate că n-am umblat pe la universitățile tale!”

După ce-și cheltui în gând la adresa criticului toată rezerva lui de înjurături și după ce se încălzi sub plapumă, Perekladin începu să se liniștească.

„Știu. Înțeleg. Își spunea el gata să ațipească. N-am să pun niciodată două puncte unde se cere o virgulă, prin urmare sunt conștient, înțeleg. Da. Așa-i, tinere. Mai întâi trebuie să trăiești câțiva anișori, să faci serviciu, și abia după aceea să-i judeci pe bătrâni.”

Prin fața ochilor închiși ai lui Perekladin, care se lăsa încet, încet, furat de somn, zbură ca un meteor printr-o grămadă de nori negri, zâmbitori, o virgulă de foc. După ea alta, și încă una, și în curând tot fondul întunecat, nemărginit, care se întindea dinaintea închipuirii lui, se acoperi cu stoluri dese de virgule zburătoare.

„Să luăm, bunăoară, aceste virgule. Se gândi Perekladin, simțindu-și tot trupul legănat de-o dulce amorțeală. Le înțeleg prea bine. Dacă ții, pot să-i găsesc fiecareia câte un loc. Și. Și asta în mod conștient, nu anapoda. Pune-mă la încercare și ai să vezi. Virgulele se pun în diferite locuri unde trebuie și unde nu trebuie. Cu cât o adresă e mai încurcată, cu atât e nevoie de mai multe virgule. Se pun înaintea cuvintelor „care,” și „ce,”. Dacă într-o adresă se enumeră funcționarii, fiecare dintre ei trebuie separat printr-o virgulă. Știu eu asta!”

Virgulele aurii începură să se rotească și se retraseră deoparte. În locul lor sosiră în zbor niște puncte de foc.

„Iar punctul se pune la sfârșitul adresei. Unde trebuie făcută o pauză mare și unde trebuie să te uiți la cel căruia i te adresezi, se pune de asemenea punct. După toate pasajele lungi trebuie pus un punct, pentru ca secretarului să nu-i sece apa din gură când le va citi cu glas tare. În altă parte nu se mai pune nicăieri punct.”

Virgulele sosiră din nou în zbor. Se amestecară cu punctele, se învârtiră și Perekladin văzu un sobor întreg de puncte și virgule și de două puncte.

„Și pe acestea le știi. Se gândi el. Unde o virgulă e prea puțin, iar un punct e prea mult, trebuie punct și virgulă. Înaintea cuvintelor „dar,” și „prin urmare,” pun întotdeauna punct și virgulă. Dar două puncte? Două puncte se pun după cuvintele „s-a stabilit,” „s-a hotărât,”.

Punctele cu virgulă și numeroasele două puncte se stinseră. Veni rândul semnelor de întrebare.

Acestea țâșniră din nori și începură să joace frenetic cancanul.

„Ei, mare lucru, semnul de întrebare! Dă-mi și o mie, la toate am să le găsesc locul. Se pun întotdeauna când întrebi ceva sau când, bunăoară, ceri relații despre o adresă. „Unde a fost repartizat restul sumelor pe anul cutare?”

„sau „Nu va găsi oare Direcția poliției cu cale să ia măsuri împotriva susnumitei Ivanova?„ etc.”

Semnele de întrebare dădură aprobator din cârligele lor și de îndată, ca la comandă, se îndreptară, prefăcându-se în semne de mirare.

„Hm! Semnul acesta de punctuație se pune deseori în scrisori: „Stimate domn!„ sau „Excelență, părinte și binefăcător!„ Dar în adrese oficiale când se pune?”

Semnele de mirare se îndreptară și mai mult și se opriră pe loc, așteptând.

„În adrese se pune când. Cum să zic? Când. Hm! Într-adevăr, când se pune oare în adrese? Stai nițel. Să-mi amintesc. Hm!”

Perekladin deschise ochii, se întoarse pe partea cealaltă. Dar nici nu-i închise bine din nou, și pe fondul întunecat apărură iarăși semnele de mirare.

„Dracu' să le ia. Când trebuie oare puse? Se frământa el, silindu-se să-și alunge din minte acești musafiri nepoftiți. Se poate să fi uitat? Sau am uitat, sau. Nu le-am pus niciodată.”

Perekladin se sili să-și reamintească conținutul tuturor adreselor pe care le scrisese în răstimpul celor patruzeci de ani de serviciu; dar oricât își răvăși mintea, oricât își încreți fruntea, nu găsi în trecutul său nici un singur semn de mirare.

„Mare belea! Am scris timp de patruzeci de ani și n-am pus nici măcar o singură dată semnul mirării. Hm! Dar oare când se pune acest păcătos de lungan?”

De după șirul semnelor de mirare ce ardeau ca focul, se ivi mutra tânărului critic, zâmbind sarcastic. Semnele zâmbiră și ele și se contopiră toate într-unul singur, uriaș.

Perekladin scutură din cap și deschise ochii. „Mare bazaconie. Se gândi el. Măine trebuie să mă scol devreme pentru utrenie și drăcoveniile astea nu-mi ies din cap. Ptiu! Dar. Când se pune oare? Ei, poftim, asta ți-e experiența! Asta ți-e învățarea meșteșugului din practică! Timp de patruzeci de ani n-am pus nici un singur semn de mirare! Hm!” Perekladin își făcu cruce și închise ochii, dar în aceeași clipă îi deschise; semnul cel mare era tot acolo, pe fondul întunecat.

„Ptiu! În felul ăsta n-am să adorm toată noaptea.”

— Marfușă! Se adresă el nevestei sale, care se lăuda adesea că învățase într-un pension de domnișoare. Nu știi cumva, draguță, când se pune în adrese semnul de mirare?

— Cum să nu știu! Doar nu degeaba am învățat șapte ani la pension. Știu toată gramatica pe de rost. Acest semn se pune când te adresezi cuiva, la exclamații și la exprimarea entuziasmului, revoltei, bucuriei, mâniei și a celorlalte sentimente.

„Așa-a. Gândi Perekladin. Entuziasmul, revolta, bucuria, mânia și celelalte sentimente.”

Secretarul de colegiu căzu pe gânduri. Timp de patruzeci de ani scrisese adrese, scrisese multe mii, zeci de mii, dar nu-și aducea aminte de

nici un singur rând care să fi exprimat entuziasm, revoltă sau ceva asemănător.

„Și celelalte sentimente. Gândi el. Dar oare în adrese e nevoie de sentimente? Orice nesimțit poate să le scrie.”

Mutra tânărului critic îl privi din nou de după semnul de foc și îi zâmbi sarcastic. Perekladin se așază în capul oaselor. Îl durea capul, pe frunte i se iviseră broboane de sudoare rece. Candela de la icoane ardea slab, prietenos, în ungherul ei, mobila arăta ca de sărbătoare, totul răspândea un simțământ de căldură și dovedea prezența unei mâini de femeie, dar bietului funcționarăș îi era frig, nu se simțea în apele sale, ca și cum s-ar fi îmbolnăvit de tifos. Semnul de mirare nu-i mai apărea pe dinaintea ochilor închiși, ci se afla chiar în fața lui, în odaie, lângă toaleta nevastei, și îi făcea batjocoritor cu ochiul.

— Mașină de scris! Ești o mașină! Șoptea arătarea, suflând asupra funcționarului o răceală uscată. Butuc nesimțitor ce ești!

Funcționarul își vârî capul sub plapumă, dar și sub ea zări arătarea; se lipi cu obrazul de umărul nevastei, dar de după umăr se arată aceeași vedenie. Bietul Perekladin se chinui astfel toată noaptea, dar nici a doua zi vedenia nu-l slăbi. O zărea peste tot: în ghetele pe care le încălța, în ceașca de ceai, în sf. Stanislav.

„Și celelalte sentimente. Se gândi el. E adevărat că n-au fost nici un fel de sentimente. Trebuie să mă duc acum la șeful meu, să iscălesc în registru. Oare această iscălitură se pune cu sentiment? Nu. Se pune așa, fără nici un rost. O mașină de felicitări.”

Când Perekladin ieși în stradă și chemă un birjar, i se păru că în loc de birjar venea spre el un semn de mirare.

Intrând în vestibulul șefului, în locul portarului zări același semn. Și toate aceste semne întruchipau entuziasm, revoltă și mânie. Tocul părea și el un semn al mirării. Perekladin îl apucă, muie penița în călimară și se iscăli: „Secretarul de colegiu Efim Perekladin!”

Și, punând aceste trei semne, se entuziasma, se revolta, se bucura și fierbea de mânie.

— Na! Na! Mormăia el, apăsând pe peniță.

Semnul de foc se declară mulțumit și se făcu nevăzut.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 52, 28 decembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

A fost inclusă, cu unele abrevieri, în edițiile ulterioare ale culegerii. A intrat în Culegerea de opere din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900. Oglinda.

În seara de ajun a Anului Nou, tânăra și drăgălașa fiică a unui general moșier, Nelli, care zi și noapte nu visează decât la măritiş, stă în camera ei și se uită cu ochi osteniți, pe jumătate închiși, într-o oglindă. E palidă, încordată și nemișcată, ca și oglinda.

Perspectiva, inexistentă în realitate și totuși vizibilă, a unui coridor îngust, nesfârșit, șirul nenumăratelor lumânări, imaginea chipului și mâinilor

fetei, precum și a cadrului oglinzii, toate s-au învăluit de mult într-un fel de ceață și s-au contopit într-o mare cenușie, fără de sfârșit. Marea unduiește, sclipește și se aprinde din când în când într-o învăpăiere roșietică, de incendiu sau de apus de soare.

Privind ochii nemișcați și gura întredeschisă a fetei, e greu să te dumirești dacă doarme sau e trează; totuși ea vede. La început nu deosebește decât un zâmbet și expresia blândă, plină de farmec, a unor ochi, apoi treptat-treptat, pe fondul cenușiu, se deslușesc unduind contururile capului, chipul, sprâncenele, barba. Este el, ursitul, cel căruia i-a închinat nesfârșite visuri și nădejdi. Pentru Nelli, bărbatul hărăzit reprezintă totul: rostul vieții, fericirea, cariera, soarta. În afară de el, totul e întuneric, pustiu, nimicnicie, totul e ca fondul acela cenușiu. De aceea nici nu-i de mirare că, văzând în fața ei chipul frumos, zâmbitor și blând, Nelli e cuprinsă de o mare fericire și trăiește un vis apăsător dar nespus de dulce, care nu poate fi nici redat prin viu grai, nici așternut pe hârtie. Apoi ți aude glasul, vede cum trăiește cu el sub același acoperiș, cum viața ei se contopește treptat cu viața lui. Pe fondul cenușiu alunecă lunile, anii. Și Nelli își vede deslușit, în toate amănuntele, viitorul.

Pe fondul cenușiu, imaginile trec în goană, una după alta. Și iată că Nelli se vede bătând, într-o noapte geroasă de iarnă, la poarta medicului de județ Stepan Lukici. În dosul porții un dulău bătrân latră răgușit, alene. Ferestrele doctorului sunt întunecate. În jur e liniște.

— Fă Doamne. Fă Doamne să fie acasă! Șoptește Nelli.

Dar iată că, în sfârșit, portița scârțâie și Nelli dă cu ochii de bucătăreasa doctorului.

— Doctorul e acasă?

— Doarme. Șoptește bucătăreasa cu mâna la gură, de parcă s-ar teme să nu-și trezească stăpânul. Adineauri a sosit de la epidemie. A dat ordin să nu fie trezit.

Dar Nelli n-o ascultă pe bucătăreasă. O împinge în lături și aleargă ca o nebună spre locuința doctorului. După ce trece în goană prin câteva odăi întunecate și înăbușitoare, răsturnând, în fuga ei, două-trei scaune, găsește, în cele din urmă, iatacul doctorului. Stepan Lukici stă întins pe patul lui, îmbrăcat, dar fără surtuc și, țuguindu-și buzele, suflă în palmă. Lângă el, o candelă luminează slab. Fără să rostească o vorbă, Nelli se așază pe un scaun și izbucnește în plâns. Plânge amarnic tresăltând din tot trupul.

— Bărba-a. Tul mi-e bolnav! Spune ea.

Stepan Lukici tace. Se ridică încet, se sprijină într-un cot și se uită ținută la străină cu ochi somnoroși.

— Bărbatul mi-e bolnav! Continuă Nelli, stăpânindu-și hohotele. Să mergem, pentru Dumnezeu. Mai repede. Cât puteți mai repede!

— Cum? Mormăie doctorul, suflându-și mai departe în palmă.

— Să mergem! Chiar acum! Altfel. Altfel. Mi-e și groază să mă gândesc. Pentru Dumnezeu!

Și, palidă, sleită de puteri, înghițindu-și lacrimile și înăbușindu-se, începe să descrie doctorului boala neașteptată a bărbatului și spaima ei

îngrozitoare. Suferințele ei ar fi în stare să miște și o piatră, dar doctorul o privește, își suflă în palmă și – nu se urnește.

— Am să vin mâine. Bolborosește el.

— Nu se poate! Se sperie Nelli. Bărbatul meu are tifos! Sunt sigură! Avem nevoie de dumneata chiar acum. În clipa asta!

— Dar abia. Am venit acasă! Bolborosește doctorul. Trei zile în șir am umblat prin locurile pe unde bântuie epidemia. Sunt obosit, sunt și eu bolnav. Mi-e peste puțință! Peste puțință! M-am. M-am molipsit și eu. Vedeți și dumneavoastră!

Și doctorul bagă termometrul sub ochii femeii.

— Temperatura urcă spre patruzeci. Nu pot! Imposibil! Nu sunt nici măcar în stare să stau în capul oaselor. Am să mă culc, iertați-mă.

Și doctorul se culcă.

— Dar te rog, doctore! Geme deznădăjduită Nelli. Te rog din suflet! Ajută-mă, pentru Dumnezeu. Adună-ți toate puterile și să mergem. Am să-ți plătesc!

— Doamne. Doar v-am spus că nu pot! Of!

Nelli sare în picioare și se plimbă enervată prin iatac. Ar vrea să-i explice doctorului, să-l lămurească. I se pare că dacă ar ști cât de drag îi este bărbatul ei și cât de nenorocită se simte, doctorul ar uita și de oboseală și de boală. Dar unde să găsească cuvintele care să-l înduplece?

— Duceți-vă la doctorul zemstvei. Aude ea glasul lui Stepan Lukici.

— Nu se poate! Stă la douăzeci și cinci de verste de aici și fiecare clipă e prețioasă. Nici caii n-ar putea; de la noi sunt patruzeci de verste până aici, iar de aici până la doctorul zemstvei, aproape tot atâta. Nu, nu se poate! Să mergem, Stepan Lukici! Fă acest act de eroism! Te implor! Fie-ți milă!

— Asta-i prea de tot. Am temperatură. Mi-e capul ca plumbul, și dumneavoastră nici nu vreți să înțelegeți. Nu pot! Lăsați-mă.

— Dar ești obligat să mergi! Nu se poate să nu mergi! Asta-i egoism! Pentru aproapele lui, omul trebuie să-și jertfească viața, iar dumneata. Dumneata refuzi să vii! Am să te dau în judecată!

Nelli simte că spune o minciună jignitoare și nemeritată, dar ca să-și salveze bărbatul e în stare să uite tot: și logică, și tact, și milă de oameni. Drept răspuns la amenințarea ei, doctorul golește cu sete un pahar de apă rece. Nelli începe din nou să-l roage, să facă apel la mila lui, ca ultima cerșetoare. În cele din urmă, doctorul cedează. Se scoală încet, suflă, geme și își caută surtucul.

— Iată surtucul! Îl ajută Nelli. Dă-mi voie să ți-l îmbrac. Așa. Să mergem. Am să-ți plătesc. Am să-ți fiu recunoscătoare toată viața.

Dar ce chin! După ce-și îmbracă surtucul, doctorul se culcă din nou. Nelli îl ridică și îl târăște în vestibul. În vestibul se moșmondește îndelung cu galoșii, cu șuba. S-a rătăcit căciula. Dar în cele din urmă iat-o pe Nelli în trăsură, cu doctorul lângă ea. Acum nu mai rămâne decât să străbată cele patruzeci de verste, și bărbatul ei va avea parte de ajutor medical. O beznă neagră plutește deasupra pământului: nu vezi la un pas. Suflă un vânt rece

de iarnă; roțile saltă pe bulgării de pământ înghețat. Vizitiul oprește întruna și chibzuiește pe unde să apuce.

Nelli și doctorul tac tot drumul. Sunt hurducați îngrozitor, dar nu simt nici frigul, nici hurducăturile.

— Mai repede! Mai repede! Se roagă Nelli de vizitiu.

Pe la orele cinci dimineața, caii, sleiți de puteri, intră în curte. Nelli vede poarta cunoscută, fântâna cu cumpănă, șirul lung de grajduri și hambare. În sfârșit, e acasă.

— Așteaptă o clipă, vin acuși. Îi spune ea lui Stepan Lukici, așezându-l în sufragerie pe divan. Răcorește-te, iar eu am să mă duc să văd ce face.

Întorcându-se peste câteva clipe, Nelli îl găsește pe doctor culcat. Stă lungit pe divan și mormăie ceva.

— Poftim, doctore. Doctore!

— Ai? Întreab-o pe doamna. Mormăie Stepan Lukici.

— Cum?

— S-a vorbit de asta la congres. Spunea și Vlasov. Pe cine? Cum?

Spre marea ei groază, Nelli își dă seama că doctorul aiurează, ca și bărbatul ei. Ce-i de făcut?

— La medicul zemstvei, hotărăște ea.

Urmează din nou întunericul, vântul rece, tăios, bulgării de pământ înghețat. Nelli suferă; o doare și sufletul, și trupul, iar natura înșelătoare n-are destule mijloace, destule înșelătorii pentru a răscumpăra aceste suferințe.

Mai departe, vede pe fondul cenușiu cum bărbatul ei caută în fiecare primăvară bani, pentru a plăti dobânzile la banca la care e ipotecată moșia. Nu doarme nici el, nu doarme nici ea, și amândoi se gândesc, își storc creierii, ca să găsească un mijloc să scape de vizita portărelului.

Își vede copiii. Veșnica frică de răceală, de scarlatină, de difterie, de note rele, de despărțire. Din cei cinci-șase copilași, va muri desigur unul.

Fondul cenușiu nu-i cruțat de moarte. E și lesne de înțeles. Bărbatul și nevasta nu pot să moară o dată. Unul dintre ei va trebui, oricum ar fi, să trăiască înmormântarea celuilalt. Și Nelli vede cum îi moare bărbatul. Această groaznică nenorocire i se înfățișează în toate amănuntele. Vede sicriul, lumânările, pe dascălul bisericii și chiar urmele lăsate în vestibul de ciocli.

— Pentru ce? Ce rost are? Se întreabă ea, privind năucă chipul bărbatului mort.

Și toată viața petrecută cu bărbatul ei nu-i pare decât prefața fără noimă, de prisos, a acestei morți.

Ceva cade din mâna fetei și se rostogolește cu zgomot pe podea. Nelli zvâcnește, sare în picioare și deschide larg ochii. Vede o oglindă la picioarele ei și alta stând, ca și înainte, pe masă. Se privește și își vede chipul palid, plâns. Fondul cenușiu nu mai există.

„Mi se pare că am adormit.” gândește ea, răsuflând ușurată.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 358, 30 decembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă.) Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg.

Cu unele abrevieri și cu eliminarea frazei finale, a fost inclusă în edițiile ulterioare ale acestei culegeri. A intrat în Culegerea de opere din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

În textul ediției a doua a culegerii, după cuvintele: „. Și Nelli își vede limpede, în toate amănuntele, viitorul” – e șters următorul pasaj: „Pe obrazul lui Nelli se prelinge o lacrimă. Sentimentul unei desfătări de nespus face loc unei senzații de durere apăsătoare. Fata vede că în dosul iluziei dulci se ascunde ceva aducând a înșelăciune cruntă, monstruoasă. Pe fondul cenușiu, trec cinci – șase ani. Ca și înainte, el e frumos, deștept, surâde blând, dar. Ea s-a obișnuit cu el, așa cum s-a obișnuit cu ochii, cu urechile și cu nasul ei, și nu-și dă seama de existența bărbatului ei decât atunci când e amenințată să-l piardă. Când nu-i cu ea – e nefericită, când e lângă ea – fericirea nu se simte. Apoi fondul cenușiu mai spune că natura minte în chip nerușinat, că el nu e totul, chiar de ar fi înger și de o deșteptăciune supraomenească. Pentru fericirea personală, un duet armonios nu-i de ajuns. Aici se cere un trio armonios, în care persoana a treia să fie însăși viața. Dar viața nu intră niciodată în asociație. Ea urmează întotdeauna un drum deosebit. Și Nelli nu vede fericirea. Oricât de ideal i-ar fi bărbatul, viața cu el i se pare o povară, ceva amar, un bagaj greu.”

În textul povestirii e șters numele eroinei – Hodakovskaia – și e eliminată ultima frază: „Ducându-se la culcare, ea nu mai visează la măritiş.”

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

Obligații de sărbători.

Ale nătăngilor șireți.

Și ale babelor sinistre, ale atâtor nătăfleți.

Ce-mbătrânesc, ținându-se de fleacuri!

GRIBOEDOV.

Era de Anul Nou, pe la amiază. Liudmila Semionovna, văduva lui Leagavov-Grâzlov¹²¹, fostul vice-guvernator al provinciei Cernogub¹²², o băbuță mărunțică de vreo șaiszeci de ani, ședea în salonașul ei și primea vizite. Judecând după cantitatea de gustări și băuturi pregătite în salonul cel mare, erau așteptați foarte mulți vizitatori, dar deocamdată nu venise să-și prezinte urările de Anul Nou decât unul singur – Okurkin¹²³, primul consilier al administrației guberniei, un moșneguț slăbănog, galben ca lămâia și cu gura strâmbă. Ședea într-un colț, lângă un ciubăr cu un oleandru și, trăgând cu băgare de seamă tabac pe nas, îi povestea „binefăcătoare” noutățile din oraș.

— Să vezi, maică, ieri, un pompier beat era cât p-aci să cadă din vârful foișorului de foc. Vezi mata, se aplecase peste parmaclâc, iar parmaclâcul – trosc! S-a rupt, vezi mata. Spre norocul lui, tocmai îi aducea nevastă-sa prânzul și l-a apucat de pulpana hainei. Dacă nu era ea, se prăbușea zevzecul. Așa-a. Iar alaltăieri, Excelență, maică, s-a adunat o mulțime de lume la Perțev¹²⁴, controlorul băncii. Au venit acolo toți funcționarii mai mărunți și au discutat despre vizitele de astăzi. Caraghioșii ăștia s-au vorbit cu toții să nu facă nici o vizită.

— Ei, aici nu te cred, taică, zâmbi batjocoritor bătrâna. Cum se poate să nu faci vizite?

— Zău așa, Excelență. E de necrezut, dar e adevărat. Toți s-au înțeles ca, în loc să faci vizite, să se adune azi la club, să-și ureze unul altuia un an nou fericit și să facă o colectă de câte o rublă în folosul săracilor.

— Nu înțeleg. Dădu gazda din umeri. Prea ar fi de tot.

— Așa se face acum în multe orașe, maică. Lumea nu se mai duce la vizite. Dă fiecare câte o rublă, și atâta tot! He-he-he! N-ai nevoie nici să alergi, nici să urezi sărbători fericite, nici să cheltuiești cu birja. Treci pe la club – și apoi stai acasă.

— Foarte bine, oftă bătrâna. N-au decât să nu vină. O să fim și noi mai liniștiți.

Okurkin dădu drumul unui oftat zgomotos și răsunător, clătină din cap și continuă:

— Ei găsesc că vizitele sunt o prejudecată. Le e lene să-și exprime respectul față de unul mai mare, să-i facă urări de sărbători, asta-i toată prejudecata. În ziua de azi, mai marii nu mai sunt socotiți oameni. Nu-i ca pe timpuri.

— Ce să-i faci? Oftă încă o dată gazda. N-au decât să nu vină! Dacă nu vor, atâta pagubă!

— Ei, maică, pe vremuri, când nu era liberalisma asta, vizitele nu erau privite ca o prejudecată. Lumea nu se ducea în vizită cu de-a sila, ci cu sentiment, cu plăcere. De câte ori nu mi s-a întâmplat, după ce colindasem prin toate casele, să mă opresc pe trotuar și să mă gândesc: „Cui aş mai putea să-i dovedesc respectul?” Ne erau dragi mai marii, maică. Tare ne erau dragi! Îmi aduc aminte cum răposatului Pantelei Stepanâci, fie-i țărâna ușoară, îi plăcea să fim respectuoși. Ferească Dumnezeu să nu-i fi făcut vreunul vizită – scrâșnea din dinți, nu altceva! Îmi amintesc cum într-o iarnă, de Crăciun, eram bolnav de tifos! Și ce crezi, maică? M-am sculat din pat, mi-am adunat puterile slăbite și m-am dus la Pantelei Stepanâci. Soses. Parcă împrăştiam văpăi, așa fierbințeală aveam! Dau să-i spun „la mulți ani”, iar limba-mi rostește „taie asu' cu atu!” He-he. Aiuram. Sau, îmi amintesc, de pildă, cum Zmeișcev¹²⁵ era bolnav de vărsat. Firește că doctorii au oprit lumea să meargă la el, dar nouă puțin ne păsa de doctori: ne-am dus și i-am urat sărbători fericite. Nu socoteam asta o prejudecată. Am să beau un păhăruț, Excelență.

— Bea, bea. Tot n-o să vină nimeni, n-are cine să bea. Doar cei de la serviciul tău dacă o să vină.

Okurkin făcu un gest deznădăjduit cu mâna și își strâmbă gura într-un zâmbet batjocoritor.

— Sunt toți niște bătărași. Unul mai necioplit ca altul.

— Adică, cum vine asta, Efim Efimâci? Se miră bătrâna. Prin urmare, nici Verhușkin¹²⁶ n-o să vină?

— Nu vine. E la club.

— Tâharul! Și doar îi sunt nașă! Eu l-am băgat în pâine!

— N-are pic de bun-simț. Ieri a fost cel dintâi care a venit la Perțev.

— Ei, ce să-i faci, nu-i nimic. Au uitat-o pe bătrână, să fie sănătoși; dar ai tăi, cei de la administrație. Să le fie rușine! Și Vanka Truhin¹²⁷? Nici el nu vine?

Okurkin făcu iarăși un gest deznădăjduit cu mâna.

— Și Podsilkin¹²⁸? La fel? Când te gândești că, pe ticălosul ăsta, de urechi l-am scos din mocirlă! Dar Prorehin¹²⁹?

Bătrâna mai înșiră vreo zece nume, și fiecare nume trezea pe buzele lui Okurkin același zâmbet amar.

— Toți, maică! N-au nici un fel de simțământ!

— Mulțumesc. Oftă Leagavaia-Grâzlova, începând să se plimbe nervos prin salon. Mulțumesc. Dacă s-au săturat de bătrâna lor binefăcătoare. De babă. Dacă sunt așa de rea, de scârboasă, să se ducă sănătoși.

Liudmila Semionovna se lăsa într-un fotoliu. Ochii ei mici, înconjurați de zbârcituri mărunte, începură să clipească!

— Văd că nu mai au nevoie de mine. Nici nu trebuie. Pleacă și tu, Efim Efimâci. Nu te rețin. Plecați cu toții.

Gazda își lipi batista de obraz și începu să suspine. Okurkin o privi, se scărpină speriat la ceafă și se apropie sfios de ea.

— Maică. Spuse el cu glas plângăreț. Excelență! Binefăcătoare!

— Pleacă și tu. Du-te. Duceți-vă cu toții.

— Maică, îngerașul meu. Nu plânge. Scumpa mea! Am glumit. Zău că am glumit! Să mă scuipi între ochi, bătrân nebun ce sunt, dacă n-am glumit. Toți or să vină! Maică!

Okurkin se lăsa în genunchi în fața bătrânei, îi apucă mâna uscățivă și se lovi cu ea peste chelie.

— Bate-mă, maică, îngerul meu! Să nu mai faci glume, neobrăzatule! Să nu mai faci glume! Na-ți o palmă! Mai na-ți una! Așa îți trebuie, mincinos blestemat!

— Nu, n-ai glumit, Efim Efimâci! Inima mea simte că n-ai glumit!

— Să mă trăsnească Dumnezeu! Să mă înghită pământul! Să nu mai apuc ziua de mâine, dacă. Vei vedea! Deocamdată, însă, la revedere, maică. Nu-s demn de a mai avea parte de alintarea matală, după glumele mele urâte. O șterg. Plec, iar mata să-ți închipui că m-ai dat afară, păgân otrăvit ce sunt. Sărut mânuța matală.

Okurkin își lipi buzele de mâna bătrânei, o sărută îndelung și ieși repede.

Peste cinci minute era în fața clubului. Funcționarii își și uraseră sărbători fericite, dăduseră câte o rublă și acum ieșeau din club.

— Hei, stați! Îi opri Okurkin, dând din mâini. Ce-i asta, deșteptilor? De ce nu vă duceți la Liudmila Semionovna?

— Cum, nu știți? Anul acesta nu mai facem vizite!

— Știu, știu. Mersi de noutate. Dar uite ce, civilizaților. Dacă nu vă duceți chiar acum la zgripturoaică, e rău de voi. Plânge de-o ia dracu'! Și cheamă pe capul vostru niște năpaste cum n-aș dori nici unui tătar.

Funcționarii se priviră unul pe altul și se scărpinară în cap.

— Hm. Dar dacă ne ducem la ea, vom fi nevoiți să mergem la toți.

— Ce să-i faci, dragii mei? Duceți-vă la toți. Doar n-o să vă cadă picioarele. De altfel, din partea mea, faceți cum știți, nu mă bag, nu mă amestec, puteți să nu vă duceți. Atâta că tot voi o s-o pățiți!

— Mare comedie! Barem dacă nu dădeam cu toții o rublă! Gemu lașkin, învățător la școala județeană.

— Da, o rublă. Dar locul încă nu ți l-ai pierdut! Dar dacă îți pierdeai locul.

Funcționarii se mai scărpinară o dată și se îndreptară mormăind spre casa Leagavei-Grâzlova.

Apărută pentru prima oară în revista „Razvlečenje”¹³⁰, 1885, Nr. 1, 3 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Procesul anului 1884

DE LA CORESPONDENTUL NOSTRU.

Azi e a șasea zi de când se judecă la Curtea de Apel din orașul N. Procesul intentat anului 1884, fără titlu personal, acuzat de delictе săvârșite în exercițiul funcțiunii. Curtea e vădit obosită. Inculpatul plânge și vorbește mereu în șoaptă cu apărătorul său. Ziua de azi a început cu cercetarea probelor materiale. Când, la cererea procurorului, s-a citit în fața Curții ziarul „Grajdanin”¹³¹ și s-a produs numărul revistei „Luci”¹³² cu portretul lui Okreiț¹³³, publicul a fost evacuat din sala de ședință, pentru ca obiectele susmenționate să nu trezească reacțiuni violente. După aceea s-a dat cuvântul părților.

— Vă rog, domnule președinte, își încheie apărătorul pledoaria, să treceți în procesul verbal că în tot timpul pledoariei mele domnul procuror a tușit, și-a suflat nasul și a ciocănit în cana cu apă.

Președintele.

— Inculpat, ultimul dumitale cuvânt!

Inculpatul (plânge).

— Poftim, am să vă spun ceva, cu toate că nu-i de nici un folos, de vreme ce s-a hotărât dinainte să fiu condamnat. Sunt acuzat în primul rând de lipsă de activitate, de faptul că n-am făcut nimic, că în timpul meu nu s-a îmbunătățit câtuși de puțin situația economică, nu s-au urcat cursurile la bursă, că industria s-a împotmolit de tot, și așa mai departe. Nu sunt vinovat de toate acestea. Aduceți-vă aminte ce-am găsit când am fost numit în postul de an nou. (povestește ce-a găsit).

Președintele.

— Asta nu are nici o legătură cu procesul! Te rog să vorbești în fond!

Inculpatul (speriat).

— Am înțeles, domnule președinte. Domnul procuror mă acuză de faptul că mi-am pierdut vremea cu fleacuri, că am bătut apa în piuă. E drept că în timpul ființării mele pe pământ nu s-a făcut nimic de ispravă. S-au introdus etichete noi pentru sticle, s-au pus petice pe zdrențe, tâmpiții au fost siliți să se roage lui Dumnezeu, iar ei și-au zdrelit fruntea bătând mătânii.

Președintele.

— Inculpat, dacă mai faci aluzii la persoane, îți retrag cuvântul.

Inculpatul.

— Dar despre ce să vorbesc, atunci? (Cade pe gânduri) Bine, am să trec la presă. Se spune că toate revistele au fost goale, lipsite de conținut, că în presă a domnit sistemul de a bate apa-n piuă, că talentele parcă au intrat în pământ. Ce puteam să fac, dacă.

Președintele.:

— Domnule portărel! Evacuați-l pe inculpat din sală!

După evacuarea inculpatului din sala de ședință, s-a înmânat juraților foaia cu întrebări.

Curtea a adus verdictul următor: anul 1884, fără titlu personal, este condamnat la pierderea drepturilor civile și la deportarea pentru totdeauna în Lethe¹³⁴.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 1, ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Însemnări de serviciu.

În registrul de „intrări” nr. 8, litera D, pe anul 80-81, se pot vedea pe margini și în spațiile libere, însemnări cu creionul făcute de mai multe persoane. Dat fiind că toate poartă pecetea înțelepciunii și sunt pline de o înaltă semnificație, trebuie să presupunem că ele aparțin șefilor. Să aleg pe cele mai bune și mai caracteristice:

— Fie. Să i se acorde o păsuire de două luni și să i se pună în vedere să nu mai îndrăznească altă dată să intre cu galoșii în birou.”

— La petiția secretarului de gubernie Osetrov¹³⁵, prin care cere un ajutor în bani, nu pot să răspund decât printr-o referire la Imperiul Roman, care a pierit din cauza luxului. Luxul și excesele duc la decăderea moravurilor, iar eu doresc ca toți să aibă moravuri bune. Dar Osetrov poate să se ducă în ținută de serviciu la negustorul Hihikin¹³⁶, căruia să-i spună că cererea lui e pe cale de a fi rezolvată.”

— Pasărea se cunoaște după pene și un petiționar de treabă – după recunoștință.”

— Cu toate că, potrivit sensului strict al art. 64, alin. 1 al regulamentului taxei timbrului fiscal, cererile de eliberare a unui certificat de paupertate nu sunt supuse taxei timbrului fiscal, se va pune totuși în vedere văduvei Donina, că în faptul de a nu-și timbra cererea cu un timbru de 6 copeici, văd nu atât o cunoaștere exactă a spiritului legilor, cât dorința de a proceda cu de la sine putere, peste capul șefilor respectivi. Dacă s-ar fi dovedit într-adevăr că nu e nevoie de timbru, l-am fi dezlipit noi; ea însă nu are dreptul de a lua dispozițiuni. Se respinge.”

— Delițân¹³⁷, iscălește mai citeț! Nu ești consilier intim.”

— Cu toate că în această cerere nu există indicațiuni precise, referitoare la sentimentul de recunoștință, reiese totuși din anumite puncte că la ea e anexat ceva. Unde-s banii? „Sub această frază e adăugat cu alt scris: „Am onoarea a raporta Înălțimii Voastre că banii, în sumă de șaptezeci și cinci de ruble, au fost duși în timpul lipsei dumneavoastră, de către Smirnov, soției dumneavoastră, Evdokia Trifonovna. Leagavov.”

Pe o hârtie cu mențiunea „strict confidențial” e scris: „Nu înțeleg rostul unor astfel de mențiuni: „confidențial,” și „strict confidențial. „Pentru ce să

facem o taină din fapte pline de învățăminte? Să le citească toată lumea și să-și facă mea culpa.”

— Nu dau crezare acestui raport de boală. Șuleabin scrie că e bolnav, când eu știu că stă acasă, sub pretext că are hemoroizi, și scrie petiții pentru diferiți cetățeni.

Să se prezinte mâine la serviciu!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 9, 2 martie.
Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Dialog între un om și un câine.

Era o noapte geroasă, cu Lună. Alexei Ivanâci Romansov mătură cu dosul palmei de pe mânecă un drăcușor verde care i se năzărise, deschise binișor porțița și intră în curte.

— Omul, filosofa el, ocolind groapa de gunoi și ținându-și cumpăna cu brațele, e țărână, miraj, cenușă. Pavel Nikolaici e guvernator, dar și el e cenușă. Măreția lui înșelătoare nu-i decât un vis, un fum. Sufli o dată, și nu mai e!

— Rrrr. Ajunse la urechea filosofului.

Romansov întoarse privirea și zări, la doi pași de el, un dulău negru, uriaș, de soiul celor de pe la stânele din stepă, și voinic cât un lup. Câinele stătea culcat lângă ghereta paznicului și își zăngănea lanțul. Romansov îl privi, stătu o clipă pe gânduri, și pe chipul lui se ivi o expresie de mirare. Apoi înălță din umeri, dădu din cap și zâmbi trist.

— Rrrr. Repetă câinele.

— N-nu înțeleg! Spuse Romansov, desfăcând brațele într-un gest de nedumerire. Și tu. Și tu poți să mârâi la un om? Ai? E prima dată în viață că aud așa ceva! Să mă bată Dumnezeu. Se poate să nu știi că omul e cununa întregii creațiuni? Ia uită-te mai bine. Am să vin mai aproape de tine. Hai uită-te. Doar sunt un om! Ce părere ai? Sunt, sau nu sunt om? Spune!

— Rrrr. Hau!

— Dă-mi laba! Și Romansov întinse câinelui mâna. Laba! N-o dai? Nu vrei? Nici nu trebuie. Am luat notă. Deocamdată, însă, dă-mi voie să-ți trag una peste bot. Așa, din simpatie.

— Hau! Hau! Hau! Vvv-au!

— Aaaa. Vrei să muști? Bine, foarte bine. Iau notă. Vasăzică, puțin îți pasă că omul e cununa creațiunii. Regele animalelor? Asta înseamnă, prin urmare, că și pe Pavel Nikolaici poți să-l muști? Da? Toată lumea se ploconește până la pământ în fața lui Pavel Nikolaici, iar ție ți-e totuna dacă-i el sau dacă e un obiect oarecare! Te-am înțeles bine? Aaa. Prin urmare, ești socialist? Stai, răspunde-mi. Ești socialist?

— Rrr. Hau! Hau!

— Stai un pic, nu mușca. Despre ce vorbeam eu? A, da, despre cenușă. Sufli o dată – pff!

— Și nu mai e! Pentru ce mai trăim, mă întreb? Ne naștem în durere, mâncăm, bem, ne facem studiile, murim. Și toate astea pentru ce? Cenușă! Omul nu valorează doi bani! Tu ești câine și nu pricepi nimic, dar dacă ai putea. Să pătrunzi în sufletul omului! Dacă ai putea să fii puțin psiholog.

Romansov dădu din cap și scuipă.

— Nu suntem decât noroi. Ție ți se pare că eu, Romansov, secretar de colegiu. Sunt regele naturii. Te înșeli! Sunt un trântor, un șperțar, un fățarnic! Sunt o bestie!

Alexei Ivanâci se lovi cu pumnul în piept și izbucni în plâns.

— Sunt un clevetitor, unul din ăia care umblă cu șușoteli. Poate nu știi că Egorka Kornuișkin a fost dat afară din pricina mea? Ai? Și cine, dă-mi voie să te întreb, și-a însușit cele două sute de ruble ale comitetului și a dat vina pe Surguciov? Nu tot eu? Sunt o bestie, un fariseu. O ludă! Un lingău și un șperțar. Sunt o canalie!

Romansov își șterse cu mâneca lacrimile și se porni pe un plâns cu hohote.

— Mușcă-mă! Mănâncă-mă! De când sunt, nimeni nu mi-a spus o vorbă mai ca lumea. În sinea lor, toți mă socotesc un ticălos, dar în față nu-mi aduc decât laude și îmi zâmbesc prietenos! Măcar o dată să-mi fi tras cineva o palmă și să mă fi înjurat! Mănâncă-mă, cățelule! Mușcă-mă! Sfâșie-mă, fir-aș blestemat! Mi-am vândut conștiința! Rupe-mă!

Romansov se clătină pe picioare și căzu peste câine.

— Așa, uite așa! Sfâșie-mi mutra! Nici o pagubă! Doare, dar nu mă cruța. Poftim, mușcă-mă și de mâini! Aha, a dat sângele! Așa îți trebuie, scârnăvia dracului! Așa! Mersi, Grivei. Sau cum ți-o fi zicând! Mersi. Rupe-mi și blana. Tot mită e. Mi-am vândut aproapele și cu banii luați mi-am cumpărat o blană. Cu șapca cu rozetă e aceeași poveste. Dar despre ce vorbeam? A! Acum trebuie să plec. La revedere, coteiule. Șmechere.

— Rrrr.

Romansov mângâie câinele și, după ce-l lăasă să-l muște încă o dată de pulpă, se înfășură mai strâns în blană și, clătinându-se pe picioare, o luă încet spre ușa locuinței sale.

Trezindu-se a doua zi pe la amiază, Romansov văzu ceva neobișnuit. Capul, mâinile și picioarele îi erau bandajate. Lângă pat stătea nevastă-sa, cu ochii plânși, și doctorul, care se arăta îngrijorat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 10, 9 martie cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: Omul fără splină. A intrat fără subtitlu în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg 1886. Publicăm textul culegerii.

Reguli pentru scriitorii începători.

DAR JUBILIAR.

ÎN LOC DE POȘTA REDACȚIEI.

Orice prunc nou născut trebuie spălat cu grijă, apoi, după ce l-ai lăsat să-și vină în fire de pe urma primelor impresii, îi tragi o bătaie bună la spate, spunându-i de mai multe ori: „Să nu scrii! Să nu scrii! Să nu te faci scriitor!” Dacă în ciuda acestui tratament, pruncul în chestiune începe să dea totuși semne de înclinări scriitoricești, trebuie luat cu duhul blândeții. Dacă însă nici cu blândețea nu ajungi la nici un rezultat, lasă-l în plata Domnului și scrie la catastif „pierdut”, Mâncărimea scrisului e în într-adevăr de nevindecat.

Calea celui ce scrie e presărată de la început până la sfârșit cu spini, cuie și urzici, de aceea orice om cu scaun la cap trebuie să fugă cât poate de scris. Dacă totuși, în ciuda tuturor măsurilor de precauție, soarta nemiloasă împinge pe vreunul pe calea scrisului, nenorocitul acela, pentru a-și ușura întru câțva ursita, trebuie să se conformeze următoarelor reguli:

1) Ține minte că e mai bine să scrii din întâmplare sau ă propos, decât să scrii mereu. Un șef de tren care scrie versuri trăiește mai bine decât un poet care nu e șef de tren.

2) De asemenea, bagă-ți în cap principiul că în cariera literară e de o mie de ori mai bine să nu ai succes decât să ai. Insuccesul este pedepsit numai cu dezamăgirea și cu sinceritatea jignitoare a poștei redacției, pe când succesul te obligă să bați drumurile după onorariu, sau să-l primești în cupoane plătibile în anul 1899; de asemenea ai de suferit „urmările” și ești obligat să faci încercări noi.

3) A scrie de dragul artei e mult mai folositor decât s-o faci în scopul primirii metalului disprețuit. Cei ce scriu nu cumpără case, nu călătoresc în compartimente de clasa întâi, nu joacă la ruletă și nu mănâncă ciorbă de cegă. Hrana lor se compune din miere cu lăcuste, așa cum le-o gătește Savrasenkov, și drept locuință au camere mobilate, iar ca mijloc de locomoție, propriile picioare.

4) Gloria e un petic de culoare țipătoare pe haina zdrențuită a cântărețului, iar renumele literar nu-i de conceput decât în țările în care, pentru a pricepe cuvântul „literat,” nu se recurge la „Dicționarul cu 30.000 cuvinte străine”.

5) Oricine, fără deosebire de rang, religie, vârstă, sex, studii și situație familială, poate să încerce să scrie. Nici chiar nebunilor, amatorilor de artă scenică și celor lipsiți de drepturi civile nu le e interzis să scrie. De altfel ar fi bine ca cei care se cațără pe Parnas să fie pe cât se poate oameni maturi, care să cunoască regulile elementare ale ortografiei.

6) E de dorit, în măsura posibilului, ca ei să nu fie elevi de școală militară sau elevi de liceu.

7) Se presupune că cel ce scrie trebuie să aibă, în afară de facultățile mintale obișnuite, și experiență. Cel mai mare onorariu îl primesc oamenii trecuți prin ciur și prin dârmon, iar cel mai mic – firile curate și neîntinate. Din prima categorie fac parte: cei ce s-au însurat a treia oară, cei care au încercat să-și pună capăt zilelor, cei care și-au pierdut întreaga avere la cărți, cei ce s-au bătut în duel, cei fugiți din cauza datoriilor și alții. Din cea din urmă fac parte cei ce n-au datorii, logodnicii, cei ce nu beau, elevele de pension și alții.

8) E foarte ușor să te faci scriitor. Nu există slut care să nu-și găsească perechea și nu există bazonie care să nu-și găsească cititorul ei. De aceea, nu te sfii. Pune înaintea ta o coală de hârtie, ia pana în mână și după ce ți-ai îmboldit imaginația, dă-i drumul! Scrie despre ce vrei: despre prune, despre vreme, despre cvasul Govorov, despre Oceanul Pacific, despre minutarul ceasornicului, despre zăpada de anul trecut. Când ai isprăvit, ia-ți manuscrisul în mână și cu venele străbătute de o înfiorare sacră, du-te la redacție. După ce ți-ai scos galoșii în vestibul și ai întrebat: „Domnul director

e aici?” intră în încăperea sacrosanctă și, plin de speranță, predă-ți creația. După aceea, stai acasă, lungit pe divan, o săptămână încheiată, scuipând în tavan și legănându-te cu visuri: apoi du-te iar la redacție, unde ți se va înapoia manuscrisul. Treci și pe la alte redacții. După ce vei fi făcut ocolul tuturor, fără ca manuscrisul să-ți fie acceptat de vreuna, publică-ți opera pe cont propriu. Cititori se vor găsi.

9) E foarte greu să ajungi scriitor publicat și citit. Pentru aceasta trebuie să știi neapărat carte și să ai talent, măcar cât un bob de linte. În lipsa unui talent mare, sunt la preț și talentele mici.

10) Fii om cumsecade. Nu căuta să dai lucruri furate drept ale tale, nu publica aceeași operă la două edituri deodată, nu te da drept Kurocikin¹³⁸ și nu-l da pe Kurocikin drept tine, nu da drept lucrări originale, traduceri din autori străini. În general, nu uita cele zece porunci.

11) În publicistică există bună-cuviință. În acest domeniu, ca și în viață, nu-i recomandabil să calci pe bătăturile sensibile, să-ți suflă nasul în batista altuia, să-ți bagi cele cinci degete în farfuria vecinului ș.a.m.d.

12) Dacă vrei să scrii, procedează în felul următor: Alege-ți mai întâi o temă. În această privință, ai deplină libertate. Poți să folosești bunul plac și chiar samavolnicia. Dar, pentru a nu descoperi din nou America și a nu inventa pentru a doua oară praful de pușcă, ferește-te de temele prea des tratate.

13) După ce ți-ai ales tema, pune mâna pe un condei cu penița neruginită și așterne tot ce poțestești, cu un scris citeț, fără bucle și codițe, pe o singură parte a colii, lăsând cealaltă parte neatinsă. Acest din urmă lucru e de dorit nu atât pentru sporirea veniturilor fabricanților de hârtie, cât pentru alte considerente, superioare.

14) Dând frâu liber fanteziei, strunește-ți mâna. N-o lăsa să se lăcomească la numărul de rânduri. Cu cât scrii mai scurt și mai rar, cu atât ești publicat mai des. În general, conciziunea nu strică. O gumă întinsă nu șterge nicidecum mai bine creionul decât una neîntinsă.

15) Când ai isprăvit de scris, iscălește-te. Dacă nu alergi după popularitate și ți-e frică să nu mănânci bătaie, folosește un pseudonim. Nu uita însă că, oricare ar fi masca sub care te-ai ascunde de public, numele și adresa ta trebuie să fie cunoscute redacției, pentru cazul că directorul ar dori să-ți trimită urări de Anul Nou.

16) Încasează-ți onorariul de îndată ce ți s-a publicat opera. Ferește-te de avansuri. Un avans este o ipotecare a viitorului.

17) După ce ți-ai primit onorariul, fă cu el ce vrei: cumpără-ți un vapor, seacă o baltă, fotografiază-te, comandă la Finleanski un clopot, mărește de trei ori malacovul nevastei. Într-un cuvânt, fă ce vrei. Dându-ți onorariul, redacția îți dă și deplină libertate de acțiune. De altfel, dacă colaboratorul vrea să trimită redacției o însemnare din care să se vadă cum și pe ce și-a cheltuit onorariul, redacția nu va avea nimic împotriva.

18) Drept încheiere, recitește încă o dată primele rânduri ale acestor „Reguli”.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 12 (număr jubiliar cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani de existență a revistei). Autoriz. Cenz. 20 martie. Fără semnătură. Reprodus în revista „Budilnik” 1904, Nr. 27, 18 iulie, indicându-se drept autor Cehov. Publicăm textul din 1885.

Bacșiș de sărbători.

DIN ÎNSEMNĂRILE UNUI ȘPERȚAR DE PROVINCIE.

Iau lucrurile la rând:

Casa nr. 113. În apartamentul nr. 2 am găsit un om cult și, după toate aparențele, de bună credință, dar foarte ciudat. Dându-ne bacșișul de sărbători, ne-a apus:

— Fiind cu dare de mână, dau cu plăcere; dar fiind totodată un om de știință, obișnuit să pătrund lucrurile și acțiunile, prin cercetarea cauzelor și rațiunilor lor, aș dori să știu dacă există vreun drept moral, pe temeiul căruia umblați prin case și luați bacșiș de sărbători, sau dacă nu există nici un astfel de drept, și Domniile Voastre procedați în vol d'oiseau¹³⁹?

Socotind că această întrebare dovedea o dorință lăudabilă de a pătrunde esența lucrurilor, m-am așezat la masa cu gustări și l-am lămurit:

— Recunoștința e o calitate proprie sufletelor înalte și nobile. Această calitate e înăscută în om, iar noi suntem datori să ne străduim în toate chipurile s-o ținem trează în cetățeni și să n-o lăsăm să piară. Dându-ne bacșișul de sărbători, locuitorii își cultivă sentimentul recunoștinței. La drept vorbind, ar trebui să vă dăm mereu prilejul să vă cultivați acest sentiment, atât în zilele de sărbătoare, cât și în zilele de lucru; dar fiind însă că, în afară de perceperea bacșișului de sărbători, mai avem și multe alte îndatoriri, locuitorii trebuie să se mulțumească cu perceperea lui numai de câteva ori pe an, nădăjduind ca pe viitor, când relațiile dintre oameni se vor simplifica, bacșișul de sărbători să se perceapă zilnic.

Casa nr. 114. Proprietarul Șvein ne-a dat zece ruble, ne-a zâmbit dulce și ne-a strâns mâna cu căldură. Se vede că nemernicul are curtea plină de gunoi sau că stă la el vreunul fără act de identitate.

Casa nr. 115. Când am intrat în salon, nevasta consilierului titular Perehudov¹⁴⁰ s-a îmbufnat pentru că galoșii mei erau murdari. Totuși ne-a dat trei ruble. La cererea mea de a-și îndeplini datoria de cetățean, chiriașul Briuhamski¹⁴¹ a refuzat, pretextând că n-are bani. Atunci i-am spus, ca să-l lămuresc:

— În ajun de sărbătoare, înainte de a face cumpărături și a-și arunca banii pe obiecte de lux, orice cetățean trebuie să socotească ce are de dat fiecăruia, să se sfătuiască în acest scop cu membrii familiei și, după aceea, să împartă banii după numărul celor ce au de primit. Dacă nu are bani, se împrumută, iar dacă, dintr-un motiv oarecare, nu poate să se împrumute, își ia familia și fuge în Egipt. Mă mir cum de mai îndrăznești să stai de vorbă cu mine!

I-am notat numele.

Casa nr. 116. Înmânându-ne cinci ruble, generalul Brândin, care stă în apartamentul nr. 3, ne-a spus:

— Pe timpuri, în gubernia mea am luptat împotriva acestei racile – și am pățit-o; în cele din urmă am fost scos din slujbă. Se vede că-i o racilă de neînving. Poftim, luați! Dracu' să vă ia.

E general, dar ce ciudate concepții are despre îndatoririle cetățenești!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 12, 23 martie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Care mai de care

— Și treceți neapărat pe la baroneasa Scheppling (cu doi „p”), mes enfants¹⁴². Stăruie pentru a zecea oară soacră-mea, însoțindu-ne pe mine și pe tânăra mea soție, până la cupeu. Baroneasa e o veche prietenă de-a mea. Treceți și pe la generăleasa Jerebcikova¹⁴³. S-ar simți jignită dacă nu i-ați face o vizită.

Ne-am urcat în cupeu și am pornit să ne facem vizitele de după nuntă. Nevastă-mea avea, după câte mi se părea, un aer solemn; iar eu eram melancolic și prost dispus. Între nevastă-mea și mine existau multe deosebiri, dar niciuna nu-mi pricinau atâta suferință ca deosebirile dintre cunoscuții și prietenii fiecăruia dintre noi. Pe lista cunoscuților nevestei mele figurau numai neveste de colonei, de generali, baroneasa Scheppling (cu doi „p”), contele Derzaicertovșcinov¹⁴⁴ și o droaie de boieroaice, colege de pension, iar la mine totul era de un move-ton¹⁴⁵ înfiorător: un unchi pensionar, fost director de închisoare, o verișoară cu un atelier de mode, colegii, niște funcționari bețivi și cheflii (niciunul dintre ei nu avea, de altfel, grad mai mare de consilier titular), un negustor pe nume Plevkov ș.a.m.d. Îmi venea să intru în pământ. Ca să nu mă fac de râs. Ar fi trebuit să nu mai dau deloc pe la cunoscuții mei, dar acest lucru mi-ar fi atras o mulțime de imputări și de neplăceri. În cel mai rău caz, puteam s-o șterg pe verișoara mea de pe listă, dar de vizita la unchiul meu și la Plevkov, nici vorbă să scap. Bani pentru cheltuielile de nuntă îi luasem de la primul, iar celui de al doilea îi rămăsesem dator pentru mobilă.

— Suflețelule, am început eu să pregătesc terenul, ca s-o îmbunez pe nevastă-mea, mergem întâi la unchiul meu Pupkin¹⁴⁶. E de neam boieresc străvechi. Vărul lui e vicar la o eparhie, dar e un mare original și trăiește ca un porc; adică nu vicarul trăiește ca un porc, ci el, Pupkin. Te duc la el ca să-ți dau prilejul să râzi un pic. E un dobitoc fără pereche.

Cupeul s-a oprit în fața unei căsuțe cu trei ferestre, cu obloane cenușii, ruginite. Ne-am dat jos și am sunat. Se auzi un lătrat sonor, urmat de un impunător „marș de aici, blestematule!”, de un scheunat și de un tropăit grăbit în dosul ușii. După multă forfotă, ușa s-a deschis și am intrat în vestibul. Ne întâmpină verișoara mea, Mașa, o fetiță îmbrăcată cu jacheta mamicăi și cu nasul murdar. M-am prefăcut că n-o recunosc și m-am îndreptat spre cuier unde, alături de blana de vulpe a unchiului, spânzurau o pereche de pantaloni ai nu știu cui și o fustă crohmolită. În timp ce-mi scoteam galoșii, am aruncat o privire sfioasă în salon. Unchiul meu, în halat și cu papucii pe piciorul gol, stătea la o masă. Speranța că nu-l voi găsi acasă mi se spulberă. Cu privirea încordată și suflând zgomotos pe nări, de se auzea în toată casa, scotea cu o sârmă niște coji de portocale dintr-o carafă

de votcă. Avea o înfățișare preocupată și concentrată, de parcă inventa un aparat de telefon. Am intrat. Zărindu-ne, Pupkin s-a rușinat, a scăpat sârma din mână și, ridicându-și poalele halatului, a zbughit-o din salon.

— Mă întorc acuși! Strigă el.

— A dat bir cu fugiții. Am răs eu către nevastă-mea, mort de rușine și fără să îndrăznesc s-o privesc. Nu-i așa că-i caraghios, Sonia? E un mare original. Și uită-te ce mobilă! O masă în trei picioare, un pian paralytic, un ceasornic cu cuC. Ai zice că aici nu locuiesc oameni, ci mamuți.

— Ce înfățișează picturile astea? Întrebă nevastă-mea, cercetând tablourile înșirate pe pereți, printre fotografii.

— Asta-i starețul Servim, hrănind un urs la schitul Sarovskaia, iar ăsta-i portretul vicarului pe când era încă inspector al seminarului. Precum vezi, are „Sfânta Ana”. E o persoană respectabilă. Eu. (îmi suflai nasul).

De nimic însă nu mi-era atât de rușine ca de miros. Trăsnea a votcă, a portocale fermentate, a terebentină, cu care unchiul se apăra de molii, a drojdie de cafea, și totul se împletea într-o duhoare pătrunzătoare, acră. Verișorul meu Mitea, un elev de liceu cu urechi mari, clăpăuge, intră și se înclină. După ce adună cojile de portocală, luă de pe divan o pernă, șterse cu mâneca praful de pe pian și ieși. Fusesse, desigur, trimis să „deretice”.

— Iată-mă și pe mine! Spuse, în sfârșit, unchiul, intrând și el în salon și încheindu-și jiletca. Iată-mă și pe mine! Sunt foarte bucuros. Foarte! Luați loc, vă rog! Numai să nu vă așezați pe divan: piciorul dinapoi e rupt. Stai jos, Senea!

Ne-am așezat. Se așternu o tăcere în timpul căreia Pupkin se mângâia cu palma pe genunchi, iar eu mă sileam să nu-mi privesc nevasta și muream de rușine.

— Mda. Începu unchiul, aprinzându-și o țigară de foi (când avea musafiri, fuma întotdeauna țigări de foi). Prin urmare, te-ai însurat. Așa. Pe de o parte e bine. Ai lângă tine o ființă iubită, ai dragoste, romanță; pe de altă parte, e rău. Stai să înceapă copiii; abia atunci ai să vezi! Unuia îi trebuie ghete, altuia pantalonași, altuia trebuie să-i plătești taxa la liceu. Să te ferească Dumnezeu! Mie, slavă Domnului, jumătate dintre copiii mi i-a născut nevastă-mea morți.

— Cum o mai duci cu sănătatea? Îl întrebai eu, dorind să schimb conversația.

— Prost, dragul meu! Deunăzi, am stat toată ziua în pat. Mă durea pieptul, mă lua cu frig, aveam febră. Nevasta îmi tot spunea: ia chinină și nu te mai frământa. Dar cum să nu mă frământ? De dimineață poruncisem să se curețe zăpada la intrare, da' degeaba! Niciunul din casă nu se mișcă, nemernicii. Doar n-am s-o curăț eu! Sunt un om bolnav, n-am putere. Îmi umblă prin trup niște hemoroizi ascunși.

Îmi venea să intru în pământ și începui să-mi suflu tare nasul.

— Sau, poate, toate astea vin din pricina băilor de aburi. Continuă unchiul, privind îngândurat spre fereastră. Poate! Am fost joi la baie. Am stat vreo trei ceasuri la aburi. Dar de pe urma aburilor, hemoroizii prind și mai tare damf. Doctorii spun că băile de aburi nu-s bune pentru sănătate. Asta-i

greșit, doamnă. Eu îs obișnuit cu ele de mic copil, fiindcă tatăl meu ținea la Kiev, pe Kreșciatik, o baie publică. Mi se întâmpla să stau toată ziua la aburi. Tot nu plăteam.

Nemaiputând să îndur rușinea, m-am ridicat și, bolborosind, am început să-mi iau rămas-bun.

— Unde pleci așa de repede? Se miră unchiul, apucându-mă de mânecă. Acuși vine și mătușa ta! Luăm și noi acolo o gustărică, bem un păhăruț de lichior de fructe! Avem puțină carne sărată, Mitea s-a dus după cârnați. Lăsați mofturile, zău așa. Te-ai făcut fudul, Senea! Nu-i frumos! N-ai comandat rochia de nuntă la Glașa! Fiica mea ține un atelier de croitorie, doamnă. Știu că v-ați făcut rochia la madame Stepanide. Dar se poate măsura Stepanidoaia cu noi! V-am fi luat și mai ieftin.

Nu-mi mai aduc aminte cum mi-am luat rămas-bun de la unchiul meu, cum am ajuns la cupeu. Mă simțeam nimicit, călcat în picioare și așteptam, din clipă în clipă, să aud râsul disprețuitor al nevestei mele, fostă elevă de pension.

„Și ce move-janr¹⁴⁷ ne așteaptă la Plevkov! Mă gândeam eu, înghețat de frică. Măcar să scăpăm cât mai repede, dracu' să-i ia pe toți! Ce ghinion, să n-am printre cunoscuți nici un general! Cunosc un colonel pensionar, dar și acela ține o berărie! Ce nenorocit sunt!”

— Ascultă, Sonecika, m-am adresat eu nevestei cu un glas plângăreț, iartă-mă că te-am dus în grajdul acela. Mă gândeam să-ți dau ocazia să râzi un pic, să vezi niște tipuri de originali. Nu-i vina mea dacă totul a ieșit atât de trivial, atât de scârbos. Iartă-mă.

Îi aruncai o privire sfioasă și ceea ce văzui întrecu așteptările mele, oricât de pesimiste erau. Ochii ei erau plini de lacrimi, pe obraji îi ardea o văpaie de rușine – sau de mânie – degetele i se jucau nervos cu ciucurii de la geamul cupeului. Simții că mă ia cu frig, înghețai.

„Începe calvarul!” m-am gândit eu, simțind cum brațele și picioarele mi se fac parcă de plumb.

— Dar nu-s vinovat, Sonia! Îmi scăpă un strigăt. Zău că-i o prostie din partea ta! Sunt niște porci, sunt de move-ton, dar nu mi-am ales eu rudele!

— Dacă ai tăi nu-ți plac, fiindcă-s oameni simpli, spuse Sonia într-un hohot de plâns, privindu-mă cu ochi rugători, ai mei n-au să-ți placă nici atât. Mi-e rușine și nu prea îndrăznesc să ți-o mărturisesc. Scumpul meu, dragul meu. Baroneasa Scheppling o să-ți povestească îndată cum mama mea a fost la ea în serviciu ca menajeră, o să-ți spună că mama și cu mine suntem niște ființe nerecunoscătoare, că acum, când a sărăcit, nu-i mulțumim pentru binefacerile ei din trecut. Dar să nu-i dai crezare, te rog! E o obraznică, îi place să mintă. Îți jur că la fiecare sărbătoare îi trimitem o căpățână de zahăr și un funt de ceai.

— Glumești, Sonia! Mă mirai eu, simțind cum plumbul începe să-mi părăsească mădulele și cum mi se revărsă prin tot trupul o plăcută senzație de înviorare. O căpățână de zahăr și un funt de ceai baronesei! Cum se poate?

— Iar când ai s-o vezi pe generăleasa Jerebcikova, să nu râzi de ea, dragul meu! E atât de nenorocită! Dacă se vaită mereu și spune cai verzi pe pereți, asta-i din pricina contelui Darzai-Certovșcinov, care a jefuit-o de tot ce avea. Are să se plângă de soarta ei și o să te roage să-i împrumuți niște bani; dar tu. Să nu-i dai. Dacă i-ar cheltui pentru ea, ar mai merge, dar are să-i dea pe toți contelui!

— Păpușico! Îngerașule! Începui eu să strig, îmbrățișându-mi în culmea fericirii nevasta. Bombonica mea! Ce surpriză plăcută! Dacă mi-ai fi spus că baroneasa Scheppling a ta (cu doi de „p”) se plimbă în pielea goală pe stradă, mi-ai fi făcut un serviciu și mai mare! Dă-mi mânuța!

Și deodată îmi păru rău că refuzasem carnea sărată la unchiul meu, că nu zdrăngănisem la pianul lui paralic, că nu băusem lichior de fructe. Dar îmi adusei aminte că la Plevkov se servește un coniac bun și purcel cu hrean.

— Hai la Plevkov! Îi strigai eu cât putui de tare vizitiului.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 13, 30 martie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

N. Leikin îi scria lui A. Cehov cu privire la povestire (15 martie 1885): „Povestirea dumitale „Care mai de care,, e zețuită, e autorizată de cenzură și va apărea după Paști. Dat fiind conținutul ei, ar fi greu s-o dăm înainte de Paști sau de Paști, căci ar fi ne la timp, dar după „duminica Tomii,, când lumea va începe să se însoare, „Care mai de care,, va fi tocmai bine o povestire í propos”.

Raport.

Înălțimii Sale, domnului Pristav al stanului148 al 2-lea.

RAPORT.

Am onoarea a raporta Înălțimii Voastre că, în păduricea Mihalkovskaia, lângă vâlceaua Staraia, după ce treci podețul, a fost văzut de mine, fără nici un semn de viață, cadavrul unui om mort ce se spânzurase, căruia i se spunea, după cum se vede din actele lui, soldat în retragere Stepan Maximovici Koceaghin, din anul 1851. Din traista și din celelalte zdrențe reiese că era cerșetor. Afară de funie nu au fost găsite pe trupul lui nici un fel de urmări, iar lucrurile le are în întregime la el. Cauzele unei astfel de sinucideri n-au fost descoperite de mine, dar totul se trage de la votcă. Țăranii din labrovskoe l-au văzut ieșind din cârciumă. Ordonăți să scriu un proces-verbal, sau să aștept pe Înălțimea Voastră?

Uriadnicul Denis E.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 13, 30 martie, la rubrica „Din pușculița cu curiozități”. Semnată: Adus la cunoștință de Omul fără splină. Publicăm acest text.

Disperatul.

SCHIȚĂ.

Egor Fedorâci Șmahin, președintele administrației zemstvei, stătea la fereastră și, mâniat, bătea darabana în geam. Încetineala cu care ceasurile și minutele picurau în veșnicie îl cufunda într-o deznădejde plină de revoltă. De

două ori dormise, de alte două ori mâncase, de vreo șase ori băuse ceai, și ziua abia se apropia de seară.

Priveliștea pe care o avea în fața ochilor i se părea tristă și plicticoasă. Printre copacii desfrunziți ai parcului părăginit se zărea malul abrupt, lutos. La vreo palmă sub el, curgea năvalnic râul dezlănțuit. Se grăbea și își năpustea înainte apele, ca și cum s-ar fi temut să nu fie. Întors înapoi și ferecat din nou în cătușele lui de gheață. Din când în când, privirea lui Șmahin dădea de un sloi mititel, întârziat, care se grăbea și el cât putea, fără să se mai uite înapoi.

— Să mă urc pe sloiul acela și să mă las dus undeva. La dracu'.

De-a lungul malului înainta cu pași mari paznicul Andrian, cu o prăjină lungă în mână; mergea cu capu-n piept și, din când în când, se oprea în loc și își ațintea privirea plictisită asupra râului. Pe sub copaci se plimba o vacă neagră, mirosind frunzele de anul trecut. Cu toate că întreaga fire, și Șmahin, și conacul lui, erau acoperite parcă de căciula mare, mițoasă a norilor grei, nemișcați, pretutindeni se simțea adierea pătrunzătoare a primăverii. Șmahin însă se plictisea, se înăbușea. Stătea la fereastră, uitându-se la priveliștea de care era de mult sătul și se gândea că spre seară, la Reablov, membru permanent al zemstvei, se va înjgheba, ca de obicei, un vint, că la Maria Nikolaevna se va serba ziua de naștere a micuțului Peticika. Dacă s-ar fi dus într-un loc sau într-altul, nici n-ar fi băgat de seamă cum trece timpul, timpul acesta plicticos. Dar cum să se ducă, dacă râul revărsat inundase toate drumurile și dacă conacul era înconjurat de un lanț de smâncuri și de viroage pline cu apă? Șmahin se simțea ca la închisoare. Rămase mult timp astfel la fereastră. În cele din urmă, gândul că la Reablov partenerii se așezaseră fără el la vint și că la Maria Nikolaevna lumea era la ceai și discuta despre holeră și despre Herat, se făcu de neîndurat.

— Ptiu! Sudui el vremea și, îndepărtându-se de fereastră, se așază la o măsuță rotundă.

Pe masă, lângă lampă și scrumieră, se găsea un album. Șmahin văzuse de un milion de ori acest album dar, de plictiseală, îl trase spre el și începu să se uite pentru a milioana una oară la fotografii. În fața ochilor lui începură să se perinde surorile lui, mătușile decolorate, un ofițer cu talie subțire, bunica cu o scufă albă, tatăl său Efimi cu mama, nu știu ce actriță în tricou, el însuși, răposata sa nevastă cu un câine de salon în brațe. Privirea lui se opri o clipă asupra nevestei. Sprâncenele ridicate, ochii mirați, cocul greu, broșa de pe piept – toate astea treziră în el amintiri.

— Ptiu!

Ceasornicul bătu ora șase și jumătate. Șmahin se ridică de pe scaun, se plimbă dintr-un colț într-altul și se opri fără rost în mijlocul odăii.

„Când stai într-o gară și aștepți, gândi el, sperii totuși că, acuși-acuși, o să sosească trenul și ai să pleci; dar aici n-ai ce aștepta. E fără sfârșit. Îți vine să te spânzuri, fir-ar al dracului. Să cinez? Nu, e încă prea devreme și nici nu mi-e foame. Până una-alta, ia să mai fumez.”

Îndreptându-se spre cutia de tablă cu tutun, aruncă o privire într-un colț și dădu cu ochii de o măsuță rotundă, cu un joc de dame.

— Nîl-ar fi să joc dame?

După ce așeză pe tablă piesele negre și albe, Șmahin se așeză la măsută și începu să joace singur. Partenerii de joc erau mâna dreaptă și mâna stângă.

— Vasăzică ai mutat? Hm. Ia stai un pic, frate. Eu fac așa! Bine. Vom vedea.

Dar mâna stângă știa ce vrea mâna dreaptă și curând Șmahin uită de socoteala mâinilor și se încurcă.

— Iliușka! Strigă el.

Un flăcău înalt, slab, cu un surtuc jerpelit pătat cu grăsime și încălțat cu niște ghetete rupte cu jambiere, căpătate de la stăpân, se ivi în ușă.

— Ce faci acolo? Întrebă boierul.

— Nimic. Stau pe o ladă.

— Hai să jucăm o partidă de dame! Stai jos!

— Ce spuneți? Zâmbi încurcat Iliușka. Se poate așa ceva?

— Apropie-te, dobitocule! Stai jos!

— Nu-i nimic, pot să stau și în picioare.

— Când îți spun să stai jos, apoi să stai jos! Crezi că-mi face plăcere să te văd stând popândău în fața mea?

Iliușka se așeză nehotărât pe marginea scaunului, continuând să zâmbească încurcat și clipind rușinat din ochi.

— Începe!

Iliușka se gândi, apoi împinse cu degetul cel mic o piesă.

— Vasăzică ai mutat? Căzu pe gânduri Șmahin, luându-și bărbia în pumn. Așa-a. Ei, eu mut așa! Mai departe, păduche!

Iliușka mai mută o piesă.

— Așa-a. Înțeleg ce urmărești, lua-te-ar dracu. Înțeleg. Dar rău mai duhnești a ceapă! Tu ai mutat așa, și eu. Iac-așa!

Jocul se lungi. De la început Șmahin avu noroc. Luă o piesă după alta și se pregătea să câștige partida; dar un anume gând îi dădea târcoale, împiedicându-l să se adâncească bine în joc.

„E plăcut să te lupți și să învingi pe unul egal cu tine, gândea el, pe un om care, din punct de vedere social, stă cu tine pe aceeași treaptă. Dar ce interes am eu să-l bat pe Iliușka? Ori că-l bat, ori că nu-l bat, tot un drac e; nu-mi face nici o plăcere. Poftim, mi-a luat o piesă și zâmbește! E plăcut să-l bați pe stăpân! Cred și eu! Pute a ceapă, dar e bucuros să facă în ciudă unuia mai mare!”

— Ieși afară! Zbieră Șmahin.

— Poftiți?

— Ieși afară! Zbieră Șmahin, făcându-se stacojiu. Te-ai instalat aici ca la tine acasă, fire-ai al naibii!

Iliușka scăpă piesa din mână, își privi mirat stăpânul și ieși de-a-ndăratelea din salon. Șmahin se uită la pendulă: nu era decât șapte fără zece. Până la cină și la culcare mai rămâneau vreo cinci ceasuri. Picături grele de ploaie începură să bată în geamuri. Vaca cea neagră mugî răgușit și trist în parc, iar vuietul râului ce curgea furtunos era tot atât de monoton și de

melancolic ca și cu un ceas mai devreme. Șmahin se lăsă păgubaș și se îndreptă alene și fără nici un scop spre biroul său, izbindu-se în drum de ușorii ușilor.

„Doamne! Gândea el. Alții, dacă se plictisesc, se apucă de traforaj, fac spiritism, lecuiesc pe țărani cu ulei de ricină, își scriu jurnalul, numai eu sunt atât de nenorocit că n-am nici un fel de talent. Ce să fac acum? Ce? Sunt președintele administrației zemstvei, judecător de pace onorific, moșier și. Nu găsesc cu ce să-mi omor timpul. Doar să citesc ceva?”

Șmahin se apropie de raftul supraîncărcat cu cărți, reviste și tipărituri vechi. Aici erau fel de fel de îndreptare de procedură judiciară, călăuze de drum, revista „Grădinăritul”, boțită, dar încă netăiată, o carte de bucate, predici, reviste vechi. Șmahin trase nehotărât spre sine un număr al revistei „Contemporanul” din anul 1859 și începu să-l răsfoiască.

— Un cuib de nobili”. De cine-i ăsta? Aha! De Turgheniev! Am citit-o. Îmi aduc aminte. Am uitat însă despre ce-i vorba, prin urmare pot s-o citesc încă o dată. Turgheniev scrie minunat. Mda.

Șmahin se tolăni pe divan și începu să citească. Și sufletul lui plin de plictis își găsi alinarea în paginile marelui scriitor. Peste zece minute, Iliușka intră în vârful picioarelor în birou, așeză o pernă sub capul stăpânului și îi luă de pe piept cartea deschisă.

Stăpânul sforăia.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 15, autoriz. Cenz. 18 aprilie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Viața e minunată!

PENTRU CEI CE VOR SĂ-ȘI PUNĂ CAPĂT ZILELOR.

Viața e un lucru cât se poate de neplăcut, dar e foarte ușor s-o faci minunată. Pentru aceasta nu-i de ajuns să câștigi două sute de mii de ruble, să primești Vulturul Alb, să te însori cu o fată frumoasă, să ți se ducă vestea că ai întotdeauna vederi pe placul celor de sus: toate aceste bunuri sunt trecătoare și te obișnuiești cu ele. Pentru a te simți mereu fericit, chiar în clipele de tristețe și de jale, trebuie: a) să știi să te mulțumești cu prezentul și b) să te bucuri gândindu-te că „ar fi putut să fie și mai rău”. Și lucrul acesta nu-i greu:

Când ți se aprind chibriturile în buzunar, bucură-te și mulțumește cerului că n-ai în buzunarul tău un depozit de muniții.

Când niște rude sărace vin să te vadă, în vilegiatură, nu te îngălbeni, ci exclamă triumfător: „Slavă Domnului că nu-i poliția!”

Când îți intră un ghimpe în deget, bucură-te: „Bine că nu-i în ochi!”

Dacă nevasta sau prietena ta face game la pian, nu-ți ieși din fire ci, dimpotrivă, bucură-te din cale-afară că asculți muzică, și nu urlet de șacal sau miorlăit de pisică.

Bucură-te că nu ești cal de tramvai, nici „virgula lui Koch”, nici trichină, nici porc, nici măgar, nici ursul pe care-l plimbă țiganii, nici ploșniță. Bucură-te că nu ești nici șchiop, nici orb, nici tâmpit, nici mut, nici bolnav de holeră. Bucură-te că în clipa de față nu stai pe banca acuzaților, nu ai în fața ta un ereditar și nu discuți despre onorariu cu Turba.

Dacă stai în locuri nu prea depărtate, oare nu poți să fii fericit la gândul că n-ai nimerit la dracu-n praznic?

Dacă te doare un dinte, jubilează că nu te dor toți.

Bucură-te că poți să nu citești revista „Grajdanin”, să nu stai pe un poloboc al serviciului de curățat canale și să nu fii însurat cu trei neveste deodată.

Când ești dus la secție, țopăie de bucurie că nu ești dus în focul gheenei.

Dacă ești bătut cu nuiiele de mesteacăn, dă bucuros din picioare și exclamă: „Ce fericit sunt că nu mă bate cu urzici!”

Dacă te-a trădat nevasta, bucură-te că te-a trădat pe tine și n-a trădat patria.

Și așa mai departe. Urmează-mi sfatul, omule, și viața ta va fi o neconținută încântare.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 17, 27 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

V. P. Turba – editorul revistei „Ilustrirovannâi mir”149 ').

Plimbare la Sokolniki.

Ziua de 1 mai e pe sfârșite. Freamătul pinilor din Sokolniki și ciripitul păsărelelor sunt acoperite de hurea trăsurilor, de larma glasurilor și de muzică. Plimbarea e în toi. La una dintre mesele grădinii de vară Staroe Gulianie150 șade o pereche: un bărbat cu joben strălucitor și o doamnă cu pălărie albăstră. În fața lor, pe masă, se află un samovar clocotind, o sticlă goală de votcă, cești, păhăruțe, cânat tăiat felii, coji de portocale ș.a.m.d. Bărbatul e beat turtă. Privește dus pe gânduri la o coajă de portocală și zâmbește fără rost.

— Ești criță, blestematule! Îl ocărăște în șoaptă doamna, privind rușinată în jur. Înainte de a bea, ar fi trebuit să te gândești ce faci, nerușinatule. Nu numai că i-e scârbă omului să se uite la tine, dar ți-ai stricat și ție tot cheful. Acum, poftim, bei ceai, dar parcă îi mai simți gustul? Marmeladă sau cânat, ți-e totuna. Și eu, care mi-am dat atâta osteneală, am ales tot ce era mai bun.

Zâmbetul fără rost de pe chipul bărbatului face loc unei expresii de întristare cumplită.

— Unde îi duce pe oamenii ăștia, M-maș-a?

— Nu-i duce nicăieri, ei singuri se plimbă.

— Și ce face aici vardistul?

— Vardistul? Păzește ordinea, sau poate, se plimbă și el. Uite în ce hal ai ajuns, că nu mai pricepi nimic!

— Am. Am zis eu ceva? Sunt pictor. Pictor de gen.!

— Taci din gură! Ești beat, așa că te rog să taci. Decât să bolborosești fără rost, mai bine chibzuiește. În jurul nostru sunt copaci verzi, iarbă proaspătă, păsărelele cântă pe felurite voci. Iar ție, puțin îți pasă, parcă nici n-ai fi aici. Uite, parcă ți s-a pus pe ochi o ceață. Pictorii admiră toți natura, iar tu – ești beat turtă.

— Natura. Spune bărbatul dând din cap. Natura. Păsărelele cântă. Crocodilii se târăsc. Leii. Tigrii.

— Nu mai îndruga prostii. Toată lumea e ca lumea. Se plimbă braț la braț, ascultă muzică, numai tu ești praf. Dar când dracu' ai avut timp? Nici n-am băgat de seamă!

— M-mașa, bolborosește jobenul, pălind. Repede.

— Ce vrei?

— Vreau să merg acasă. Repede.

— Mai stai. Când o să se întunece, o să plecăm; acum mi-e rușine: nici nu poți să te ții pe picioare. Râde lumea de noi. Stai pe scaun și așteaptă.

— N-nu pot! M-mă duc acasă.

Bărbatul se ridică grăbit și se depărtează, clătinându-se. Lumea de la celelalte mese începe să râdă. Doamna se ia după el, moartă de rușine.

— Să mă bată Dumnezeu dacă mai mă duc undeva cu tine, mormăie ea, sprijinindu-l. Îmi crapă obrazul. Barem dacă mi-ai fi soț, dar așa. Nelegitim.

— M-mașa, unde suntem?

— Taci din gură! Ar trebui să-ți fie rușine, toată lumea te arată cu degetul. Ție ce-ți pasă, te doare-n cot, dar mie crezi că-mi convine? Dacă mi-ai fi măcar legitim, dar așa. Îmi dai o rublă și mi-o scoți pe nas o lună de zile: „Eu te hrănesc! Eu te întrețin!” Mare nevoie am eu de asta! Mă lipsesc de banii tăi! Am să mă duc la Pavel Ivanâci.

— M-mașa. Hai acasă. Ia o birjă.

— Hai, mișcă din loc. Ia-o drept înainte pe alee. Am să merg mai în urma ta. Mi-e rușine să merg cu tine. Du-te drept înainte!

Doamna îl așază pe „nelegitimul” ei cu fața spre ieșire și îi dă un ghionț ușor în spate. Bărbatul se apleacă puțin și, clătinându-se, lovindu-se de trecători și de bănci, o pornește înainte. Doamna merge în urma lui, supraveghindu-i mișcările. E rușinată și neliniștită.

— Nu doriți bastoane, domnule? Se adresează bărbatului un om cu o legătură de bastoane de tot felul. Am numai din cele mai bune. Din lemn de piper. De bambus.

Bărbatul se uită tâmp la vânzătorul de bastoane, apoi se răsucește deodată pe călcâie și aleargă cât îl țin picioarele în direcție opusă. Chipul lui exprimă groaza.

— Unde naiba ai pornit? Îl oprește doamna, apucându-l de mânecă. Hei, încotro?

— Unde-i Mașa? M-mașa a plecat.

— Dar eu cine sunt?

Doamna îl ia pe bărbat la braț și îl duce spre ieșire. Nu mai poate de rușine.

— Să mă bată Dumnezeu dacă mă mai duc vreodată undeva cu tine. Mormăie ea, roșie ca racul. E ultima dată că îndur asemenea batjocură. Să mă bată Dumnezeu. Chiar mâine plec la Pavel Ivanâci!

Doamna își ridică sfios privirea asupra celor dimprejur, așteptându-se să întâlnească zâmbete batjocoritoare. Dar nu vede decât fețe bete. Toți se clatină și cucăie parcă. Și doamna se simte dintr-odată ușurată.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 17, autoriz. Cenz. 2 mai, cu titlul: La Sokolniki (Scenetă). Semnată: Fratele fratelui meu. S-a păstrat textul șpalturilor, destinate pesemne culegerii de opere din 1899-1901, cu înlocuiri de cuvinte și un titlu nou. Publicăm textul acestor șpalturi, ce se păstrează la Biblioteca de Stat a U. R. S. S. „V. I. Lenin” din Moscova.

Verzi și uscate.

Una dintre piesele dramaturgului moscovit M-d151 suferise un fiasco chiar de la prima reprezentație. Plimbându-se prin foaierea teatrului și aruncând priviri întunecate în jurul lui, autorul întrebă pe un prieten care tocmai îi ieșise în cale:

— Ce crezi despre piesa mea?

— Cred, răspunse prietenul, că în clipa de față te-ai simți mult mai bine dacă piesa ar fi fost scrisă nu de dumneata, ci de mine.

*

Primind vizita unui vechi prieten al său, un moșier porunci să i se aducă o sticlă de jumătate de litru de vin vechi de Țimlinsk.

— Ei, cum găsești vinul? Îl întrebă el pe prieten, după ce-l băură tot. Ce buchet, ce tărie! Se cunoaște că are cincizeci de ani.

— Da, se învoi prietenul trăgând cu coada ochiului la sticlă, atâta că-i prea mic pentru vârsta lui.

*

Un actor nu-l slăbește pe impresarul lui, rugându-l fierbinte să-i plătească leafa și amenințându-l că, în caz contrar, va muri de foame.

— Mai lasă minciunile, taică. Îi spune impresarul. După obrajii dumitale trandafirii și plinuți, nu s-ar zice că ai de gând să crăpi de foame.

— Nu te lua după chip! Chipul nu-i al meu, ci al gazdei mele, care mă hrănește pe credit!

*

La Sevastopol, o grenadă explodează și smulge din rădăcină piciorul unui ofițer. Acesta nu-și pierde curajul și începe să poarte o proteză. În ultimul război ruso-turc, la luarea Plevnei, ofițerul își pierde și celălalt picior. Soldații și ofițerii ce alergaseră în ajutorul lui rămân foarte nedumeriți de seninătatea lui.

— Ce dobitoci! Începe el să râdă. Au stricat degeaba un proiectil. Ei nu știu că mai am la trenul regimentar încă o pereche de picioare bune!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 20, 18 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Diplomațul.

SCENETĂ.

Anna Lvovna Kuvaldina152, nevastă de consilier titular, își dăduse obștescul sfârșit.

— Ce ne facem acum? Începură să se sfătuiască rudele și cunoscuții. Ar trebui să-l înștiințăm pe bărbatul ei. Cu toate că nu trăiau împreună, o iubea

mult pe răposata. Mai deunăzi a venit și s-a târât în genunchi în fața ei, spunându-i: „Annocika! Când ai să-mi ierți nesocotința de o clipă?” Și tot așa stăruia mereu. Trebuie neapărat să-i dăm de știre.

— Aristarh Ivanâci! Se adresează o mătușă cu ochii plânși colonelului Piskariov¹⁵³ care lua parte la consfătuirea rudelor. Ești prieten cu Mihail Petrovici. Fă-ne un bine, du-te la el la direcție și înștiințează-l de nenorocirea întâmplată. Dar să nu i-o spui așa, dintr-odată, dragul meu, ia-l cu binișorul, să nu i se întâmple ceva. E cam șubred. Întâi pregătește-l și numai după aceea.

Colonelul Piskariov își puse șapca și plecă la direcția căii ferate unde făcea slujbă văduvul. Îl găsi lucrând la bilanț.

— Mihail Petrovici, începu colonelul, apropiindu-se de masa lui Kuvaldin și ștergându-se de nădușeală. Bună ziua, dragul meu! Phiii, ce praf e azi pe stradă, Doamne iartă-mă! Scrie, scrie. Nu vreau să te tulbur. Stau doar câteva clipe și mă duc. Și-așa. Treceam pe lângă direcție și m-am gândit: stai, frate, că aici face slujbă Mișa! Hai să intru! Tocmai bine, aveam și puțină treabă. Puțină treabă cu tine.

— Stai jos, Aristarh Ivanâci. Așteaptă nițel. Într-un sfert de oră sunt gata cu bilanțul și putem sta de vorbă.

— Scrie, scrie. Am venit așa, într-o doară, în trecere. Îți spun două vorbe și o șterg.

Kuvaldin își puse pana la o parte și se pregăti să asculte. Colonelul se scărpină sub guler și urmă:

— Aici la voi e zăpușeală, dar pe stradă e raiul pe pământ. Bate un vântuleț ușor, știi. Păsărelele. Primăvara! Mergeam agale pe bulevard și, ce să-ți spun, bine mă mai simțeam! Mă gândeam că sunt independent, văduv. Fac ce vreau. Mă duc unde vreau. Dacă vreau să intru într-o berărie – intru, dacă-mi vine poftă să mă plimb cu tramvaiul în sus și în jos – mă plimb, și nimeni n-are dreptul să mă oprească, nimeni nu-mi plânge de dor acasă. Nu-i viață mai frumoasă decât viața de holtei, frate dragă. Te simți în voie! Ești liber! Respiri și simți că respiri! Uite, acum de pildă, mă duc acasă și. Nici o bătaie de cap. Nimeni nu mă întreabă unde am fost. Eu sunt stăpânul meu. Multă lume laudă viața de familie, dragul meu, dar eu găsesc că-i mai păcătoasă decât ocna. Toalete, malacovuri, bârfă, țipete. Veșnicii musafiri. Copiii care vin pe lume unul după altul. Cheltuieli. Ptiu!

— Acuși, spuse Kuvaldin, apucând iar pana. Să isprăvesc și.

— Scrie, scrie. Barem dacă ai da peste o femeie care să nu fie așa de a dracului, dar ce te faci dacă-i însuși satana cu fustă? Dacă-i una care te pisează și te cicălește de dimineață până seara? Îți vine să urli! Să te luăm, bunăoară, pe tine. Cât timp erai holtei, semănai a om, dar din clipa în care te-ai însurat, ai început să slăbești, te-a apucat stenahoria. N-ai făcut de râs în tot orașul. Ai fost dat afară din casă. Găsești că-i bine? Nici n-are ce să-ți pară rău de așa nevastă.

— Eu sunt vinovat de ruptura noastră, nu ea, oftă Kuvaldin.

— Ia lasă! O știu eu! E rea, capricioasă, e vicleană! Orice cuvânt al ei e o înțepătură otrăvită, orice privire – o lamă de cuțit. Iar pentru perfidia ce se ascundea în sufletul răposatei, nici nu poți găsi cuvinte!

— Adică cum, răposatei? Holbă ochii Kuvaldin.

— Am spus: răposatei? Își luă deodată seama Piskariov, roșind. Nici gând să fi spus așa ceva. Zău că nu. Ce ți-a venit? Uite ce galben s-a făcut! He-he. Altă dată ciulește mai bine urechile!

— Ai fost azi la Aniuța?

— Am trecut pe la ea de dimineată. Stă în pat. Își chinuiește slugile. Ba că nu au servit-o cum trebuie, ba una, ba alta. Nesuferită femeie! Nu înțeleg de ce o iubești, dă-o încolo. De ar da Dumnezeu să te dezlege, nenorocitul de tine. Ai trăi și tu slobod, te-ai mai distra nițel. Te-ai însura poate cu alta. Bine, bine, uite că nu mai spun nimic! Nu te încrunta! Vorbesc și eu așa, ca un bătrân ce mă aflu. Din partea mea, fă cum știi. Dacă vrei – iubește-o, dacă nu vrei – n-o iubi, eu ți-o spun doar așa. Dorindu-ți numai binele. Nu stă cu tine, nu vrea să știe de tine. Ce fel de nevastă e asta? Urâtă, bolnavă, rea. N-are de ce să-ți pară rău după ea. Barem. Dacă ar.

— Dumitale ți-e ușor să judeci, Aristarh Ivanâci! Oftă Kuvaldin. Dragostea nu-i un fir de păr, n-o smulgi cu una cu două.

— Dar n-ai pentru ce s-o iubești! Afară de perfidie, ce-ai avut de la ea? Iartă-mă, dar niciodată n-am putut-o înghiți. Nu puteam s-o sufăr. Când treceam pe lângă locuința ei, închideam ochii, să n-o zăresc. Las-o în plata Domnului! Fie-i țărâna ușoară, odihnească-se în pace! Da. Nu mi-a fost niciodată dragă, păcătosul de mine!

— Ascultă, Aristarh Ivanâci, păli Kuvaldin. E a doua oară că te încurci în vorbă. Nu cumva s-a prăpădit?

— Cine să se fi prăpădit? Nu s-a prăpădit nimeni, atât că n-o prea aveam la inimă pe răposată. Ptiu! Vreau să spun. Nu răposată, ci ea. Annușka a ta.

— A murit? Răspunde! Nu mă chinui, Aristarh Ivanâci! Pari neobișnuit de tulburat, te încurci în vorbă. Îmi lauzi traiul de holtei. A murit? Da?

— Gata, ai și scos că a murit! Bolborosi Piskariov, tușind. Tare pripit mai ești, frate dragă. Și chiar dacă ar fi murit! Toți o să murim odată și odată, prin urmare și ea o să moară. Și tu vei muri, și eu.

Ochii lui Kuvaldin roșiră și se umplură de lacrimi.

— La ce oră? Întrebă el încet.

— La nici o oră. Poftim, ai și început să te bocești! N-a murit! Cine ți-a spus că a murit?

— Aristarh Ivanâci, te. Te rog. Nu mă cruța!

— Cu tine nu se poate vorbi, dragul meu, parcă ai fi copil. Ți-am spus eu că și-a dat sufletul? Ți-am spus-o? Atunci de ce te-ai fleșcăit așa? Du-te, vezi-o – plesnește de sănătate. Când am trecut pe la ea, se ciorovăia cu mătușă-sa. Părintele Matvei cânta veșnica pomenire și ea țipa de se auzea în toată casa.

— Veșnica pomenire? Pentru ce?

— Pentru ce? Așa. În loc de slujbă. Adică. N-a fost nici un fel de slujbă, ci. Nu prea știu nici eu bine ce. În sfârșit, n-a fost nimic.

Aristarh Ivanâci se încurcă, se sculă de pe scaun, se duse la fereastră și începu să tușească.

— Tușesc, dragul meu. Nu știu unde am răcit.

Kuvaldin se ridică și el și începu să se plimbe nervos pe lângă masă.

— Vrei să mă protestezi, spuse el, trecându-și mâinile tremurătoare prin barbă. Acum înțeleg. Înțeleg totul. Și nu văd ce rost are toată diplomația asta! De ce nu mi-o spui de-a dreptul? Vasăzică a murit?

— Hm. Cum să-ți spun? Înălță din umeri Piskariov. Nu pot spune chiar că a murit, ci așa. Ei, poftim, ai și început să plângi! Doar o să murim cu toții odată și odată! Nu-i numai ea muritoare, vom nimeri și noi pe lumea cealaltă! Decât să plângi în fața tuturor, mai bine roagă-te pentru ea! S-ar cădea să faci măcar semnul crucii!

Câteva clipe, Kuvaldin se uită la Piskariov cu o expresie tâmpă, apoi se făcu alb ca varul și, prăbușindu-se pe un fotoliu, izbucni într-un plâns isteric. Colegii de la mesele vecine se repeziră în ajutorul lui. Piskariov se scărpină la ceafă și se încruntă.

— Mare belea cu oamenii ăștia, zău așa! Mormăi el, desfăcându-și brațele. Urlă. Și mă întreb de ce urlă? Mișa, ești în toate mințile? Mișa! Începu el să-l zgâlțâie pe Kuvaldin. Încă n-a murit! Cine ți-a spus că a murit? Dimpotrivă, doctorii spun că mai sunt speranțe! Mișa! Hei, Mișa! Dacă-ți spun că n-a murit! Vrei să ne ducem împreună la ea? Ajungem tocmai bine la pomană. Adică, ce tot spun? Nu la pomană, ci la masă. Mișenka! Zău că-i încă vie! Să mă bată Dumnezeu! Să-mi sară ochii! Nu mă crezi? Atunci hai să mergem. Mă poți ocări cât vrei dacă. Dar de unde ai născocit tu asta, nu înțeleg? Am fost chiar astăzi pe la răposata, adică nu la răposata, ci. Ptiu!

Colonelul făcu un gest deznădăjduit cu mâna, scuipe și ieși din direcție. Ajungând la locuința moartei, se prăbuși pe divan și se luă cu mâinile de cap.

— Duceți-vă singuri! Gemu el. Pregătiți-l voi pentru trista veste! Pe mine să mă scutiți! Nu mai vreau! Nu i-am spus decât două cuvinte. O ușoară aluzie, și poftim de vedeți în ce hal e! Moare! Și-a pierdut cunoștința! Altă dată nu mă mai duc pentru nimic în lume! Duceți-vă singuri!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 135, 20 mai, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Publicarea micilor scene ale lui Cehov în „Petersburgskaia gazeta” a provocat reproșuri și tânguiri din partea lui N. Leikin: „Două dintre povestirile dumitale au apărut în „Petersburgskaia gazeta”, voiam chiar să le opresc și mi-a părut foarte rău că te-am recomandat ziarului. Îmi pare rău și acum, fiindcă simt că, din cauza lui „Petersburgskaia gazeta”, n-ai să mai fii punctual la „Oskolki”, (19 mai 1885).

Un cuib de chiaburi.

În jurul unui conac boieresc de mâna a doua se îngrămădesc vreo douăzeci de vile, toate de lemn și construite cam de mântuială. Pe cea mai înaltă și mai atrăgătoare dintre ele atâră o firmă albastră „Birt”, pe care e zugrăvit un samovar poleit, strălucind în soare. Printre acoperișurile roșii ale

vilelor se arată ici, colo, acoperișurile triste, învechite, năpădite de mușchi ruginiu ale grajdurilor, hambarelor și serelor boierești.

E o amiază de mai. În văzduh plutește miros de ciorbă de post și de cărbuni de samovar. Vechilul Kuzma Feodorov, un mujic înalt, mai în vârstă, cu cămașa lăsată peste nădragi și cizme cu carâmbi ca o armonică, se învâрте pe lângă vile, dând explicații unor vizitatori care caută locuință pentru vară. Pe chip îi e întipărită o expresie de lene și nepăsare: îi este totuna dacă se vor găsi sau nu chiriași. În urma lui pășesc trei inși: un domn cu păr roșcat, în uniformă de inginer la căile ferate, o doamnă slabă, în poziție interesantă, și o fetiță – elevă de liceu.

— Ce scumpe sunt vilele voastre, se încruntă inginerul. Nu găsești una sub patru sute sau trei sute de ruble. Îngrozitor! Arată-ne ceva mai ieftin.

— Avem și mai ieftine, da' din alea n-au mai rămas decât vreo două. Pofțiți!

Feodorov îi duce pe vizitatori prin parcul boieresc.

Parcul e tot numai cioate și brădet tânăr și rar; n-a rămas în picioare decât un singur copac înalt: un plop bătrân, falnic, cruțat de topor parcă într-adins ca să plângă soarta vitregă a semenilor lui. Din împrejmuirea de piatră, din pavilioane și grote n-au rămas decât urme: cărămizi împrăștiate, fărâmituri de tencuială și câteva bârne pe cale să putrezească.

— Ce paragină! Spune inginerul, privind cu tristețe la urmele fastului din trecut. Și unde-i acum boierul dumitale?

— Nu-i boier, ci negustor. Dă cu chirie camere mobilate la oraș. Pofțiți!

Chiriașii se apleacă și intră într-o căsuță de piatră cu trei ferestre înguste, cu gratii ca de închisoare. Îi pătrunde umezeala și un miros de putregai. Căsuța n-are decât o odăiță pătrată, împărțită în două printr-o despărțitură nouă de scânduri. Închizând pe jumătate ochii, inginerul se uită la pereții întunecați și citește pe unul dintre ei o inscripție făcută cu creionul: „În acest locaș al morților, locotenentul Fildekosov a fost cuprins de neurastenii și a încercat să-și pună capăt zilelor.”

— Aici nu se poate sta cu șapca în cap, Înălțimea Voastră, se adresează Feodorov inginerului.

— De ce?

— Nu se poate. Aici a fost gropniță, aici îi îngropa pe boieri. Dacă ridici scândura și te uiți sub dușumea, vezi sicriele.

— Ei poftim! Se îngrozește doamna cea slabă. Până la igrasie, aici mori de groază! Nu vreau să stau cu morții!

— Morții n-o să vă facă nimic, conită, și ce dacă-s îngropați aici: doar nu-s niscaiva derbedei, ci-s boieri, ca și Domniile Voastre. Vara trecută a stat aici, chiar în gropnița asta, domnul ofițer Fildekosov și-a rămas foarte mulțumit. Ne-a spus că o să vină și anul ăsta, dar văd că nu mai vine, nu știu ce-o fi cu el.

— A încercat să se sinucidă? Întrebă inginerul, cu gândul la inscripția de pe perete.

— Dar dumneavoastră de unde știți, domnule? E drept, așa a fost. Și când mă gândesc de la ce a pornit tot tămbălăul! Nu știa că aici sub podea

sunt morți, fie-le țărâna ușoară, și într-o noapte, carevasăzică, nu știu ce i-a venit să ascundă o sticlă de votcă sub o scândură a dușumelei. Când a ridicat scândura și a văzut sicriele, să înnebunească, nu alta. A zbughit-o afară și a început să urle. A băgat în sperieți pe toți boierii veniți pe aici la odihnă. Pe urmă a început să tânjească. Bani să plece n-avea, iar de stat îi era frică. Ce mai una-alta: până la urmă, n-a mai putut să rabde și a încercat să-și pună capăt zilelor. Norocul meu că-i luasem dinainte o sută de ruble pentru vilă, altfel te pomenești că speriat cum era, își lua tălpășița. Cât timp a zăcut, ce să zic. S-a mai obișnuit. Ba a și făgăduit că o să mai vină pe la noi. „Grozav îmi plac pățaniile de felul ăsta”, îmi spunea el. Ciudat om!

— Arată-ne altă vilă.

— Poftiți! Mai avem una, dar e mai păcătoasă.

Kuzma îi duce pe mușterii mai la o parte de conac, spre un loc unde se înalță o șură mare, dărăpănată. În spatele șurii lucește un iaz năpădit de iarbă și se zăresc hambarele boierești.

— Aici se poate pescui? Întrebă inginerul.

— Cât doriți. Plătiți cinci ruble pentru toată vara și pescuiți cât vă pofteste inima. Adicăte! Se poate pescui cu undița în râu, dar dacă doriți să prindeți carași în iaz, avem o taxă specială.

— Peștii nu-s mare lucru, își dă cu părerea doamna, te lipsești ușor de pește. Dar unde putem găsi celelalte? Țăranii aduc lapte?

— Țăranii n-au voie să vină aici, conștientă. Boierii care vin la odihnă trebuie să-și cumpere merindele de la noi de la fermă. Condiția asta o punem la toată lumea. Nu cerem scump. Două urcioare de lapte vă costă douăzeci și cinci de copeici, ouăle, ca de obicei, treizeci de copeici zece bucăți, untul e cincizeci de copeici. Verdețurile și zarzavaturile trebuie să le luați tot de la noi.

— Hm. Dar locuri de cules ciuperci sunt?

— Dacă vara-i ploioasă, sunt și ciuperci. Puteți să culegeți. Plătiți pentru toată vara șase ruble de om și puteți culege nu numai ciuperci, ci și fel de fel de fructe. Asta se poate. Ca să mergeți la pădurea noastră, trebuie să treceți pârâul. Puteți să-l treceți prin vad sau, dacă doriți, pe punte. Nu vă costă decât cinci copeici să treceți puntea. Cinci copeici la dus și cinci la întors. Iar dacă vreunul dintre boieri dorește să vâneze, să se joace cu pușca, proprietarul nostru n-are nimic împotrivă. Poți să tragi cât vrei, numai să ai la tine chitanța că ai plătit zece ruble. Avem și locuri foarte frumoase de făcut baie. Malul e curat, fundul e nisipos, adâncimea e după placul fiecăruia: ai apă până la genunchi, sau până la gât. Noi nu vă oprim deloc. O baie costă cinci copeici, iar dacă-i vorba de toată vara, e patru ruble și jumătate. Puteți sta și toată ziua în apă!

— Dar pe aici cântă privighetorile? Întreabă fetița.

— A cântat mai deunăzi una, dincolo de râu, dar băiețașul meu a prins-o și a vândut-o cârciumarului. Poftiți!

Kuzma îi duce pe chiriași într-un fel de magazie, mică și dărăpănată, dar cu ferestre noi. Magazia e despărțită cu scânduri în trei odăițe. În două dintre ele sunt îngrămădite lăzi goale pentru cereale.

— Ei, asta e! Cum vrei să stăm aici! Se indignează doamna cea slabă, privind cu scârbă la pereții întunecați și la lăzi. Țasta-i hambar, nu vilă. Aici n-avem ce să vedem, Georges. Pot să jur că plouă și trage. Nu, aici nu se poate sta!

— Și totuși oamenii stau! Oftează Kuzma. Vorba ceea: în dorul fragilor, mănânci aguridă. Și, cu un pic de bunăvoință, unde nu-s vile, și magazia asta poate fi socotită vilă. Dacă n-o închiriați dumneavoastră, o iau alții, dar cineva tot o să stea în ea. Despre mine, e tocmai ce vă trebuie, rău faceți că. Cum să spun. Că ascultați de soția dumneavoastră. Nu găsiți nicăieri una mai bună. De obicei dăm cu o sută cincizeci de ruble, dar dumneavoastră n-am să vă cer decât o sută douăzeci.

— Nu, dragul meu, nu ne convine. La revedere, iartă-ne că te-am deranjat.

— Nu-i nimic, mergeți sănătoși.

Și, petrecându-i cu privirea pe mușteriii care se îndepărtează, Kuzma tușește și adaugă:

— S-ar cădea să-mi dați bacșiș, Înălțimea Voastră. Două ceasuri în cap v-am plimbat. Ce-s pentru dumneavoastră cincizeci de copeici!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia Gazeta”, 1885, Nr. 139, 24 mai, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Câte ceva despre S. Dargomâjski.

Iată două istorioare adevărate despre A. S. Dargomâjski, pe care le-am auzit de la unul dintre admiratorii și bunii săi cunoscuți, Vl. P. B-v.

*

Sosind împreună la Moscova, Alexandr Sergheevici Dargomâjski și contele V. A. Sologub, autorul nuvelei „Tarantasul”, au tras amândoi la domnul B.

Într-o zi, pe înserate, contele stătea întins pe divan și citea, pe când compozitorul rămăsese în picioare în mijlocul odăii, adâncit în gânduri.

— Ascultă, Alexandr Sergheevici, i se adresă scriitorul compozitorului, fă-mi un serviciu prietenesc și pune lumânarea mai aproape de mine, că nu văd nimic.

— Iată-mă original fără voie, spuse Dargomâjski, luând lumânarea de pe scrin și punând-o pe măsuta de lângă V. A. Sologub. Înainte puneam lumânări în fața altarului, iar acum le pun în fața măgarului.

*

Într-o vreme, părându-i-se că filiala din Moscova a Societății muzicale ruse, în frunte cu directorul ei, N. G. Rubinstein, nutrește față de el sentimente dușmănoase, A. S. Dargomâjski începu să-l ocolească pe directorul societății, iar când îl întâlnea, avea față de el o atitudine rece și bătoasă. Observând această schimbare la prietenul său, N. G. Rubinstein începu să facă fel de fel de presupuneri și, în cele din urmă, puse totul pe socoteala unor intrigă.

— Ce să fac? Îl întrebă el într-o zi, nedumerit, pe B., Dargomâjski nu mai vrea să știe de mine. E rece și posac cu mine ca o zi de toamnă, mă ocolește. Ce i-am făcut? De ce o fi supărat?

— Vorbește-i, îl sfătuie domnul B.

— Unde să-i vorbesc? Și cum? Ți-am spus că mă ocolește.

— Atunci las' pe mine și ai răbdare. Am să-l poftesc, iar tu ai să vii și să stai de vorbă cu el. Te apropii, îi iei prietenește mâna, știi tu cum, și-i spui: „Scumpul meu, de ce această răceală? Știi doar cât de drag mi-ai fost întotdeauna, câtă stimă am pentru talentul dumitale.” Și așa mai departe, apoi îl îmbrățișezi și-l săruți. Prietenește. Să vezi cum o să se moaie!

N. G. Rubinstein se învoui. Trebuie să spun că răposatul A. S. Nu putea să sufere să fie sărutat de un bărbat.

— O femeie, treacă-meargă, avea el obiceiul să spună, dar un bărbat – ducă-se dracului!

Era de ajuns ca vreunul dintre reprezentanții sexului urât să-l ia prin surprindere și să-l pupe, ca să-și iasă din fire.

— Tâmpitul! Ocăra el, ștergându-se cu mâneca pe obraz. Tâmpitul! Dobitocule!

Și întrevederea avu loc.

— Dragul meu! Începu N. G. Rubinstein, luându-l pe compozitor de mână. Spune-mi, pentru Dumnezeu, de ce ești supărat pe mine? Ce rău ți-am făcut? Dimpotrivă, mi-ai fost întotdeauna drag, ți-am stimat întotdeauna talentul.

Și cuprinzându-l pe A. S. În brațe, îl sărută repede pe buze. Care nu-i fu însă mirarea când A. S., în loc să „se moaie”, se smulse din brațele lui și, ieșind în fugă din odaie, aruncă la adresa directorului societății și a domnului un „tâmpiților” răsunător.

Mai târziu, când pacea fu restabilită, această întrevedere, pusă anume la cale de către domnul B., îi făcu mult timp să râdă atât pe N. G., cât și pe A. S.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 20, autoriz. Cenz. 24 mai. Semnată: A. C. Publicăm acest text.

După amintirile lui Ț. P. Cehov, aceste anecdote i-au fost povestite lui A. P. Cehov de directorul teatrelor imperiale din Moscova, V. P. Beghiciov, a cărui casă o frecventa Dargomâjski.

Tașca.

Trei actori ambulanți, Smirnov, Popov și Balabaikin, mergând într-o dimineață pe traversele unei linii ferate, găsiră o tașcă. Deschizând-o, zăriră în ea, spre marea lor mirare și bucurie, douăzeci de bilete de bancă, șase obligațiuni cu câștig la al 2-lea împrumut și un cec de trei mii de ruble. Cum le văzură, strigară „ura”, apoi se așezară pe terasament și se lăsară pradă unui adevărat extaz.

— Cât vine de căciulă? Bolborosi Smirnov, numărând banii. Mamă! Câte cinci mii patru sute patruzeci și cinci de ruble! Păi de atâta bănet poți să mori, dragii mei!

— Nu mă bucur atât pentru mine, spuse Balabaikin, cât pentru voi, porumbeilor. N-o să vă mai ghiorăie mațele și n-o să mai umblați desculți. Mă bucur pentru artă. În primul rând, fraților, plec la Moscova și mă duc de-a dreptul la Ayé, să-mi comand o garderobă întreagă. Nu vreau să mai joc roluri

de „peizani”¹⁵⁴, am să trec la roluri de fanți și sclivisiți. Îmi cumpăr un joben și un clac. Pentru rolurile de fanți, iau un joben gri.

— La așa bucurie, s-ar cădea să bem ceva și să luăm și o gustărică, observă junele prim Popov. Sunt aproape trei zile de când nu ne hrănim decât cu mâncare rece, acum ar trebui ceva mai așa. Ce ziceți?

— Da, n-ar fi rău, porumbeilor. Se învoi Smirnov. Bani avem mulți, dar de mâncat n-avem nimic, scumpii mei. Uite ce e, Popov, drăguțule, tu ești cel mai tânăr și mai sprinten dintre noi, ia o hârtie de o rublă din tașcă și fugi după merinde, îngerașul meu scump. Uite colo un sat! Vezi biserica de după gorgan? Să tot fie vreo cinci verste, mai mult nu-i. Satul e mare, ai să găsești de toate. Cumpără o sticlă de votcă, o jumătate kilogram de cânat, două pâini și o scrumbie, iar noi o să te așteptăm aici, porumbelule, scumpule.

Popov luă rubla și se pregătea să plece. Smirnov îl îmbrățișă cu lacrimi în ochi, îl sărută de trei ori, spunându-i „pușor, îngeraș, suflețel”. Balabaikin îl îmbrățișă și el, jurându-i prietenie veșnică – și numai după o serie întreagă de manifestări din cele mai duioase și mișcătoare, Popov coborî de pe terasament și își îndreptă pașii spre satul ce se vedea în depărtare ca o dungă întunecată.

„Ce noroc! Gândea el pe drum. N-aveam nici o lețcaie și iată-ne deodată cu bani. Am să mă duc acum acasă la Kostroma, am să-mi adun o trupă și am să-mi clădesc un teatru al meu. La drept vorbind. Cu cinci mii de ruble nu poți să ridici în ziua de astăzi nici măcar o șură ca lumea. Hei, dacă toată tașca ar fi numai a mea, atunci s-ar schimba lucrurile. Aș dura un cogeamite teatru, de s-ar minuna toată lumea. Între noi fie vorba, ce actori sunt Smirnov și Balabaikin? N-au nici un fel de talent, sunt niște vite încălțate, niște tâmpiți. O să cheltuiască banii pe fleacuri, pe când eu aș aduce folos patriei și mi-aș immortaliza numele. Iată ce am să fac: Am să pun niște otravă în votcă – și ei au să moară; în schimb, Kostroma o să aibă un teatru cum nu a cunoscut încă Rusia. Cineva, Mac-Mahon pare-mi-se, a spus că scopul scuză mijloacele, și doar Mac-Mahon a fost un om mare.”

Pe când mergea și se gândea astfel, tovarășii săi, Smirnov și Balabaikin, ședeau pe terasament și discutau în felul următor:

— Prietenul nostru Popov e băiat bun, spunea Smirnov cu lacrimi în ochi, mi-e drag, îl prețuiesc adânc pentru talentul lui, îl iubesc, dar. Știi ceva? Banii ăștia au să-l nenorocească. Sau îi bea, sau se încurcă în vreo afacere și-și frânge gâtul. E atât de tânăr, că e încă prea devreme pentru el să aibă banii lui, drăguțul de el, scumpul de el.

— Da, se învoi Balabaikin, sărutându-l pe Smirnov. Ce-i trebuie unui mucos ca el bani? Cu tine și cu mine e altă socoteală. Suntem oameni serioși. Familști. Pentru noi, o rublă în plus face mult. (Pauză). Știi ce, frate dragă? Să nu pierdem vremea cu vorbe de clacă și sentimentalisme: să-i facem de petrecanie! Atunci o să ne vină câte opt mii de ruble de fiecare. Îl omorâm – și la Moscova spunem că l-a călcat trenul. Și mie mi-e drag, îl ador, dar cred că interesul artei trece în primul rând. Și apoi, e lipsit de talent și tâmpit ca traversa asta.

— Cum se poate? Se sperie Smirnov. E atât de cumsecade, atât de curat la suflet! Cu toate că, pe de altă parte, la drept vorbind, dragul meu, e un mare porc, un dobitoc, un intrigant, un bârfitor, un coțcar. Dacă-l omorâm, chiar el ne va fi recunoscător, dragul de el. Și ca să nu-l jignim, îi vom publica în ziarele din Moscova un necrolog mișcător. Va fi față de el o purtare cu totul colegială.

Zis și făcut. Când Popov se întoarce din sat cu merinde, camarazii lui îl îmbrățișară cu lacrimi în ochi, îl sărutară, îl asigurară că-i un mare artist, apoi tăbărară deodată asupra lui și-l omorâră. Pentru a ascunde urmele crimei, așezară cadavrul pe șine. După ce împărțiră între ei banii găsiți, Smirnov și Balabaikin, înduioșați, spunându-și unul altuia vorbe dezmierdătoare, se puseră pe mâncat, cu totul încredințați că crima va rămâne nepedepsită. Dar virtutea triumfă întotdeauna, iar viciul este pedepsit. Otrava pusă de Popov în votcă era din cale afară de puternică; prietenii nici n-apucară să bea al doilea păhăruț, că și zăceau neînsuflețiți pe traverse. Peste un ceas, ciorile se învârtteau deasupra lor, croncănind.

Morala: când actorii vă vorbesc cu lacrimi în ochi despre colegii lor dragi, de prietenie și de „solidaritate” mutuală, când vă îmbrățișează și vă sărută, fiți cu băgare de seamă.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 20, autoriz. Cenz. 24 mai, cu subtitlul: (Fabulă în proză). Semnată: Fratele fratelui meu. Șpalturile textului revăzut, destinat pesemne Culegerii de opere din 1899-1901 sunt păstrate la Biblioteca de Stat a U. R. S. S. „V. I. Lenin” din Moscova. Publicăm acest text.

Cu ocazia revizuirii povestirii, Cehov a eliminat subtitlul, a lărgit într-o câțva textul și l-a modificat stilistic. În noua formă, motivul prieteniei nesincere e întărit.

Amenințarea.

Unui boier i se furase un cal. A doua zi apărură în toate ziarele anunțul următor: „În cazul în care calul nu-mi va fi înapoiat, mă voi vedea silit să recurg la aceleași măsuri la care a recurs pe timpuri tatăl meu, într-un. Caz asemănător.” Amenințarea își făcu efectul. Neștiind de ce anume să-i fie teamă, dar bănuind ceva cu adevărat cumplit, hoțului i se făcu frică și înapoie pe ascuns calul. Bucuros că totul se sfârșise cu bine, boierul mărturisii prietenilor lui că era foarte fericit că nu fusese nevoit să urmeze pilda tatălui său.

— Dar ce-a făcut tatăl dumitale? Îl întrebară prietenii.

— Vreți să știți ce a făcut tatăl meu? Poftim, am să vă spun. Odată, la un han, i s-a furat calul; neavând încotro, și-a luat șaua în spinare și s-a întors acasă pe jos. Vă jur că așa fi făcut și eu același lucru, dacă hoțul n-ar fi fost atât de bun și de îndatoritor.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 21, 25 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Fleacuri.

Un nobil rus, mare despot, un oarecare conte Rubet Otkacealov¹⁵⁵, se fudulea grozav cu vechimea neamului său și demonstra că acest neam face

parte din cele mai străvechi. Și cum nu se mulțumea cu datele istorice și cu tot ce știa despre strămoșii săi, a scos la iveală, naiba știe de unde, două portrete vechi, reprezentând un bărbat și o femeie și a poruncit să se scrie sub unul: „Adam Rubet Otkacealov”, iar sub celălalt – „Eva Rubet Otkacealova”.

*

Pe un conte, care își dobândise titlul de noblețe pentru merite personale, lumea îl întreba de ce n-are blazon pe trăsura lui.

— Fiindcă, răspundea el, trăsura mea e mult mai veche decât titlul meu de conte.

*

Vechilul unui moșier raportă stăpânului său că vecinii vânează pe pământurile lui și îi ceru aprobarea să nu se mai admită asemenea abuzuri.

— Lasă, dragă! Îi răspunse nepăsător moșierul. Mi-e mult mai plăcut să am prieteni decât iepuri.

*

Un judecător de đrńf foarte distrat, dar căruia îi plăcea să dea sfaturi părintești, întreabă odată pe un hoț, pe care-l judeca:

— Cum de te-ai hotărât să comiți un furt?

— De foame, Înălțimea Voastră! Foamea scoate și lupul din pădure!

— Rău face, ar trebui să muncească! Spuse judecătorul cu asprime.

*

Recunoscând în unul dintre acuzați pe un coleg al său de școală, un procuror de tribunal îl întreabă, între altele, dacă nu știe cumva ce s-au făcut ceilalți colegi ai lor?

— Afară de dumneata și de mine, răspunse acuzatul, toți sunt la pușcărie.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 22, 1 iunie și Nr. 23, 8 iunie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

„Ea”

După cum afirmă cu multă autoritate părinții și șefii mei, ea s-a născut înaintea mea. Nu știu dacă au dreptate sau nu, știu doar atât că nu-mi amintesc nici o zi din viață, în care să nu-i fi aparținut și să nu-i fi simțit puterea asupra mea. Nu mă părăsește nici ziua, nici noaptea, și nici eu nu fac vreo încercare să fug de ea – legătura noastră e, prin urmare trainică, temeinică. Dar să nu mă invidiezi, tânără cititoare! Această legătură înduioșătoare nu-mi aduce decât nenorocire. În primul rând, nepărăsindu-mă nici ziua nici noaptea, „ea” nu mă lasă să-mi văd de treabă. Mă împiedică să citesc, să scriu, să mă plimb, să mă desfăt cu natura. În timp ce scriu aceste rânduri, îmi dă cu cotul și mă îmbie în fiecare clipă spre pat, așa cum antica Cleopatra îl îmbia pe nu mai puțin anticul Antoniu. În al doilea rând, mă ruinează ca o cocotă pariziană. De dragul ei am jertfit totul: carieră, renume, confort. Din cauza ei umblu rufos, stau într-o cameră mobilată ieftină, mănânc pe sponci, scriu cu cerneală spălăcită. Totul e înghițit de ea, nesățioasă! O urăsc, o disprețuiesc. De mult ar fi timpul să divorțez de ea și dacă n-am făcut-o, nu-i din pricină că avocații din Moscova iau patru mii de

ruble pentru un divorț. Deocamdată n-avem copii. Vreți să știți cum o cheamă? Poftim. Are un nume poetic care seamănă cu Lilea, Leolea, Nelli. O cheamă – Lenea.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 22, autoriz. Cenz. 6 iunie. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

Despre pești și pescuit.

UN TRATAT CU MIEZ PE O TEMĂ FĂRĂ MIEZ

1. Peștele se prinde în oceane, mări, lacuri, râuri, iazuri, iar la periferia Moscovei se mai prinde și în băltoace și șanțuri.

Notă. Peștii cei mari se prind în prăvăliile cu pești vii.

2. Trebuie să pescuiești departe de locurile umblate, altfel riști să prinzi de picior o vilegiaturistă care face baie sau să auzi strigându-ți-se: „Ce drept ai dumneata să pescuiești aici? Nu cumva ai chef de-o chelfăneală?”

3. Înainte de a arunca undița, trebuie să pui pe cârlig o momeală, oricare o fi, dar după felul peștelui. La urma urmei, poți să pescuiești și fără momeală, dat fiind că tot n-ai să prinzi nimic.

Notă. Vilegiaturistele drăguțe, care șed pe mal cu undița numai pentru a atrage atenția tinerilor dornici de însurătoare, pot pescui și fără momeală. Cele urâte însă trebuie să aibă neapărat momeală: o sută, două de mii de ruble, sau ceva asemănător.

4. Când stai cu undița, nu da din mâini sau din picioare și nu striga după ajutor, deoarece peștelui nu-i place zgomotul. Pescuitul nu cere o artă deosebită: dacă pluta-i nemișcată, înseamnă că peștele nu a mușcat încă; dacă se mișcă, bucură-te: înseamnă că începe să guste din momeala ta; dacă însă pluta se afundă, nu-ți mai da osteneala să tragi de undiță, fiindcă tot n-ai să scoți nimic.

5. Prin împrejurimile Moscovei se prind următoarele soiuri de pește: a) Știuca. Un pește care nu-i frumos, nici bun la gust, dar cu judecată, serios, convins de drepturile lui de știucă. Înghite tot ce-i iese în cale: pești, raci, broaște, rațe, copii. O singură știucă mănâncă mult mai mult pește decât toți clienții birtului lui Egorov la un loc. Nu-i niciodată sătulă și se plânge mereu că treburile îi merg prost. Când i se atrage atenția asupra lăcomiei ei și asupra situației nenorocite a peștilor mici, răspunde: „la mai slăbește-mă, că acum te pomenești la mine în stomac!” Când însă această muștrare îi este făcută de către unul mai mare în grad, declară: „Iha-a, taică, dar cine nu mănâncă peștișori în ziua de astăzi? Așa-i orânduie de când lumea, ca noi, știucile, să fim întotdeauna sătule.” Când vrei s-o sperii cu amenințarea că o dai la ziar, îți răspunde: „Puțin îmi pasă!” b) Cleanul. Intelectualul lumii peștilor. E galant, îndemânatec, frumos și cu fruntea mare. E membru al multor societăți de binefacere, recită cu mult sentiment din Nekrasov, ocărăște știucile, totuși mănâncă peștișorii cu aceeași poftă ca și știuca. De altfel, socotește stărpirea porcușorilor și a obleților drept o necesitate regretabilă, o cerință a timpurilor. Când, între patru ochi, îi atragi atenția asupra nepotrivirii dintre vorbele și faptele lui, oftează și spune:

— N-ai ce să-i faci, taică! Porcușorii nu-s copti încă pentru o viață ferită de primejdii, și apoi, spune și dumneata, dacă nu i-am mai mânca, ce le-am da în schimb?

C) Mihalțul. Greoi, stângaci și flegmatic, ca un casier de teatru. E vestit pentru ficatul său uriaș, ceea ce dovedește limpede că-i mare bețiv. Trăiește pe sub rădăcini și se nutrește cu fel de fel de lucruri. E hrăpăreț din fire, dar știe să se mulțumească cu mortăciuni, viermi și iarbă. „Putem noi să ne potrivim cu știucile și cu clenii? Ce găsim, aceea mâncăm. Ne mulțumim și cu atâta.” Prins în cârlig, e scos din apă ca un buștean, fără să protesteze în nici un fel. Nu-i pasă de nimic.

D) Bibanul. Peștișor frumos, cu dinți destul de ascuțiți. Hrăpăreț. Bărbățeii se fac impresari, iar femeiuștile dau concerte.

E) Ghigorțul. Individ sprinten și vioi; își închipuie că „avantajele” pe care i le-a hărăzit natura îl apără de știuci și de cleni, dar care nimerește totuși cu cea mai mare punctualitate în ciorba de pește.

F) Carasul. Stă în nămol, dormitează și așteaptă să fie mâncat de știucă. De mic copil se obișnuiește cu gândul că nu-i bun decât prăjit. Zicătoarea: „De aceea e știuca mare, ca să nu adoarmă carasul” o interpretează în sensul favorabil știucii.

— Zi și noapte trebuie să fim gata să-i facem voile Doamnei știuci. Fără binefacerile ei.

G) Porcușorul. Vizitator cât se poate de punctual al muntelui de pietate, al petrecerilor ieftine din timpul verii și al anticamerelor. Face slujbă la calea ferată Moscova-Kursk, înaintează știucilor adrese de mulțumire și muncește zi și noapte ca clenii să se plimbe în blănuri scumpe.

H) Ocheana. Peștișor mic, pe jumătate ofticos, oare vegetează ca figurant sau face traduceri proaste pentru reviste voluminoase. E mâncat cu duiumul de știucă și de biban. Femelele sunt întreținute de mihalți și de lini.

I) Linul. Pește leneș, bălos și trândav, în uniformă de culoare verde-închisă de funcționar civil care își face serviciul până la pensie. Prizează tutun pe o singură nară, îi trage pe sfoară pe carași și suferă de constipație.

K) Oblețul. Se pescuiește cu musca. E cerșetor.

1) Plătica. Ține cârciumi la drumul mare și ia tot felul de lucrări în antrepriză. Se prefacă că mănâncă numai de post. Când a înghițit un peștișor, își șterge repede buzele, ca „stăpânii” să nu bage de seamă.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 23, autoriz. Cenz. 14 iunie și Nr. 25, autoriz. Cenz. 27 iunie, la rubrica „Budilnik în vilegiatură”. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

Scara onorurilor.

Aflându-se într-o zi în interes de serviciu la Petersburg, consilierul provincial Dolbonosov¹⁵⁶ nimeri din întâmplare la o serată dată de prințul Fingalov. Printre invitați, la această serată, întâlnește spre marea sa mirare – și pe studentul în drept Șcepotkin¹⁵⁷ care, cu cinci ani în urmă, fusese meditator la copiii lui. Necunoscând pe altcineva, din plictiseală, se apropie de Șcepotkin.

— Dumneata. Cum de ai. Nimerit aici? Întrebă el, căscând în pumni.

— Ca și dumneavoastră.

— Hei, nu chiar ca mine. Se încruntă Dolbonosov, cercetând cu privirea pe Șcepotkin. Hm. Ce voiam să spun. Cum îți mai merge?

— Binișor. Mi-am luat licența și sunt funcționar cu însărcinări speciale pe lângă Podokonnikov¹⁵⁸.

— Da? Pentru început nu-i rău. DaR. Hm. Iartă-mi întrebarea indiscretă, cât îți aduce postul dumitale?

— Opt sute de ruble.

— Pff! N-ajunge nici de tutun. Mormăi Dolbonosov, reluându-și tonul condescendent și protector.

— Bineînțeles, ca să trăiești omenește la Petersburg, nu-i de ajuns, dar mai dețin și postul de secretar la direcția căii ferate Irosești-Desfrânați¹⁵⁹. Asta îmi aduce o mie cinci sute de ruble.

— Da-a-a? Ei, în cazul acesta, firește. Îl întrerupse Dolbonosov, și pe față i se revărsă un fel de strălucire. Dar ia spune-mi, dragul meu, cum ai făcut cunoștință cu stăpânul casei acesteia?

— Foarte simplu, răspunse Șcepotkin. L-am întâlnit la secretarul de stat Lodkin¹⁶⁰.

— Dumneata. Mergi pe la Lodkin? Holbă ochii Dolbonosov.

— Foarte des. Sunt însurat cu nepoată-sa.

— Cu ne-poa-ta sa? Hm. Ia te uită. Știi că eu întotdeauna ți-am dorit. Ți-am prorocit un viitor strălucit, mult stimat Ivan Petrovici.

— Piotr Ivanâci.

— Adică Piotr Ivanâci. Știi că adineauri, când te-am zărit, mi-am dat imediat seama că te cunosc. Te-am recunoscut într-o clipă. M-am gândit îndată să te poftesc la mine la prânz. He-he. Mi-am zis că n-ai să-l refuzi pe moșneag! Hotel „Europa”, camera 33. De la unu la șase.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 24, 15 iunie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Tare de cap.

SCENETĂ.

Arhip Eliseici Pomoev¹⁶¹, sublocotenent de cavalerie în retragere, își puse ochelarii, se încruntă și citi: „Judecătorul de pace din ocolul. Circumscripția. Vă citează etc. EtC. Ca inculpat în procesul de injurii cu lovire aduse locuitorului Grigori Vlasov. Judecătorul de pace P. Șestikrâlov¹⁶².”

— De la cine-i asta? Întrebă Pomoev, ridicând ochii asupra vătășelului, care adusesese citația.

— De la judecătorul de pace, Piotr Sergheici. Șestikrâlov.

— Hm. De la Piotr Sergheici? Și de ce mă poștește?

— Pesemne că la judecată. Scrie acolo.

Pomoev mai citi o dată citația, îl privi mirat pe vătășel și dădu din umeri.

— Ț-ț-ț! În calitate de acuzat. Mare mucalit mai e și Piotr Sergheici! Bine, spune-i că am să vin! Să pregătească numai o gustare bună. Am să vin neapărat! Transmite toate cele bune Nataliei Egorovna și copilașilor!

Pomoev iscăli și se duse în odaia în care stătea fratele nevestei sale, locotenentul Nitkin, venit să-și petreacă concediul la el.

— Ia uită-te ce țidulă mi-a trimis Petka Șestikrâlov, spuse el, întinzând lui Nitkin citația. Mă cheamă la el joia viitoare. Vii și tu cu mine?

— Da' nu te cheamă la el în vizită, spuse Nitkin, după ce citi hârtia. Te cheamă la judecată, în calitate de acuzat. Să te judece.

— Pe mine? Ei na-ți-o! Mucosul ăsta să mă judece pe mine. Nu îndrăznește el. Asta a scris-o așa, în glumă.

— Ba deloc în glumă! Cum de nu înțelegi? Uite, e scris negru pe alb: ultraj prin acte de violență. L-ai bătut pe Grișka și te-a dat în judecată.

— Știi că ai haz! Cum să mă judece, dacă suntem, ca să zic așa, prieteni? Ce fel de judecător poate să-mi fie el, dacă am jucat cărți, am băut, și dracu' știe ce n-am mai făcut împreună? Și apoi, ăsta-i judecător? Ha-ha! Petka - judecător! Ha-ha!

— Râzi tu, râzi, dar când o să te bage la răcoare, în baza legilor și nu a prieteniei, o să-ți piară pofta de râs.

— Ai înnebunit, frate dragă! Ce caută aici legile, dacă mi l-a botezat pe Vanea? Uite, o să mergem la el joi și ai să vezi tu ce legi ne așteaptă.

— Iar eu te sfătuiesc să nu te duci, altfel te pui și pe tine și pe el într-o situație neplăcută. N-are decât să dea hotărârea în lipsă.

— Ba nu, de ce s-o dea în lipsă? Mă duc să văd și eu cum judecă. Sunt curios ce fel de judecător e Petka. De altfel, n-am mai dat de mult pe la el. Nu se face.

Joia următoare, Pomoev se duse cu Nitkin la Șestikrâlov. Îl găsiră pe judecătorul de pace în plină ședință, judecând un proces.

— Bună ziua, Petiuha! Spuse Pomoev, apropiindu-se de masa judecătorului și întinzându-i mâna. Vasăzică judeci, frate? Le cauți oamenilor nod în papură? Judecă, judecă. Am să aștept, am să asist și eu. Uite, ți-l prezint pe fratele nevestei mele. Soția e sănătoasă?

— Da. E sănătoasă. Luați loc acolo. Printre public.

Bolborosind aceste cuvinte, judecătorul roși. În general, judecătorii începători se fâstăcesc întotdeauna când văd cunoscuți în sala de ședință, iar când sunt puși în situația de a-i și judeca, dau impresia unor oameni gata să intre în pământ de rușine. Pomoev se îndepărtă de masă și se așeză alături de Nitkin pe banca din față.

— Ce ifose își dă, șmecherul! Șopti el la urechea cumnatului său. Și ce serios e! De nerecunoscut! Măi, măi, măi! Și ce lanț de aur! Ptiu, parcă n-a fost el acela care a pictat-o cu cerneală pe Agașka, la mine în bucătărie, pe când dormea. Să te strici de râs, nu altceva! Țștia-s oameni care să judece? Te întreb: ăștia să judece? Aici trebuie un om cu titluri, serios. Care să impună, nu fieștecine. L-au așezat în scaunul judecătoresc și l-au pus să judece! He-he.

— Grigori Vlasov! Strigă judecătorul de pace.

— Domnul Pomoev.

Pomoev zâmbi și se apropie de masă. Din public ieși un flăcău dezghețat, îmbrăcat într-un surtuc jerpelit, cu talia sus, cu pantaloni vârgați, băgați în cizme cu carâmbi scurți, roșcați, și se așeză lângă Pomoev.

— Domnule Pomoev! Începu judecătorul de pace, cu ochii în pământ. Sunteți acuzați că-ă-ă. Ați ultragiat prin acte de violență pe slujbașul dumneavoastră, Grigori Vlasov. Aici de față. Vă recunoașteți vina?

— Daaa, sigur! Dar tu, de când te-ai făcut așa de serios? He-he.

— Vasăzică, nu recunoașteți? Îl întrerupse judecătorul, foindu-se pe scaun, stânjenit. Vlasov, povestește cum s-au petrecut lucrurile.

— Iac-așa! Eram în serviciul dumnealui ca fecior, lacheu cum s-ar zice. Se știe că munca noastră e muncă de ocaz, Înălțimea Voastră. Dumnealui se scoală pe la orele nouă, iar tu trebuie să fii în picioare de cum se crapă de ziuă. Cine poate ști dacă are de gând să se încălze cu cizme sau cu ghetete sau dacă o să umble toată ziua în papuci, dar tu trebuie să le cureți pe toate: și cizmele, și ghetetele, și pantofii. Așa-a. M-a chemat dimineața să-l îmbrac. M-am dus, firește. L-am îmbrăcat cu cămașa, cu pantalonii, i-am încălțat pantofii. Totul precum se cere. Am început să-i îmbrac jiletca. Atunci dumnealui mi-a spus: „Dă-mi pieptenul, Grișka. E în haină, în buzunarul de la piept.” Bine. Scotocesc prin buzunarul acela de la piept, scotocesc, ia pieptenul de unde nu-i; parcă intrase în pământ! Dacă am văzut că nu-l găsesc, am spus: „Pieptenul nu-i aici, Arhip Eliseici!” Dumnealui s-a încruntat, s-a dus la haină și a scos din ea pieptenul, dar nu din buzunarul de, la piept, cum poruncise, ci din cel de jos. „Dar ăsta ce-i? E sau nu pieptene?” a spus dumnealui și m-a împuns în nas cu pieptenul. Toți dinții pieptenului mi i-a plimbat pe nas. O zi întreagă după aceea mi-a curs sânge. Vedeți și dumneavoastră cât de umflat mi-e încă nasul. Am și martori. Toți au văzut.

— Ce aveți de spus în apărarea dumneavoastră? Și judecătorul de pace ridică ochii asupra lui Pomoev.

Pomoev se uită întrebător la judecător, apoi la Grișka, apoi din nou la judecător și se făcu stacojiu.

— Cum trebuie să iau toate astea? Mormăi el. Ca o batjocură?

— Nimeni n-are de gând să vă batjocorească, observă Grișka, v-o spun cu cugetul curat. Dar altă dată să vă stăpâniți mâinile.

— Taci din gură! Zbieră Pomoev, bătând cu bastonul în podea. Dobitocule! Ticălosule!

Judecătorul de pace își scoase repede lanțul, sări de la masă și alergă spre biroul lui.

— Suspend ședința pentru cinci minute! Strigă el.

Pomoev îl urmă.

— Ascultă-mă, începu judecătorul de pace, plesnindu-și palmele, ce ai de gând? Vrei să provoci un scandal, sau ce? Ți place, poate, să-ți auzi propriile tale bucătărese și propriii tăi servitori făcându-te de două parale în depozițiile lor, tâmpitule ce ești? De ce te-ai prezentat? Crezi că nu puteam să judec afacerea și fără tine?

— Tot pe mine mă scoate vinovat! Se miră Pomoev, desfăcându-și nedumerit brațele. Tu singur ai născocit toată comedia asta și tot pe mine te superi! Bagă-l pe Grișka ăsta la beci și. Gata!

— Pe Grișka la beci! Ptiu! Ai rămas același dobitoc de totdeauna! Cum să-l bag pe Grișka la închisoare? Se poate una ca asta?

— Bagă-l – și gata! Doar n-oi fi vrând să mă bagi pe mine!

— Ce crezi, că acum e ca pe timpuri? L-ai bătut pe Grișka și tot pe Grișka vrei să-l bag la închisoare? Halal logică! Ai măcar vreo idee cât de mică despre procedura de acum?

— De când sunt, nici nu m-am judecat și nici n-am fost judecător, dar atâta știu că dacă acest Grișka ar fi venit la mine cu o plângere împotriva ta, l-aș fi aruncat pe scară, și încă în așa fel, încât i-ar fi trecut și lui și nepoților lui cheful să mai facă plângeri, necum să mai facă și observații obraznice. Spune mai bine că vrei să-ți bați joc de mine, să faci pe grozavul. Asta-i tot! Când a citit nevastă-mea fițuica ta și a văzut că ai trimis citații tuturor bucătăreselor și văcărițelor, s-a mirat. Nu se aștepta de la tine, la asemenea figură. Nu se face, Petea! Prietenii nu fac așa ceva.

— Dar înțelege situația mea!

Și Șestikrâlov se apucă să-i explice situația sa.

— Stai aici, încheie el, iar eu am să mă duc și am să judec afacerea în lipsă. Pentru Dumnezeu, să nu mai intri cumva în sală. Cu concepțiile tale antediluviene, te pomenești că mai faci o boacănă de-o să mă văd nevoit să-ți închei proces-verbal.

Șestikrâlov se duse în sala de ședințe și continuă judecarea procesului. Stând în birou la una dintre măsuțe și parcurgând, în lipsă de altă ocupație, titlurile executorii proaspăt completate, Pomoev auzea cum judecătorul de pace căuta să-l convingă pe Grișka să ajungă la o înțelegere. Grișka se lăsa greu, dar în cele din urmă se învoi, cerând pentru jignire zece ruble.

— Slavă Domnului! Spuse Șestikrâlov, intrând în birou după citirea sentinței. Bine că s-a isprăvit și așa. Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă. Îi plătești lui Grișka zece ruble și poți să fii liniștit.

— Eu. Lui Grișka. Zece ruble! Se minună Pomoev. Ce, nu ești în toate mințile?

— Bine, bine, am să le plătesc eu pentru tine, se dădu bătut Șestikrâlov, încruntându-se. Sunt gata să dau și o sută de ruble, numai să nu se iște alt scandal. Să te ferească Dumnezeu să judeci vreodată cunoscuți. Când ți s-o mai năzări să-ți bați servitorii, dragul meu, vino la mine și trage-mi mie o bătaie! Mi-ar fi de o mie de ori mai plăcut. Hai la masă că ne așteaptă Natașa!

Peste zece minute, prietenii erau la locuința judecătorului de pace și mâncau carași prăjiți.

— Bine, începu Pomoev, golind al treilea păhăruț, i-ai acordat lui Grișka zece ruble, dar pe cât timp l-ai băgat la închisoare?

— Nu l-am băgat deloc. Pentru ce să-l bag?

— Cum pentru ce? Holbă ochii Pomoev. Ca să nu mai umble cu plângeri! Cum de îndrăznește să înainteze plângeri împotriva mea?

Judecătorul de pace și Nitkin încercară iar să-l lămurească pe Pomoev, dar acesta refuză să înțeleagă sau să-și schimbe părerea.

— Orice ai zice, îi spuse el lui Nitkin oftând, pe când se întorceau acasă, Petka nu-i bun de judecător! E un om cinstit, cult, îndatoritor, dar. Degeaba! Cu toată părerea de rău, trebuie să alegem altul pe următorii trei ani! Da, da, trebuie.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 169, 23 iunie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Din amintirile unui idealist.

La zece mai, îmi luasem un concediu de douăzeci și opt de zile, cerusem și obținusem de la casierul nostru un avans de o sută de ruble și mă hotărâsem să-mi „trăiesc” și eu viața în acest răstimp, s-o trăiesc din plin, pentru ca zece ani după aceea să mă pot legăna cu amintirile.

Dar știi dumneata, cititorule, ce înseamnă să-ți trăiești viața, în cel mai înalt înțeles al cuvântului? Să te duci la un teatru de vară, să vezi o revistă, să mănânci apoi bine și să te întorci acasă la ziuă un pic cherchelit? Nu! Să vizitezi o expoziție, iar de acolo să treci pe la curse și să-ți deschizi nițel portofelul la mutual? Nu! Dacă vrei să-ți trăiești viața cu adevărat, urcă-te în tren și pleacă spre locurile unde văzduhul e îmbălsămat de mireasma liliacului și a mălinului, unde lăcrămioarele și noptițele înfloresc din belșug, dezmiardându-ți privirea cu albeața lor fragedă și cu strălucirea de diamant a picăturilor de rouă. Acolo, în deplină libertate, sub bolta albastră, în vecinătatea pădurii și a șipotelor ce susură încântând auzul, în tovărășia păsărilor și a gândacilor verzi, vei înțelege ce înseamnă viața ta! Mai adaugă două-trei întâlniri cu o pălăriuță cu niște ochișori vioi și cu un șorțuleț alb. Mărturisesc că la asta visam plecând cu foaia de concediu în buzunar și cu ceea ce mă răsfățase casierul, spre localitatea de vilegiatură pe care mi-o alesesem.

Urmând sfatul unui prieten, am luat o odaie la Sofia Pavlovna Knighina, care închiria o cameră cu mâncare, așternut și tot confortul. Închirierea odăii s-a făcut mai repede decât aș fi crezut.

Îmi aduc aminte că, sosind la Pererva și găsind vila Doamnei Knighina, m-am urcat pe terasă – și m-am fâstâcit.

Aveam în față o terasă micuță, îmbietoare. Dar mai drăguță și (dați-mi voie să mă exprim așa) mai îmbietoare era cuconița cea tânără și durdulie care ședea la o masă și-și lua ceaiul. S-a uitat la mine printre gene și m-a întrebat:

— Ce doriți?

— Iertați-mă vă rog. Am început eu. Nu știu. Poate că am nimerit în altă parte. Caut vila Doamnei Knighina.

— Chiar eu sunt Knighina. Ce doriți?

M-am fâstâcit de tot. Mă obișnuisem să-mi închipui că persoanele ce dau camere și vile cu chirie sunt bătrâne, reumatice și duhnesc a drojdie de cafea, și iată că în față mea – „mântuiți-ne, heruvimi ai cerurilor!” cum spune Hamlet – se afla o făptură minunată, extraordinară, încântătoare. Bâlbâindu-mă, i-am explicat ce căutam.

— A, îmi pare foarte bine! la loc, te rog! Prietenul dumitale mi-a scris despre asta. Nu vrei un ceai? Cu frișcă sau cu lămâie?

Există un anumit soi de femei (cele mai multe blonde) cu care e de ajuns să stai două-trei minute, pentru ca să te simți la largul tău, ca și cum le-ai cunoaște de când lumea. Sofia Pavlovna era tocmai o astfel de femeie. În timp ce beam primul pahar de ceai, am și aflat că nu e măritată, că trăiește din venitul pe care i-l aduce capitalul ei și că așteaptă vizita unei mătuși; am aflat și de asemenea cauzele care o determinau să dea cameră cu chirie.

Întâi și întâi, e greu să plătești singură o sută douăzeci de ruble pentru vilă, apoi îi e și puțin frică: te pomenești că se strecoară în timpul nopții vreun borfaș sau intră ziua vreun țăranoi fioros! Și ce-i dacă în odaia din colț stă o doamnă singură sau chiar un bărbat? Nu-i nici o crimă.

— La drept vorbind, e mai bine să fie bărbat! Oftă gazda, lingând dulceața de pe linguriță. Un bărbat îți dă mai puțină bătaie de cap și te simți mai în siguranță.

Într-un cuvânt, în mai puțin de un ceas, Sofia Pavlovna și cu mine eram prieteni.

— A! Mi-am adus eu aminte, pe când îmi luam rămas-bun. Am vorbit de toate, dar n-am pomenit nimic despre un lucru. Cât are să mă coste? Nu stau la dumneata decât douăzeci și opt de zile. Am să iau, bineînțeles, prânzul. Ceaiul și celelalte.

— Ți-ai găsit și dumneata despre ce să vorbești! Cât ai să poți, atât ai să-mi dai. Doar nu închiriez odaia pentru speulă, ci așa. Ca să nu fiu singură de tot. Cu douăzeci și cinci de ruble te învoiești?

Firește că m-am învoit, și mi-am început vilegiatura. Viața de vilegiaturist e interesantă prin aceea că fiecare zi și fiecare noapte seamănă leit una cu cealaltă. Și ce farmec are această monotonie! Ce zile, ce nopți! Sunt atât de încântat, cititorule, încât dă-mi voie că te strâng în brațe! Dimineața mă trezeam fără să mai am grija slujbei și beam ceai cu frișcă. Pe la orele unsprezece, mă duceam să dau bună dimineața gazdei, care îmi oferea o cafea cu caimac gros. De la cafea până la prânz, stăteam cu ea la taifas. La ora două luam masa, dar ce masă! Închipuie-ți că ești flămând ca un lup și dai pe gât un pahar mare de lichior de coacăză, după care îmbuci o bucată de rasol cu hrean. Sorbi apoi o ciorbă bună sau o supă de zarzavat cu smântână, și așa mai departe. După prânz, stai întins în tihnă pe pat, citești un roman și sari din două în două minute în picioare, deoarece gazda trece mereu prin fața ușii – spunându-ți de fiecare dată: „Stai liniștit!”, „stai liniștit!” Apoi scăldatul la râu. Seara, până târziu, plimbare cu Sofia Pavlovna. Închipuie-ți că e noapte, că întreaga fire doarme, afară de o privighetoare și de un bâtlan ce se tânguie arar; că o adiere slabă de vânt aduce abia deslușit hurelul unui tren îndepărtat; iar cea cu care te plimbi prin pădure sau pe terasamentul căii ferate este o blondă durdulie, care se zgribulește cochet din pricina răcorii nopții și întoarce mereu spre tine chipușorul ei impalidat de lumina Lunii. Te simți în al nouălea cer!

N-a trecut nici o săptămână și s-a întâmplat ceea ce de mult aștepti de la mine, cititorule, ceea ce nu poate lipsi din nici o povestire ce se respectă. N-am putut rezista. Sofia Pavlovna mi-a ascultat declarațiile cu nepăsare, aproape cu răceală, ca și cum le-ar fi așteptat de mult, și și-a țuguat un pic buzele, voind parcă să spună:

— Și pentru asta trebuie atâta vorbărie? Zău că nu te înțeleg!

Cale douăzeci și opt de zile au trecut ca o clipită. Când concediul meu s-a sfârșit, mi-am luat rămas-bun de la vilegiatură și de la Sofia, cu inima plină de tristețe și regret. În timp ce-mi făceam geamantanul, gazda ședea pe divan, ștergându-și ochisorii. O mângâiam, gata să plâng și eu, și îi făgăduiam să vin s-o văd în zilele de sărbători și să mă duc cât mai des pe la ea la iarnă, când se va întoarce la Moscova.

— Vai, draga mea. Dar când facem socotelile? Mi-am adus eu dintr-odată aminte. Spune, cât îți datorez?

— Altă dată, mai târziu. Mi-a răspuns „dulcineea” mea, într-un hohot de plâns.

— De ce mai târziu? Nu știi cum e zicătoarea: „Frate, frate, dar brânza-i pe bani.” Și apoi n-am deloc intenția să mă las întreținut de tine. Lasă mofturile, Sonia. Cât trebuie să-ți dau?

— A! O nimica toată. Mi-a spus ea, plângând și trăgând un sertar al mesei. Ai fi putut să plătești și mai târziu.

A scotocit prin sertar, a scos o hârtiuță și mi-a întins-o.

— Asta e socoteala? Am întrebat-o eu. Foarte bine. (Mi-am pus ochelarii). Minunat. Achit și gata. (mi-am aruncat ochii pe socoteală). Total. Stai nițel, dar ce-i asta? Total. Asta-i altceva, Sonia! Aici scrie „total două sute douăsprezece ruble, patruzeci și patru copeici”. Nu-i socoteala mea!

— Ba e a ta, Dudocika! Uită-te mai bine!

— Dar. De unde s-a adunat atâta? Pentru locuință și masă douăzeci și cinci de ruble – de acord. Pentru servitoare trei ruble, fie, sunt de acord și cu asta.

— Nu înțeleg, Dudocika, mi-a răspuns trăgănat gazda, privindu-mă mirată, cu ochii plânși. Se poate să nu ai încredere? Socotește și tu! Ai băut lichior de coacăze. Doar nu puteam să-ți servesc la masă votcă la prețul ăsta! Frișcă la ceai și la cafea. Apoi căpșunile, castraveții, vișinele. În ceea ce privește cafeaua, iarăși. Doar nu ne înțeleseserăm să bei, și ai băut în fiecare zi! De altfel toate astea sunt nimicuri, încât, poftim, pot să-ți scad douăsprezece ruble. Să rămână două sute.

— Dar. Aici e pus șaptezeci și cinci de ruble și nu-i specificat pentru ce. Pentru ce anume?

— Cum pentru ce? Ei, asta-mi place!

M-am uitat la chipușorul ei. Mă privea atât de sincer, de senin și de mirat, încât limba mea n-a mai putut articula nici o singură vorbă. Am dat Soniei o sută de ruble și o poliță pentru cealaltă sută, mi-am pus geamantanul pe umeri și am plecat pe jos la gară.

— N-ar putea să mă împrumute vreunul dintre voi cu o sută de ruble, domnilor?

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 26, autoriz. Cenz. 27 iunie, cu titlul: Un caz din vilegiatură. (Din amintirile unui idealist). Semnată: Fratele fratelui meu. Șpalturile textului revăzut, destinate pesemne Culegerii de opere din anii 1899-1901, se păstrează la Biblioteca de Stat a U. R. S. S. „V. I. Lenin” din Moscova. În șpalturi, povestirea a căpătat un titlu nou. Publicăm textul șpalturilor.

În a doua formă, povestirea a fost supusă unor serioase modificări stilistice. Au fost eliminate elementele vulgare.

La farmacie.

Era seara târziu. Pentru a nu mai pierde timpul, de la doctor, profesorul Egor Alexeici Svoikin se duse de-a dreptul la farmacie.

„Parcă ai intra la o întreținută cu bani mulți, sau la un funcționar de cale ferată, își spuse el, urcând scara farmaciei lustruită lună și așternută cu covoare scumpe. Ți-e și frică să calci!”

Intrând în farmacie, Svoikin fu izbit de mirosul specific tuturor farmaciilor din lume. Știința și medicamentele se schimbă în decursul vremii, dar mirosul de farmacie e veșnic, ca însăși materia. L-au mirosit buncii noștri, îl vor mirosi și nepoții. Ora fiind târzie, în farmacie nu era nici un client. La un pupitru galben, strălucind de curățenie, încărcat cu flacoane și cu etichete de medicamente, stătea un domn înalt, cu capul dat impunător pe spate, cu chipul aspru și cu favoriți foarte îngrijiți – după toate aparențele, farmacistul. De la începutul de chelie până la unghiile lungi, trandafirii, totul la el era neted, curat, bine călcat, ca la un mire.

Cu sprâncenele încruntate, se uita de sus într-un ziar deschis pe pupitru. Citea. Mai la o parte, după niște zăbrele, ședea casierul, numărând fără grabă mărunțișul. De partea cealaltă a tejghelei, ce despărțea bucătăria latinească de vulg, își vedeau de lucru, în semiîntuneric, două siluete întunecate. Svoikin se apropie de pupitru și întinse rețeta domnului bine călcat. Acesta o luă fără s-o privească, continuând să citească ziarul, până ce fraza ajunse la punct. Apoi, executând o ușoară întoarcere cu capul spre dreapta, mormăi:

— Calomeli grana duo, sacchari albi grana quinque, numero decem!

163

— Ia! Se auzi din fundul farmaciei un glas aspru, metalic.

Farmacistul dictă apoi, cu același glas înfundat, mixtura.

— Ia! Se auzi din celălalt colț.

Farmacistul scrise ceva pe rețetă, se încruntă și, dând capul pe spate, plecă iar ochii pe ziar.

— Va fi gata peste un ceas, spuse el printre dinți, căutând cu privirea punctul la care se oprișe.

— Nu s-ar putea mai repede? Bolborosi Svoikin. Mi-e cu neputință să aștept.

Farmacistul nu răspunse. Svoikin se lăsă pe un divan și începu să aștepte. Casierul isprăvi cu număratul gologanilor, oftă adânc și zăngăni cheile. În fund, una dintre siluetele întunecate începu să trebăluiească pe

lângă un mojar de marmură. Cealaltă siluetă scutura ceva într-o sticlă albăstră. Pe undeva, un ceasornic ticăia sfios și cadențat.

Svoikin era bolnav. Gura îi ardea, în picioare și în brațe simțea o durere care nu-l mai slăbea, prin capul îngreunat i se perindau imagini nebuloase, aducând a nori și a siluete omenești înfolfite. Farmacistul, polițele cu borcane, becurile, etajerele. Totul i se înfățișa ca printr-un zăbranic, iar bățile monotone în mojarul de marmură și tic-tacul domol al ceasornicului păreau să se producă nu în afară, ci chiar înăuntrul capului său. Senzația de curbatură, ca și negura din cap, puneau din ce în ce mai mult stăpânire pe trupul lui, astfel că, după ce mai așteptă un timp și simți că-l apucă greața, auzind mereu bătaia în mojarul de marmură, se hotărî să intre în vorbă cu farmacistul, ca să se mai înviioreze puțin.

— Pesemne că încep să am febră, rosti el. Doctorul mi-a spus că îi e încă greu să-și dea seama ce boală am, dar eu mă simt tare slăbit. Și încă am noroc că m-am îmbolnăvit în capitală; dar să te ferească Dumnezeu de așa belea la țară, unde nu-s nici doctori, nici farmacii!

Farmacistul stătea nemișcat și continua să citească, cu capul dat pe spate. Nu răspunse cu nici o vorbă, cu nici o mișcare la cuvintele lui Svoikin, de parcă nu le-ar fi auzit. Casierul căscă zgomotos și își aprinse un chibrit, frecându-l de pantaloni. Bătaia în mojarul de marmură se făcea din ce în ce mai tare. Văzând că nu-l ascultă nimeni, Svoikin își plimbă privirea pe rafturile cu borcane și se apucă să citească inscripțiile. Prin fața ochilor lui începură să se perinde mai întâi fel de fel de „radixe”: gențiana, pimpinella, tonnentilla, zedoaria, etc. După radixe se perindară tincturile, oleumurile, cu denumiri care mai de care mai complicate și mai antediluviene.

„Câte lucruri de prisos or fi pe aici! Se gândi Svoikin. Câtă rutină în aceste borcane, care se află aici numai din tradiție, și totuși ce serios și impunător e totul!”

De pe rafturi, Svoikin își mută privirea pe etajera de sticlă de lângă el. Aici văzu inele și bile mici de cauciuc, seringi, borcănase cu pastă de dinți, picături Pierrot, picături Adelheim, săpunuri cosmetice, alifie pentru creșterea părului.

În farmacie intră un băiețuș cu șorț murdar și ceru fiere de bou de zece copeici.

— Spuneți-mi, vă rog, la ce folosește fierea de bou? Întrebă profesorul pe farmacist, bucuros că găsisese prilej de a intra în vorbă.

Neprimind răspuns la întrebarea sa, Svoikin se apucă să cerceteze chipul aspru, trufaș și savant al farmacistului.

„Ciudați oameni, zău așa! Gândi el. Pentru ce și-or fi dând aere de savanți? Iau de la clienți de trei ori mai mult decât ar trebui, vând alifii pentru creșterea părului, dar când te uiți la ei, ai zice că sunt adevărați pontifi ai științei. Scriu latinește, vorbesc nemțește. Fac pe medievalii. Când ești sănătos, nu iei seamă la mutra lor rece, distantă, dar când cazi bolnav, cum sunt eu acum, te îngrozești că o cauză sfântă a intrat pe mâna unui asemenea individ bine călcat și fără inimă.”

Cercetând chipul țeapăn al farmacistului, Svoikin simți deodată nevoia imperioasă să se întindă undeva, cât mai departe de lumină, de mutra savantă a farmacistului și de bătaia în mojarul de marmură.

O oboseală de om bolnav puse stăpânire pe toată ființa lui. Se apropie de tejghea și bolborosi cu un aer rugător:

— Fiți atât de bun și dați-mi drumul! Sunt. Sunt bolnav.

— Numaidecât. Vă rog să nu vă rezemați cu coatele de tejghea.

Profesorul se așează pe canapea și, alungând din minte imaginile nebuloase, începu să privească cum fumează casierul.

„N-a trecut decât o jumătate de ceas, gândi el. A mai rămas încă pe atâta. E insuportabil!”

Dar iată că un asistent mărunț și negricios se apropie de farmacist și puse lângă el o cutiuță cu prafuri și o sticluță cu un lichid trandafiriu. Farmacistul continuă să citească până la punct, se îndepărtă încet de pupitru și, luând sticluța în mână, o scutură dinaintea ochilor. Apoi scrise eticheta, o legă de gâtul sticluței și întinse mâna după sigiliu.

„Ce rost are tot acest ceremonial? Se întrebă Svoikin. Pierdere de timp și un mijloc de a-ți storce bani cât mai mulți.”

După ce înfășură, legă și sigilă mixtura, farmacistul reîncepu aceeași operație cu prafurile.

— Poftim! Spuse el în cele din urmă, fără să se uite la Svoikin. Plătiți la casă o rublă și șase copeici!

Svoikin băgă mâna în buzunar, scoase o rublă și își aduse dintr-odată aminte că, afară de această rublă, nu mai avea nici o copeică.

— O rublă și șase copeici? Bolborosi el, roșind. N-am la mine decât o rublă. Credeam că o rublă îmi va ajunge. Ce-i de făcut?

— Nu știu! Răspunse farmacistul răspicat și tăios, întorcându-se din nou la ziar.

— În cazul acesta vă rog să mă iertați. Cele șase copeici am să vi le aduc mâine, sau am să vi le trimit.

— Asta nu se poate. Noi nu dăm pe credit.

— Atunci ce să mă fac?

— Duceți-vă acasă, aduceți șase copeici și veți primi medicamentele.

— Da, dar. Abia pot să mă țin pe picioare, și n-am pe cine trimit.

— Nu știu. Nu mă privește.

— Hm. Căzu pe gânduri profesorul. Bine, am să mă duc acasă.

Svoikin ieși din farmacie și se îndreptă spre casă. Până să ajungă la camera lui mobilată, se opri de vreo cinci ori, să se odihnească. Ajunse la el și, găsind în sertarul mesei câteva monede de aramă, se așează pe pat să mai prindă puteri. O forță necunoscută îi trase capul spre pernă. Se întinse, cu gândul să stea culcat numai câteva clipe. Imagini nebuloase, în formă de nori și de mogâldețe înfolfite, îi întunecară cugetul. Multă vreme se gândi că trebuie să se ducă la farmacie, încercă să se scoale, dar boala fu mai tare.

Bănuții de aramă îi căzură din pumn; bolnavul începu să viseze că s-a dus iar la farmacie și că stă iar de vorbă cu farmacistul.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 182, 6 iulie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu și cu unele abrevieri în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Nu i-a fost scris.

Pe la orele zece dimineața, doi moșieri, Gadiukin¹⁶⁴ și Șilohvostov¹⁶⁵, se duceau cu trăsura la alegerea judecătorului de pace al circumscripției. Vremea era minunată. Câmpul era verde cât vedeai cu ochii. Mestecenii bătrâni plantați de-a lungul drumului își șopteau, tremurându-și frunzișul tânăr. În dreapta și în stânga se întindeau fânețe bogate, ce răsunau de glasurile prepelițelor, nagâților și culicilor. În zare, în depărtarea albăstruie, albeau ici, colo, biserici și conace boierești cu acoperișuri verzi.

— Ar trebui să-l aducem pe mareșalul nobilimii, să mai afle și el ce e pe aici. Mormăi Gadiukin, un boier gras, cu părul alb, cu o pălărie de pai soioasă și o cravată pestriță desfăcută, în timp ce brișca, săltând și scârțâind din toate încheieturile, ocolea un podeț. Zemstva noastră construiește podurile numai ca să fie ocolite. Bine a spus contele Dubleve la ultima adunare a zemstvei, că singurul scop al podurilor noastre este să pună mintea omului la încercare: dacă ocolește podul, înseamnă că-i deștept, dacă o ia pe pod și, ca de obicei, își frânge gâtul, e un dobitoc. Și numai președintele e de vină. Dacă am avea un alt președinte, nu un bețivan, un adormit și un molău, podurile n-ar mai fi în halul ăsta. Aici e nevoie de un om cu scaun la cap, energic, colțos, ca tine, bunăoară. Dracu' te pune să ții morțiș la postul de judecător de pace! Ar fi trebuit să-ți pui candidatura la președinția zemstvei, zău așa!

— Ai răbdare; după ce or să mă respingă ai noștri astăzi, răspunse modest Șilohvostov, un om înalt, roșcovan, cu o șapcă nouă de nobil pe cap, o să trebuiască, de voie, de nevoie, să-mi pun candidatura la președinție.

— N-or să te respingă. Răspunse Gadiukin căscând. Avem nevoie de oameni culți, iar la noi în județ nu-i decât unul cu studii universitare – tu! Pe cine să alegem, dacă nu pe tine? Așa s-a și hotărât. Vorba e că-i păcat să te proțapești la judecătoria de pace. Ai fi mai folositor ca președinte.

— Totuna e, dragul meu. Judecătorul de pace primește două mii patru sute de ruble și președintele la fel, dar judecătorul stă toată vremea la el acasă, pe când președintele – mereu zdronca-zdronca cu brișca la administrația zemstvei. Judecătorului de pace îi vine mult mai ușor; unde mai pui că.

Șilohvostov nu-și isprăvi vorba. Începu deodată să se frământa și își aținti privirea înainte, pe drum. Apoi se făcu stacojiu, scuipe și se lăsă pe speteaza briștii.

— Am știut eu! Am presimțit-o! Mormăi el, scoțându-și șapca și ștergându-și fruntea de sudoare. Iar n-o să mă aleagă!

— Ce s-a întâmplat? De ce?

— Nu vezi că ne iese înainte părintele Onisim? S-a isprăvit! Când întâlnești în drum o asemenea arătare, poți să și faci calea-ntoarsă, fiindcă nu-ți mai izbutește nimic. Asta-i știut! Ia-o înapoi, Mitka! Doamne, și într-adins

am plecat mai devreme, ca să nu dau de ieziuitul ăsta! Dar m-a mirosit că vin! Are un miros de copoi.

— la mai lasă-mă cu prostiile tale! Scorești și tu niște năzbâtii! Zău așa!

— Nu-s năzbâtii! Dacă întâlnești un popă la drum, îți merge rău, și el face în așa fel ca să-mi iasă în cale de fiecare dată când mă duc la alegeri. E bătrân, abia își mai trage sufletul, e cu un picior în groapă, dar e plin de venin, să te ferească Dumnezeu! Nu degeaba stă el de douăzeci de ani netitular! Și de ce crezi că-mi poartă sâmbetele? Pentru felul meu de a gândi! Nu-i plac ideile mele! Să vezi comedie! Am fost noi odată la Uliev¹⁶⁶. După prânz m-am așezat la pian; eram un pic cherchelit și, firește, fără nici un gând rău, m-am apucat să cânt: „Hei, rachie de buruieni” și „Să pornim la joc de zor – față de ăst cinstit popor”, iar el m-a auzit și a spus: „Nu se cade ca un judecător să aibă asemenea idei despre ierarhie. N-am să las să te aleagă!” Și de atunci îmi iese în cale de fiecare dată. L-am ocărât, am încercat s-o iau pe alt drum. Nimic. Simte când plec de acasă. Ce să-i faci? Trebuie să ne întoarcem! Tot n-o să mă aleagă! Asta e sigur. Nici dățile trecute nu m-au ales, și de ce? Din pricina lui!

— la mai lasă, frate, ești un om cult, ai absolvit universitatea și-mi umbli cu superstiții băbești.

— Nu cred în superstiții, dar am eu semnele mele: cum încep ceva în ziua de 13 sau îmi răsare în cale arătarea asta, îmi merge prost. Firește că toate astea nu sunt decât prostii, fleacuri nedemne de crezare, dar. Explică-mi și tu de ce se întâmplă întotdeauna întocmai cum se arată semnele? Vezi că nici tu nu poți să-mi explici! Eu nu zic că trebuie să crezi în ele dar, pentru orice eventualitate, nu strică să ții seama de blestemele astea de semne. Hai să ne întoarcem! N-au să ne aleagă nici pe mine, nici pe tine, dragul meu, și pe deasupra o să ne rupem osia sau o să pierdem la cărți. Ai să vezi!

O căruță țărănească, în care ședea un popă mărunț de stat, bătrânel, cu o pălărie tare cu boruri largi, înverzită de timp, și cu o rasă de dril, se încrucișă cu brișca. Când ajunse în dreptul ei, popa își scoase pălăria și salută.

— Nu-i frumos să faci asta, părinte! Îl amenință Șilobvostov cu degetul. Fapte atât de viclene nu sunt demne de funcția dumitale! Da! Ai să dai socoteală la judecata de apoi! Hai să ne întoarcem! I se adresă el lui Gadiukin. Chiar că mergem degeaba.

Dar Gadiukin nu se învoi.

În seara aceleiași zile, prietenii se întorceau tot cu brișca, acasă. Amândoi erau roșii la față și întunecați, ca apusul de soare prevestitor de vreme rea.

— Ți-am spus că nu trebuia să ne ducem! Mormăia Șilobvostov. Ți-am spus. De ce nu m-ai ascultat? Poftim superstiții! Mai spune că nu crezi! Nu numai că m-au respins, nemernicii, dar m-au făcut și de râs, blestemații! Cică țin o cârciumă pe un pământ de-al meu! Ei, și ce dacă țin? Asta nu privește pe nimeni! Da, țin!

— Nu-i nimic, peste o lună vor fi alegeri de președinte. Îl liniști Gadiukin. Astăzi te-au trântit într-adins ca să te aleagă președinte.

— Nu mă mai duce cu zăhărelul. Totdeauna mă încânți, viclene, și ești cel dintâi care mă ferești cu d-ale negre! Astăzi n-am avut nici o bilă albă, toate erau negre, prin urmare și tu dragul meu, ai pus una neagră. Mersi.

Peste o lună, prietenii mergeau pe același drum la alegerea președintelui zemstvei. De astă dată, nu mai porniseră la ceasurile zece, ci înainte de șapte. Șilohvostov se tot frăsua pe locul lui în brișcă, privind neliniștit de-a lungul drumului.

— E peste putință să-și închipuie c-am pornit-o cu noaptea-n cap, spunea el, totuși trebuie să ne grăbim. Dracul știe, poate că are spioni! Mână, Mitka, mai repede! Dă-i drumul! Ieri, dragul meu, se adresă el lui Gadiukin, i-am trimis părintelui Onisim doi saci de ovăz și un funt de ceai. M-am gândit să-l îmbunesc printr-o atitudine prietenoasă, dar el a luat darurile și i-a spus lui Feodor: „Salută-l pe boier și mulțumește-i pentru darul făcut, dar spune-i că nu sunt de mituit. Nu numai ovăzul, dar nici tot aurul din lume nu-mi va clinti felul meu de a gândi.” Ce zici de asta? Dar nu-i nimic. Când are să pornească la drum, n-o să mai întâlnească nici pe dracu'. Dă-i drumul, Mitka!

Brișca intră în satul în care locuia părintele Onisim. Trecând prin fața curții lui, prietenii aruncară o privire pe poarta deschisă. Părintele Onisim se învârtea în jurul căruței, grăbindu-se să-și înhame calul. Cu o mână își încheia brâul, cu cealaltă și cu dinții puneă hamul pe cal.

— Ai întârziat! Începu să râdă cu hohote Șilohvostov. Ți-au raportat spionii, dar prea târziu! Ha-ha! Na! Satură-te! Nu ești de mituit! Hai? Ha-ha!

Brișca ieși din sat și Șilohvostov, simțindu-se în afară de orice pericol, își dădu frâu liber bucuriei.

— Hei, dragul meu, sub mine n-o să mai fie astfel de poduri! Începu să se laude viitorul președinte, făcând cu ochiul. Să vezi cum am să-i mai muștraluiesc pe antreprenori! Și școlile o să fie altfel! Cum am să bag de seamă că vreunul dintre învățători e bețiv sau socialist, îi și fac vânt. Hait! Să nu te mai prind pe aici! Sub mine, medicii zemstvei n-or să mai îndrăznească să se plimbe cu cămăși roșii! Ehe, frate. Dă-i drumul, Mitka, să nu întâlnim cumva alt popă! Ei, se pare că am sosit cu bi. Aoleu!

Șilohvostov păli deodată și sări în picioare ca mușcat de șarpe.

— Iepurele! Iepurele! Începu el să țipe. Ne-a tăiat drumul un iepure. Aa. Dracu' să-l ia, îl fac bucăți!

Șilohvostov dădu deznădăduit din mâini și lăsă capul în jos. Tăcu un timp, se gândi, apoi, trecându-și palma peste fruntea palidă, nădușită, șopti:

— Se vede că nu mi-e scris să primesc două mii patru sute de ruble. Hai înapoi, Mitka! Nu mi-e scris!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 28, 13 iulie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg 1886. Publicăm textul culegerii.

În ziua de 11 iulie 1885, N. Leikin i-a comunicat lui Cehov: „Povestirea dumitale despre moșieri și popa Anisim a fost mâzgălită de cenzor în mai multe locuri, dar în urma unei plângeri înaintate de mine, a trecut în

întregime în instanța a doua, adică la „Comitetul cenzurii”. În povestirea lui Cehov, numele preotului lipsește.

O introducere neapărat trebuincioasă.

După cununie, o tânără pereche se întoarce cu trăsura acasă.

— Ascultă, Varia, spune bărbatul, apucă-mă de barbă și trage o dată cu toată puterea.

— Ce prostie îți mai trece prin cap?

— Nu, nu, te rog! Zău! Trage, hai fără fasoane.

— Potolește-te, dragă, de ce să te trag?

— Varia, te rog. Ți-o pretind! Dacă mă iubești, apucă-mă de barbă și trage o dată. Uite barba, hai!

— Pentru nimic în lume! Să provoc durere omului pe care-l iubesc ca pe lumina ochilor, niciodată!

— Dacă te rog eu! Începe să se supere tânărul însurășel. Înțelege odată! Te rog. Ți-o cer!

În cele din urmă, după îndelungi codeli, nevasta, nedumerită, își înfige mânuțele în barba soțului și trage cât o țin puterile. Bărbatul nici nu se încruntă măcar.

— Nu mă doare deloc, zău că da! Spune el. Serios că nu mă doare! Acum stai nițel, e rândul meu.

Bărbatul o apucă pe nevastă de o şuviță de păr din apropierea tâmplei și trage cu putere. Nevasta scoate un țipăt ascuțit.

— Acum, draga mea, spune în concluzie bărbatul, vezi că sunt mult mai puternic și mai rezistent ca tine. E neapărat necesar s-o știi, pentru cazul că vreodată în viitor ai să te repezi cu pumnii la mine sau ai să mă ameninți că-mi scoți ochii. Într-un cuvânt, femeia să se teamă de bărbat!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, Nr. 29, 20 iulie.
Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

În vagon.

SCHIMB VERBAL DE FOCURI

— Nu poțtești o țigară de foi, vecine?

— Mulțumesc! Minunată țigară! Cât costă o cutie de zece bucăți?

— Zău că nu știu, dar cred că-i din cele scumpe. Doar e havană! După sticla de Aile de Perdrix pe care am băut-o chiar acum la gară și după sardele anșoa, e plăcut să fumezi așa țigară. Pff!

— Ce breloc masiv ai!

— Mda. Costă trei sute de rublișoare! Știi că n-ar fi rău, după asemenea țigară de foi, să bei și niște vin de Rhin. Schloss-Johannesberg, bunăoară, nr. 85 1/2, cu zece ruble sticla. Ce zici? Sau unul negru. Din vinurile negre beau Clos de Vougeot vieux sec, sau poate, Cartou Clos du Roi. Iar dacă beau vin de Burgundia, apoi numai Chambertin nr. 38 3/4. E cel mai sănătos dintre vinurile de Burgundia.

— Iertați-mi, vă rog, întrebarea indiscretă: sunteți, pesemne, unul dintre marii moșieri de pe aici, sau, poate, sunteți. Bancher?

— Nu-u, ce fel de bancher să fiu eu! Sunt magazioner la antrepozitele vămii W.

— Nevastă-mea citește „Novosti”¹⁶⁷ și „Novoe-Vremea”, pe când eu prefer ziarele din Moscova. Dimineața citesc ziarele, iar seara pun pe una dintre fetele mele să-mi citească cu glas tare „Russkaia Starina”¹⁶⁸ sau „Vestnik Evropî”¹⁶⁹. Mărturisesc că nu sunt mare amator de reviste voluminoase, pe acestea le dau cunoscuților, să le citească ei, mie îmi plac mai mult revistele ilustrate. Citesc „Niva”¹⁷⁰, „Vsemirnaia”¹⁷¹. Apoi, firește, și pe cele umoristice.

— Sunteți oare abonat la toate ziarele și revistele astea, sau sunteți proprietarul vreunei biblioteci publice?

— Nu, sunt impiegat la un oficiu poștal și însărcinat cu primirea corespondenței.

— Firește, mijloacele de locomoție cu cai nu vor putea niciodată să se compare cu calea ferată; totuși caii nu sunt de lepădat. Înhami câte trei cai la vreo cinci-șase trăsură, așezi în ele o droaie de muieri și – hei caii, cășorii mei, porniți ca gândul! Zbori ca în vis! Străbați așa într-un suflet vreo treizeci de verste și pe urmă o iei îndărăt. Nici nu-ți poți închipui plăcere mai mare, mai ales iarna. Mi s-a întâmplat odată un caz. Am poruncit într-o zi oamenilor mei să înhame zece troici. Aveam musafiri.

— Iertați-mă. Aveți, pesemne, crescătorie de cai?

— Nu, sunt comandant de pompieri.

— Nu-s lacom de bani, nu-mi plac banii. Ducă-se naibii! Mult am mai pătit de pe urma lor, fir-ar afuriși să fie, și totuși întotdeauna am spus și voi spune mereu: banii sunt un lucru bun! Ce poate fi mai plăcut decât să stai așa, între patru ochi, cu un cetățean și să simți deodată, ca să zic așa. Că ți se strecoară o hârtie în pumn. Parcă-ți aleargă foc prin vene când simți în pumn o bancnotă.

— Se vede că sunteți medic.

— Ferească Dumnezeu! Sunt pristav de stan.

— Domnule conductor! Unde mă găsesc? În ce fel de societate?! În ce secol trăiesc?

— Dar dumneavoastră cine sunteți?

— Meșterul cizmar Egorov.

— Orice ați spune, munca noastră de scriitori e grea! (un oftat majestuos). Nu degeaba a spus colega Nekrasov că în soarta noastră e ceva fatal. Ce-i drept, câștigăm bani mulți, toată lumea ne cunoaște. Avem parte de glorie, dar. Toate acestea nu-s decât deșertăciuni. După spusa unuia dintre colegii mei, gloria este un petic de culoare vie pus pe zdrențele murdare ale unui cerșetor orb. Munca noastră e atât de grea și de împovărătoare încât, credeți-mă, îmi vine câteodată să dau dracului și glorie, și bani, și toate celelalte și să mă mulțumesc cu soarta unui simplu plugar.

— Unde scrieți dumneavoastră?

— Scriu la „Luci” articole despre problema evreiască.

— În fiecare sâmbătă, bărbatul meu se ducea la ministru și eu rămâneam singură. Într-una din sâmbete, vine cineva de la contele Filkin și întreabă de bărbatul meu. „Avem neapărată nevoie de el! Scoateți-l din pământ, dar găsiți-mi-l!” Zău că nu mai știam cum să scap de ei. De unde

vreți să vi-l scot? Acum e la ministru, de acolo s-ar putea să treacă și pe la prințesa Hronskaia-Zapiataia.

— A-a-a. Dar la ce minister e soțul dumneavoastră?

— Se ocupă cu coafura. E coafor.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 30, 27 iulie.

Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Musafirul.

SCENETĂ.

Avocatului Zelterski i se lipeau ochii de somn. Natura se cufundase în întuneric. Adierea vântului se potolise, corul păsărelelor tăcuse și turmele se odihneau. Nevasta lui Zelterski se dusesese de mult la culcare, servitorii dormeau și ei, toate vietățile casei ațipiseră, numai Zelterski nu putea să se retragă în iatac, cu toate că de genele lui atârna parcă o greutate de trei puzi. Avea un musafir, un vecin de vilă, colonelul în retragere Peregarin. Venise îndată după prânz, se așezase pe divan și acolo rămăsese; nu se ridicase de atunci nici măcar o singură dată, de parcă ar fi prins rădăcini. Șezând, povestea cu un glas răgușit și cam fonf, cum în anul 1842 fusese mușcat de un câine turbat la Kremenciug. După ce isprăvi povestea, o începu din nou. Lui Zelterski să-i vină nebunie, nu alta. Ce nu făcea, doar-doar o pleca musafirul! Se uita tot timpul la ceas, se plângea că-l doare capul, ieșea mereu din odaie, dar toate astea fără nici un folos. Musafirul nu înțelegea și continua să povestească despre câinele turbat.

„Hodorogul ăsta e în stare să rămână până mâine-dimineață! Se înfurie Zelterski. Nesimțitor mai e! Dacă nu înțelege aluziile obișnuite, va trebui să recurg la procedee mai grosolane.”

— Ascultă, spuse el cu glas tare, știi dumneata ce-mi place mai mult în vilegiatură?

— Ce anume?

— Faptul că poți să-ți orânduiești viața cum vrei. La oraș e greu să te ții de un program bine stabilit, pe când aici, dimpotrivă. La ceasurile nouă ne sculăm, la trei luăm prânzul, la zece cinăm, la douăsprezece dormim. La douăsprezece sunt întotdeauna în pat. Ferească Dumnezeu să mă culc mai târziu, că a doua zi nu mai pot scăpa de migrenă!

— Ia te uită, domnule. Fiecare își are obiceiurile lui, asta-i adevărat. Am avut un cunoscut, un oarecare Kliușkin, era căpitan. Am făcut cunoștință cu el la Serpuhov. Ei bine, acest Kliușkin.

Și, gângăvind, plescăind din limbă și gesticulând cu degetele lui groase, colonelul începu să povestească despre Kliușkin. Bătu ora douăsprezece, acul cel mic al ceasornicului începu să tragă spre douăsprezece și jumătate, și el tot povestea. Zelterski simți că-l trec nădușelile.

„Nu înțelege! E tâmpit! Se mânie el. Oare crede că vizita lui îmi face plăcere? Cum să-l fac să plece?”

— Ascultă, îl întrerupse el pe colonel, ce să mă fac? Mă doare grozav gâtul! Dracu' m-a pus să trec azi-dimineață pe la un cunoscut al cărui copil are difterie. Se vede că m-am molipsit. Da, simt că m-am molipsit. Sunt sigur că am difterie!

— Se întâmplă! Răspunse senin Peregarin cu glasul lui fonf.

— E o boală primejdioasă! Nu numai că te îmbolnăvești tu, dar poți să-i molipsești și pe alții. E o boală cât se poate de contagioasă! Să nu ți-o dau și dumatile, Parfeni Savvici!

— Mie? He-he! Am stat prin spitale cu bolnavi de tifos și nu m-am molipsit, și o să mă molipsesc de la dumneata! He-he. Pe un ciocălău bătrân ca mine nu-l poate răzbi nici un fel de boală. Bătrânii au viață lungă. Am avut la noi în brigadă un moșneguț tare bătrân, locotenent colonelul Trebien. Era francez de origine. Ei bine, acest Trebien.

Și Peregarin începu să povestească ce rezistent era Trebien. Ceasornicul bătu douăsprezece și jumătate.

— Iartă-mă că te întrerup, Parfeni Savvici, gemu Zelterski. La ce oră te culci?

— Când la două, când la trei, se întâmplă chiar să nu mă culc deloc dacă stau într-o companie plăcută sau dacă mă supără reumatismul. Astăzi, bunăoară, am să mă culc pe la vreo patru, fiindcă am dormit înainte de prânz. Pot însă să nu dorm deloc. În război nu ne culcam săptămâni la rând. Îmi aduc aminte de un caz. Ne găseam cu unitatea pe la Ahaltâh.

— Iartă-mă, dar eu mă culc întotdeauna la douăsprezece. Mă scol la ora nouă, așa că, vrând, nevrând, sunt nevoit să mă culc mai devreme.

— Firește. E și sănătos să te scoli mai devreme. Așa-a. Vasăzică, ne găseam pe la Ahaltâh.

— Mi-e tare rău. Mă trec fiori, mă ia cu frig. Totdeauna mi se întâmplă așa înainte de acces. Trebuie să-ți spun că am din când în când crize de nervi foarte ciudate. Cam pe la unu noaptea. Ziua n-am accese. Mi se pornește deodată un fel de vâjâială prin cap: jji. Îmi pierd cunoștința, apoi sar în picioare și încep să arunc în cei din casă cu orice-mi cade sub mână. Dacă-i un cuțit, dau cu cuțitul, dacă-i un scaun, dau cu scaunul. Acum mă ia cu frig, se vede că se apropie accesul. Totdeauna începe cu o senzație de frig.

— Ia te uită. Ar trebui să urmezi vreun tratament!

— Am urmat, da' n-ajută. Mă mulțumesc să-i previn, puțin înainte de acces, pe cunoscuți și pe cei ai casei, ca să plece. Tratamentul l-am lăsat de mult.

— Țțț. Ce de boli mai sunt și pe lumea asta! Și ciuma, și holera, și fel de fel de accese.

Colonelul clătină din cap și căzu pe gânduri.

Se așternu tăcerea.

„Hai să-i citesc o operă de a mea, hotărî Zelterski. Am pe undeva un roman, scris de mine încă din liceu. Te pomenești că o să-mi fie de folos.”

— Ah, ce voiam să zic, întrerupse Zelterski cugetarea lui Peregarin, nu vrei să-ți citesc o operă de a mea? Am scris-o pe timpuri, în clipele de răgaz. E un roman în cinci părți, cu prolog și epilog.

Și, fără să aștepte răspunsul, Zelterski sări în picioare și scoase din sertarul mesei un manuscris vechi, gălbejit, pe care era scris cu litere de o șchioapă: „Furtună în adânc. Roman în cinci părți.” „Acum pleacă sigur, se

bucură Zelterski, răsfoindu-și păcatele tinereții. Am să-i citesc până va începe să urle.”

— Ei, ascultă-mă, Parfeni Savvici.

— Cu multă plăcere.

Zelterski începu. Colonelul, cu o expresie gravă întipărită pe față, puse un picior peste celălalt și se așeză cât mai comod; era limpede că are de gând să asculte cu atenție, timp îndelungat. Cititorul începu cu descrierea naturii. Când ceasornicul bătut ora unu, natura cedă locul castelului în care trăia eroul romanului, contele Valentin Blenski.

— Ce bine ar fi să trăiești într-un asemenea castel! Oftă Peregarin. Și ce bine-i scris! Aș sta o viață întreagă să ascult!

„Las-că vezi tu îndată! Gândi Zelterski. Acuși ai să începi să urlî!”

La ora unu și jumătate, castelul cedă locul înfățișării plăcute a eroului. La ora două, Zelterski citea cu glas încet, sugrumat:

— Mă întrebi ce vreau? O, aș vrea ca acolo, departe, sub bolta cerului de miazăzi, mînuța dumitale să tremure sfios în mîna mea. Numai acolo, acolo inima mea va începe să bată mai tare sub bolțile edificiului meu suflesc. Vreau dragoste, dragoste!”

— Nu, Parfeni Savvici. Nu mai am putere. Sunt istovit!

— Atunci lasă! Ai să isprăvești mâine cu cititul, iar acum să mai stăm de vorbă. Nu ți-am povestit încă ce a fost la Ahalțâh.

Sleit de puteri, Zelterski se lăsă pe speteaza divanului și, închizând ochii, se resemnă să asculte.

„Am încercat toate mijloacele, gândi el. Niciuna dintre săgețile mele nu l-a putut străpunge pe mastodontul ăsta. Acum are să stea aici până la ceasurile patru. Doamne, aș da o sută de ruble să mă pot trânti chiar în clipa asta în pat și să adorm. Ehe! Ia să-i cer să-mi împrumute niște bani! Minunat mijloc.”

— Iartă-mă, Parfeni Savvici! Îl întrerupse el pe colonel, dar aș vrea să-ți cer un mic serviciu. În ultimul timp, de când stau aici în vilegiatură, am avut cheltuieli mari. Am rămas fără o copeică, dar pe la sfârșitul lui august urmează să încasez o sumă mai importantă.

— Așa-a. Mi se pare că stau cam de mult la dumneata. Gâfâi Peregarin, căutându-și cu privirea șapca. A trecut de ora două. Ce spuneai adineauri?

— Aș vrea să mă împrumut cu două-trei sute de ruble. Nu cunoști dumneata pe cineva?

— De unde să cunosc? De altfel. E timpul să faci nani. Te las cu bine. Respectele mele Doamnei.

Colonelul își luă șapca și făcu un pas spre ușă.

— Stai puțin! Triumfă Zelterski. Tocmai voiam să te rog. Cunoscându-ți bunătatea, speram că.

— Mâine, acum șterge-o la nevasta dumitale! Desigur că-și așteaptă de mult alesul inimii. He-he-he. La revedere, scumpule. Somn ușor!

Peregarin strânse repede mîna lui Zelterski, își puse șapca pe cap și ieși. Gazda nu mai putea de bucurie.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 212, 5 august, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text. Calul și ciuta fremătătoare.

Sunt ceasurile aproape trei noaptea. Soții Fibrov nu dorm. El se răsuțește întruna de pe o parte pe cealaltă, scuipând mereu; ea, o brunetă mică, slabă, stă întinsă, nu se mișcă și privește gânditoare la fereastra deschisă, unde mijesc, posomorâți și încruntați, zorii zilei.

— Nu pot să dorm! Oftează ea. Cum te mai simți? Ți-e greață?

— Da, cam.

— Nu pricep, Vasea, cum de nu ți se face și ție lehamite să te întorci mereu acasă în halul ăsta! Nu-i noapte să nu fii bolnav. E o rușine!

— Iartă-mă. Mi s-a întâmplat fără să vreau. Am băut la redacție o sticlă de bere, apoi am cam întrecut măsura la „Arkadia”. Iartă-mă.

— Ce să te iert? Ar trebui să-ți fie ție singur scârbă de tine, silă. Scuiți, sughiți. Ești într-un hal fără de hal. Și asta în fiecare noapte, în fiecare noapte! Nu-mi aduc aminte să fi venit vreodată treaz acasă.

— Eu nu vreau să beau, dar nu știu cum se întâmplă că până la urmă mă-mbăt. Blestemata asta de meserie e de vină. Hoinărești ziua întreagă prin oraș. Într-un loc iei un păhăruț, în alt loc o bere, mai întâlnești un prieten căruia îi place să tragă la măsea. Și cu care nu-i chip să nu bei ceva. Alteori nici nu poți obține vreo informație fără să golești cu cine știe ce porc o sticlă de votcă. Astăzi, bunăoară, la incendiu, nu se putea să nu beau cu agentul.

— Da, blestemată meserie! Oftează bruneta. Nîl-ar fi să te lași de ea, Vasea!

— Să mă las? Nu se poate!

— Ba se poate foarte bine. Dacă ai fi un scriitor adevărat, dacă ai scrie versuri frumoase sau povestiri, nu zic, dar ești un reporter oarecare, scrii despre furturi și incendii. Și sunt asemenea fleacuri, încât uneori ți-e și rușine să le citești. Și tot ar mai merge, dacă cel puțin ai câștiga vreo două-trei sute pe lună; dar tu primești acolo cincizeci de amărâte de ruble, și nici acelea regulat. Trăim ca vai de capul nostru, în sărăcie și mizerie. Locuința miroase a spălătorie, n-avem ca vecini decât lucrători de fabrică și femei desfrânate. Toată ziua nu auzi altceva decât vorbe și cântece urâte. N-avem nici mobilă, nici rufărie; ești îmbrăcat ca vai de lume, de-aia și gazda te tutuiește, iar eu arăt mai rău ca o ucenică de croitorie. Ne hrănim mai prost ca lucrătorii cu ziua. Tu mănânci te miri ce, pe la birturi, și de cele mai multe ori, probabil pe socoteala altuia; cât despre mine. Numai eu știu ce mănânc. Dacă am fi niște plebei, niște inculți, m-aș mai împăca cu traiul ăsta, dar tu ești nobil, ai absolvit universitatea, vorbești franțuzește. Eu am fost crescută la pension, răsfățată.

— Ai puțină răbdare, Katiușa, când o să mă cheme să scriu la „Orbul găinilor”, și o să mă ocup de cronicile lor, o să începem o altă viață. Atunci am să iau o cameră mobilată.

— Asta mi-o făgăduiești de trei ani de zile. Și ce folos dacă te cheamă? Oricât ai primi, tu tot bei banii. Nu te lași tu de cârdășia scriitorilor și actorilor tăi! Știi ce, Vasea? Nîl-ar fi să-i scriu unchiului Dmitri Feodorâci, la Tula? Ți-ar

găsi un post minunat la vreo bancă sau la vreo instituție de stat. Ar fi bine, Vasea! Te-ai duce, ca tot omul, la slujbă, ți-ai primi în fiecare 20 ale lunii leafa și n-am mai avea nici o grijă! Am lua cu chirie o căsuță singură în curte, cu magazie, cu șopron pentru fân. La Tula poți să închiriezi o casă minunată cu două sute de ruble. Ne-am cumpăra mobilă, veselă, fețe de masă, am lua bucătăreasă. Am prânzi zilnic. Tu ai veni de la serviciu la ora trei, ai arunca o privire pe masă și ai vedea tacâmuri curate, ridichi și tot felul de gustări. Am crește găini, rațe, porumbei, am cumpăra o vacă. În provincie poți să ai toate astea pentru o mie de ruble pe an, dacă nu faci lux și nu bei. Copiii noștri n-ar trăi în igrasie, ca acum, și nici eu nu m-aș vedea silită să umblu mereu pe la spitale. Te rog din suflet, Vasea, hai să ne mutăm în provincie!

— Aș muri de plictiseală cu sălbăticiii de acolo.

— Și găsești că aici e veselie mare? N-avem nici societate, nici cunoscuți. Cu oamenii mai spălați și cât de cât cumsecade, n-ai decât relații de afaceri; familiile lor nu le cunoaștem deloc. Cine vine pe la noi? Te întreb, cine? Cleopatra Sergheevna! După părerea ta, e o celebritate, fiindcă scrie foiletoane muzicale. După mine, e o femeie întreținută, o destrăbălată. Cum poate o femeie să bea votcă și să-și scoată corsetul de față cu bărbații? Scrie articole, vorbește mereu de cinste, dar s-a împrumutat anul trecut de la mine cu o rublă și nu mi-a dat-o înapoi nici până astăzi. Din când în când mai dă pe la tine poetul acela, de care tu faci atâta caz. Ești grozav de mândru că-l cunoști, fiindcă-i celebru, dar ia gândește-te sincer: merită?

— E un om cât se poate de cinstit sufletește!

— Da' n-are nici un pic de haz. Nu vine la noi decât ca să se îmbete. Bea și povestește anecdote deșuchiate. Alaltăieri, bunăoară, s-a îmbătat turtă și a dormit toată noaptea aici pe podea. Dar actorii! Când eram fată, îi ridicam în slava cerului pe actorii celebri, dar de când te-am luat, mi-e scârbă de ei. Sunt veșnic beți, grosolani, nu știu să se poarte în societatea femeilor, sunt fuduli, umblă cu cizme murdare. Sunt niște oameni nesuferiți! Nu înțeleg ce haz găsești în anecdotele pe care le povestesc, cu râsul lor zgomotos, răgușit! Îi mai și privești cu un fel de aer lingușitor, de parcă acești domni celebri ți-ar face cine știe ce hatâr, venind la tine. Ptiu!

— Ia lasă asta, te rog!

— Acolo, în provincie, ar veni la noi funcționari, profesori de liceu, ofițeri. Numai lume bine-crescută, plăcută, fără ifose. Ar bea ceai, ar lua câte un păhăruț, dacă le-ai da, și ar pleca fără larmă, fără anecdote. Totul s-ar petrece liniștit, civilizat. Ar sta în fotolii și pe divan și ar discuta despre fel de fel de lucruri și fata în casă le-ar servi ceai cu dulceață și cu pesmeți. După ceai ar cânta la pian și din gură, ar dansa. Ar fi așa de plăcut, Vasea! Pe la unsprezece, le-am da o gustare ușoară: cârnat, brânză, friptură rămasă de la prânz. După cină, te-ai duce să le însoțești pe Doamne, iar eu aș rămâne acasă să deretic.

— Ar fi tare plicticos, Katiușa!

— Dacă te-ai plictisi acasă, te-ai duce la club sau în parc. Aici, dacă ieși la plimbare, nu întâlnești nici un cunoscut, și vrând, nevrând, te apuci să bei, pe când acolo, la tot pasul întâlnești un cunoscut. Stai de vorbă cu oricine

vrei. Sunt profesori, avocați, medici – ai cu cine să schimbi o vorbă. Oamenii culți sunt foarte căutați acolo, Vasea! Tu ai fi printre cei de frunte.

Și Katiușa visează mult timp astfel cu glas tare. Lumina cenușie, plumburie, de dincolo de fereastră, se face încet, încet, albă. Liniștea nopții e înlocuită pe nesimțite de însuflețirea dimineții. Reporterul nu doarme, ascultă și își ridică mereu capul greoi, pentru a scuipa. Deodată face o mișcare bruscă și sare din pat. Chipul îi e palid, și fruntea plină de broboane de sudoare.

— Mi-e tare rău, întrerupe el visările Katiușei. Stai o clipă, mă întorc numaidecât.

Aruncându-și pe umeri o pătură, iese grăbit din odaie și face operația neplăcută, dar bine cunoscută băutorilor, în zorii zilei. Peste vreo două minute se întoarce, galben la față și mai mult mort decât viu. Se clatină pe picioare. Pe față îi e întipărită o expresie de scârbă, de deznădejde, de groază aproape, ca și cum abia acum ar fi înțeles cât de hădă e viața pe care o duce. Lumina zilei îi înfățișează sărăcia și murdăria odăii în toată goliciunea ei și expresia de deznădejde de pe față i se face și mai adâncă.

— Katiușa, scrie unchiului! Bolborosește el.

— Da? Te învoiești? Strigă bucuroasă bruneta. Îi scriu chiar mâine și îți dau cuvântul meu de onoare că ai să capeți un loc minunat! Vasea, nu glumești?

— Katiușa, te rog. Pentru Dumnezeu.

Și Katiușa începe din nou să viseze cu glas tare. Adoarme legănată de propriu-i glas. Vede în vis căsuța din ograda prin care pășesc grav găinile și rațele ei. Vede cum de la fereștriuca podului o privesc porumbeii și aude vaca mugind. În jur, totu-i liniștit: nici vecini destrăbălați, nici râsete răgușite, nici măcar acel nesuferit scârțâit de peniță. Vasea pășește grav și tacticos de-a lungul grădiniței, spre portiță. Se duce la serviciu. Și sufletul Katiușei e plin de împăcarea aceea care te face să nu mai dorești nimic, când gândul se lenevește.

Pe la amiază se trezește veselă. Somnul i-a făcut bine. Dar iată că, frecându-se la ochi, vede locul unde până mai adineauri se frământa în pat Vasea și bucuria ce o cuprinsese îi cade din suflet ca un plumb greu. Vasea a plecat, ca să se întoarcă noaptea târziu, beat, cum s-a întors și ieri și alaltăieri. Întotdeauna. Și ea va visa din nou, și din nou pe chipul lui se va întipări aceeași expresie de silă.

— N-are nici un rost să-i scriu unchiului! Oftează ea.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 219, 12 august, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu, cu mici modificări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Om de afaceri.

Emisit, agent clandestin de bursă, conducător de cotilioane la baluri, samsar cu comision, vornicel la nunți, cumătru, bocitor la înmormântări și intermediar pentru fel de fel de intervenții pe lângă autorități. Ivanov îl socotește conservator înfocat, pe când Petrov îl știe nihilist incorigibil. Se

bucură de cununile altora, aduce copiilor bomboane și discută răbdător cu doamnele bătrâne. E întotdeauna îmbrăcat după ultimul jurnal și pieptănat „f la Nrdâul” E un tip misterios. Are un carnet de notițe voluminos, pe care-l ascunde. Dăm extrase din el: „Cheltuit cu cinstirea valetului prințului cinci ruble douăzeci copeici. Vândut o acțiune a Căii Ferate Lozovaia-Sevastopol, cu care ocazie m-am ars cu paisprezece copeici.” „A nu uita să arăt contesei Dârina¹⁷² noua pasiență, numită „Prințesa„: primele douăsprezece cărți trase din pachet se așază în formă de cerc; următoarele se pun cum vrei, pe una sau pe alta din aceste cărți, indiferent de culoare, până se ivește dama de cupă, etc. Să-i aduc aminte, cu această ocazie, de Petea Sivuhin¹⁷³, care ar vrea să fie primit în regimentul Drimaderski. Să vorbesc apoi cu fata în casă Olia despre tiparele pentru negustoreasa Vâbuhina¹⁷⁴”.

„Erâghin¹⁷⁵ mi-a mai rămas dator pentru pețit șapte ruble. În aceeași zi, la un botez, l-am tras de limbă pe Kuțân¹⁷⁶, intrând în vorbă cu el despre chestiuni politice într-un spirit liberal, dar n-am izbutit să prind nimic suspect. Va trebui să mai aștept.” „Inginerul Funin m-a însărcinat să-i iau cu chirie un apartament pentru noua lui prietenă și m-a rugat s-o plasez cuiva pe cea veche, adică pe Elena Mihailovna. l-am făgăduit să fac și una și alta până la 20 august.” „Prințesa Hlâdina oferă o mie de ruble pentru scrisorile ei de dragoste trimise locotenentului Skotov¹⁷⁷. Să-i cer cinci mii, să las la trei mii, dar în nici un caz să nu i le dau pe toate. Scrisoarea în care descrie întrevederea din grădină trebuie să i-o vând separat mai târziu.” „Am fost martor la tribunal. L-am uns pe procuror și de aceea, când apărătorul a început să mă scarmene, președintele mi-a luat partea.” „Să nu uit să trag câteva palme agentului Iankel, ca să nu mai mintă.” „Ieri la Bukașini¹⁷⁸ mișcările mi-au fost urmărite atent în timpul vintului. M-am văzut nevoit să pierd cincisprezece ruble, de ochii lumii. Cu toate astea, tot mi s-a tras o palmă.” „Gusin¹⁷⁹ mi-a dat douăzeci și cinci de ruble pentru ziarul „Grohailă„, ca să nu scrie nimic despre felul cum a decurs procesul lui. Ziarului îi ajung și zece.”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 33, 17 august. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Înecatul.

SCENETĂ.

Pe cheiul unui fluviu mare, navigabil, obișnuita forfotă a unei după-amiezi de vară. Încărcarea și descărcarea șlepurilor e în toi. Suduieli, sirene de vapoare.

— Hârșc, hârșc. Gem macaralele.

În aer plutește un miros de pește uscat și de catran. Un individ cu picioare scurte și fața buhăită, răvășită de băutură, îmbrăcat într-o haină ruptă și cu pantaloni vârgați, peticiți, se apropie de agentul societății de navigație „Șcelkopior”, care stă pe mal, chiar lângă apă și-l așteaptă pe expeditorul mărfii. Individul are pe cap o șapcă de croială militară, cu postavul spălăcit, cu cozorocul cojit și cu o pată în locul unde fusese cândva o rozetă. Cravata i-î alunecat de pe guler și îi joacă pe gât.

— Vivat, domnule negustor! Hârâie individul, salutând militărește. Jivio!
Nu doriți cumva să vedeți un om înecat?

— Unde-i înecatul? Îl întreabă agentul.

— De fapt nu există nici un înecat, dar pot să vi-l fac eu. O săritură în apă – și aveți în fața ochilor pieirea unui om în valuri! E un spectacol mai mult ironic decât trist, datorită laturilor sale comice. Îngăduiți-mi să vă dau o reprezentație, domnule negustor!

— Nu sunt negustor!

— Iertați-mă. Mille pardons¹⁸⁰. În ziua de astăzi, și negustorii au început să umble îmbrăcați civil, așa că nici Noe n-ar putea să-i deosebească pe cei curați de cei necurați. Cu atât mai bine dacă sunteți intelectual. O să ne înțelegem unul cu altul. Și eu sunt om subțire. Sunt fiu de ofițer inferior și am fost propus, pe timpuri, pentru rangul al paisprezecelea. Prin urmare, milord, un slujitor al artelor vă oferă serviciile sale. O săritură în apă – și veți avea în fața ochilor un spectacol grozav.

— Nu, mulțumesc.

— Dacă vă stingheresc considerațiuni de ordin material, mă grăbesc să vă liniștesc. De la dumneavoastră nu iau mult. Pentru înecare cu cizme, două ruble, fără cizme, numai o rublă.

— De ce o diferență atât de mare?

— Fiindcă cizmele alcătuiesc partea cea mai scumpă a îmbrăcăminții și e foarte greu să le usuci. Ergo¹⁸¹, îmi permiteți să câștig și eu ceva?

— Nu. Nu sunt negustor și nu-mi plac senzațiile tari.

— Hm. După cât înțeleg, mi se pare că nu sunteți la curent cu esența faptului. Credeți că vă propun ceva grosolan, ceva pentru vulg, dar nu va fi decât un lucru umoristic și satiric, nimic altceva. O să zâmbiți – și-atât. E comic să privești cum înoată un om îmbrăcat și cum se luptă cu valurile. Afară de asta. Îmi veți da o posibilitate de câștig.

— Decât să faci pe omul care se îneacă, ai face mai bine să te apuci de o muncă temeinică.

— De muncă! Dar de ce fel de muncă? O muncă nobilă nu mi s-ar încredința, din pricina înclinării mele spre alcoolism. Apoi mai e nevoie și de protecție. Iar de o meserie simplă, de salahor, nu pot să mă apuc, fiindcă sunt nobil.

— Mai dă-o-ncolo de noblețe!

— Adică cum, s-o dau încolo? Întreabă individul ridicându-și cu mândrie capul și zâmbind ironic. Dacă o pasăre pricepe că-i pasăre, cum poate un nobil să nu-și înțeleagă rangul? Cu toate că sunt sărac, zdrențuit, lipit pământului, sunt mândru. Sunt mândru de sângele meu!

— Și totuși mândria dumitale nu te împiedică să înoți îmbrăcat.

— Roșesc! Observația dumneavoastră are partea ei de adevăr amar. Se cunoaște de îndată omul luminat. Dar înainte de a arunca cu piatra într-un păcătos, trebuie să-l ascultați. Printre noi se găsesc, ce-i drept, mulți indivizi care, uitându-și demnitatea lor, îngăduie unor negustori neciopliți să le ungă capul cu muștar, să-i mânjească cu funingine la baie pentru a-l întruchipa pe diavol, să-i îmbrace în rochii de muiere, ca să facă apoi fel de fel de

necuviințe, dar eu. Eu sunt departe de toate acestea! Oricâți bani mi-ar da un negustor, n-am să mă las uns pe cap cu muștar sau cu altă substanță, fie ea chiar nobilă. Nu văd însă nimic rușinos în a face pe înecatul. Apa e un lucru ud, curat. Cufundându-te în ea, nu te mânjești, ci dimpotrivă, te faci și mai curat. Nici medicina n-are nimic împotriva. De altfel, dacă nu sunteți de acord, pot să vă iau și mai ieftin. Poftim, o rublă, cu cizme cu tot.

— Nu, nu-i nevoie.

— Și de ce?

— Nu-i nevoie și gata.

— Ar trebui să vedeți cum înghit apă. Pe toată întinderea râului nu-i niciunul care se pricepe să se înece mai bine ca mine. Dacă domnii medici m-ar vedea cum fac pe mortul, m-ar ridica în slava cerului. Poftim, dumneavoastră n-am să vă cer decât șaizeci de copeici! Safteaua face mai mult ca banii. De la altul nu m-aș mulțumi nici cu trei ruble, dar văd după chipul dumneavoastră că sunteți un domn cumsecade. Savanților le iau mai ieftin.

— Scutește-mă, te rog!

— Cum vreți! Fiecare face cum știe, dar o să vă pară rău că n-ați primit. Altă dată o să vreți să dați și zece ruble și n-o să mai găsiți unul care vrea să se înece.

Individul se așază pe mal, mai departe de agent, și începe să se scotocească prin buzunare, suflând pe nas.

— Hm. Drace. Mormăie el. Nl-am făcut cu tutunul? Se vede că l-am uitat la debarcader. Am pornit cu ofițerul ăla o discuție despre politică și în focul discuției mi-am rătăcit tabachera. În Anglia s-a schimbat guvernul. N-au oamenii ce face! Dați-mi voie să vă cer o țigară, Înălțimea Voastră!

Agentul întinde individului o țigară. În timpul acesta apare pe mal expeditorul mărfii, negustorul pe care-l aștepta agentul. Individul sare în picioare, își ascunde țigara în palmă și salută militărește.

— Vivat, domnule negustor! Hârâie el. Jivio!

— A-a-a. Dumneata ești! Spune agentul către negustor. Te aștept cam de mult! În lipsa dumatăle m-a plictisit nebunul ăsta. Mă tot bate la cap cu reprezentațiile lui! Pentru șaizeci de copeici vrea să-mi facă pe omul care se îneacă.

— Șaizeci de copeici? O să ți se aplece, măi frate, îi spune negustorul individului. Douăzeci și cinci de copeici e prea destul. Ieri, treizeci de inși ne-au jucat în râu un întreg naufragiu și nu ne-au cerut la un loc decât cinci ruble, și tu. Ia te uită! Șaizeci de copeici! Fie, îți dau treizeci de copeici!

Individul își umflă obrazii și zâmbește disprețuitor.

— Treizeci de copeici. Cu asta nu ieși astăzi nici o căpățână de varză și dumneavoastră ați vrea un om care se îneacă. Prea de tot.

— Bine, nici nu ne trebuie. N-avem timp de pierdut cu tine.

— Ei hai, fie, de saftea. Dar să nu le spuneți celorlalți negustori că v-am luat așa de ieftin.

Individul își scoate cizmele, apoi, încruntat, cu bărbia ridicată în sus, se apropie de apă și face un salt stângaci. Se aude plescăitul căderii unui corp

greu. După ce revine la suprafață, individul dă prosteste din mâini și din picioare, silindu-se să mimeze frica.

Dar în loc de frică, se vede doar că tremură de frig.

— Îneacă-te! Îneacă-te! Îi strigă negustorul. Destul ai înotat, dă-te la fund!

Individul clipește din ochi, își întinde brațele în lături și se afundă cu cap cu tot. La asta se rezumă toată reprezentăția. După ce „s-a înecat”, iese din apă și, primindu-și cele treizeci de copeici, își continuă, ud și tremurând de frig, drumul de-a lungul malului.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 226, 19 august, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Palavragiii.

Alexei Feodorovici Vosmiorkin¹⁸² se plimba prin curtea conacului cu fratele său, magistrul¹⁸³, venit să petreacă la el câțeva vreme, și îi arăta gospodăria. Abia se ridicaseră de la micul dejun și erau puțințel cam chercheliți.

— Asta-i fierăria, dragul meu. Explica Vosmiorkin. În chingile astea se potcovesc caii. Iar asta, frate dragă, e baia de aburi. Aici în baie e un divan lung, iar sub divan clocesc curcile în niște site. Divanul ăsta îmi aduce aminte de multe. Baia o încălzesc numai iarna. Strașnic lucru, dragul meu! Numai rusul a putut să născopească baia de aburi! Pe polița de sus trăiești într-un ceas mai mult decât ar trăi un italian sau un neamț într-un secol. Stai întins ca în focul iadului, și Avdotia te biciuiește cu măturica. Cichi-cichi. Cichi-cichi. Te mai ridici, bei un cvas rece, și iar cichi-cichi. În cele din urmă, te dai jos de pe poliță, roșu ca un rac. Asta-i locuința slugilor. Aici stau angajații mei. Intrăm?

Moșierul și magistratul se aplecară și intrară într-o bojdeucă prăpădită și netencuită, cu acoperișul scofâlcit și geamul spart. De la intrare îi izbi un miros de fiertură. Oamenii prânzeau. Bărbații și femeile ședeau la o masă lungă, mâncând cu linguri mari o ciorbă de mazăre. Zărindu-i pe boieri, încetară să mestece și se sculară în picioare.

— Iată-i. Începu Vosmiorkin, aruncând o privire asupra celor ce stăteau la masă. Poftă mare, oameni buni!

— Blblblblî.

— Iată-i! Asta-i Rusia, frate dragă! Adevărata Rusie! Toți unu' și unu'! Strașnic popor! Ce dobitoc, iartă-mă Doamne, de neamț sau francez s-ar putea asemui cu ei? Față de ai noștri nu-s decât niște porci, niște păduchi!

— Să nu spui asta. Începu să se bâlbâie magistrul, aprinzându-și o țigară de foi pentru a mai purifica aerul. Orice popor își are trecutul lui istoric. Viitorul lui.

— Tu ești un admirator al Occidentului! Ce poți să înțelegi? Tocmai aici e buba, că voi, savanții, ați studiat numai cele străine și nu vreți să știți de ce-i al nostru! Disprețuiți și vă feriți de ce-i rusec! Iar eu am citit pe undeva și sunt de acord că intelectualitatea noastră e mucegăită, și dacă mai putem căuta în cineva idealuri, apoi numai în ei, da, în trândavii ăștia mai putem găsi. Să-l luăm, bunăoară, pe Filka.

Vosmiorkin se apropie de văcarul Filka și îl zgâlțâi de umăr. Filka zâmbi prosteste și scoase un „gî-î”.

— Să-l luăm bunăoară pe acest Filka. De ce râzi, prostule? Eu vorbesc serios și tu râzi. Să-l luăm bunăoară pe prostănacul ăsta. Privește-l, domnule magistru! Are umeri de uriaș, piept de elefant! Nici nu-l poți clinti din loc, blestematul! Și câtă putere morală stă ascunsă în el. Câtă putere! Asta face cât o duzină de intelectuali de ai tăi. Curaj, Filka! Nu te lăsa! Nu da înapoi de la ale tale, de la ceea ce simți tu că-i bine! Țin-te cu dinții! Dacă încearcă vreunul să-ți spună ceva, să te strice, dă-l naibii, nu-l asculta. Tu ești mai puternic, mai bun! Noi trebuie să-ți urmăm pilda!

— Stăpânilor milostivi! Spuse clipind din ochi vizitiul Antip, om cuminte. Credeți că el simte asta? Că pricepe purtarea milostivă a stăpânului? Închină-te până la pământ, nătângule și sărută mâna boierilor. Binefăcătorii noștri! Nu se află pe lume om mai păcătos ca Filka, și chiar și pe el îl iertați, iar cel care nu-i bețiv și nu se ține de prostii, apoi acela trăiește la dumneavoastră ca în rai. Să dea Dumnezeu oricăruia așa viață. Dumneavoastră ne pedepsiți, dumneavoastră ne răsplățiți.

— Iată! Înțelepciunea însăși a vorbit! Patriarhul codrilor! Înțelege, domnule magistru: „Și pedepsiți, și răsplățiți”. Ideea dreptății exprimată cu vorbe simple! Mă închin, frate! Învăț de la ei! Mă crezi? Învăț!

— Așa-i. Observă Antip.

— Ce să fie așa?

— Ce spuneți de învățătură.

— Care învățătură? Ce tot îndrugi?

— Spuneam de vorbele dumneavoastră. De învățătură. De aceea și sunteți stăpâni, ca să prindeți orice fel de învățătură. Noi suntem întunecați la minte! Vedem că-i scris ceva pe o firmă, dar ce e, ce rost o fi având, aceea n-o înțelegem. Pricepem mai mult cu nasul. Dacă miroase a votcă, înseamnă că-i cârciumă, dacă miroase a păcură – e dugheană.

— Hei, domnule magistru, ce zici? Îți place poporul? Fiecare vorbă e cu tâlc, orice frază – un adevăr profund! Da, capul lui Antip e un cuib de adevăr! Dar ia privește-o pe Duneașka! Vino-ncoa, Duneașka!

Duneașka, văcărița, cu obraz pistruiat și nas cârn, se rușină și se apucă să zgârie masa cu unghia.

— Hei, Duneașka, cu tine vorbesc, vino-ncoa! De ce te rușinezi, proasto? Doar nu te mâncăm!

Duneașka ieși de după masă și se opri în fața boierului.

— Ei, îți place? Privește câtă robustețe! Ai mai văzut asemenea femeii la tine, la Piter? Acolo toate parcă-s niște țări, numai vine și oase, iar asta, poftim, numai sânge și lapte! Câtă simplitate! Simți parcă întinsul câmpiei! Privește-i zâmbetul, obrații îmbujorați! Toate acestea sunt însăși natura, adevărul, realitatea, nu ca la voi acolo! Ce ai în gură?

Duneașka mestecă și înghiți ceva.

— Ia privește ce umeri largi, ce picioare zdravene! Continuă Vosmiorkin. Când îi trage drăguțului un ghiont cu pumnul ăsta al ei, cred că-i răsună spinarea ca un butoi. Tot îți mai umblă ochii după Andriușka? Bagă de

seamă, Andriuška, că-ți arăt eu ție. Râzi, râzi. Ce zici, domnule magistru? Dar ce forme, ce forme.

Vosmiorkin se aplecă la urechea fratelui său și îi șopti ceva. Argații începură să râdă.

— Uite că ai ajuns să râdă lumea de tine, destrăbălato. Observă Antip, privind-o cu mustrare pe Duneașa. Te-ai făcut roșie ca racul! Vezi, de o fată cuminte nu s-ar vorbi așa.

— Acu, uită-te la Liubka, domnule magistru! Continuă Vosmiorkin. E cea mai bună cântăreață a noastră. Tu tot umbli pe la finlandezii tăi și aduni roadele creațiunii populare. Dar ascultă-i pe ai noștri! Să-ți cânte ei ceva și pe urmă să te vad! Hai, băieți! Hai! Liubka, începe tu! Ei, porcilor! Am poruncit! Executarea!

Liubka tuși rușinată în pumn și intonă cu un glas aspru, cam răgușit, un cântec. Ceilalți se luară după ea. Vosmiorkin începu să fluture din brațe, să clipească din ochi și, silindu-se să prindă pe chipul magistrului o expresie de încântare, se porni pe un fel de cotcodăceală.

Magistrul se încruntă, strânse buzele și începu să asculte cu un aer de mare cunoscător.

— Mda. Spuse el. O variantă a acestui cântec există la Kireevski, ediția a șaptea, partea a treia, cântecul al unsprezecelea. Mda. Trebuie să-l notez.

Magistrul scoase din buzunar un carnet și, încruntându-se și mai tare, începu să noteze. După ce isprăviră un cântec, „oamenii” începură altul. Între timp, ciorba se răci, iar păsatul de hrișcă, pe care îl scosese din cuptor, încetă să mai aburească.

— Așa! Bătea din picior Vosmiorkin. Așa! Bine! Mă închin!

Lucrurile ar fi ajuns, desigur, până la jocuri, dacă n-ar fi intrat vizitiul Piotr și nu le-ar fi raportat boierilor că li s-a servit masa.

— Și noi, niște renegați, niște epave, îndrăznim să ne socotim superiori lor, se indigna cu un glas plângăreț Vosmiorkin, ieșind cu fratele său din locuința slugilor. Ce suntem noi? Cine suntem? Nici idealuri, nici știință, nici muncă. Auzi cum râd cu hohote? Râd de noi! Și au dreptate! Simt minciuna! Au de o mie de ori dreptate și. Și. Dar ce zici de Duneașa? Mare drăcoaică! Las' că o chem după prânz.

În timpul mesei, cei doi frați vorbiră tot timpul despre originalitate, despre puritate și despre integritate, ponegrindu-se și căutând rostul cuvântului „intelectual”.

Sfârșind cu prânzul, se culcară. După ce traseră un somn bun, ieșiră pe terasă, porunciră să li se servească apă minerală și reluară discuția pe aceeași temă.

— Petka! Strigă Vosmiorkin feciorului. Du-te și cheamă-le încoace pe Duneașka, pe Liubka și pe celelalte! Spune-le să vină să-i tragă niște jocuri! Dar să nu zăbovească! Fuga!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 34, 24 august, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu și cu eliminarea a două fraze în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Primarul.
SCENETĂ.

Într-un birt prăpădit din orășelul de provincie N., Șelma¹⁸⁴, primarul unui sat, stă la o masă și mănâncă un păsat gras de hrișcă. Mănâncă și după fiecare trei linguri bea „ultimul” păhăruț.

— Da, frățioare, e greu să descurci treburile țăranilor! Îi spune el birtașului, încheindu-și pe sub masă nasturii care se descheie întruna. Da, drăguțule! Treburile țăranilor sunt o politică pe care nici Bismark nu ți-ar scoate-o la capăt. Ca să le mânuiești, îți trebuie o intelectualitate deosebită și multă dibăcie. De ce mă iubesc țăranii? De ce se lipesc de mine ca muștele? Ai? Din care pricină îmi mănânc eu păsatul cu unt, pe când ceilalți avocați îl înghit uscat? Fiindcă am în capul meu talent, am un dar înăscut.

Suflând zgomotos, Șelma golește un păhăruț și-și întinde cu multă demnitate gâtul murdar. La omul acesta nu numai gâtul e soios: mâinile, cămașa, nădragii, șervetul, urechile. Toate sunt murdare.

— Nu-s învățat. De ce să mint? N-am absolvit nici un fel de școală, nu m-am plimbat în frac, ca învățații, dar pot să-ți spun, măi frate, fără sfială și fără nici un soi de represalii că nici cu un milion de ruble n-ai să găsești un alt jurist ca mine. Adică nu ți-aș descurca procesul de la Scopino¹⁸⁵ și nu m-aș apuca de Sara Bekker¹⁸⁶, dar dacă-i vorba de treburi țărănești, apai nici un apărător, nici un procuror, oricare ar fi. Nimeni nu face ce fac eu. Zău așa! Numai eu pot descurca treburile țărănești, nimeni altul. Poți să fii Lomonosov, poți să fi Beethoven, dacă n-ai în tine talentul meu, mai bine nu te băga. Să luăm bunăoară cazul cu primarul de la Replovo. Ai auzit de cazul ăsta?

— Nu, n-am auzit.

— Frumos caz! Politic! Chiar și Plevako¹⁸⁷ ar fi dat greș, iar eu am scos-o la capăt. Da-a. Nu departe de Moscova e o turnătorie de clopote. La fabrica aceea, frate dragă, maistru șef e un mujic de la noi, de la Replovo, Evdokim Petrov. De douăzeci de ani lucrează acolo. După actul de identitate firește, e mujic, opincar, cațap, dar la înfățișare nu arată deloc a țăran. În răstimp de douăzeci de ani s-a cioplit și s-a șlefuit. Se plimbă, mă-nțelegi, în haine răscoite de flanelă, poartă inele la degete, are un lanț de aur pe toată burta – cine-i mai grozav ca el? Îți spun, nu arată deloc a țăran. Și nici nu s-ar putea altfel, frate dragă! Primește leafă o mie cinci sute de ruble, locuință, hrană, cu stăpânu-său se bate pe burtă; uite așa te boierești, fără să vrei! Și are și o fizionomură cum să-ți spun. (vorbitorul golește un păhăruț) falnică. Și ce să vezi, frate dragă, i-a trecut acestui Evdokim Petrov prin cap să vină să petreacă și el câteva zile în satul de unde se trage, adică la Replovo al nostru. Trăise el cât trăise la Moscova și deodată l-a apucat dorul. La fabrică ducea un trai clasa-ntâia, așa că ai fi crezut că n-are cum să-i fie dor de casă, dar, ce vrei, fumul patriei. Du-te în America, înoată acolo până-n gât în hârtii de o sută de ruble și tot are să te tragă la birtul tău. Așa că și pe Petrov, drăguțul de el, l-a apucat dorul. Buun!

A cerut stăpânului o învoire de o săptămână și a plecat. A ajuns la Replovo. Întâi și întâi s-a dus pe la neamuri. „Aici am stat eu pe timpuri, uite, aici am păzit vitele tatălui meu, aici am dormit și așa mai departe”. Într-un

cuvânt, amintiri din copilărie. Firește că n-a lipsit și un pic de lăudăroșenie: „Uitați, fraților, priviți! Am fost opincar, ca și voi, dar prin muncă și sudoare am ajuns la ranguri, sunt bogat și sătul. Prin urmare, munciți și voi”. La început, țopârlanii îl ascultau și-l preamăreau, dar mai apoi s-au gândit: „O fi așa, bre, omule, și toate astea or fi ele tare frumoase, dar vorba e ce folos tragem noi de pe urma ta? De o săptămână stai la noi și nu ne-ai cinstit măcar cu o jumătate de sticlă”. I-am trimis atunci vătășelul.

— Scoate o sută de ruble, Evdokime!

— Ca ce?

— Obștei, pentru votcă. Vrea obștea să tragă un chiolhan în cinstea ta.

Dar Evdokim e om așezat, bisericos. Nu bea nici votcă, nici tutun și nici pe alții nu-i lasă.

— Pentru votcă nu dau nici cincizeci de copeici.

— Cum așa! Cu ce drept? Oare nu ești de-al nostru?

— Și ce are a face că-s de-al vostru? N-am nicăieri nici o datorie. Sunt în regulă. Atunci de ce să plătesc?

Și s-a pornit sfada. Evdokim zicea una, obștea alta. S-a supărat obștea. Îi știi doar pe proști. N-ai cum să-i faci să înțeleagă. Le venise pofta să-i tragă o beție, așa că puteai să te dai peste cap și tot degeaba. Aveau chef să tragă la măsea și gata! Apoi le era și ciudă: au un consătean bogat – și nici un folos de pe urma lui! S-au pus să-i caute lui Evdokim nod în papură, doar-doar i-or stoarce prin vreun tertip o sută de ruble. S-a gândit obștea, s-a tot gândit, dar n-a putut să născocească nimic. Se tot plimbau oamenii prin jurul casei, încercând să-l sperie: „Las' că-ți arătăm noi ție, ai să vezi tu!” Dar el stătea tihnit și nici nu-i păsa. „Mă simt curat și față de Dumnezeu, și față de lege, și față de obște – gândea el – așa că, de ce să mă tem? Sunt o pasăre liberă!” Așa-a. Au priceput țăranii că or să vadă banii, când or să-și vadă ceafa, și au început să chibzuiască în fel și chip, cum să-i jumulească acestei pasări libere aripele, drept pedeapsă că-i nesocotise. Neavând însă destulă minte ca să se descurce singuri, au trimis după mine. Am sosit la Replovo. „Uite așa și pe dincolo, Denis Semionâci, Evdokim nu vrea să dea bani! Găsește-i dumneata un clenci!” Ce era să fac, frate dragă? Ce să gălesc? Totul era limpede ca în palmă, toată dreptatea era de partea lui. Nimeni n-ar fi găsit nimic, nici chiar procurorul, de s-ar fi gândit trei ani la rând. Nici dracu' n-ar fi avut de ce să se lege.

Șelma golește un păhăruț și face cu ochiul.

— Iar eu am găsit de ce să mă agăț! Chicotește el. Da-a! Ia ghici n-ai născocit! În vecii vecilor n-ai să ghicești! „Uite ce, măi băieți, le-am spus eu, alegeți-l primarul satului.” Țăranii au priceput și l-au ales. Ascultă mai departe. I-au adus lui Evdokim patalamaua de primar. El a început să râdă. „Astea-s glume, nu vreau să fiu primarul vostru.”

— Dar vrem noi!

— Dar nu vă vreau eu! Măine plec!

— Nu, n-ai să pleci. N-ai dreptul. După lege, primarul n-are dreptul să-și părăsească postul.

— Apoi, le-a spus Evdokim, demisionez.

— N-ai dreptul. Primarul e dator să rămână în post cel puțin trei ani de zile și nu poate fi scos din slujbă decât printr-o hotărâre judecătorească. Acum că te-am ales, apăi nici tu, nici noi. Nimeni nu poate să te scoată din post!

Lui Evdokim al meu să-i vină nebunia, nu altceva. S-a dus glonț la zapciu. Acesta și cu pisarul i-au arătat legile.

— Conform articolelor cutare și cutare, nu poți să-ți părăsești funcția înainte de trei ani. Fă-ți serviciul timp de trei ani de zile, apoi poți să pleci.

— Cum să stau trei ani? Nu pot să stau nici o lună! Fără mine, stăpânul e ca și legat de mâini și de picioare. Are pierderi de mii de ruble! Apoi, afară de fabrică, am acolo casă, familie!

Și așa mai departe. A trecut o lună. Evdokim era gata să-i dea satului nu o sută, ci trei sute de ruble, numai și numai să-i dea drumul. Oamenii ar fi fost bucuroși să ia banii, dar nu se mai putea, era prea târziu. S-a dus Evdokim la domnul membru permanent al zemstvei.

— Înălțimea Voastră, uitați, așa și așa. Din motive familiare nu pot să-mi fac slujba. Dați-mi drumul, vă rog din suflet.

— N-am dreptul. Nu-i nici un motiv legal pentru eliberare din serviciu. În primul rând, nu ești bolnav, în al doilea rând nu ai circumstanțe dezonorante. Ești dator să-ți îndeplinești însărcinarea.

Trebuie să-ți spun că domnul membru permanent tutuiește pe toată lumea. Zapciu și primarul unui sat sunt oameni cu destulă vază în orânduirea de stat, mai răsați și mai cu greutate ca un funcționar de birou oarecare și totuși sunt tutuiți ca niște servitori. Îți închipui cum îi venea lui Evdokim, cu hainele lui de flanelă, să fie tutuit! S-a apucat să se milogească în fața membrului permanent în numele lui Cristos.

— N-am dreptul, i-a spus acesta. Dacă nu mă crezi, du-te la administrația județului. Toată lumea o să-ți spună la fel. Nu numai eu, dar nici chiar guvernatorul nu poate să te dezlege. Când nu există greșală de formă, hotărârile adunării obștești nu pot fi casate.

S-a dus Evdokim la mareșalul nobilimii, de la mareșal la ispravnic. A cutreierat tot județul și peste tot i s-a spus același lucru: „Vezi-ți de slujbă, n-avem dreptul.” Ce să facă omul? De la fabrică îi sosea scrisoare după scrisoare, telegramă după telegramă. Rudele l-au sfătuit pe Evdokim să trimită după mine. Evdokim, mă crezi?

— Nu că a trimis, ci a venit chiar el, valvârtej. A venit și, fără să-mi spună nici o vorbă, mi-a băgat în mână o hârtie de zece ruble. Afară de mine nu mai avea omul nici o nădejde.

— Bine! I-am spus eu. Poftim, pentru o sută de ruble am să-ți fac rost de eliberare.

Am luat o sută de ruble și i-am făcut rost.

— Cum? Întrebă birtașul.

— Ghicește și tu. Era la mintea cocoșului. Dezlegarea ghicitoareii o găseai chiar în lege.

Șelma se apropie de birtaș și, râzând cu hohote, îi șopti la ureche:

— L-am sfătuit să fure ceva, ca să fie dat în judecată. Ce zici? Îți place șmecheria? La început, frate dragă, a rămas înmărmurit. „Cum așa, să fur?” „Da, i-am spus eu, să-mi furi mie punga goală, și te-ai învățat de închisoare pe o lună și jumătate.” La început s-a împotrivit: era cunoscut drept om cinstit și câte și mai câte. „La ce dracu' îți folosește faima de om cinstit? Îi zic eu. Ai foaie calificativă? Pe când așa, stai la închisoare o lună și jumătate și gata. O să ai circumstanțe dezonorante și o să ți se ia patalamaua de primar!” S-a gândit omul ce s-a gândit, s-a hotărât și mi-a furat punga. Acum și-a și ispășit pedeapsa și se roagă lui Dumnezeu pentru mine. Vezi, măi frate, asta-i intelectualitate! Pe tot globul universului n-ai să găsești politică așa ca în treburile țărănești și dacă cineva poate să descurce aceste treburi, apoi acela sunt numai eu. Nimeni nu poate să le caseze, iar eu pot. Da-a.

Șelma mai cere o sticlă de votcă și începe altă povestire – cum au băut țăranii de la Replovo banii primiți pe un grâu străin încă nesecarat.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, Nr. 240, 2 septembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Stâncă neclintită.

Tinerii, care au absolvit școlile de specialitate, stau fără lucru sau ocupă posturi ce n-au nimic comun cu specialitatea lor, astfel că deocamdată învățământul tehnic superior nu este încă productiv la noi.

(Dintr-un articol de fond)

— Excelență, de câte două ori pe zi vine pe aici un oarecare Maslov și tot întreabă de dumneavoastră, îi spune lui Bukin, Ivan feciorul, în timp ce-și bărbierește stăpânul. A fost și astăzi, zicea că vrea să se tocmească administrator de moșie. A lăsat vorbă că trece pe la prânz. Ciudat om!

— Cum așa?

— Stă în antreu și tot mormăie. „Nu sunt servitor sau solicitant – zice – ca să fac câte două ceasuri pe zi anticameră. Sunt un om cult. O fi stăpânul tău general – zice – dar poți să-i spui că nu-i frumos să lase oamenii să aștepte atâta în anticameră.”

— Și are dreptate! Se încruntă Bukin. Ce lipsit de tact ești și tu câteodată! Dacă ai văzut că omul e cumsecade, curățel, de ce nu l-ai poftit și tu undeva. Știu eu, la tine în cameră, bunăoară.

— Las' că nu-i cade nasul! Zâmbește disprețuitor Ivan. Poate să stea și în antreu, doar n-a venit să se tocmească general. Stă acolo și lume mai răsărită ca el și nu se supără. Dacă ești vechil, adică slugă la stăpân, apoi fii vechil și nu-ți mai da aere de om cult. Ia te uită, vrea în salon. Nespălatu'. Mulți caraghioși mai sunt în ziua de azi, Excelență!

— Dacă acest Maslov vine și astăzi, poștește-l.

La ceasurile unu punct, Maslov se înființă. Ivan îl duse în birou.

— Nl-a trimis la mine contele? l întâmpină Bukin. Sunt bucuros să te cunosc! la loc! la loc aici, tinere, aici ai să stai mai bine. Ai mai fost pe aici. Mi s-a spus, dar, iartă-mă, sunt veșnic sau plecat sau ocupat. Fumezi, dragul meu. Da, într-adevăr îmi trebuie un administrator. Cu cel dinainte am avut

oarecare neplăceri. Nu ne-am fost pe plac, nici eu lui, nici el mie, au început neînțelegerile. He-hehe. Ai mai administrat vreo moșie?

— Da, am fost timp de un an ajutor de administrator la domnul Kirschmacher. Moșia a fost vândută la licitație și a trebuit, vrând-nevrând, să mă retrag. Firește că am foarte puțină experiență, dar am absolvit Academia agricolă de la Petrovsk, unde am studiat agronomia. Cred că cunoștințele pe care le-am dobândit vor înlocui măcar în parte practica.

— Ce să faci cu științele aici, dragul meu? Supraveghezi muncitorii, pădurarii. Vinzi cerealele, o dată pe an îmi prezinți raportul și socotelile. Pentru asta nu-ți trebuie nici un fel de științe! Aici e nevoie de un ochi ager, de o gură colțoasă, de o beregată puternică. De altfel, nici studiile nu strică. Oftă Bukin. Moșia mea e în gubernia Orei. Ai să afli din planurile și din rapoartele pe care ți le voi da, cum și ce fel stau lucrurile. În ce mă privește, nu calc niciodată pe acolo, nu mă amestec în treburi și tot ce pot să-ți spun despre această moșie, e că are pământul negru și pădurea verde. Sunt un fel de Raspliuev¹⁸⁸. Condițiile vor fi, cred, cele vechi, adică o mie de ruble leafă, locuință, hrană, trăsură și cea mai deplină libertate de acțiune!

„E un om admirabil!” gândi Maslov.

— Un singur lucru, dragul meu. Iartă-mă, dar e mai bine să ne înțelegem de la început, decât să ne certăm pe urmă. Fă acolo ce vrei, dar să te ferească Dumnezeu de inovații: nu împuia capul țăranilor și, asta e principalul, nu șterpeli mai mult de o mie de ruble pe an.

— Iertați-mă, n-am auzit bine ultima frază. Bolborosi Maslov.

— Nu șterpeli mai mult de o mie de ruble pe an. Firește, fără șterpeală nu merge dar, dragul meu, cu măsură, cu măsură! Predecesorul dumitale s-a cam întrecut cu gluma și mi-a ciordit numai la lână cinci mii de ruble, și. Ne-am despărțit. Firește că din punctul lui de vedere avea dreptate. Fiecare le știe pe ale lui și cămașa ți-e mai aproape de trup dar, trebuie să admiți, mi-a fost cam neplăcut. Așa că ține minte: o mie de ruble se poate. Ei hai, fie și două mii, dar mai mult nu!

— Îmi vorbiți ca unui coțcar! Se aprinse Maslov, ridicându-se. Iertați-mă, dar nu sunt obișnuit să mi se vorbească astfel.

— Da? Cum crezi. Nu îndrăznesc să te rețin.

Maslov își luă pălăria și ieși în grabă.

— Ei, tată, ai angajat un administrator? Îl întrebă pe Bukin fiică-sa după plecarea lui Maslov.

— Nu. Țsta era prea. Cum să-ți spun. Prea cinstit.

— Dar asta-i foarte bine! Ce mai vrei?

— Ba nu, să te ferească Dumnezeu de oameni cinstiți. Dacă-i cinstit, apoi fii sigur că ori nu-și cunoaște meseria, ori e un vântură-lume, un palavragiu. Un dobitoc. Să mă ferească Dumnezeu. Unul cinstit nu fură azi, nu fură mâine, dar în schimb când te atinge o dată, rămâi cu gura căscată. Nu, draguțo, să ne izbăvească Dumnezeu de cinstiții ăștia.

Bukin se gândi puțin, apoi spuse:

— Cinci inși s-au prezentat, și toți au fost ca ăsta. N-am noroc și pace! Mă tem că am să fiu nevoit să-l chem înapoi tot pe cel vechi.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 38, 21 septembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg. Publicăm acest text.

După reprezentația dată în beneficiul tragedianului.

SCENETĂ.

Tragedianul Unâlov¹⁸⁹ și „părintele mărinimos” Tigrov ședeau la o masă în camera 37 a hotelului „Veneția” și culegeau roadele reprezentației. Dinaintea lor aveau votcă, vin negru cam prost, o jumătate de sticlă de coniac și sardele. Tigrov, un omuleț grăsuliu, plin de coșuri, se uita la carafă și tăcea posomorât. În schimb, Unâlov era înflăcărat nevoie mare. Cu un teanc de bancnote într-o mână, iar în cealaltă cu un creion, se frământa pe scaun, de parcă ar fi stat pe ace, și își vărsa năduful.

— Ceea ce mă mângâie și mă îmbărbătează, Maxime, spunea el, e faptul că tineretul mă iubește. Uită-te la puștii ăștia de la liceu și gimnaziu. Or fi ei mici de-o șchioapă, dar sunt spectatori de nădejde! Stau la galerie, diavolii, la cucurigu, plătesc treizeci de copeici, dar numai pe ei îi auzi, pe gândacii ăștia. Sunt cei mai strașnici critici și judecători! Îl vezi pe câte unul, cât o vrabie, mic de poate să se plimbe în picioare pe sub masă, dar când îi privești mutrișoara – parcă-i Dobroliubov. Cum mă mai strigau ieri! U-nî-lov! U-nî-lov! Ce să-ți spun, dragă, nu mă așteptam. De șaisprezece ori m-au chemat la rampă! Și nici ce am „amposat”¹⁹⁰ nu-i rău: o sută douăzeci și trei de ruble și treizeci de copeici! Hai să bem!

— Ascultă Vasecika. Uite ce vream să-ți spun. Începu să bolborosească Tigrov, clipind sfios, fă-mi și mie un bine: dă-mi douăzeci de taleri. Trebuie să plec la leleț. A murit un unchi de al meu. Poate că mi-a rămas ceva de pe urma lui. Dacă nu-mi dai, mă voi vedea nevoit s-o întind pe jos. Spune, îmi dai?

— Hm. Parcă văd că nu mi-i mai dai înapoi!

— Nu ți-i dau înapoi, Vasecika. Oftă „părintele mărinimos”. De unde să-i iau? Îți cer să-mi dai așa. Din prietenie.

— Stai un pic, Maxime, poate nu-mi ajung nici mie. Trebuie să fac niște cumpărături și să-mi comand câte ceva. Hai să facem o socoteală.

Unâlov trage spre el hârtia în care fusese învelită sticla cu coniac și începe să scrie.

— Ție douăzeci, surorii mele douăzeci și cinci. Biata femeie, de trei ani de zile mă roagă să-i trimit ceva. Trebuie să-i trimit neapărat! E așa de drăguță. De bună. Un costum de haine pentru mine, că am mare nevoie – treizeci de ruble. Pentru cameră și masă mai aștept, o să am tot timpul să plătesc. Vreo trei funturi de tutun. Ghete. Și mai ce? Să scot de la amanet fracul. Ceasul. Să-ți cumpăr și ție o căciulă nouă, cu asta arăți ca dracu'. Mi-e și rușine să ies cu tine pe stradă. Stai, ce să mai iau?

— Cumpără un revolver pentru „Luminile rătăcitoare”. Al nostru nu trage.

— Da, așa-i. Nemernicul de impresar n-ar cumpăra unul pentru nimic în lume. Nu vrea să știe nimic de recuzită, antihristul ăsta. Prin urmare, vreo șase-șapte ruble pentru revolver. Altceva?

— Du-te la baie și spală-te cu săpun.
 — Baia, săpunul și celelalte – o rublă.
 — Pe aici se tot plimbă un tătar care vinde o vulpe foarte frumos împăiată. Ar trebui s-o cumperi!
 — Ce să fac cu vulpea?
 — Așa. S-o pui pe masă. Dimineața, când te trezești, arunci o privire prin odaie, vezi că ai o dihanie pe masă și. Și simți bucurie în suflet!
 — Asta-i lux! Mai bine-mi cumpăr o tabacheră nouă. Să știi că, în general, ar trebui să-mi completez garderoba. N-ar strica să-mi cumpăr câteva cămăși cu gulere tari – gulerile tari sunt acuma la modă. A, da! Cât p-aci era să uit. O jiletcă de pichet!
 — Neapărat! În piesele lui Krîlov nu-i chip să apari fără jiletcă de pichet. Ghetе cu nasturi. Un baston. Spălătoreasa ai s-o plătești?
 — Nu, mai aștept. Îmi trebuie mănuși albe, negre și de culoare. Și mai ce? Bicarbonat și sare de lămâie. Vreo trei doze de unt de ricin. Hârtie, plicuri. Altceva?
 Unâlov și Tigrov își ridicară privirea în tavan, își încrețiră frunțile și începură să se gândească.
 — Praf insecticid! Își aduse aminte Unâlov. Nu mai poți trăi din cauza „pieilor roșii”. Mai ce? Doamne, un palton! Principalul îl și uitasem, Maxime! Ce m-aș face iarna fără palton? Scriu patruzeci. Dar. Nu-mi ajunge! Ar trebui să-l lași în plata Domnului pe unchiul tău, Maxime!
 — Nu pot. E singura mea rudă, cum să-l las în plata Domnului! Sunt sigur că a rămas ceva de pe urma lui.
 — Ce să fi rămas? Vreo lulea de spumă de mare, vreun portret al mătușii? Lasă, zău așa!
 — Nu înțeleg ego. Egoi. Egoicismul ăsta al tău. Vasecika! Protestă Tigrov, clipind des. Dacă aș avea eu bani, crezi că mi-ar părea rău de ei? O sută. Trei sute. O mie. Ia cât vrei! Îmi rămăseseră de pe urma părinților zece mii de ruble. Toate le-am împărțit actorilor!
 — Bine, bine, ia-ți cele douăzeci de ruble și gata.
 — Mersi. Dar buzunarele mi-s găurite, n-am unde să le pun. E cinci trecute, ar fi timpul să mă duc la gară.
 Tigrov se sculă cu greu în picioare și începu să-și îndese trupul lui rotund ca o minge într-un palton mic, strâmt.
 — Să nu spui alor noștri că am plecat, Vasecika, se rugă el. Nemernicul nostru ar face scandal, dacă ar afla că lipsesc fără voia lui. N-au decât să creadă că sunt beat mort. Ar trebui să mă însoțești la gară, Vasecika, altfel te pomenești că pe drum intru în vreun birt și beau toți talerii tăi. Îmi cunoști doar slăbiciunea! Însoțește-mă, dragul meu!
 — Bine.
 Actorii se îmbracă și ies în stradă.
 — Ce să-mi mai cumpăr? Mormăie Unâlov, uitându-se din mers la vitrinele magazinelor și dughenelor. Ia privește, Maxime, ce șuncă minunată! Dacă s-ar fi vândut ieri toate locurile, aș fi cumpărat-o, zău, să mă bată Dumnezeu. Și știi de ce nu s-au vândut toate locurile? Fiindcă a fost nuntă la

negustorul Ciudakov¹⁹¹. Toți plutocrații s-au dus acolo. Tocmai acu' li s-a făcut împielitaților de însurătoare! Uită-te la jobenul din vitrina de colo! Să-l cumpăr? Dar ducă-se naibii, la urma urmei!

Sosind la gară, prietenii se instalară la restaurantul de clasa întâi și își aprinseră țigări de foi.

— Ei drace, se încruntă Unâlov, mi-a venit poftă să beau ceva. Hai să bem o bere! Chelner, bere! Nu s-a dat încă primul semnal de clopot, așa că n-ai de ce să te grăbești. Și să nu stai mult la leleț, grasule. Ia de la unchi-tu, răposatul, cât poți mai mult și vino înapoi. Însă. Hei chelner! Nu mai trebuie bere! Dă-ne o sticlă de „Nuits!” Bem de despărțire un vin negru. Și apoi, pleacă sănătos.

O jumătate de oră mai târziu, actorii isprăveau a doua sticlă. Proptindu-și capul înfierbântat în pumni, Unâlov privea cu ochi drăgăstoși obrazul rotofei al lui Tigrov și bâlbâia:

— Cea mai mare pacoste în lumea noastră este im-impres. S-s-sa-rull. Numai când artiștii vor sta solid pe picioare, numai când se vor ține în meseria lor de prrin. Principii colective.

— Cu cotă parte.

— Da, cu cotă parte. Prrost mai e vinul. Uite ce e, hai să bem un vin de Rhin!

— VasecikA. Al doilea semnal de clopot.

— Dă-l naibii. Ai să pleci cu trenul de noapte, iar acum am să-ți.

Lămuresc totul. Chelner, o sticlă de vin de Rhin! Im-impresarul. Vede în artist un obiect. Carne de tun. E un chiabur. Nu poate să-l înțeleagă pe artist. Să te luăm, bunăoară, pe tine. Ești un om fără talent, dar. Ești un actor util. Trebuie să fii prețuit. Stai, măi las-o cu pupăturile, mă simt prost. Pentru ce crezi că te iubesc eu pe tine? Pentru sufletul tău. Pentru inima ta cu adevărat artistică. Măine îți comand un costum de haine! Totu-i pentru tine. Îți cumpăr și vulpea. Lasă-mă să-ți strâng mâna!

Trecu un ceas. Artiștii tot mai ședeau la taifas.

— Numai să dea Dumnezeu să mă pun pe picioare cum trebuie, spunea Unâlov, și vei vedea. Am să le arăt atunci ce înseamnă scena! Ai să primești de la mine două sute de ruble pe lună. Să am numai pentru început o mie de ruble. Să-mi închiriez un teatru de vară. Ascultă, ce-ar fi să mâncăm ceva? Vrei să mănânci? Spune sincer. Vrei? Chelner, o pereche de becașine fripte, din cele mari!

— Acum nu avem becașine, spuse chelnerul.

— Drăcia dr-r-acului, n-aveți niciodată nimic! Dacă-i așa, dobitocule dă-ne. Ce vânat aveți voi pe acolo? Dă-l tot! S-au obișnuit, nemernicii, să le servească negustorilor fel de fel de porcării și își închipuie că și un artist poate să mănânce porcării! Adu totul încoa'! Servește și lichioruri! Vrei țigări de foi, Maxime? Să ne aduci și țigări de foi.

Puțin mai târziu, comicul Dudkin se așeză și el la masa prietenilor.

— Ați găsit și voi unde să beți! Se miră Dudkin. Hai la „Bellevue”. Toți ai noștri sunt acum acolo.

— Socoteala! Strigă Unâlov.

— Treizeci și șase de ruble și douăzeci de copeici.

— Ține. Fără rest! Hai să mergem, Maxime! Lasă-l în plata Domnului pe unchiul! Sărmanul Yorick¹⁹² – n-are decât să rămână fără moștenitori! Dă-mi încoa' cele douăzeci de ruble! Ai să pleci mâine!

La „Bellevue”, prietenii cerură stridii și vin de Rhin.

— Am să-ți cumpăr mâine și ghetete, spuse Unâlov umplându-i lui Tigrov paharul. Bea! Cui i-e dragă arta, acela. Pentru artă!

Fură aduse pe tapet arta, sistemul de cotă parte, buna înțelegere între toți, spiritul de colectiv și de solidaritate și celelalte idealuri dragi actorilor. Călătoria la leleț, cumpărarea ceaiului, tutunului și a îmbrăcăminții, răscumpărarea lucrurilor zălogite și plata datoriilor rămaseră de la sine pe seama unui viitor îndepărtat. Foarte îndepărtat. Socoteala de la „Bellevue” înghiți întreaga sumă încasată.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 261, 23 septembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cultură generală.

ULTIMELE DESCOPERIRI ALE ȘTIINȚEI DENTARE

— N-am avut noroc în ce privește dentistica, Osip Franțâci! Se plângea un omuleț mărunț, cu burta suptă, paltonul ieșit de soare, ghetetele peticite și mustața căruntă parcă jumulită, privind la un coleg al său, un neamț gros și gras, cu un palton scump, nou-nouț, și o havană în gură. N-am avut noroc și pace! Dracu' știe de ce! Sau fiindcă în ziua de astăzi sunt mai mulți dentiști decât dinți. Sau fiindcă n-am talent adevărat, cine știe! E greu să înțelegi soarta. Bunăoară dumneata: deși am absolvit împreună școala județeană, am lucrat împreună la evreul Bercu Schwacher. Ce deosebire. Dumneata ai două case și o vilă, te plimbi în trăsură, pe când eu, precum vezi, sunt gol pușcă și n-am nici o lețcaie. Spune-mi, de ce o fi așa?

Neamțul Osip Franțâci a urmat școala județeană și e prost ca un gânsac, dar grăsimea, îmbuibarea și casele sale îi dau o mare doză de încredere în sine. Socotește un drept al lui inalienabil să vorbească cu greutate, să filosofeze și să rostească maxime.

— Toată nenorocirea stă în noi înșine, oftă el din greu, drept răspuns la tânguiriile colegului. Tu singur ești vinovat, Piotr Ilici! Nu te supăra, dar am spus și voi spune mereu că ceea ce ne nenorocește pe noi, specialiștii, e lipsa de cultură generală. Ne-am înfundat până la urechi în specialitatea noastră, fără să ne mai sinchisim de nimic altceva. E rău, dragul meu! Foarte rău! Crezi că, din moment ce ai învățat să scoți măsele, poți să aduci folos societății? Nu, dragă, cu concepții atât de strâmte, atât de unilaterale, n-ai să ajungi departe. Nu-u, în nici un caz. Trebuie să ai și cultură generală!

— Dar ce-i cultura generală? Întrebă sfios Piotr Ilici.

Neamțul nu găsi un răspuns potrivit și începu să îndruge prostii, dar, ceva mai târziu, după ce mai bău puțin vin, se simți mai la largul lui și îi lămuri colegului său rus ce înțelegea el prin „cultură generală”. Nu i-î lămuri de-a dreptul, ci pe ocolite, vorbind despre altele.

— Lucrul cel mai important în meseria noastră e o locuință frumos instalată, spuse el. Clienții nu te judecă decât după felul cum ești instalat. Dacă intrarea ți-e murdară, odăile strâmte și mobilierul sărăcăcios, înseamnă că ești sărac, iar dacă ești sărac, înseamnă că nimeni nu se tratează la tine. Nu-i așa? De ce să mă duc eu să mă tratez la tine, dacă nu se tratează nimeni? Mai bine mă duc la unul care are clientelă mare! Dar ia cumpără-ți mobilă de catifea, ia instalează-ți peste tot sonerii electrice: lumea va spune că ai clientelă mare și multă experiență. Și nu e mare lucru să-ți faci rost de o locuință elegantă și de un mobilier frumos. În ziua de azi, negustorii de mobile au cam dat de greutate și și-au mai pierdut din ifose. Îți fac credit pentru cât vrei, chiar și pentru o sută de mii de ruble, mai ales dacă sub socoteala lor iscălești: „doctor cutare”. Trebuie să te și îmbraci cumsecade. Pacienții judecă astfel: dacă ești jerpelit și prost instalat, mulțumește-te și cu o rublă, iar dacă porți ochelari cu ramă de aur, lanț gros de aur și în jurul tău e numai catifea, le e rușine să dea o rublă, dau cinci sau zece. Nu-i așa?

— Așa-i. Se-nvoi Piotr Ilici. Mărturisesc că la început îmi făcusem rost de mobilier. Aveam de toate: și fețe de masă de catifea, și reviste în sala de așteptare, chiar și un portret al lui Beethoven lângă oglindă, dar. Dracu' știe! Parcă mi s-a întunecat mintea. Când mă plimbam prin apartamentul meu luxos, parcă îmi era rușine de ceva! Ca și cum aș fi nimerit în locuința altuia sau ca și cum lucrurile acelea ar fi fost de furat. Simțeam că nu pot! Nu știu să stau într-un fotoliu de catifea – și basta! Mai era și nevastă-mea. O femeie simplă, care nu voia cu nici un chip să învețe cum trebuie păstrată o locuință. Ba făcea să miroasă toată casa a ciorbă de varză sau a găscă friptă, ba curăța cu cărămidă candelabrele, ba se apuca să spele pe jos în sala de așteptare, de față cu clienții. Era o harababură! Crede-mă, când s-a vândut mobilierul la licitație, m-am simțit parcă alt om.

— Înseamnă că nu ești obișnuit cu o viață civilizată. Ei bine, trebuie să te obișnuiești! Apoi, afară de mobilier, mai trebuie o firmă. Cu cât omul e mai mărunț, cu atât firma trebuie să fie mai mare. Nu-i așa? Firma trebuie să fie uriașă, să se vadă și afară din oraș. Când te apropii de Petersburg sau de Moscova, înainte de a zări clopotnițele bisericilor, vezi firmele dentiștilor. Și acolo, dragul meu, dentiștii nu-s ca tine și ca mine. Apoi, pe firmă trebuie să fie pictate cercuri de aur și argint, pentru ca publicul să creadă că ai medalii: să vezi ce stimă o să-ți arate! Afară de asta, e nevoie și de reclamă. Vinde-ți ultima pereche de pantaloni, dar dă un anunț la gazetă. Publică-l zilnic în toate ziarele. Dacă ți se pare că un anunț simplu nu-i de ajuns, dă-l cu chichițe: pune să se tipărească anunțul cu capul în jos, comandă-ți un clișeu „cu dinți” și „fără dinți”, roagă publicul să nu te confunde cu alți dentiști, publică prin ziare că te-ai întors din străinătate, că tratezi gratuit săracii și elevii. Trebuie de asemenea să pui anunțuri la gară și prin restaurante. Sunt multe mijloace!

— Așa-i! Oftă Piotr Ilici.

— Mulți spun că felul de a te purta cu clientela n-are importanță. Ba are! Trebuie să știi cum să te porți. Cu toate că în ziua de azi clientela e citită, rămâne totuși sălbatică, absurdă. Nu știe singură ce vrea și e foarte greu să-i

prinzi gusturile. Poți să fii de zece ori profesor, dacă nu știi cum s-o iei, o să se ducă mai curând la un veterinar decât la tine. Să zicem că vine la mine o cucoană cu o măsea bolnavă. Pot s-o primesc fără chichițe? Nicidecum! Mă încrunt din capul locului, ca un savant, și îi arăt cu un gest scaunul, fără să scot o vorbă, adică: învățații n-au timp să stea de vorbă. Iar scaunul e și el cu chichițe! Apăs pe o pedală și cucoana când se ridică în sus, când se lasă în jos. Apoi încep să scotocesc prin măseaua bolnavă. Cu măseaua nu-i nimic grav, trebuie scoasă și atâta tot, dar trebuie să scotocești îndelung, tacticos. Să-i bagi de vreo zece ori oglinda în gură, fiindcă tare le mai place cucoanelor să te ocupi pe îndelete de bolile lor. Cucoana țipă, iar dumneata spui: „Doamnă! Datoria mea e să ușurez suferințele dumneavoastră groaznice, de aceea vă rog să-mi acordați toată încrederea”, și asta o spui cu un aer maiestuos, pe un ton tragic. Iar pe masa dinaintea cucoanei sunt așezate fălci, cranii, diferite oase, fel de fel de instrumente, borcane cu capete de mort – numai lucruri înfricoșătoare, misterioase. Eu însumi port un halat negru, de parcă aș fi un inchișitor. Tot aici, lângă fotoliu, e mașina pentru gazul ilariant. Nu folosesc niciodată mașina, totuși ea arată înfricoșător! Dinții îi scot cu un clește uriaș. În general, cu cât instrumentul e mai mare și mai impresionant, cu atât e mai bine. Trag repede, fără ezitare.

— Știi și eu să trag, Osip Franțaci, dar dracu' știe ce-i cu mine! Când fac o extracție, cum încep să trag măseaua, încolțește în mine gândul: te pomenești că n-o scot sau că o rup? Și cum îmi trece prin minte acest gând, începe să-mi tremure mâna. De fiecare dată mi se întâmplă la fel!

— Dacă măseaua se rupe nu-i vina ta.

— Asta-i cam așa, totuși. E jale dacă n-ai puțină îndrăzneală. Nu-i nimic mai rău decât să n-ai încredere în tine, sau să te îndoiești mereu. Să vezi ce mi s-a întâmplat odată: apuc o măsea cu cleștele, trag. Trag și deodată simt că trag de prea mult timp. Ar fi trebuit să fi ieșit de mult – și eu încă mai trăgeam. Am înmărmurit de spaimă! Trebuia s-o las și să încep de la capăt, dar eu îi dădeam înainte cu trasul. Mă zăpăcisem! Bolnavul a înțeles după mutra mea că nu eram sigur pe mine, că mă îndoiam; a sărit ca ars și, de durere și de mânie, a dat în mine cu scăunelul! Altă dată, tot așa m-am zăpăcit și, în locul unui dinte bolnav, am scos unul sănătos.

— Astea-s fleacuri, se întâmplă oricui. Tot trăgând dinții sănătoși, ajungi și la cel bolnav! Dar ai dreptate, dacă n-ai îndrăzneală, nu faci nimic. Un om învățat trebuie să se comporte ca un învățat. Clienții doar nu știu că tu și cu mine n-am fost la universitate. Pentru ei, toți sunt doctori. Și Botkin¹⁹³ e doctor, și eu sunt doctor, și tu ești doctor. De aceea trebuie să te și porți ca un doctor. Pentru a părea cât mai savant și a arunca praf în ochi, scoate o broșurică „despre întreținerea dinților”. Dacă nu știi s-o scrii singur, comand-o unui student. Pentru zece ruble îți scrie și o prefață, îți trânteste și câteva citate din autori francezi. Eu am scos până acum trei broșuri. Și mai știi ceva? Inventează un praf de dinți. Comandă-ți niște cutiuțe cu efigia ta, toarnă în ele ce vrei, închide-le ermetic și dă-le drumul: „Prețul două ruble, ferți-vă de imitații”. Născoceste și un elixir. Toarnă ceva care să miroasă și să piște – și gata elixirul. Nu fixa prețuri rotunde, ci așa: nr. 1 costă șaptezeci și șapte

copeici, nr. 2 optzeci și două copeici ș.a.m.d. Asta face impresie. Vinde perii de dinți cu efigia ta, cu o rublă bucata. Ai văzut periile mele?

Piotr Ilici se scărpină nervos la ceafă și tulburat începu să se plimbe în jurul neamțului.

— Ia te uită, domnule! Se minună el gesticulând. Vasăzică așa stau lucrurile? Atât că eu nu mă pricep, nu pot! Nu că aş considera asta șarlatanie sau coțcărie, dar nu pot, nu-i de mine! De o sută de ori am încercat, și n-am făcut nici pe dracu'. Rezultatul? Dumneata ești sătul, bine îmbrăcat, ai case, iar eu. Dă lumea în mine cu scăunașul! Da, într-adevăr, e rău fără cultură generală! Bine ai spus, Osip Franțaci! E chiar foarte rău!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 268, 30 septembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Doi ziaristi.

POVESTIRE DE NECREZUT.

Ribkin¹⁹⁴, colaborator la ziarul „Vă râd în nas”, om lăbărțat, năpădit de o grăsime bolnăvicioasă și cu fața pământie, stătea în picioare în mijlocul camerei sale mobilate și se uita lung în tavan, la cârligul de care era atârnată lampa. În mână avea o frânghie.

„Mă ține sau nu mă ține? Se întreba el. Te pomenești că iese din tavan, și-mi mai cade lampa în cap. Blestemată viață! Nici să te spânzuri ca lumea nu poți!”

Nu știu unde ar fi ajuns cu cugetările acest disperat, dacă nu s-ar fi deschis ușa și n-ar fi intrat în odaie Șliopkin¹⁹⁵, prietenul lui, colaborator la ziarul „Iuda trădătorul”, un om vioi, vesel, trandafiriu la față.

— Bună ziua, Vasea! Începu el așezându-se pe un scaun. Am venit să te iau. Hai să mergem! În cartierul Vâborg a avut loc o tentativă de omor – de vreo treizeci de rânduri. Un ticălos care a înjunghiat pe cineva, dar se vede treaba că numai pe jumătate. Nu putea, nemernicul, să-l înjunghie ca lumea, măcar de vreo sută de rânduri! Mă gândesc deseori la un lucru, frate dragă, și chiar aş vrea să scriu despre asta: dacă lumea ar fi omenoasă și ar ști cât ne este nouă de foame, s-ar spânzura, ar incendia și s-ar judeca de o sută de ori mai mult. Hei! Dar ce-i asta? Întrebă el nedumerit, zărind frânghia. Nu cumva ai de gând să te spânzuri?

— Ba da, dragul meu. Oftă Râbkin. S-a isprăvit. Rămâi cu bine! M-am săturat de viață! E timpul.

— Ce-i tâmpenia asta? Și de ce, mă rog, te-ai săturat de viață?

— Așa, de multe. Pretutindeni e numai negură, nesiguranță.

Necunoscut. N-ai despre ce să scrii. Ai putea să te spânzuri de zece ori, numai la gândul că în jur toți se mănâncă între ei, se jefuiesc, se îneacă unul pe altul, se scuipe în obraz, și totuși n-ai despre ce să scrii! Viața clocotește, fierbe, vuieste și n-ai despre ce scrie! E un fel de dualism blestemat.

— Cum poți să spui una ca asta? Zece mâini să ai, și se găsește de lucru pentru toate zece.

— Nu, n-ai despre ce să scrii! S-a zis cu viața! Spune și tu, despre ce să scriu? Despre casieri s-a scris, despre farmaciști la fel, despre problema

orientală idem. Și chiar atât de mult, încât au încurcat-o, de nu mai poți înțelege o iotă din toată polologia asta. S-a scris despre lipsa de credință, despre soacre, despre jubilee, despre incendii, despre pălăriuțele cucoanelor, despre decăderea moravurilor, despre Zucchi196. S-a luat pe rând tot ce se întâmplă în univers, n-a mai rămas nimic. Vorbeai de un omor: a fost înjunghiat un om. Mare scofală! Eu am aflat de un omor mai grav: victima a fost în același timp spânzurată, înjunghiată, stropită cu gaz și arsă, da, toate astea laolaltă; și totuși tac. Ce-mi pasă? Asemenea lucruri s-au mai văzut și nu-i nimic extraordinar în ele. Să admitem că ai furat două sute de mii de ruble, sau că ai dat foc lui Nevski Prospekt din amândouă capetele deodată. Ei și? Toate sunt lucruri obișnuite, despre care s-a mai scris. Rămâi deci cu bine!

— Nu te înțeleg! Sunt atâtea probleme. O varietate atât de mare de cazuri! E de ajuns să arunci cu o piatră într-un câine, ca să dai de o problemă sau de un caz.

— Nici problemele, nici cazurile nu fac cât o ceapă degerată. Bunăoară eu: mă spânzur. După părerea ta, e o problemă, un caz, iar după a mea asta nu reprezintă decât cinci rânduri cu litere mărunte, și atâta tot. Nici n-ai de ce să le scrii. Oamenii au crăpat, crapă și vor crăpa – nu-i nimic nou în asta. Prea e monotonă toată această variație, acest clocot, acest vuiet continuu. Ți se face greață să mai scrii, ba te apucă și mila de cititor: de ce să-l întristezi, sărmanul?

Râbkin oftă, clătină din cap și zâmbi cu amărăciune.

— Doar dacă, spuse el, s-ar întâmpla ceva deosebit, ceva, cum să-ți spun. Nemaipomenit, din cale afară de josnic, vreo ticăloșie cum nu s-a mai văzut, care și pe draci să-i bage în sperieți, asta da! Atunci aş prinde viață! Dacă, bunăoară, pământul ar trece prin coada unei comete, dacă Bismark s-ar face mahomedan, sau turcii ar lua cu asalt Kaluga. Ori dacă Notovici ar fi ridicat la rangul de consilier intim. Într-un cuvânt, dacă s-ar întâmpla ceva răsunător, înnebunitor – of, ce viață aş mai prinde atunci!

— Îți place să vezi departe, dar încearcă să te mulțumești cu mai puțin. Cercetează cu luare aminte un firicel de iarbă, un grăunte de nisip, o găoace cât de mică. Peste tot e viață, dramă, tragedie! În fiecare surcea. În fiecare porc e o dramă!

— Norocul tău e că ai o fire care-ți îngăduie să scrii și despre o găoace de ou, dar eu. Nu pot!

— De ce nu? Îi întoarse vorba Șliopkin. De ce să nu te intereseze o găoace de ou? Câte probleme nu ridică! În primul rând, când vezi înaintea ta o găoace goală, te cuprinde indignarea, te simți revoltat! Oul ursit de natură să zămislească viață. Înțelegi! Viață! O viață, care la rândul ei ar fi dat viață unei generații întregi, iar generația aceasta, miilor de generații viitoare. Ei bine, acest ou a fost mâncat, a căzut jertfă lăcomiei, unui capriciu! Ar fi dat poate o găină, găina ar fi ouat în tot decursul vieții ei mii de ouă.

— Iată înfățișată ca în palmă subminarea sistemului economic, frustrarea viitorului! Pe de altă parte însă, privind o găoace goală, te bucuri: dacă oul a fost mâncat, înseamnă că în Rusia lumea se hrănește bine. În al

treilea rând, te gândești că pământul se îngrașă cu coajă de ouă, așa că-l sfătuiești pe cititor să nu nesocotească deșeurile. În al patrulea rând, un ou golit te face să meditezi la caracterul trecător a tot ce este pământesc: trăia – și nu mai e! În al cincilea rând. Dar ce să mai număr? Ai material pentru o sută de ziare!

— Nu, n-aș putea! Apoi am și pierdut încrederea în mine, m-a cuprins melancolia. Ducă-se dracului toate!

Râbkin se urcă pe un scăunăș și agăță frânghia de cârlig.

— Rău faci, zău că faci rău! Căuta să-l convingă Șliopkin. Gândește-te: sunt la noi vreo douăzeci de ziare și toate-s pline. Înseamnă că ai despre ce scrie! Chiar și ziarele de provincie sunt pline!

— Nu. Consilierii municipali care dorm în ședință, casierii. Începu să mormăie Râbkin, ca și cum ar fi căutat ceva de ce să se agațe în ultimul moment, banca nobilimii, sistemul de evidență a populației. Desființarea rangurilor în administrația civilă, Rumelia. Dă-le naibii!

— Bine, fă cum vrei.

Râbkin își petrecu lațul după gât și se spânzură cu multă plăcere. Șliopkin se așeză la masă și în câteva clipe scrise o notiță despre sinuciderea lui Râbkin, necrologul lui, o casetă cu privire la dese sinucideri, un articol de fond despre înăsprirea pedepselor pentru sinucigași și încă vreo câteva articole pe aceeași temă. Când sfârși, puse hârtiile în buzunar și alergă vesel la redacție, unde-l așteptau răsplata, gloria și cititorii.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1885, Nr. 40, 5 octombrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Psihopații.

SCENETĂ.

Consilierul titular Semion Alexeevici Nianin¹⁹⁷, care a făcut pe timpuri slujbă la unul dintre tribunalele comerciale din provincie, și fiul său Grișa, locotenent în retragere – un om șters, care trăiește pe spinarea tatălui și a mămişii, iau prânzul într-una dintre odăile lor. Grișa golește, ca de obicei, un păhăruț după altul și vorbește întruna; tatăl, palid, veșnic speriat și mirat, aruncă priviri sfioase asupra fiului său și simte că-l încearcă un sentiment nelămurit, vecin cu spaima.

— Bulgaria și Rumelia sunt floare la ureche, spune Grișa, scobindu-se cu înverșunare în dinți cu furculița. Astea-s fleacuri, prostii! Dar să citești ce se întâmplă în Grecia și în Serbia, și ce se vorbește în Anglia! Grecia și Serbia o să se răstoale, Turcia la fel. Anglia o să ia partea Turciei.

— Nici Franța n-o să rabde. Își dă, cam nehotărât, cu părerea Nianin.

— Doamne, iar au început cu politica! Tușește în odaia vecină chiriașul Feodor Feodorovici. De ar avea măcar milă de un bolnav!

— Da, nici Franța n-o să rabde, se învoiește Grișa, fără să ia în seamă tusea lui Feodor Feodorovici. Franța, frate. Franțujii ăștia știu ce vor! Atâta așteaptă ei, să-i vină de hac lui Bismark și să-i pună praf de spânz în tutun! Și dacă se mișcă franțuzul, apoi nici neamțul n-o să stea cu mâinile în sân – comen zi her¹⁹⁸, Ivan Andreici – Șprehenzideici. Ho-ho-ho! După nemți o să

vină Austria, apoi Ungaria, și te pomenești că începe și Spania, din pricina insulelor Caroline. China cu Tonkinul, apoi Afganistanul. Și pornește harababura! O să se încingă ceva, cum nici prin minte nu-ți trece! Ai să-mi pomenești vorba! Nici n-ai să știi ce să mai zici.

Bătrânul Nianin, ipohondru și prăpăstios din fire, uită să mai mănânce și se face și mai galben la față. Grișa încetează și el să mănânce. Amândoi – și tatăl și fiul – sunt lași și mistici; sufletele amândurora sunt stăpânite de un fel de teamă nelămurită, fără rost, care plutește anarhic prin spațiu și timp: se va întâmpla ceva! Dar ce anume se va întâmpla, unde și când, aceasta n-o știe nici tatăl, nici fiul. Bătrânul se lasă, ca de obicei, pradă fricii fără să rostească un cuvânt, pe când Grișa nu poate să nu-și facă sânge rău și lui și tatălui, dând drumul la un adevărat potop de vorbe; și nu se liniștește, până când, în cele din urmă, nu se sperie și el de-a binelea.

— Ai să vezi! Urmează dânsul. Nici n-ai să apuci bine să zici pâs, și în Europa totul se va întoarce cu fundul în sus. Atunci să te văd pe unde o să scoți cămașa! E drept că ție totuna îți e, în ce te privește ce-ai avut și ce-ai pierdut, dar mie o să mi se spună: poftim la război! De altfel, puțin îmi pasă. Mă duc cu plăcere.

După ce s-a speriat și pe el și pe tatăl său cu politica, Grișa începe să vorbească despre holeră.

— Atunci, frate dragă, n-au să mai stea să vadă dacă ești viu sau mort, ci or să te încarce de-a dreptul în căruță și – haide! Or să te scoată din oraș! N-ai decât să stai acolo cu morții! N-o să aibă nimeni timp să cerceteze dacă ești numai bolnav sau dacă ai și murit!

— Doamne! Tușește dincolo de perete Feodor Feodorovici. Nu le ajunge că au făcut o fumăraie de te îneacă tusea, și că au stricat aerul cu rachiul lor, acum vor să mă dea gata și cu pălăvrăgeala.

— Și de ce, dă-mi voie să te întreb, nu-ți place discuția noastră? Întreabă Grișa, ridicând glasul.

— Nu-mi place ignoranța. Mi-e silă.

— N-ai decât să nu asculți dacă ți-e silă. Așa-i, tată dragă, multe or să se întâmple! Ai să rămâi uluit, dar va fi prea târziu. Mai sunt apoi și furturile la bănci, la zemstvă. Mereu auzi că s-a furat, aici un milion, dincolo o sută de mii, în alt loc o mie. Și așa mai departe! Nu-i zi să n-o șteargă vreun casier.

— Ei și ce-i cu asta?

— Cum, ce-i cu asta? Te trezești într-o bună dimineață, te uiți pe fereastră și vezi că nu mai ai nimic în curte; ți s-a furat totul. Te uiți mai bine, și vezi că pe stradă aleargă numai casieri. Când vrei să te îmbraci, nu-ți mai găsești nădragii, ți i-a furat! Așa-i că atunci n-ai să mai zici – ce-i cu asta?

În cele din urmă, Grișa își aduce aminte de procesul lui Mironovici.

— Nici să nu te gândești, nici să nu visezi la așa ceva! Spune el tatălui. Procesul ăsta n-o să se isprăvească nici în vecii vecilor. Sentința nu înseamnă absolut nimic. Orice sentință s-ar da – e apă de ploaie!

— Tot un drac! Să admitem că Semionova e vinovată. Bine, fie și așa, dar ce facem atunci cu probele care există împotriva lui Mironovici? Dacă admitem că-i vinovat Mironovici, ce facem cu Semionova și cu Bezak199?

Oricum vrei s-o sucești, tot de negură dai, frate dragă. Totul e atât de încurcat și de întunecat, încât nimeni n-o să fie mulțumit de sentință și o să se filosofeze în jurul ei până la sfârșitul lumii. Există un sfârșit al lumii? Există. Dar după acest sfârșit ce-i? Alt sfârșit. Și ce-i după acest alt sfârșit? Și așa mai departe. La fel și cu procesul ăsta. Au să-l mai judece de vreo douăzeci de ori și tot n-au să ajungă la nimic; n-au să facă decât să orbecăiască dintr-o negură în alta. Semionova a mărturisit, dar mâine o să-și retragă iar mărturisirea – vorba aceea: nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Și din nou o să înceapă Karabcevski²⁰⁰ să le sucească pe toate cum o să-i vină lui mai bine. O să adune vreo zece experți – și atunci să te ții suceli și învârteli.

— Adică cum?

— Iac-așa: o să trimită niște scafandri sub podul Tucikov, să caute greutatea! Bine, dar Așanin o să-i tragă de îndată un raport, cam că nu s-a găsit greutatea! Karabcevski o să se supere. De ce nu s-a găsit? Asta numai fiindcă n-avem adevărați scafandri și un aparat de scufundat cum se cade! Să se aducă scafandri de la Londra și un aparat de la New York! Cât timp se tot caută greutatea, părțile îi scarmână pe experți. Iar experții o tot succesc și o învârtesc. Niciunul nu se învoiește cu ceilalți și fiecare le ține celorlalți predici. Procurorul nu-i de acord cu Erhardt, Karabcevski nu-i de părerea lui Sorokin. Și dă-i și dă-i! Să se aducă alți experți, să fie chemat Charcot din Franța! Charcot o să vină și o să spună de îndată: nu pot să trag concluzii, fiindcă la autopsie n-a fost examinată coloana dorsală! Să fie dezgropată Sara din nou! Apoi, frate dragă, iar începe chestia cu părul. Al cui păr era? Doar nu putuse să crească așa de la sine pe podea, trebuie să fi fost al cuiva! Să fie chemați coafori pentru expertiză! Și deodată se stabilește că unul dintre firele de păr seamănă leit cu părul cântăreței Montbason! Să fie chemată Montbason²⁰¹! Și dă-i și dă-i. Totul o să intre într-un cerc vicios. Unde mai pui că scafandrii englezi vor găsi în Neva cinci greutateți, nu una. Dacă omorul n-a fost făcut de Semionova, adevăratul asasin a aruncat, desigur, acolo vreo zece greutateți. Și o să se înceapă cu cercetarea greutateților. În primul rând: unde au fost cumpărate? La negustorul Podskokov! Adu-l încoa' pe negustor! Domnule Podskokov, cine a cumpărat de la dumneata greutatețile astea? Nu-mi aduc aminte. În cazul acesta te rog să ne spui numele clienților dumitale! Podskokov o să înceapă să-și aducă aminte și își va aminti că într-o zi ai cumpărat și tu ceva de la el. Iată – o să spună – mi-au cumpărat marfă cutare și cutare, între alții și consilierul titular Semion Alexeevici Nianin! Ia aduceți-l încoa' și pe acest consilier titular Nianin! Poftim, vă rog.

Nianin înghite în sec, se scoală de la masă și, palid, pierdut, începe să se plimbe cu pași mărunți prin odaie.

— Ei, ei. Mormăie el. Spui năzbâtii!

— Da' ia aduceți-l încoace pe Nianin! Tu ai să te prezinți, iar Karabcevski o să te străpungă cu privirea! Unde, o să te întrebe el, ai fost în noaptea dinspre cutare zi? Ție o să ți se oprească vorba în gât. Îndată or să compare părul acela cu al tău, or să trimită după Ivanovski, și poftim, domnul Nianin o să fie tras la răspundere!

— Adi. Adică cum? Toată lumea știe că n-am omorât eu! Ce tot spui!
— Asta n-are a face! Puțin le pasă lor dacă ai omorât sau nu! Or să înceapă să te sucească și să te învârtască până când ai să cazi în genunchi și ai să spui: „Eu am omorât! Asta-i!”

— la mai las-o.

— Asta o spun numai așa, ca exemplu. Mie puțin îmi pasă. Sunt un om liber, holtei. Dacă vreau, și mâine pot să plec în America! Atunci să poftească Karabcevski să mă mai caute! Atunci poate s-o sucească cât o vrea!

— Doamne! Geme Feodor Feodorovici. Usca-vi-s-ar gâtul! Tăceți odată sau ba, diavolilor?

Nianin și Grișa tac. Prânzul s-a isprăvit și amândoi se culcă, fiecare în patul lui. Pe amândoi îi râcăie la inimă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 275, 7 octombrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cocoșul indian202

O MICĂ NEÎNȚELEGERE

— Momâia dracului! Chelbos afurisit! Îl certa într-o zi Pelagheia Petrovna pe soțul ei, Markel Ivanovici Lohmatov203, secretar de colegiu la pensie. Toate femeile au bărbați ca lumea, numai pe mine m-a pedepsit Dumnezeu cu un leneș fără pereche ca tine! Bărbatul surorii mele Glașenka cârpește ciorapii, hrănește găinile, face piața. Bărbatul Praskoviei Ivanovna – ăsta zic și eu om!

— N-are altă grijă decât să-i facă toate voile nevastei: opărește ploșnițele din paturi, bate șuba cu nuiua sa să n-o mănânce moliile, curăță peștele. Numai tu nu faci nimic, dracu' știe cu cine semeni! Toată ziua stai tolănit pe divan, ca un netrebnic ce ești, și nu știi altceva decât să tragi la măsea și să îndrugi vrute și nevrute despre Rumelia!

— Dar ce vrei să faci? Întreabă sfios Markel Ivanovici.

— Ce să faci! Treabă e destulă! Într-o gospodărie, oriunde te uiți, peste tot dai de treabă. Să luăm bunăoară cocoșul indian. De vreo săptămână nu mai bea și nu mai mănâncă. Poate să moară dintr-o clipă în alta, dar ție, neisprăvitule, nici nu-ți pasă! Uf, când ți-oi trage câteva. Și când te gândești ce cocoș e! Munte, nu cocoș! Nici cu cinci ruble n-ai lua un altul ca el!

— Dar ce să faci cu. Cocoșul? Doar n-am să mă duc la doctor cu el!

— Ce să cauți la doctor? Doctorii nu se pricep la păsări. Întreabă și tu pe unu', pe altu'. Lumea le știe toate. Sau chibzuiește și singur, dobitocule, ce s-ar putea face. Ori du-te la spițerie să iei ceva. Acolo se găsesc fel de fel de leacuri.

— La spițerie mai că m-aș duce, se învoiește Lohmatov.

— Du-te! Spune să-ți dea de zece copeici un astringent.

Markel Ivanovici se scoală alene de pe divan, oftează și începe să-și tragă pe el pantalonii (din economie, de câte ori stă acasă, Pelagheia Petrovna îl ține numai în cămașă și izmene). E cam amețit de băutură, în cap parcă i se rostogolește un glonte greu de plumb, dar gândul că se duce să

facă o treabă îl înviorează. După ce se îmbracă, își ia bastonul și pornește cu pași gravi spre farmacie.

— Ce doriți? Îl întreabă farmacistul, un bărbat gras, chel, cu favoriți mari, pufoși.

— Aș vrea ceva așa. Începe sfios Markel Ivanovici, privind cu respect favoriții pufoși. La drept vorbind, n-am rețetă și nu știu nici eu ce mi-ar trebui; poate că-mi puteți da dumneavoastră vreun sfat.

— Cu plăcere, ce s-a întâmplat?

— Să vedeți, de o săptămână nu bea și nu mănâncă. Are mereu pântecăraie. E posomorât și supărat, de parcă ar fi pierdut ceva sau n-ar avea cugetul curat.

Farmacistul strânge colțurile gurii, închide pe jumătate ochii și începe să asculte cu toată luarea aminte. Farmaciștilor le place când lumea le cere sfaturi medicale.

— A. Hm. Mormăie el. Temperatură are?

— Asta n-aș putea să vă spun, că nu știu. Fiți atât de bun, dați-mi ceva. Mă credeți? Ți-e mai mare mila să te uiți la el! Era sănătos, se plimba prin curte, și acum poftim! Gogoește, stă zburlit ca un arid și nu mai iese din șopron.

— Nu e bine să stea în șopron. Acum e frig.

— Bine, o să-l luăm în bucătărie. Ar fi păcat să. Să crape. Curcile nu pot trăi fără el.

— Ce curci? Holbează ochii farmacistul.

— De cele obișnuite. Cu pene.

— Dar despre cine vorbiți?

— Despre un cocoș indian.

Pe buzele farmacistului se citește un „ptiu”. Colțurile gurii i se lasă în jos și pe chipul lui grav trece un nor.

— Nu. Nu înțeleg, spune el jignit.

— Nu înțelegeți ce fel de cocoș e? Se miră la rândul lui Lohmatov.

Cocoșii obișnuți se plimbă cu găinile, pe când ăsta e indian. Unul mare, știți dumneavoastră, cu gușă sub nas. Iar dacă-i fluieri, desface aripile, își bagă capul între umeri și face: glu-glu-glu.

— Noi nu tratăm curcani. Mormăie farmacistul și mai jignit și întoarce capul în altă parte.

— Nici n-au nevoie de tratament. Le dai un fleac oarecare și gata. Doar nu-i om, ci pasăre. Cu o nimica toată ai vindecat-o.

— Iertați-mă, n-am timp.

— Știu că n-aveți timp, dar faceți-mi acest bine! Ce vă costă să-mi dați ceva? Orice îți vrea, nu importă. Fiți atât de bun!

Tonul rugător al lui Markel Ivanovici îl mișcă pe farmacist. Se încruntă din nou, strânge colțurile gurii și cade iar pe gânduri.

— Spuneți că nu bea și nu mănâncă. Că are diaree?

— Da. I-ar trebui ceva care să-i strângă stomacul.

— Așteptați o clipă, îndată.

Farmacistul se duce la un dulăpior, ia de acolo o carte și se cufundă în lectură.

Chipul lui ia o expresie socratică și pe frunte i se adună atâtea cute încât, privindu-l, Markel Ivanovici se temu ca, de atâta încordare, să nu-i plesnească chelia.

— Am să vă dau un praf, spune farmacistul, după ce isprăvește de citit.

— Vă mulțumesc foarte mult. Dar, iertați-mă, cum să i-l dau? N-o să vrea să-l ciugulească! Dacă și-ar înțelege interesul ar fi bine, dar e o pasăre nătângă, fără judecată. Îi pui praful în față și el nici nu-l ia în seamă.

— În cazul acesta, am să vă dau niște picături.

— Ei da, cu picăturile e altă socoteală. Picăturile se pot turna cu de-a sila pe gât.

Farmacistul întoarce capul și strigă ceva pe nemțește.

— Ja! Răspunde un asistent mărunț, negricios.

Lohmatov se îndreaptă spre locul unde trebăluiește asistentul, se proptește de tejghea și așteaptă.

„Ce îndemânatic e, șmecherul! Gândește el, urmărind mișcările degetelor asistentului, care împarte un praf în pachețele mici. Unde mai pui că și asta cere știință!”

După ce isprăvește cu prafurile, asistentul ia o sticlă, amestecă în ea un lichid cafeniu, o învelește în hârtie și se apropie de Lohmatov.

— De zece copeici picături; sunt pentru dumneavoastră? Întreabă el.

— Pentru un cocoș indian.

— Cum? Holbează ochii asistentul.

— Pentru un cocoș indian.

— Vă vorbesc omenește, se supără asistentul, vă rog să-mi răspundeți tot omenește.

— Cum vreți să vă răspund? Dacă spun că-s pentru un cocoș indian, înseamnă că-s pentru un cocoș indian. Doar n-or fi pentru un vultur!

— Faci haz pe socoteala mea? Spune înfuriat asistentul.

— De ce pe socoteala dumitale? Eu plătesc.

— N-am timp de glume!

Asistentul pune la o parte sticlă cu picăturile, se îndepărtează și, suflând mânios pe nas, începe să frece ceva într-un mojar.

Markel Ivanovici mai așteaptă un pic, apoi ridică din umeri, oftează și iese din farmacie. Ajuns acasă, își scoate surtucul, pantalonii și jiletca, se scarpină, tușește și se culcă pe divan.

— Ei? Ai fost la farmacie? Se repede la el Pelagheia Petrovna.

— Am fost. Dracu' să-i ia!

— Și unde-i doctoria?

— Nu vor s-o dea!

Markel Ivanovici face cu mâna a lehamite și se acoperă cu plapuma.

— Î-of. Când ți-oi trage vreo câteva!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 282, 14 octombrie la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Contrabasistul și flautistul.

SCENETĂ.

La una dintre repetiții, flautistul Ivan Matveici umbla fără rost printre pupitre, ofta și se plângea:

— Mare pacoste! Nu-i chip să-mi găsesc o locuință ca lumea! În camere mobilate nu pot să stau, fiindcă-i scump, iar prin familii și în case particulare nu se primesc muzicanți.

— Mută-te la mine! Îi propuse pe neașteptate contrabasistul. Eu plătesc camera douăsprezece ruble, așa că ne-ar veni câte șase ruble de fiecare.

Ivan Matveici se agăță cu amândouă mâinile de această propunere. Nu mai stătuse niciodată cu altcineva, n-avea nici un fel de experiență în această privință, dar socoti a priori²⁰⁴, că o locuință în comun trebuie să aibă mult farmec și multe părți plăcute: în primul rând, ai cu cine să schimbi o vorbă și cui să-ți împărtășești gândurile, în al doilea rând, totul se împarte pe din două: ceaiul, zahărul, plata serviciilor. Cu contrabasistul Piotr Petrovici era în relațiunile cele mai prietenești, îl știa om modest, cinstit și care nu bea. El însuși era cumpătat, cinstit și defel bețiv. Prin urmare, alcătuiau o pereche potrivită. Prietenii bătură palma și, în aceeași zi, patul flautistului stătea alături de patul contrabasistului.

Nu trecură însă nici trei zile și Ivan Matveici se încredință că, pentru a locui cu cineva împreună, nu-i de ajuns să ai relații de prietenie și „trăsături comune” de cinste, cumpătare și caracter așezat.

La înfățișare, Ivan Matveici și Piotr Petrovici semănau tot atât de puțin unul cu altul, ca și instrumentele din care cântau. Piotr Petrovici era un blond înalt, cu picioare lungi, cap mare, tuns chilug, și purta cu stângăcie un frac cu coadă scurtă. Vorbea cu glas adânc, de bas; când mergea, tropăia; strănuta și tușea atât de zgomotos, încât zăngăneau geamurile. Ivan Matveici dimpotrivă, era un omuleț slăbănog, care călca numai în vârful picioarelor, vorbea cu un firicel de glas de tenor și în toate acțiunile sale se silea să se arate om bine-crescut, plin de delicatețe. În privința micilor lor tabieturi, prietenii erau de asemenea foarte diferiți. Astfel, contrabasistul își bea ceaiul fără să pună zahărul în ceașcă, ci sugând numai din când în când din bucată, pe când flautistul punea zahărul în ceai – ceea ce nu putea să nu dea naștere la suspiciuni, dată fiind posesiunea în comun a ceaiului și a zahărului. Flautistul dormea cu lumina aprinsă, contrabasistul – fără lumină. Primul se spăla în fiecare dimineață pe dinți și folosea săpun de glicerină, parfumat, pe când cel de al doilea nu numai că nu voia să știe nici de una, nici de alta, dar se și încrunta când auzea foșnetul unei perii de dinți, sau când vedea un obraz săpunit.

— Ia mai lasă mofturile astea! Spunea el. Ți-e și scârbă să te uiți! Te dichisești ca o muiere!

Gingașul, bine-crescutul flautist, se simți nemulțumit chiar din primele zile. Ceea ce îi displăcea mai mult decât orice era faptul că în fiecare seară, înainte de culcare, contrabasistul își ungea burta cu un fel de alifie, din pricina căreia odaia mirosea până dimineața a friptură de gâscă alterată,

după care o jumătate de oră încheiată, gâfâind, și suflând pe nas, vecinul făcea gimnastică, adică ridica metodic când brațele, când picioarele.

— Pentru ce faci matală asta? Întreba flautistul, care nu putea suferi să-l audă gâfâind.

— După alifie, e neapărat necesar, ca să poată pătrunde în tot trupul. E ceva strașnic, taică! Nici o răceală nu se prinde de mine. Ia unge-te și mata, să vezi!

— Nu, mulțumesc.

— Hai, unge-te! Unge-te, zău! Ai să vezi singur cât e de bine! Lasă cartea!

— Nu, sunt obișnuit să citesc întotdeauna înainte de culcare.

— Și ce citești?

— Turgheniev.

— Știu. L-am citit și eu. Scrie bine! Foarte bine! Un lucru nu-mi place la el: prea. Cum să spun. Prea folosește multe cuvinte străine. Apoi, când își dă drumul cu descrierea naturii, ce să spun! Când își dă drumul, îți vine să-ți iei lumea în cap! Soare. Lună. Cântă păsărelele. Și toate celelalte! O lungește, o lungește.

— Are pasagii minunate!

— Cum să n-aibă, doar e Turgheniev! Dumneata și cu mine n-am putea scrie așa. Mi-aduc aminte că am citit „Un cuib de nobili”. Râzi de te prăpădești! Îți amintești, bunăoară, pasagiul în care Lavrețki își face declarația de dragoste. Cum îi zice? Lizei. În grădină. Îți aduci aminte? Ho-ho! Îi dă târcoale și așa, și pe dincolo. Cu fel de fel de strategii, iar ea, ho-ța, face fasoane, se strâmbă, se lasă rugată. S-o omori, nu alta!

Flautistul sărea din pat și, cu ochii scânteietori, își prăpădea glăsciorul lui de tenor, începând să discute, să demonstreze, să explice.

— Ce tot mă bați la cap cu asta! Replica contrabasistul, parcă eu nu le știu? Te găsiși om cult! Turgheniev, Turgheniev. Și ce are a face că-i Turgheniev? Despre mine putea să nu fie deloc.

Și Ivan Matveici, sleit de puteri, dar nu învins, renunța la discuție. Stăpânindu-se, se uita cu dinții încleștați la tovarășul lui de odaie, care se băga sub pătură, și capul mare al contrabasistului i se părea atunci o buturugă atât de hâdă și de neroadă, încât ar fi dat mult să-l poată pocni măcar o dată.

— Veșnic ești pus pe ceartă! Spunea contrabasistul, încercând să-și cuibărească trupul lung în patul cel scurt. Frumos caracter mai ai! Ei, noapte bună. Stinge lampa!

— Vreau să mai citesc.

— Mata vrei să citești și eu vreau să dorm.

— Dar cred că nu trebuie să ne îngădăm unul altuia libertatea.

— Tocmai, de aceea. Stinge!

Flautistul stinge lampa și mult timp nu putea să adoarmă, clocotind de ură și ros de conștiința neputinței sale, sentiment pe care îl încearcă oricine se lovește de încăpățânarea unui incult. După fiecare discuție cu contrabasistul, Ivan Matveici tremura de parc-ar fi avut friguri. Dimineața,

contrabasistul se trezea de obicei devreme, pe la ceasurile șase, pe când flautistului îi plăcea să doarmă până la unsprezece. După ce se trezea, Piotr Petrovici nu avea altceva mai bun de făcut decât să repare cutia contrabasului.

— Nu știi cumva unde e ciocanul? Îl trezea el pe flautist. Hei, ascultă! Somnorosule! Nu știi unde e ciocanul?

— Ssst! Vreau să dorm!

— N-ai decât să dormi. Te împiedică cineva? Dă-mi ciocanul și dormi-nainte.

Dar culmea chinului pentru flautist erau sâmbetele. În fiecare sâmbătă, contrabasistul își cârlionța părul, își lega lavaliera și se ducea în vizită pe la fete bogate care așteptau pețitori. Se întorcea noaptea târziu, vesel, surexcitat, ușor afumat.

— Hei, taică, ce să-ți spun! Începea el să povestească, așezându-se greoi pe patul flautistului adormit. Hai, că ai dormit destul, ai tot timpul! Mă, da' somnoros mai ești! He-he-he. Am văzut o fată de măritat. O blondă, înțelegi mata, cu niște ochi uite așa. Grăsuță. Nu-i urâtă, hoața. Dar mama, mama! A dracului babă! Ce diplomație! Te bagă-n cofă fără nici un avocat, dacă vrea! Cică îi dă fetei zestre șase mii de ruble, dar n-o să dea nici trei, zău așa! Atât că eu nu mă las tras pe sfoară, nu!

— Dragul meu. Vreau să dorm. Bolborosea flautistul ascunzându-și capul sub plapumă.

— Dar ascultă odată! Ce porc ești, zău! Îți cer un sfat prietenesc, și dumneata îmi faci mutre. Ascultă!

Și bietul flautist trebuia să asculte până în zori, când contrabasistul se apuca să repare cutia.

— Nu, nu pot să mai stau cu el! Se plângea flautistul la repetiții. Mă credeți? Mai bine stai într-un pod decât așa. M-a dat gata!

— Și de ce nu-l părăsești?

— Nu știu cum, dar parcă nu-mi vine. S-ar simți jignit. Cu ce-aș putea să-mi motivez plecarea? Învățați-mă și voi, ce să fac? M-am gândit la toate!

Nu trecu nici o lună și flautistul începu să se ofilească și să se plângă mereu de vitregia sorții. Dar coexistența lor ajunse și mai nesuferită când contrabasistul propuse nitam-nisam flautistului să se mute împreună într-o locuință nouă.

— Asta nu-i bună. Fă-ți bagajele! Lasă mofturile! De la locuința cea nouă e cam departe până la birtulețul unde îți iei masa, dar nu face nimic, nu strică să umbli mai mult pe jos.

Noua locuință se dovedi a fi igrasioasă și întunecată, dar bietul flautist s-ar fi împăcat și cu igrasia și cu întunericul, dacă contrabasistul n-ar fi născocit, cu ocazia instalării, noi chinuri. Din motive de economie, instalează în cameră o plită cu petrol și începu să-și gătească pe ea prânzul, din care pricină odaia era veșnic plină de fum. Reparația matinală a cutiei fu înlocuită cu hârâiala pe contrabas.

— Nu clefăi! Se răstoaie el la Ivan Matveici, când acesta mănca ceva. Nu pot să sufăr când cineva îmi clefăie la ureche! Du-te pe coridor și clefăie acolo cât vrei!

Mai trecu o lună și contrabasistul propuse să se mute într-o a treia locuință. După mutare își făcu rost de niște cizme mari, care miroseau a catran, iar în discuții literare începu să folosească un procedeu nou: smulgea cartea din mâinile flautistului și stingea el însuși lampa. Flautistul suferea, murea de poftă să lovească o dată zdravăn în capul mare, tuns chilug, suferea trupește și sufletește, dar făcea mii de fasoane și voia să se arate delicat.

— Dacă i-aș spune că nu vreau să stau cu el, l-aș jigni! N-ar fi colegial! Am să sufăr înainte!

Un trai atât de anormal nu putea însă să țină mult. El se încheie într-un chip foarte neașteptat pentru flautist. Într-o zi, pe când cei doi prieteni se întorceau de la teatru, contrabasistul îl luă pe flautist de braț și îi spuse:

— Iartă-mă, Ivan Matveici, dar în cele din urmă trebuie să-ți spun deschis. Adică să te întreb. De ce dracu' îți place atât de mult să stai cu mine? Nu te înțeleg! Avem firi diferite, ne certăm mereu, ni s-a urât unul de altul. Nu știu cum te simți dumneata, dar eu simt că înnebunesc. Câte n-am încercat! Ca să pleci de la mine, am schimbat locuința, am cântat diminețile la contrabas, și dumneata tot nu pleci! Pleacă, dragul meu! Fă-mi binele ăsta! Iartă-mă, dar nu pot să mai rabd.

Flautistul atâta aștepta.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 282, 14 octombrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Ninocika.

ROMAN.

Ușa se deschide încet și la mine în odaie intră bunul meu prieten, Pavel Sergheevici Vihleniov, om tânăr dar bolnăvicios și cu o înfățișare bătrânicioasă. E ușor adus din spate, uscățiv, are un nas lung, într-un cuvânt, e destul de urât. În schimb, fața lui e așa de naivă, de bună și de blajină, că văzând-o, ești cuprins de năstrușnica dorință să-l pipăi cu cele cinci degete ale mâinii ca să-i simți avea toată bunătatea și blândețea sufletească. Prietenul meu are o fire docilă ca un aluat moale. Ca toți oamenii care își petrec viața în camera lor de lucru, e tăcut, sfios și timid, dar astăzi, pe lângă toate acestea, mai e galben la față și vădit tulburat.

— Ce-i cu dumneata? Îl întreb eu, cercetându-i chipul palid și buzele ușor tremurătoare. Ești bolnav sau te-ai certat iarăși cu nevasta? Arăți atât de rău!

După ce se codește un pic și tușește, Vihleniov face un gest de deznădejde cu mâna și începe:

— Iar am avut O. Discuție cu Ninocika! Sunt așa de amărât, dragul meu, că n-am dormit toată noaptea și, după cum vezi, sunt mai mult mort decât viu. Dracu' știe ce-i cu mine! Altoră puțin le pasă, îndură cu ușurință și

jigniri, și pierderi, și boli, iar eu. Pentru o nimica toată mă prăpădesc cu firea și nu mai fac doi bani.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Ei, fleacuri! O mică dramă de familie. Dar dacă vrei, am să ți-o povestesc. Ieri, Ninocika mea nu s-a dus nicăieri, a stat acasă; voia să petreacă o seară cu mine. Firește că m-am bucurat. De obicei, ea seara se duce pe la câte o sindrofie, iar eu, dimpotrivă, numai seara sunt acasă, așa că-ți închipui. Cum. Cât m-am bucurat. Ce vrei, tu n-ai fost niciodată însurat și nu poți să știi ce cald și plăcut e să găsești acasă, când te întorci de la muncă, făptura pentru care trăiești. Ah!

Vihleniov descrie farmecul vieții de familie, își șterge sudoarea de pe frunte și continuă:

— Cum îți spuneam, Ninocika a vrut să petreacă o seară cu mine. Dumneata mă știi! Sunt un om plicticos, greoi, deloc spiritual. Cum vrei să se distreze cineva cu mine? Veșnic sunt cu desenele și graficele mele, cu filtrele și cu probe de sol. Nu știu nici să joc, nici să dansez, nici să fac glume. Iar Ninocika, ce vrei, e tânără, mondenă. Tinerețea își are drepturile ei. Nu-i așa? Ei, am început să-i arăt niște ilustrații, tot felul de nimicuri, una, alta. I-am mai povestit câte ceva. Tocmai atunci mi-am adus aminte că am în sertarul biroului niște scrisori vechi și că printre ele sunt și unele foarte hazlii. Când eram student, aveam niște prieteni: strașnic mai scriau, ai dracului! Când citeai, te stricai de râs. Am scos scrisorile lor din birou și am început să le citesc cu glas tare Ninocikăi. I-am citit o scrisoare, alta, încă una. Și deodată – stop! Într-o scrisoare, închipuie-ți dumneata, era o frază buclucașă: „Salutări de la Katia”. Pentru o soție geloasă, frazele de acest soi sunt ca un cuțit în inimă și Ninocika mea e un Othello cu fustă. Pe nefericitul meu cap au început să curgă tot felul de întrebări: Cine-i Katenka? Când s-a întâmplat? Cum? I-am povestit că fusese într-un fel prima mea dragoste. Ceva, cum să spun. Studentesc, tânăr, necopt, ceva căruia nu i se poate acorda nici o importanță. Orice băiat tânăr își are o Katenkă a lui, fără asta nu se poate. Ninocika nici n-a vrut să audă! Și-a închipuit dracu' știe ce și a izbucnit în plâns. După plâns, a apucat-o o criză de nervi. A început să-mi strige: „Ești un nesuferit, un scârbos! Îmi ascunzi trecutul dumitale! Prin urmare, ai și acum o Katka, dar mi-o ascunzi!” Am încercat eu s-o conving, dar degeaba. Logica bărbătească nu poate niciodată veni de hac logicii femeiești. În cele din urmă, i-am cerut iertare în genunchi. M-am târât în fața ei, dar fără nici un folos. Așa s-a și culcat: ea în iatacul ei, cu criză de nervi, iar eu la mine, pe divan. Azi-dimineață, nu m-a învrednicit nici cu o privire; era bosumflată și a continuat să-mi spună „dumneata”. Dădea zor că se mută la maică-sa. Și ai să vezi că se mută, o știu eu!

— Mda, e o pățanie neplăcută.

— Nu pot înțelege femeile! E drept că Ninocika e tânără, cuminte, romanțioasă și că o poveste prozaică ca aceea cu Katenka nu poate să n-o scandalizeze; admit toate astea. Dar e atât de greu să ierți? Sunt vinovat, fie, dar i-am cerut iertare, m-am târât în genunchi! Dacă vrei să știi, am. Plâns chiar!

— Da, femeile sunt o mare enigmă.

— Dragul meu, scumpule, tu ai o mare înrâurire asupra Ninocikăi; te stimează, vede în dumneata o autoritate. Te rog din suflet, du-te la ea, folosește tot ascendentul dumitale și fă-o să înțeleagă cât de nedreaptă e. Sufăr, scumpul meu! Dacă această poveste mai ține o zi, n-am să mai pot răbda. Du-te, dragul meu!

— Dar se cade așa ceva?

— De ce să nu se cadă? Sunteți prieteni aproape din copilărie, are încredere în dumneata. Du-te, fii un adevărat prieten!

Rugămintile și lacrimile lui Vihleniov mă mișcă. Mă îmbrac și mă duc la nevastă-sa. O găsesc pe Ninocika dedându-se îndeletnicirii ei preferate: șade pe divan picior peste picior, cu ochii ei frumoși închiși pe jumătate, pierduți în gol, și nu face nimic. Zărindu-mă, sare de pe divan și aleargă spre mine. Apoi se uită în jur, închide repede ușa și, ușoară ca un fulg, îmi sare de gât. (Să nu creadă cititorul că e vreo greșeală de tipar. De mai bine de un an împart cu Vihleniov îndatoririle lui conjugale).

— Ce ai născocit iarăși, bestie mică? O întreb pe Ninocika, așezând-o lângă mine.

— Despre ce-i vorba?

— Iar ai inventat un chin pentru bărbățulul tău! Astăzi a fost la mine și mi-a povestit toată comedia cu Katia.

— Ah. Asta era! A găsit și el cui să se plângă!

— Ce s-a întâmplat între voi?

— Ei, fleacuri. Aseară mă plictiseam. De ciudă că n-aveam unde să mă duc, m-am agățat de Katenka lui. De plictiseală m-a podidit plânsul, și cum era să-mi justific lacrimile?

— Dar asta-i groaznic, sufletele, e neomenos. Nu e el și așa destul de nervos, mai trebuie să-l chinui și tu cu scenele tale?

— Habar n-ai! Lui îi place când îi fac scene! Ca să-ți legi la ochi bărbatul, nu-i nimic mai nimerit decât să te prefaci geloasă. Dar să nu mai vorbim de el. Nu-mi place când începi să mă bați la cap cu cârpa asta. Și așa sunt sătulă de el până în gât. Hai mai bine să luăm un ceai.

— Încetează totuși să-l mai chinuiești. Ți-e mai mare mila să te uiți la el. Vorbește atât de convins și de nevinovat de fericirea și de căminul lui, este atât de neclintit în încredințarea că îl iubești încât, uneori, mă apucă groaza. Mai calcă-ți și tu pe inimă, mai dezmiardă-l, mai minte-l. E de ajuns un cuvânt bun din partea ta ca să se simtă în al șaptelea cer.

Ninocika își umflă buzele și se posomorăște. Totuși, curând după aceea, când Vihleniov se întoarce și se uită sfios și întrebător la mine, îi zâmbește veselă și-l dezmiardă cu privirea.

— Ai căzut de minune, tocmai la ceai! Îi spune ea. Tare cumsecade ești tu, nu întârzii niciodată. Vrei ceaiul cu frișcă sau cu lămâie?

Lui Vihleniov, care nu se aștepta la o asemenea primire, i se topește inima. Sărută cu multă dragoste mâna nevastei sale, mă strânge în brațe, și îmbrățișarea lui e atât de absurdă și de nepotrivită cu situația, încât și Ninocika și eu roșim.

— Fericiți întru Domnul sunt împăciuitorii! Cotcodăcește vesel soțul. Dumneata ai izbutit s-o îndupleci! De ce? Fiindcă ești un om de lume, ai frecventat societatea, cunoști toate subtilitățile inimii de femeie! Ha-ha-ha! Eu sunt un urs, un mocofan! Unde-i nevoie de un cuvânt, spun zece. Când trebuie să sărut mâna, sau mai știu eu ce să fac, încep să scâncesc! Ha-ha-ha!

După ceai, Vihleniov mă duce în biroul lui, mă apucă de un nasture și bolborosește:

— Nici nu știu cum să-ți mulțumesc, dragul meu! Crede-mă, am suferit, m-am chinuit cumplit, iar acum sunt atât de fericit, încât le-aș da și altora din fericirea mea. Și nu-i prima dată că mă scoți dintr-o situație atât de groaznică. Dragul meu, să nu mă refuzi! Am aici un lucru de nimic. O locomotivă în miniatură pe care am făcut-o chiar eu. Am primit pentru ea o medalie la expoziție. Ia-o ca semn al recunoștinței mele. Al prieteniei mele! Fă-mi această plăcere!

Bineînțeles că încerc în toate felurile să refuz, dar Vihleniov e de neînduplecat astfel că, vrând-nevrând, îi primesc darul neprețuit.

Trec zile, săptămâni, luni. Și într-o bună zi blestematul adevăr se dezvăluie în fața lui Vihleniov în toată măreția lui spurcată. Aflând din întâmplare acest adevăr, se face alb ca varul, se culcă pe divan și privește îndobitocit în tavan. Nu rostește nici o vorbă. Dar durerea din suflet trebuie totuși să se manifeste într-un fel oarecare, și iată că Vihleniov începe să se răsucescă chinuit pe divanul lui, de pe o parte pe alta. Bleg cum e, la aceasta se mărginește toată revolta lui.

După o săptămână, obișnuindu-se puțin cu noutatea care-l lovise, Vihleniov vine la mine. Suntem amândoi încurcați și nu îndrăznim să ne privim. Încep să îndrug banalități fără noimă despre dragostea liberă, despre egoismul bărbaților, despre resemnarea față de soartă.

— Nu despre asta voiam să-ți vorbesc. Îmi curmă el cu blândețe vorba. Toate astea le înțeleg prea bine. Nimeni nu-i vinovat de sentimentul pe care-l încearcă. Pe mine mă preocupă o altă latură a problemei: partea pur practică. Nu cunosc deloc viața, dragul meu și, când e vorba de forme, de convenții sociale, sunt pierdut. N-ai vrea să mă ajuți, dragul meu? Spune-mi, ce trebuie să facă acum Ninocika? Să continue să stea la mine, sau socotești mai bine să se mute la dumneata?

Ne sfătuim pe scurt și ne oprim la următoarea hotărâre: Ninocika va locui mai departe la Vihleniov, eu mă voi duce la ea de câte ori îmi va trece prin cap, iar Vihleniov se va muta în odaia din colț, care servea până acum de cămară. Odaia e cam întunecoasă și igrasioasă, intrarea o are prin bucătărie, în schimb însă poți să te izolezi cât se poate de bine în ea, ca să nu fii ghimpe în ochii nimănui.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 303, 4 noiembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Pianistul.

E trecut de unu noaptea. Stau în camera mea mobilată și scriu foiletonul în versuri care mi-a fost comandat. Deodată se deschide ușa și în odaie intră, cu totul pe neașteptate, tovarășul meu de cameră, Piotr Rubleov, fost elev la conservatorul din M. Cu șuba descheiată, cu jobenul pe cap, îmi aduce aminte, în primele clipe, de Repetilov²⁰⁵, dar când îl cercetez mai cu luare aminte, și-i văd chipul palid și ochii tulburi, injectați, asemănarea cu Repetilov dispare.

— De ce te-ai întors așa de devreme? Îl întreb eu. Nu e nici două! S-a isprăvit nunta?

Tovarășul meu de cameră nu-mi răspunde. Trece după paravan fără să scoată o vorbă, se dezbracă repede și, suflând pe nări, se culcă în patul lui.

— Dormi, dobitocule! Îl aud mormăind peste vreo zece minute. Dacă te-ai culcat, apoi dormi! Și dacă nu poți să dormi, apoi. Să te ia dracu'!

— Nu poți să adormi, Petea? Îl întreb eu.

— Dracu' știe. Parcă nu mi-e somn. Îmi vine mereu să râd. De râs nu pot să adorm! Ha-ha!

— Ce te face să râzi?

— Mi s-a întâmplat ceva tare caraghios. Asta-mi mai lipsea!

Rubleov iese de după paravan și se așază râzând lângă mine.

— Îmi vine să râd și. Mi-e și rușine. Spune el răsucindu-și părul cu mâna. De când sunt nu mi s-a întâmplat așa ceva. Ha-ha. Un scandal numărul unu! Un scandal în lumea mare!

Rubleov se lovește cu pumnul peste genunchi, sare în picioare și începe să se plimbe desculț pe podeaua rece.

— Mi-au dat un picior în spate! Spune el. De aceea m-am și întors așa devreme.

— Ia mai lasă minciunile!

— Zău că da. Mi-au dat un picior în spate!

Îl privesc pe Rubleov. Chipul îi e tras, răvășit, dar în toată înfățișarea lui a rămas încă ceva atât de cumsecade, atâta delicatețe și bună creștere aristocratică, încât acest grosolan „mi-au dat un picior în spate” nu se potrivește deloc cu figura lui de om subțire.

— Un scandal clasa întâi. Tot drumul spre casă am râs cu hohote. Dar mai isprăvește odată cu mâzgălitul prostiilor ăloră! Vreau să-ți povestesc. Să-mi mai ușurez sufletul și poate că n-o să mi se mai pară atât de caraghios! Lasă scrisul! Povestea e interesantă. Hai, ascultă. Pe Arbat²⁰⁶ stă un oarecare Prisvistov, locotenent-colonel în retragere, căsătorit cu fiica naturală a contelui von Krach. Prin urmare, un aristocrat. Și iată că își mărită fata cu Eskimosov, fiul unui negustor. Acest Eskimosov e un parvenu²⁰⁷ foarte mauvais genre, un porc de câine și un mojić dar tatăl și fiica vor manje²⁰⁸ și boar²⁰⁹, de aceea nu stau să se uite la maniere. Așa că, astă seară, pe la ceasurile opt și ceva am pornit-o spre Prisvistov, care mă angajase să le cânt la pian. Pe străzi – noroi, ploaie, ceață. Iar în suflet, ca de obicei, jale!

— Mai pe scurt, îl rog eu pe Rubleov. Fără psihologie.

— Bine. Ajung la Prisvistov. După cununie, tinerii și musafirii încep să se îndoape cu fructe. În așteptarea dansului, mă duc la postul meu – adică la pian – și mă așez.

— A, A. Ai venit! Mă zărește stăpânul casei. Vezi, stimabile, cântă cumsecade și, mai ales, nu te îmbăta.”

— Eu, frate dragă, sunt obișnuit cu asemenea primiri, așa că nu mă supăr. Ha-ha. Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci. Nu-i așa? Ce sunt eu? Un pianist-lăutar, o slugă, un servitor care știe să cânte! La negustori sunt tutuit și primesc bacșișuri, și. Nu mă simt deloc jignit! Cum nu aveam ce face până să pornească dansul, am început să zdrăngăn la pian așa, încetisor, ca să-mi dezmoțesc degetele. Tot cântând, aud deodată că în spatele meu cineva îmi ține isonul din gură. Întorc capul și văd o domnișoară! Stătea, afurisita, în picioare în spatele meu și privea duios la clape. „Nici nu știam, mademoiselle, că mă ascultă cineva!” îi spun eu. Iar ea oftează și șoptește: „Frumoasă bucată!” „Da, frumoasă, îi răspund. Văd că vă place muzica.” Și intrăm în vorbă. Domnișoara s-a întâmplat să fie vorbăreată. N-o trăgeam eu de limbă, trăncănea ea singură. „Ce păcat, îmi spune, că tineretul din ziua de azi nu se ocupă cu muzica serioasă!” Eu, dobitocul, boul de mine, bucuros că mi se dă atenție. Ce vrei, a mai rămas în mine afurisitul ăsta de amor propriu! Iau, știi tu, o poză așa, mai interesantă, și îi explic indiferentismul tineretului prin lipsa în societatea noastră a unor nevoi estetice. Am dat în filosofie!

— Și unde-i scandalul? Îl întreb eu pe Rublev. Te-ai îndrăgostit, sau ce?

— Ei, ai nimerit-o! Dragostea e un scandal cu caracter personal, iar aici s-a petrecut ceva public, un scandal în lumea mare. Da! Stau de vorbă cu domnișoara și deodată observ că ceva nu-i în regulă: în spatele meu niște necunoscute vorbesc în șoaptă. Aud cuvântul „pianist”, aud chicotiri. Vasăzică ea vorbește de mine. Ce-o mai fi și asta? Nu mi s-a desfăcut cumva cravata? Pipăi cravata – nimic. Bineînțeles că nu dau atenție și continui conversația. Iar domnișoara se înfierbântă, argumentează, se îmbujorează. Și dă-i, și dă-i! Și unde începe să-i critice pe compozitori, de nu mai rămâne nimic din ei! În „Demonul”, orchestrația e bună, dar nu există motive muzicale. Rimski-Korsakov nu-i decât un toboșar, Varlamov n-a fost în stare să creeze nimic bine încheiat și așa mai departe. Băieții și fetele de azi abia știu să cânte game, plătesc douăzeci și cinci de copeici lecția, dar nu s-ar sfii să scrie recenzii muzicale. Tot așa și domnișoara mea. O ascult fără s-o contrazic. Îmi place când cei tineri se înflăcărează, se revoltă, își pun creierul la contribuție. În timpul ăsta, în spatele nostru se tot mormăie, se tot mormăie. Și deodată ce crezi? Se apropie, parcă plutind, de domnișoara mea un fel de dropie dolofană, din soiul mămicelor sau tănticelor, roșie la față și grasă, de-ar trebui cinci inși ca s-o cuprindă. Nu se uită la mine și-i șoptește fetei ceva la ureche. Acum să vezi! Domnișoara se aprinde, duce mâna la gură și sare îndărăt de la pian, ca mușcată de șarpe. Ce bazaconie o mai fi asta? Dezleagă misterul, înțelepte. Oedip! Desigur, mă gândesc, mi-a plesnit fracul în spinare, sau i s-a întâmplat fetei vreun bucluc cu toaleta, altfel nu se explică reacția ei. Pentru orice eventualitate, după vreo cinci minute mă duc în vestibul să-mi controlez ținuta. Mă uit la cravată, la frac. Tralala. Totu-i în

regulă, n-a plesnit nimic! Spre norocul meu, în vestibul se afla o băbuță cu o legăturică. Mi-a lămurit totul. Dacă n-ar fi fost ea, aş fi rămas într-o fericită neştiință. „Pe domnișoara noastră n-o rabdă inima să nu-și dea arama pe față, povestea ea unui lacheu. A zărit un flăcău lângă pian și a și intrat în vorbă cu el, ca și cum ar fi fost unul mai de soi. A vorbit și a chicotit cu el o grămadă, când colo, ce să vezi? Flăcăul nu era musafir, ci pianist. Un lăutar din ăia. Găsise cu cine să stea de vorbă! Bine că i-a spus Maria Stepanovna la ureche cine era, altfel te pomenești că s-ar mai fi plimbat și la braț cu el. Acum moare de rușine, dar e prea târziu; nu mai poate să-și ia vorbele înapoi.” Îți place? Ai?

— Și fetișcana, îi spun eu lui Rubleov, și baba sunt niște tâmpite. Nu face să le iei în seamă.

— Nici nu le-am luat în seamă. Mi-a venit să râd și atâta tot. Sunt de mult obișnuit cu asemenea figuri. Pe timpuri mă durea, dar acum nu-mi mai pasă! Fetișcana e proastă, tânără. Nu-mi pare rău de ea! Mă așez și încep să cânt cântece de dans. Acolo n-ai nevoie să-ți bați prea mult capul. Îi dau înainte cu valsuri, cu cadriluri îndrăcite, cu marșuri tunătoare. Dacă ți se face silă de muzica ta, bei un păhăruț și pe urmă să vezi cum îți mai place să cânți din „Boccaccio”²¹⁰.

— Dar unde-i scandalul propriu-zis?

— Lovesco cât pot în clape și. Nu mă mai gândesc la fată. Râd și râd. Dar ceva tot mă zgândăre la inimă! E ca și cum mi s-ar fi aciuat sub lingurică un șoarece, care tot roade pesmeți. Nici eu nu înțeleg de ce mă simt atât de trist și de scârbit. Caut să mă conving pe mine însumi, mă ocărăsc, râd. Mă acompaniez încet din gură, dar ceva mă doare în suflet, mă doare într-un chip deosebit. Mi se răsucesce în piept, mă roade, mă sfredeleşte mereu și deodată mi se urcă în gâtleej, așa. Ca un ghem. Îmi încleștez dinții, aștept, parcă mă mai lasă, dar începe iar. Ei, drăcia dracului! Și, ca un făcut, îmi vin în minte gândurile cele mai ticăloase. Îmi aduc aminte ce om de nimic am ajuns. Venisem la Moscova de la două mii de verste, năzuiam să ajung compozitor, virtuoz, și m-am pomenit lăutar. La drept vorbind, e firesc. E chiar comun și totuși simțeam cum mă cuprinde o silă adâncă. Mi-am adus aminte și de tine. Iată, mă gândeam eu, tovarășul meu de cameră șade acasă și mâzgăleşte la hârtii. Scrie, săracul de el, despre consilierii municipali care dorm în ședință, despre libărcile pe care le găsești în pâine, despre vremea urâtă de toamnă. Scrie tocmai despre ceea ce s-a scris și s-a tot scris de mii de ori, despre lucruri complet răsuflate. Gândindu-mă așa, nu știu de ce, mi se făcea milă de tine. Atât de milă, încât mi-au dat lacrimile! Ești băiat bun, cu suflet, dar n-ai în tine, cum să-ți spun? Destul foc, destulă forță. Nu știi să muști, ești lipsit de patimă, și numai Dumnezeu știe de ce nu ești farmacist sau cizmar, ci scriitor! Mi-am adus aminte de toți prietenii mei ratați, de toți cântăreții, pictorii, amatorii de artă. Pe timpuri, clocoteau cu toții, se zbăteau, pluteau în înălțimi siderale. Iar acum. Ți-e și silă să te uiți la ei! Nu știu de ce mi se îmbulzeau în cap astfel de gânduri! Cum uitam de mine, îmi năvăleau în minte prietenii; îi goneam pe prieteni și dădea buzna fetișcana. Puțin îmi păsa de ea, nu făcea pentru mine nici doi bani, și totuși

nu-mi dădea pace. Mă tot gândeam: ciudată-i trăsătura asta a omului rus! Cât timp ești liber, îți vezi de studii, sau hoinărești fără nici o țintă, poți să golești cu el un pahar, să-l bați pe burtă, să-i faci curte fiicei lui, dar cum ai nimerit într-o situație cât de cât inferioară, îndată începe să te privească de sus. De bine, de rău, îmi potolesc gândurile, și totuși ghemul mi se urcă mereu în gâtlee. Se urcă, apasă și, cum să-ți spun? Parcă mă înăbușe. În cele din urmă simt că ochii mi se umezesc, Boccaccio al meu se curmă deodată și. Totul se duce dracului. Salonul cel nobil se umple cu alte sunete. Fac o criză de nervi.

— Nu se poate!

— Zău că da. Spune Rubleov, roșind și încercând să râdă. Îți închipui ce scandal! După aceea, simt că sunt târât în vestibul. Că mi se pune blana. Aud glasul stăpânului casei: „Cine l-a îmbătat pe pianist? Cine a îndrăznit să-i dea votcă?” Ca încheiere. Mi-a dat un picior în spate. Îți place povestea? Ha-ha. Atunci nu-mi venea să râd, dar acum totul mi se pare cât se poate de comic. Comic de tot! Un vlăjgan. Un munte de om, lung cât un foișor de foc, și deodată – o criză de nervi! Ha-ha-ha!

— Și ce găsești tu comic în toate astea? Îl întreb eu pe Rubleov privind cum umerii și capul i se zguduie de râs. Petea, pentru Dumnezeu. Ce găsești tu comic? Petea! Dragul meu!

Dar Petea râde cu hohote, și în râsul lui recunosc îndată criza de nervi. Încep să mă frământ în jurul lui și să blestem camerele mobilate din Moscova unde nu se obișnuiește să se aducă de cu seară apă pentru noapte.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 45, autoriz. Cenz. 14 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Publicarea povestirii în „Budilnik” a provocat reproșuri din partea lui N. Leikin, care socotea că redacțiile revistelor umoristice din Moscova îl atrag pe Cehov pentru „înviorarea” edițiilor lor în ajunul înscrierii pentru abonamentele pe noul an.

Cehov a răspuns la aceasta (23 noiembrie 1885): „. Nenorocirea e că până acum nu cunoșteam încă subtilitățile jurnalistico-diplomatice pe care le enumeri. Pe dracu', de unde pot să știu eu că „Budilnik,, nu mă tipărește acum, decât fiindcă e sezonul înscrierilor? Mi-a cerut o povestire, cum îmi cere întotdeauna, și i-am dat-o, fără să bănuiesc nimic și fără să vreau să bănuiesc ceva, cu atât mai mult că i-am dat povestiri și pe timpul verii – vara, când nici nu visezi de înscrieri. Am dat „Pianistul,, în luna octombrie. Nu puteam să nu dau ceva, deoarece am rămas dator „Budilnik,,-ului încă de pe timpul verii. Îi datorez o nimica toată, totuși trebuia să mă achit. Dar, oricum ar fi, îți promit că, nici în decembrie, nici în ianuarie și nici la sfârșitul lui noiembrie, nu voi da revistelor umoristice nimic cu iscălitura A. Cehonte și în general cu o iscălitură cunoscută cititorilor revistei „Oskolki,,,”.

Fără post.

Licențiatul în drept Perepeolkin²¹¹ șade în camera lui mobilată și scrie: „Dragă unchiule Ivan Nikolaevici! Dracu' să te ia cu scrisorile tale de

recomandare și cu sfaturile tale practice! E de o mie de ori mai bine, mai nobil și mai omenesc să nu fac nimic și să mă hrănesc cu nădejdea într-un viitor nebulos, decât să fiu nevoit să mă bălăcesc în noroiul rece și puturos în care mă împingi cu scrisorile și sfaturile tale. M-a cuprins o greață de nu mai pot, de parcă m-aș fi intoxicat cu pește. E greața cea mai ticăloasă, greața cerebrală, de care nu poți să scapi nici cu votcă, nici cu somn, nici cu meditații care să-ți izbăvească sufletul. Să știi un lucru, unchiule: cu toate că ești bătrân, ești o mare bestie. De ce nu mi-ai spus dinainte că voi fi nevoit să îndur astfel de scârnăvii? Să-ți fie rușine!

„Am să-ți înșir rând pe rând toate încercările prin care am trecut. Citește – și conștiința să te mustre. Întâi și întâi m-am dus cu scrisoarea ta de recomandare la Babkov²¹². L-am găsit la direcția societății feroviare N. E un bătrânel mărunț, chel ca în palmă, cu un obraz galben-pământiu și cu gura strâmbă. Buza de sus îi pornește parcă la dreapta, iar cea de jos – la stânga. Stătea la un birou și citea un ziar.

În jurul lui, ca în jurul unui Apollo parnasian, ședeau cocoțate pe niște taburete înalte, ca cele de prin casele de comerț, mai multe doamne, având în fața lor niște registre voluminoase. Doamnele erau îmbrăcate cu mult șic: malacoave, evantaiuri, brățări masive. E greu de înțeles cum izbutesc femeile astea să împace ținuta lor elegantă cu leafa de mizerie pe care o primesc. Ori și-au luat slujba aceea prin protecția taților și a unchilor, din plictiseală sau din capriciu. Ori toată contabilitatea de aici nu este decât un complement, subiectul și predicatul subînțelegându-se. Mai târziu am aflat că nu fac chiar nimic; munca lor cade în spinarea a feluriți funcționari supranumerari, oameni care n-au nici un cuvânt de spus și care primesc 10-15 ruble pe lună. I-am dat lui Babkov scrisoarea ta. Fără să mă poftască să stau jos, și-a pus încet pe nas un pince-nez antediluvian, a desfăcut și mai încet plicul și a început să citească.

— Unchiul dumitale îmi cere un post pentru dumneata, a mormăit el, scărpinându-se pe chelie. Locuri libere n-avem și nici nu cred să se ivească în curând, totuși de hatârul unchiului dumitale, am să-mi dau toată silința. Voi raporta directorului societății noastre. Poate să găsim totuși ceva.

Era cât p-aci să sar în sus de bucurie și mă și pregăteam să mă revărs în mulțumiri, când deodată, aud următoarea frază:

— Dar, tinere, dacă postul acesta ar fi pentru unchiul dumitale personal, nu i-aș lua nimic; dat fiind însă că-i pentru dumneata, sunt cum să spun? Convinși că ai să-mi mulțumești. Cum se cuvine. Mă înțelegeți?

E adevărat, mi-ai spus dinainte că postul n-o să mi se dea pe degeaba, că va trebui să plătesc, dar nu mi-ai suflat o vorbă despre chipul mârșav în care se fac aceste vânzări-cumpărări, pe față, în mod public, fără nici o rușine. Și încă în prezența unor doamne! Ah, unchiule, unchiule! Ultimele vorbe ale lui Babkov m-au năucit atât de cumplit, încât era să mor de greață. Mi-a crăpat obrazul de rușine, ca și cum eu aș fi luat mită. Am roșit, am început să îngân niște prostii și am dat înapoi spre ieșire, escortat de douăzeci de ochi batjocoritori de femeie. În vestibul m-a prins din urmă o

mutră sumbră, uscățivă, care mi-a șoptit că și fără Babkov se poate găsi un post.

— Dați-mi cinci ruble, și mă duc la Sahar Miodovici²¹³. Cu toate că nu-i funcționar, dumnealui găsește posturi. Și nici nu ia mult pentru lucrul ăsta: jumătate din leafa pe primul an.

Ar fi trebuit să-l scuip, să-l fac de ocară, dar i-am mulțumit, m-am rușinat și am tulit-o în jos pe scară. De la Babkov m-am dus la Șmakovici. E un grasun puhav, blând, cu fața roșie, senină, și cu ochi strălucitori. Ochii lui strălucesc atât de tare că-ți fac greață: ai zice că-s unși cu ulei de ricin. Aflând că sunt nepotul tău, s-a bucurat grozav și a început chiar să necheze de plăcere. Și-a lăsat lucrul și mi-a oferit ceai. O bomboană de om! Mă privea tot timpul, căutând să vadă dacă îți seamăn. Vorbea despre tine cu lacrimile în ochi. Când i-am reamintit scopul vizitei mele, m-a bătut pe umăr și mi-a spus:

— O să ni se urască tot vorbind de slujbă. Slujba doar nu-i urs, nu fuge în pădure. Unde iei prânzul? Dacă n-ai nimic împotriva, hai să mergem la Palkin²¹⁴! Acolo o să discutăm despre toate.

Anexez la această scrisoare nota de plată de la Palkin, de șaptezeci și șase de ruble, pe care, după cum vezi, le-a mâncat și băut prietenul tău. Șmakovici s-a dovedit a fi un mare gastronom. Bineînțeles că nota am plătit-o eu. De la Palkin, Șmakovici m-a târât la teatru. Biletele le-am luat tot eu. Și asta nu e tot. După teatru, ticălosul tău mi-a propus să facem o plimbare cu trăsura afară din oraș, dar am refuzat, deoarece banii îmi erau pe sfârșite. Luându-și rămas-bun de la mine, Șmakovici m-a însărcinat să te salut din partea lui și să-ți transmit că înainte de cinci luni nu poate să-mi obțină un post.

— Înadins nu-ți dau nici un post! A glumit el, bătându-mă binevoitor pe burtă. Ce ți-a năzărit să te faci funcționar la societatea noastră, când ai studii superioare? Zău că ar trebui să-ți cauți un post la stat!

— Asta știu eu și fără dumneavoastră. Dar poftim, găsiți-mi dumneavoastră acel post la stat.

M-am dus cu cea de a treia scrisoare la cumătrul tău Halatov, la direcția căii ferate, Hingheri-Bădărani. Aici mi s-a întâmplat ceva cu totul dezgustător, ceva care a întrecut și pe Babkov și pe Șmakovici, la un loc. Îți spun încă o dată: dracu' să te ia! Mi-e greață de nu mai pot, și tu ești singurul vinovat. Pe Halatov al tău nu l-am găsit. M-a primit un oarecare Odekolonov – o arătare uscățivă, ciupită de vărsat și cu o mutră de iezuit. Aflând că sunt în căutarea unei slujbe, m-a poftit să stau jos și mi-a ținut o întreagă prelegere despre greutatea cu care găsești astăzi o slujbă. După prelegere, mi-a făgăduit să raporteze, să facă demersuri, să mă recomande, și așa mai departe. Aducându-mi aminte de povața ta de a folosi bani oriunde se poate și văzând că ciupitul de vărsat e dispus să ia mită, i-am strecurat ceva în palmă în timp ce-mi luam rămas-bun. Luând rușfetul, mi-a strâns degetele, a zâmbit larg, și făgăduielile au început să curgă din nou, dar. Odekolonov a aruncat o privire în jur și a zărit în spatele lui niște străini care nu se poate să nu fi observat strângerea de mână. Iezuitul s-a tulburat și a început să bolborosească:

— Postul vi-l făgăduiesc, dar. Nu primesc mulțumiri. În nici un caz! Luați banii înapoi! Așa ceva nu fac! Mă jigniți.

Și-a desfăcut pumnul și mi-a dat banii înapoi, dar nu hârtia de douăzeci și cinci pe care i-o vârașem, ci o hârtiuță de trei ruble. Ce zici de scamatorie? Se vede că diavolii ăștia au în mâneci un sistem întreg de arcuri și de sfori, altfel nu-mi explic transformarea bieteii mele bancnote de douăzeci și cinci într-o nenorocită de hârtiuță de trei ruble.

Relativ curățel și cumsecade mi s-a părut destinatarul celei de a patra scrisori a ta de recomandare, anume Grâzodubov²¹⁵.

E un om încă tânăr, frumos, cu înfățișare nobilă, îmbrăcat cât se poate de elegant. Cu toate că m-a primit fără grabă, cu o vădită plictiseală, a fost amabil. Stând de vorbă cu el, am aflat că a absolvit universitatea și că s-a zbatut și el pe timpuri ca peștele pe uscat, pentru o bucată de pâine. Mi-a primit rugămintea cu atât mai multă simpatie cu cât visul lui este ca statul să aibă un corp de funcționari culți. Am fost la el de trei ori și niciodată nu mi-a spus ceva hotărât. O tot scaldă, codindu-se parcă, fuge de răspunsuri directe, ca și cum s-ar simți stingherit sau nu s-ar hotărî. Mi-am dat cuvântul să las la o parte orice sentimentalism. M-ai asigurat că mai toți coțcarii au o înfățișare nobilă și o îndrăzneală cavaleriească. O fi așa, dar poftim de deosebește-i pe coțcarii de oamenii cumsecade. Poți să intri la apă atât de urât, de nici dracul nu te mai scapă. Astăzi am fost a patra oară la Grâzodubov. O scâlda ca și până acum, fără să-mi spuie nimic precis. Mi-am pierdut și eu răbdarea. Dracu' m-a pus să-mi aduc aminte că-ți făgăduisem să le dau bani la toți, fără excepție. Parcă mă împingea cineva din spate. M-am hotărât să risc și să-i strecur niște bani, așa cum te hotărăști să te arunci în apă rece sau să te urci pe un vârf de munte.

„Fie ce-o fi! Mi-am zis eu. O dată în viață pot să încerc și eu.”

Voiam să risc nu atât pentru post – cât pentru noutatea senzației. Să văd măcar o dată ce efect are „recunoștința” asupra unor oameni cumsecade! Dar „senzația” mea s-a dus dracului. Am procedat într-un chip nepriceput, stângaci. Am scos din buzunar o bancnotă, și, roșind, tremurând din tot trupul, am prins o clipă în care Grâzodubov nu se uita la mine și i-am strecurat-o pe birou. Noroc că Grâzodubov a pus tocmai atunci în fața lui niște registre cu care mi-a acoperit prinosul. Prin urmare, nu izbutisem. Nu văzuse bancnota. Desigur că se va pierde printre hârtii sau o vor șterpeli oamenii de serviciu. Dacă însă are s-o vadă, se va simți cu siguranță jignit. Asta-i, mon oncle. Banii s-au irosit, iar mie mi-e rușine. Mă doare în suflet de rușine! Și de vină ești numai tu, cu blestematele tale sfaturi practice. M-ai corupt. Întrerup scrisoarea, fiindcă sună cineva. Mă duc să deschid ușa.

Am primit chiar acum o scrisoare de la Grizodubov, îmi scrie că la controlul taxelor pe circulația mărfurilor e liber un post cu șaizeci de ruble pe lună. Prin urmare, a văzut banii!”

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 317, 18 noiembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Căsătoria peste 10-15 ani.

Totul se perfecționează pe lumea asta: chibriturile suedeze, operetele, locomotivele, vinurile „Després” și raporturile dintre oameni. Se perfecționează și căsătoria. Știți cum a fost odinioară și cum este acum. Nu-i greu de ghicit cum va fi peste 10-15 ani, când copiii noștri vor fi mari. Iată o schemă pentru romanele acestui viitor apropiat.

Într-un salon se află o domnișoară de 20-25 de ani. E îmbrăcată după ultima modă: stă pe trei scaune deodată, unul fiind ocupat de ea, iar celelalte două – de malacovul ei. În piept are o broșă cât o tigaie. După cum se cade unei domnișoare culte, coafura îi e modestă de tot: doi-trei puzi de păr ridicat în sus, de care stă rezemată o scăriță, pentru ca fata în casă s-o poată coafa. Pe pian se află pălăria domnișoarei, și pe pălărie, aranjată cu multă iscusință, o curcă în mărime naturală, care clocește.

Soneria. Intră un tânăr în frac roșu, pantaloni strâmți și ghete uriașe, care seamănă cu niște schiuri.

— Am onoarea să mă prezint, spune tânărul, închinându-se în fața domnișoarei, ajutorul de avocat Balalaikin.

— Îmi pare foarte bine. Cu ce vă pot fi de folos?

— M-a îndreptat la dumneavoastră „Societatea pentru încheierea de căsătorii fericite”.

— Îmi pare foarte bine. Luați loc!

Balalaikin la loc și spune:

— Societatea,, mi-a indicat mai multe domnișoare doritoare să se mărite, dar cred că condițiile dumneavoastră îmi convin cel mai mult. Din această notiță, care mi-a fost dată de secretarul „Societății”, reiese că aduceți viitorului dumneavoastră soț o casă pe strada Pliușciha, patruzeci de mii în numerar și de vreo cinci mii avere mobilă. Așa-i?

— Nu. Nu aduc decât douăzeci de mii, cochetează fata.

— În cazul acesta, vă rog să mă scuzați. Iertați-mă pentru deranj. Am onoarea să vă salut.

— Nu, nu. Am glumit! Spune domnișoara râzând. Datele din notița dumneavoastră sunt exacte. Banii, casa și averea mobilă. Vi s-a spus, desigur, la „Societate” că reparația casei se va face pe socoteala soțului. Și. Și.

— Sunt o fire foarte timidă – și că soțul nu va primi toți banii deodată, ci în rate, în decurs de trei ani.

— Nu, duduie, oftează Balalaikin, în ziua de astăzi nimeni nu se însoară cu zestrea în rate! Dar dacă insistați atât de mult asupra achitării în rate, poftim, vă dau un an.

Domnișoara și Balalaikin încep să se tocmească. În cele din urmă fata cedează și se învoiește la un an.

— Acum dați-mi voie să aflu condițiile dumneavoastră! Spune ea. Ce vârstă aveți? Unde faceți serviciu?!

— La drept vorbind, nu mă însor eu personal, ci intervin pentru un client al meu. Sunt mijlocitor.

— Dar am rugat „Societatea” să nu-mi trimită misiți! Se supără domnișoara.

— Dați-mi voie să vă explic. Clientul meu e un om în vârstă, suferă de reumatism, și e foarte gras. N-are putere să viziteze domnișoare de măritat și să facă demersurile necesare, astfel că volens-nolens²¹⁶ e obligat să acționeze printr-o terță persoană. Dar să nu vă speriați, n-am să vă cer scump.

— Condițiile clientului dumneavoastră?

— Clientul meu e un om de 52 de ani. Cu toată vârsta lui, mai există persoane care-i dau cu împrumut. Astfel are doi croitori care îi lucrează pe credit, în prăvălii i se dă în cont cât vrea. Nimeni nu se pricepe mai bine ca el să tragă pe sfoară birjarii, coborând la casele cu două ieșiri, și așa mai departe. Ce să mai vorbim de spiritul lui de afaceri! E destul să vă spun, pentru a-l caracteriza pe deplin, că izbutește să capete credit chiar și la farmacii.

— Nu trăiește decât din împrumuturi?

— Împrumuturile constituie îndeletnicirea lui principală. Dar fiind o fire largă, câtuși de puțin meschină, nu se mulțumește numai cu activitatea asta. Pot să spun fără exagerare că nimeni nu știe mai bine ca el să te scape de un cupon fals. Afară de aceasta, e tutorele unei nepoate de a lui, care îi aduce aproape trei mii de ruble pe an. Apoi se dă drept cronicar la teatre și în felul acesta e invitat la masă de actori, care pe deasupra îi mai dau și bilete de favoare. A fost judecat de două ori pentru delapidare și e și astăzi dat în judecată pentru fals.

— Ce, mai sunt tribunale?

— Da, rămășițe ale moralei medievale care nu a dispărut încă cu totul. Dar putem nădăjdui, duduie, că peste un an-doi, omul cult se va dezbăra de acest rit învechit. Ce răspuns pot să transmit clientului meu?

— Spuneți-i că mă voi gândi.

— La ce să vă mai gândiți, duduie? Nu îndrăznesc să vă dau sfaturi, dar dorindu-vă tot binele, nu pot să nu vă exprim mirarea mea. Un om cumsecade, strălucit în toate privințele și. Nu vă învoiți din capul locului, știind totuși cât de funestă poate fi pentru dumneavoastră o trăgănare. În timp ce dumneavoastră vă veți gândi, dumnealui o să se înțeleagă cu altă domnișoară de măritat!

— Asta-i adevărat. În cazul acesta, sunt de acord.

— Trebuia s-o spuneți din capul locului. Îmi permiteți să vă cer un accont?

Fata îi dă mijlocitorului zece-douăzeci de ruble. El le ia, se înclină și se îndreaptă spre ușă.

— Și chitanța? Îl oprește domnișoara.

— Mille pardons, duduie! Uitasem cu totul! Ha-ha.

Balalaikin scrie chitanța, se mai înclină o dată și iese, iar domnișoara își acoperă chipul cu palmele și cade pe divan:

— Ce fericită sunt! Exclamă ea, cuprinsă de un simțământ nou, neîncercat până atunci. Ce fericită sunt! Iubesc. Și sunt iubită!

Încheiere. Așa va fi căsătoria într-un viitor apropiat. Și oare e atât de mult, cititorule, de când domnișoarele umblau în crinoline, iar cavalerii se

fandoseau în pantaloni vărğați și în fracuri cu picățele? Oare-i atât de mult de când un candidat la însurătoare trebuia, înainte de a se îndrăgosti de o fată, să vorbească cu tatăl și cu mama ei?

Privighetorile, nopțile cu Lună, bilețelele parfumate, romanțele. Toate acestea au rămas în urmă departe, departe de tot. În ziua de astăzi, e tot atât de demodat să schimbi vorbe în șoaptă prin alei întunecoase, să suferi, să dorești cu înfocare primul sărut, etc. Etc., cum ar fi să te îmbraci în armură și să răpești sabine. Totul se perfecționează!

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1885, Nr. 46, autoriz. Cenz. 21 noiembrie. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

O cârpă.

SCENETĂ.

Era seară. Pantelei Diomidâci Kokin²¹⁷, secretar la ziarul de provincie „Mesagerul găștelor” se îndreaptă spre locuința industriașului Bludâhin, consilier de comerț, unde în seara aceea urma să aibă loc un spectacol de amatori, urmat de dans și de un supeu.

Secretarul era vesel, mulțumit, fericit chiar. Viitorul i se înfățișa în culori strălucite. Se și vedea întrând, parfumat, frizat și galant, în salonul cel mare, luminat ca ziua. Va lua un aer melancolic și nepăsător, va pune în felul de a merge și de a ridica din umeri o notă de vădită demnitate personală, va vorbi neglijent, parcă în silă, și se va strădui să dea privirii sale o expresie de oboseală și de ironie. Într-un cuvânt, se va purta ca un adevărat reprezentant al presei! Dansatorii și dansatoarele care vor trece pe lângă el vor schimba priviri, șoptind:

— E de la redacție. Frumos bărbat!

La „Mesagerul găștelor” nu-i decât secretar. Îndeletnicirea lui e să nu încurce adresele, să primească abonamentele și să fie cu ochii în patru ca lucrătorii de la tipografie să nu fure zahărul redacției – și atâta tot. Dar cine să-i cunoască exact atribuțiunile? Din moment ce face parte din redacție, înseamnă că e literat, depozitar al secretelor redacționale.

Doamne, și ce efect au asupra femeilor aceste taine. Kokin o va întâlni desigur la serată pe Klavdia Vasilievna. O să facă în așa fel, ca să treacă de vreo cinci ori pe lângă ea, făcându-se că n-o vede. Când, pierzând răbdarea, îl va striga ea cea dintâi, el îi va da bună seara cu un aer nepăsător, va căsca ușor, va privi la ceas și va spune:

— Ce plictiseală! De s-ar isprăvi mai repede această tâmpenie. E ora douăsprezece și mai trebuie să dau drumul la ziar, să revăd câteva articolașe.

Klavdia Vasilievna îl va privi cu venerație, de jos în sus, cum te uiți la un monument. Poate că o să-l întrebe cine a scris versurile înțepătoare din ultimul număr la adresa actriței Kișkina-Brandahlâtkaia²¹⁸. Atunci Kokin va ridica privirea în tavan, va mârâi misterios și va spune: „Mda”. Lăsând-o să creadă că el le-a scris! Apoi dans, supeu, băătură. După băătură, o stare sufletească exaltată. Însoțirea Klavdiei Vasilievna până la ea acasă, și visuri, mii de visuri. Bineînțeles, toate acestea nu sunt decât deșertăciuni, ambiții mărunte și neserioase, dar tinerețea își are drepturile ei, domnilor!

La intrarea puternic luminată a casei Bludâhin, secretarul văzu două șiruri de trăsuri. Un portar gras, cu buzdugan, deschidea și închidea ușa. Feciori îmbrăcați în fracuri albastre, cu jilecki roșii, luau în primire paltoanele și șubele. Vestiarul era măreț, plin de flori, covoare și oglinzi. Secretarul își aruncă nepăsător blana pe brațul unui fecior, își netezi părul cu mâna și ridică cu demnitate capul.

— De la redacție! Le spuse el celor doi feciori, care stăteau pe treapta de jos a scării și rupeau colțurile invitațiilor.

— Nu se poate! Nu se poate! Să nu-i dați drumul! Se auzi în aceeași clipă, de sus, un glas aspru, metalic. Să nu-i dați drumul.

Kokin aruncă o privire într-acolo. Sus, în capul scării, stătea un grăsan în frac și-l privea țintă. Încredințat că glasul cel aspru nu se referă la el, secretarul ridică piciorul spre prima treaptă, dar constată, cu groază, că feciorii fac o mișcare pentru a-i tăia drumul.

— Să nu-l lăsați să intre! Repetă grăsunul.

— Dar. De ce să nu mă lase? Spuse înmărmurit Kokin. Sunt de la redacție!

— Tocmai de aceea nu vi se dă drumul, fiindcă sunteți de la redacție! Răspunse grăsunul, înclinându-se în fața unei doamne. Nu se poate!

Secretarul rămase năuc, ca și cum i-ar fi dat cineva cu un par în cap. În primul rând, îi era groaznic de rușine. Ce vreți, parfumul de violete de Parma, mânușile noi și părul frizat nu se prea potriveau cu situația înjositoare a cuiva care nu-i lăsat să intre, în fața căruia feciorii întind brațele ca o barieră și aceasta în prezența atâtor doamne, de față cu servitorii! Pe lângă rușine și nedumerire, secretarul mai simți și un gol în suflet, o mare dezamăgire, ca și cum cineva i-ar fi tăiat cu foarfecele visurile fericite. O astfel de senzație trebuie să încerce cel ce în loc de „recunoștința” așteptată, primește un picior în spate.

— Nu înțeleg. Sunt de la redacție! Începu să bolborosească Kokin. Dați-mi drumul!

— Nu-i voie! Spuse feciorul. Dați-vă la o parte de pe scară, împiedicați trecerea.

— Ciudat! Bolborosi secretarul; încercând să zâmbească cu demnitate. Foarte ciudat. Hm.

Pe lângă el treceau întruna cu râsete vesele, doamne și domnișoare, foșnind din rochiile croite după ultima modă. Ușa se deschidea și se închidea mereu, câte un val de aer rece năvălea în vestibul și un nou grup de musafiri urcau scara.

„De ce le-o fi poruncit oare să nu mă lase să intru? Se gândi nedumerit secretarul, fără să-și creadă ochilor, fără să-și vină încă în fire după această primire neașteptată. Grăsunul acela a spus să nu mă lase, fiindcă sunt de la redacție. Dar de ce? Dracu' să-i ia. Numai de nu m-ar vedea înghețând aici niște cunoscuți, care să mă întrebe ce s-a întâmplat. Ce rușine!”

Kokin mai făcu o încercare să pună piciorul pe scară, dar fu respins a doua oară. Înălță din umeri, își suflă nasul, mai stătu pe gânduri, se apropie iarăși de feciori și. Fu din nou respins. Sus, începu să cânte orchestra.

Secretarul își simți inima zvâcnind și i se tăie răsuflarea de pofta de a se afla cât mai curând în salonul cel mare, de a ține capul sus, de a se juca cu răbdarea Klavdiei Vasilievna. Muzica îi reînvie și-i răscoli deodată toate visurile cu care se desfătase, venind la serată.

— la ascultă, domnule! Îi strigă el grăsunului, care apărea și dispărea mereu la capătul de sus al scării. De ce nu mă lăsați să intru?

— De ce? Nu primim pe nimeni de la redacție!

— Dar. De ce? Cel puțin explicați-mi!

— Așa a poruncit domnul Bludâhin! Nu-i treaba mea! Am primit ordin să nu las, prin urmare nu las! Faceți loc doamnei să treacă! Bagă de seamă, Andrei, nu lăsa pe nimeni de la redacție! Nu vrea stăpânul!

Kokin înălță din umeri apoi, simțind cât de neghiob și nelalocul lui fusese acest gest, se depărtă de scară. Ce să facă? Firește că cel mai bun lucru în cazul de față era să tragă o fugă la redacție și să-l vestească pe director de porunca pe care o dăduse dobitocul de Bludâhin. Directorul s-ar fi mirat, ar fi început să râdă și ar fi spus:

— Mare tâmpit! Și-a găsit și el cum să se răzbune pentru cronici! Nu pricepe, boul, că dacă mergem la seratele lui, nu el ne face nouă un serviciu, ci noi îi facem lui. Mare dobitoc, Doamne, iartă-mă! Nu-i nimic, îi trântesc eu mâine una, de-o să mă țină minte!

Așa ar fi privit întâmplarea directorul. Și pe urmă? Pe urmă secretarul, ca un om cumsecade, ar fi trebuit să se ducă acasă și nici să nu se mai sinchisească de Bludâhin. Așa ar fi cerut mândria sa personală și demnitatea redacției. Dar, domnilor, toate acestea sunt foarte frumoase în teorie; în practică însă, când ți-ai cumpărat mânuși noi, când ai plătit frizerului să te ferchezuiască și când colo sus te așteaptă Klavdia Vasilievna, gustările și băutura, se schimbă socoteala.

„Două luni de zile am așteptat această serată, am visat, m-am pregătit! Se gândea Kokin. Două luni încheiate am cutreierat orașul, căutându-mi o redingotă nouă. Mi-am dat cuvântul Klavdiei și deodată. Nu, asta nu se poate! Trebuie să fie la mijloc vreo neînțelegere. Zău că nu poate fi decât o neînțelegere! Nici n-am de ce să mă duc la redacție, e de ajuns să vorbesc cu organizatorul petrecerii.”

— la ascultă, domnule! Se adresă Kokin grăsunului, dă-mi numai voie să urc sus. N-am să intru în salon, dar vreau să vorbesc cu organizatorii sau cu domnul Bludâhin!

— Bine, dar să știți că nu o să vi se dea în nici un caz voie să intrați în salon!

„Dumnezeule! Gândea Kokin urcând scara. Cele două doamne care au intrat acum l-au auzit. Ce rușine! Zău că ar trebui să plec.”

Sus, lângă intrarea salonului, stătea organizatorul, un om cu păr roșcovan și cu o panglică la reverul hainei. Alături de el, la o măsuță, ședea o doamnă împopoțonată, care vindea programe.

— Spuneți-mi, vă rog, i se adresă cu glas plângăreț secretarul, de ce s-a dat dispoziția să nu fie lăsat să intre nimeni de la redacție? Pentru ce?

— Numai dumneavoastră sunteți de vină, domnilor, îi răspunse roșcovanul. Vi se trimit invitații, vi se dau întotdeauna locuri în față – și dumneavoastră scrieți pamflete insultătoare.

— Doamne, dar. Dați-mi voie să vă spun.

După ușă se auziră aplauze zgomotoase și glasul simpatic al prințesei Rojkina²¹⁹ cântând „Din nou stau vrăjit înaintea ta”. Secretarul își simți inima tresărind. Chinurile lui Tantal erau peste puterile lui.

— Ce pamflete? Se adresă el doamnei. E drept că în ziar au fost și pamflete, dar, doamnă, întrucât sunt eu vinovat? VINOVAȚI sunt directorul, colaboratorii, dar ce amestec am eu? Nu sunt decât secretar. Un fel de contabil. Nu-s redactor. Zău că nu-s redactor! Vă dau cuvântul meu de onoare că nu sunt redactor!

— Nu putem face nimic pentru dumneavoastră, oftă doamna. Bludâhin personal a dat acest ordin. De altfel. Puteți lua un bilet!

„Drace, cum de nu mi-a venit asta mai devreme în cap?” se gândi Kokin, dar pe loc își aduse aminte că nu are în buzunar decât patruzeci de copeici, pe care le luase pentru cazul când Klavdia Vasilievna ar vrea să fie condusă acasă cu o birjă.

— În cazul acesta, am să vorbesc cu domnul Bludâhin! Spuse el.

— Așteptați până la pauză.

Kokin începu să aștepte. Dincolo de ușă ropoteau aplauze, cântau glasuri cunoscute de femei, se auzeau râsete. Acolo clocotea viața! Iar bietul secretar, cu aerul unui păcătos care se pocăiește, stătea ca Henric la Canossa²²⁰, și privea la ușă ca un cal care simte undeva pe aproape ovăzul, dar nu-l vede. Așteptă cât așteptă și, în cele din urmă se auzi după ușă mișcare de scaune, vorbă, larmă; ușa se deschise larg și publicul năvăli în holul de la intrare.

„Și fericirea e doar atât de aproape, atât de posibilă! Gândi secretarul, aruncând o privire spre ușa deschisă. Nu, nici nu pot să admit gândul că nu voi fi lăsat să intru.”

Curând se ivi și Bludâhin, cu fața trandafirie, radioasă. Kokin începu să se învârtască pe lângă el, neîndrăznind mult timp să i se adreseze, dar în cele din urmă se hotărî.

— Iertați-mă. Vă deranjez. Anisim Ivanâci, dar ați dat ordin să nu lase să intre nimeni de la redacție.

— Da, și ce-i?

— Am venit totuși. Dar. Gândiți-vă și dumneavoastră! Cu ce sunt vinovat eu? Redactorii sau colaboratorii sunt vinovați, pe ei să nu-i lăsați să intre, dar eU. Pe cuvântul meu de onoare, eu nu sunt redactor!

— Aaa. Prin urmare sunteți de la redacție? Întrebă Bludâhin, rășchirându-și picioarele în chip de A și dând capul pe spate. Bineînțeles că sunteți supărat pe mine? Dar ascultați! Să fie martor publicul! Onorat public, vă fac arbitru! Iată, domnul corespondent e supărat pe mine fiindcă. Cum să spun? Fiindcă am protestat întrucâtva. Sper că părerea mea despre presă e cunoscută. Sunt întotdeauna de partea presei! Dar, domnilor. (și Bludâhin luă o expresie rugătoare) domnilor, trebuie să existe o margine! N-aveți decât să-

i înjurați pe actori, să înjurați piesa, montarea, dar de ce să scrieți ineptii? De ce? În ultimul număr al ziarului dumneavoastră, a fost un articol minunat. Minunat! Dar, descriind tabloul viu „Iudita și Holofern”, la care a luat parte și fiica mea, corespondentul. E curată batjocură! „Spada, spunea el, pe care o ținea în mână Iudita, era atât de lungă, încât n-ai putea să omori cu ea decât de departe, sau cățărându-te pe un acoperiș.” Ce rost avea aici acoperișul? Fiica mea a citit și. A izbucnit în plâns! Asta nu-i critică, domnilor! Nu-u, asta nu-i critică! Asta înseamnă să faci personalități! Omul nu s-a legat de spadă decât ca să-mi facă mie în ciudă.

— Sunt. Sunt de acord cu dumneavoastră! Începu să bolborosească Kokin, simțind sutele de priviri ațintite asupra lui. Sunt, ca și dumneavoastră, întotdeauna împotriva insultelor. Dar, zău așa. Ce amestec am eu în treaba asta? Pe cuvântul meu de onoare că nu sunt redactor! Sunt secretar. Am să vă spun chiar mai mult, dar. Să rămână între noi, bineînțeles. Acest articol l-a scris însuși directorul. („De ce spun asta, măgar ce sunt”, gândea Kokin, în timp ce vorbea). Dar e un om bun. Cinstit. Chiar dacă a scris așa ceva, a făcut-o fără să vrea. Din ușurință.

Tonul de mieluşel al secretarului îl înduioșă pe Bludâhin. Consilierul de comerț îl apucă pe Kokin de un nasture și începu să-i expună din nou părerea sa despre presă. În pieptul secretarului începură să se învâlmășească mii de sentimente deodată. Era măgulit că un om atât de important ca Bludâhin îi făcea lui confidențe; începu să fie sigur că va fi lăsat să intre în salon, că neînțelegerea e înlăturată, că poate din nou să viseze. Dar totodată îi era groaznic de rușine, avea sentimentul că făcuse o ticăloșie. Simțea că, din pricină că se purtase ca o cârpă, se trădase și pe el și pe director și „Mesagerul găștelor”, da, trădase în public, față de oameni cunoscuți, ca cel de pe urmă Iuda! Ar fi trebuit să arate că nici nu-i pasă, să tragă o înjurătură, să râdă, iar el se rugase, se umilise, mai-mai că plânsese. Of!

Bludâhin tot vorbea, vorbea. După ce se umflă îndeajuns în pene, îl luă pe secretar de braț și se îndreptă cu el spre poarta raiului, când deodată cineva strigă:

— A-nisim Ivanovici! A sosit generalul!

Bludâhin tresări și, uitând de Kokin, coborî valvârtej scara. Secretarul rămase câteva clipe locului, se plimbă, își dresă cravata. Nu mai aștepta și nu mai dorea nimic. Când începu actul al doilea și Kokin se apropie de ușă, organizatorul nu-l lăsa să intre.

— Bludâhin nu ne-a spus nimic. Nu se poate!

Zece minute după aceea, secretarul își târșâia galoșii lui mari pe pământul înghețat. Se ducea acasă, dar s-ar fi simțit mai bine dacă s-ar fi dus să se înece! Îi era rușine, îi era silă. De parfumul în care se înmuiase, de mânușile moi, de părul frizat. Și tare îi mai venea să-și tragă un pumn în căpățâna lui frezată!

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 331, 2 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Sfântă simplitate.

POVESTIRE.

Părintelui Savva Jezlov221, bătrânul paroh al bisericii Sfânta Treime din orașul P., îi sosise cu totul pe neașteptate, de la Moscova, feciorul său Alexandr, avocat cunoscut. Zărindu-și singurul copil, pe care nu-l mai văzuse de vreo 12-15 ani, de când îl dusesse la universitate, moșneagul rămas văduv și singur păli, începu să tremure din tot trupul – și încremeni. Urmară nesfârșite manifestări de bucurie și entuziasm.

În aceeași seară, tatăl și fiul stăteau la taifas. Avocatul mânca, bea și se înduioșa.

— Ce bine-i aici la tine, ce frumos! Se minuna el, nemaiaflându-și astâmpăr pe scaun. E plăcut, e cald și totul are un parfum patriarhal. Zău că-i bine!

Părintele Savva se plimba în jurul mesei, cu mâinile la spate și, umflându-se în pene față de bătrâna sa bucătăreasă că are un fiu atât de mare și de galant, încerca, de hatârul musafirului, să se arate „om învățat”.

— Asta este, dragul meu. Spunea el. Așa cum am dorit-o în adâncul inimii mele, așa s-a întâmplat: și eu și tu am pășit amândoi pe calea învățaturii. Tu ai absolvit universitatea, eu – academia din Kiev, da-a. Mergem, prin urmare, pe același drum. Ne înțelegem unul pe celălalt. Atât că nu știu cum o fi în ziua de azi prin academii. Pe timpul meu se dădea multă importanță clasicismului și se învăța chiar vechea limbă ebraică. Dar acum?

— Nu știu. Ai o cegă minunată, taică. M-am săturat, dar totuși am să mai iau.

— Mănâncă, mănâncă. Tu trebuie să mănânci mult, că faci o muncă intelectuală, și nu fizică. Hm. Nu fizică. Ești universitarist, muncești cu capul. Ia spune, stai mult la mine?

— N-am venit să stau, taică. Am nimerit la tine cam din întâmplare, ca un deus ex machina222. Am venit aici, ca să zic așa, în turneu, să-l apăr pe fostul vostru primar. Ai auzit desigur, mâine o să fie judecata.

— Așa-a. Prin urmare lucrezi în justiție? Ești jurisprudent?

— Da, sunt avocat.

— Așa-a. Să te ajute Dumnezeu. Ce rang ai?

— Zău că nu știu, taică.

„L-aș întreba de leafă, se gândi părintele Savva, dar ei socotesc asta drept o întrebare indiscretă. Judecând după îmbrăcăminte, și dacă mai pun și ceasul de aur, cred că primește mai bine de o mie de ruble. „

Moșneagul și avocatul tăcură un timp.

— Nu știam că ai cegi așa de bune, că aș fi venit la tine și anul trecut, spuse fiul. Anul trecut am fost pe aici, pe aproape, în capitala guberniei voastre. Caraghioase orașe mai aveți pe aici!

— Da, îs caraghioase, bine ai zis. Îți vine să scuipi! Se învoi părintele Savva. Ce să-i faci! Suntem departe de centrele intelectuale. Avem o mulțime de prejudecăți. Civilizația n-a pătruns încă până la noi.

— Nu de asta-i vorba. Ascultă ce am pășit. M-am dus în capitala voastră de gubernie la teatru; trec pe la casă, să-mi iau un bilet, și mi se spune că reprezentația nu are loc, fiindcă nu s-a vândut încă nici un bilet! Îi întreb: „Cât

se încasează când se vând toate locurile?” Mi se răspunde: „Trei sute de ruble!” „Spuneți să se joace piesa – le zic – că vă plătesc eu trei sute.” Le-am dat de plictiseală, trei sute de ruble, iar când au început să joace piesa, o dramă sfâșietoare, m-a apucat o plictiseală și mai cumplită. Ha-ha.

Părintele Savva privi neîncrezător la fiul său, se uită la bucătăreasă și pufni în pumn.

„Aoleo, ce gogoși mai toarnă!” gândi el.

— Și de unde ai luat cele trei sute de ruble, Șurenka? Întrebă părintele sfios.

— Cum de unde i-am luat? Din buzunarul meu, bineînțeles.

— DaR. Hm, iartă-mi întrebare indiscretă, ce leafă primești?!

— Depinde. Sunt ani în care câștig treizeci de mii, alții în care n-ajung nici la douăzeci. Nu sunt toți anii la fel.

„Aoleo ce gogoși mai toarnă! Ho-ho-ho! Strașnic mai minte! Gândi iar părintele Savva, râzând cu hohote și privind drăgăstos la chipul, cam moleșit de mâncare și băutură, al feciorului. Așa-i tineretul, îi place să se laude! Ho-ho-ho. Mi-a trântit-o – treizeci de mii.”

— E de necrezut, Sașenka! Spuse el. Iartă-mă, dar. Ho-ho-ho. Treizeci de mii! Cu banii ăștia poți să clădești două case.

— Nu mă crezi?

— Nu că nu te cred, dar, așa. Cum să zic? Prea le. Ho-ho-ho. Dar dacă primești atât de mult, ce faci cu banii?

— Îi cheltuiesc, taică. În capitală, viața-i scumpă. Dacă aici cheltuiești o mie, acolo îți trebuie cinci. Am trăsură, cai, joc de cărți. Mai trag câte un chef.

— Da, așa-i. Ar trebui însă să pui și ceva deoparte!

— Nu pot. Nu sunt strângător din fire. (avocatul oftă). Ce să-i faci? Anul trecut, bunăoară, mi-am cumpărat cu șaiszeci de mii de ruble o casă pe Polianka. Oricum, ar fi fost un ajutor pentru bătrânețele mele! Și ce crezi? N-au trecut nici două luni de la cumpărare și m-am văzut nevoit s-o zălogesc. Am zălogit-o și toți bănușii au zburat! Parte i-am pierdut la cărți, parte i-am băut.

— Ho-ho-ho! Grozav mai minte! Țipă cu glas pițigăiat moșneagul. Minte cu haz!

— Nu mint, taică.

— Dar cum se poate pierde o casă la joc de cărți sau în chefuri?

— Poți să pierzi nu numai casa, ci și tot globul pământesc. Măine am să-i iau primarului vostru cinci mii de ruble, dar simt că n-am să ajung cu ei la Moscova. Așa mi-e destinul.

— Nu se zice destin, ci destin, îl corectă părintele Savva, tușind și privind cu demnitate la bătrâna bucătăreasă. Iartă-mă, Șurenka, dar mă cam îndoiesc de vorbele tale. Și pentru ce primești tu atâția bani?

— Pentru talentul meu.

— Hm. Vei fi primind tu, poate, vreo trei mii, dar să câștigi treizeci, sau, bunăoară, să cumperi case, de asta, iartă-mă. Mă îndoiesc. Da' noi să lăsăm aceste controverse. Spune-mi acum, cum e pe la voi, la Moscova? Pesemne că-i veselie mare? Ai mulți cunoscuți?

— Foarte mulți. Toată Moscova mă cunoaște.

— Ho-ho-ho! Strașnic mai minte! Ho-ho! Mari năzdrăvăanii îmi mai povestești.

Tatăl și fiul stătură mult timp de vorbă astfel. Avocatul mai povesti despre însurătoarea sa, cu o zestre de patruzeci de mii, descrise călătoriile sale la Nijni Novgorod, divorțul care-l costase zece mii. Bătrânul asculta, plesnea din palme și râdea cu hohote.

— Strașnic mai minți! Ho-ho-ho! Nu știam, Șurenka, că ești atât de meșter în minciuni. Ho-ho-ho! Asta n-o zic ca să te judec. Mă distrează să te ascult. Spune, mai spune.

— Dar ne-am cam luat cu vorba, încheie avocatul, sculându-se de la masă. Măine e procesul, și nici n-am citit încă dosarul. Noapte bună!

După ce își duse fiul în iatac, părintele Savva putu în sfârșit să se minuneze în voie.

— Îți place, ai? L-ai văzut? Șopti el către bucătăreasă. Asta-i. E universitarist, e umanitar, emancipat, și nu i-a fost rușine să vină să-l vadă pe moșneag. Uitase de taică-su și deodată și-a adus aminte. Așa, deodată. Hai să-mi aduc aminte de bătrân, și-a zis el! Ho-ho-ho. E un fiu de treabă! Bun băiat! Și ai văzut? Se poartă cu mine ca cu unul de teapa lui. Mă socotește om cu învățătură, ca și el. Prin urmare, mă înțelege. Păcat că nu l-am poftit pe diacon, să-l fi văzut și el.

După ce își deschise astfel sufletul față de bătrână, părintele Savva se apropie în vârful picioarelor de iatac și aruncă o privire prin gaura cheii. Avocatul stătea întins pe pat și fumând o țigară de foi, citea un caiet gros. Lângă el pe măsută, se afla o sticlă de vin, pe care părintele Savva n-o văzuse înainte.

— Doar o clipă. Să văd dacă nu-ți lipsește ceva, încep să bolborosească moșneagul, intrând în odaie. Te simți bine? E moale? De ce nu te dezbraci?

Avocatul mormăi ceva și se încruntă. Părintele Savva se așeză la picioarele lui și căzu pe gânduri.

— Așa-a. Începu el după un timp de tăcere. Mă tot gândesc la povestirile tale. Pe de o parte, îți mulțumesc că l-ai desfătat pe moșneag, dar pe de altă parte, ca tată și. Ca om învățat, nu pot să tac și să mă rețin de a-ți face o mustrare. Am înțeles că ai glumit la masă, dar și tu trebuie să știi că atât religia, cât și știința condamnă minciuna, chiar dacă-i spusă în glumă. Hm, hm. Mă supără tusea. Hm. Iartă-mă, dar îți vorbesc ca un tată. De unde ai vinul ăsta?

— L-am adus cu mine. Vrei? Vin bun, opt ruble sticla.

— O-opt? Strașnic mai minte! Plesni din palme părintele Savva. Ho-ho-ho! Cum poate să coste o sticlă opt ruble? Eu îți cumpăr vinul cel mai fain cu o rublă. Ho-ho-ho!

— Ei acum lasă-mă, bătrâne, că mă ții din lucru. Haide!

Chicotind și plesnind din palme, moșneagul ieși și închise cu băgare de seamă ușa după el. Pe la miezul nopții, după ce citise „pravilele” și poruncise bucătăresei prânzul de a doua zi, părintele mai intră o dată în odaia fiului.

Avocatul continua să citească, să bea și să fumeze.

— E timpul să te culci. Dezbracă-te și stinge lumânarea. Spuse moșneagul, aducând în odaie un miros de tămâie și de mucuri arse. S-au făcut ceasurile douăsprezece... Văd că bei a doua sticlă? Oho!

— Fără vin nu se poate, taică. Dacă nu te stimulezi, nu faci treabă bună.

Savva se așază pe pat, tăcu un timp și începu:

— Uite ce e, dragul meu. Mda. Nu știu cât am să mai trăiesc, dacă am să te mai văd o dată, și de aceea e mai bine să-ți spun astăzi dorința mea cea de pe urmă. Vezi tu. În tot timpul celor patruzeci de ani ai mei de slujbă, am strâns pentru tine o mie cinci sute de ruble în bani. Când am să mor, iale, dar.

Părintele Savva își suflă cu un aer solemn nasul și continuă:

— Dar să nu le irosești, păstrează-le. Și te mai rog ceva: trimite după moartea mea nepoatei mele Varenka o sută de ruble. Dacă n-o să-ți pară rău, trimite-i și Zinaidei douăzeci. Sunt orfane.

— Trimite-le toate cele o mie cinci sute. Eu n-am nevoie de ele, taică.

— Spui adevărat?

— Sigur că da. Tot am să le cheltuiesc.

— Hm. Și când te gândești cum am strâns eu bănișorii ăștia! Oftă părintele Savva. I-am pus deoparte copeică cu copeică, pentru tine.

— Poftim, dacă vrei am să-i pun într-un dulăpior cu sticlă, în semn de dragoste filială, dar nevoie n-am de ei. O mie cinci sute – ptui!

— Bine, fă cum vrei. Dacă aș fi știut, nu i-aș fi strâns, nu i-aș fi păstrat cu dragoste. Hai, acum dormi!

Părintele Savva făcu semnul crucii peste avocat și ieși. Se simțea puțin jignit. Îl râcăia nepăsarea cu care fiul nesocotise economiile lui de patruzeci de ani. Dar jignirea și râcăiala îi trecură curând. Ceva îl îmboldea parcă mereu pe moșneag să se ducă din nou la fiul său, să stea de vorbă cu el, să discute ca „oamenii învățați”, să-și aducă aminte de trecut, dar nu mai avu destulă îndrăzneală să-l stingherească: avocatul continua să studieze dosarul. Părintele începu să se plimbe de colo-colo, prin odăile neluminate, gândindu-se întruna. Și tot gândindu-se, se duse în antreu să privească haina de blană a fiului; într-un elan părintesc și nemaștiind ce face, cuprinse cu amândouă mâinile blana, o strânse în brațe și începu s-o sărute și să facă semnul crucii peste ea, ca și cum n-ar fi fost blană, ci însuși fiul, „universitaristul”. De dormit nu putea să doarmă.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 338, 9 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cinicul.

E pe la amiază. Stegarul în retragere Egor Siusin²²³, directorul „menajeriei fraților Pichnau”, un munte de om cu chipul năpădit de grăsime și răvășit de băutură, cu cămașă soioasă și frac plin de pete, a și avut timpul să se îmbete. Se foiește prin fața publicului ca dracul înainte de utrenie: aleargă cu haina descheiată, face schime, chicotește, rotește ochii de parc-ar

cocheta, dă greoi din mâini. Publicului îi place când căpățâna lui mare e plină de aburii vinului. Atunci nu „prezintă” animalele pur și simplu, ci într-un fel nou, cu totul personal.

— Cum să vi le prezint? Întreabă el publicul, făcând cu ochiul. Simplu, sau cu psihologie și tendință?

— Cu psihologie și tendință!

— Bene224! Încep! Leul african! Spune el, clătinându-se pe picioare și privind batjocoritor leul care stă culcat într-un ungher al cuștii și clipește blând din ochi. Sinonimul puterii îmbinate cu grația, podoaba și mândria faunei! Pe timpuri, în îndepărtata lui tinerețe, te cucerea prin forța lui și îngrozea împrejurimile cu răgetul său, iar acum. Ha-ha-ha. Iar acum, dobitocul de el stă în cușcă. Ce zici, frățioare leu? Stai aici? Hai? Filosofezi, hai? Bine era când hoinăreai prin păduri. De nimic nu-ți păsa! Credeai că nu-i pe lume dihanie mai tare ca tine, nu te fereai nici de dracu' – și iată că soarta, neghioaba, s-a dovedit mai tare. Cu toate că-i neghioabă, e mai tare. Ha-ha-ha! Departe de Africa te-au mai adus diavolii! Cred că nici prin gând nu-ți trecea că ai să nimeresti aici! Și de mine, frate dragă, și-au bătut joc diavolii, și încă urât de tot! Am colindat pe la liceu, prin felurite slujbe, am fost la telegraf, am fost inginer hotarnic, am fost în armată, am fost la o fabrică de macaroane. Dracu' mai știe unde n-am fost! În cele din urmă, am nimerit la menajerie, în putoarea asta. Ha-ha-ha!

Și publicul, molipsit de râsul din toată inima al lui Siusin, care-i amețit de-a binelea de băutură, râde și el.

— Trebuie să-i fie dor de libertate! Spune, făcând cu ochiul în direcția leului, un flăcău mirosind a vopsea, cu hainele pline de pete grase, de toate culorile.

— Da' de unde! Dacă i-am da drumul, tot în cușcă s-ar întoarce. S-a obișnuit. Ha-ha-ha. Ar fi timpul să-ți dai sufletul, leule, asta-i. Ce rost are s-o duci așa, de azi pe mâine. Ia-ți odată inima-n dinți și crapă! Doar n-ai ce să aștepți. Ce te uiți la mine? Vorbesc serios!

Siusin duce publicul la cușca următoare, în care o pisică sălbatică se zbuciumă și se izbește de gratii.

— Pisica sălbatică! Străbuna mâțelor noastre! Nu sunt nici trei luni de când a fost prinsă și băgată în cușcă. Stupește, se zbate, fulgeră din ochi, nu te lasă să te apropii de ea. Zi și noapte zgârie gratiile: caută o scăpare! Ar da un milion, ar da și jumătate din viață, și-ar da și puii, numai și numai să se întoarcă acasă. Ho-ho-ho! Ce te zbuciumi așa, proasto? Ce te tot arunci de colo-colo? N-ai să ieși de aici! Ai să crăpi, dar n-ai să ieși! Și ai să te și obișnuiești, ai să te împaci! Nu numai că ai să te obișnuiești, dar ai să ne și lingi mâinile, nouă, călăilor tăi! Ho-ho-ho. Aici, soro, e ca și în iadul lui Dante. Lasă-ți orice speranță!

Puțin câte puțin, cinismul lui Siusin începe să indisponă publicul.

— Nu înțeleg ce haz găsiți în toate astea! Spune un glas de bas.

— Rânjește și nu știe nici el de ce. Spune vopsitorul.

— Asta-i maimuța! Continuă Siusin, apropiindu-se de cușca următoare. Ticălos animal! Știu că ne urăște, cred că ar fi bucuroasă să ne sfâșie în

bucăți, dar zâmbește, ne linge mâinile! Are o fire slugarnică! Ho-ho-ho. Pentru o bucată de zahăr, e oricând gata să se ploconească până la pământ în fața călăului și să facă pe măscăriciul. Nu-mi plac astfel de firi! Iar asta e gazela! Spune Siusin, pășind spre o cușcă în care stă o gazelă mărunță, slabă, cu ochi mari, plânși. I-a și sunat ceasul! Abia a ajuns în cușcă – și gata deznodământul: e ofticoasă în ultimul grad! Ho-ho-ho. Uitați-vă, are ochi întocmai ca ai omului; și plânge! E și firesc. E tânără, frumoasă. Ar vrea să trăiască! Acum i-ar șede bine să alerge în libertate, să se miroasă bot în bot cu niscai amorezi frumoși; pe când aici stă pe niște paie murdare, care put a câine și a grajd. Ciudat lucru: moare, dar în ochi tot îi mai licăre nădejdea! Ce înseamnă tinerețea! Ai? Să te strici de răs cu voi ăștia tinerii! Degeaba mai tragi nădejde, fetițo! Azi-măine îți înțepenesc piciorușele, cu nădejde cu tot. Ho-ho-ho.

— la ascultă, mă frate. N-o mai da gata și cu vorba. Spune vopsitorul încruntându-se. Te trec florii!

Publicul nu mai face haz. Siusin e singurul care râde. Cu cât publicul e mai posac, cu atât e mai tare și mai aspru râsul lui Siusin. Și, pe nesimțite, toți încep să-și dea seama că-i urât, murdar, cinic – și în privirile tuturor se ivește ură și mânie.

— Și ăsta-i dumnealui, cocorul! Îi dă înainte Siusin, apropiindu-se de un cocor care stă lângă o cușcă. E născut în Rusia, a fost în migrațiune pe Nil, unde a stat de vorbă cu crocodilii și cu tigrii. Trecutul îi e cât se poate de strălucit. Priviți-l: e gânditor, concentrat! E atât de adâncit în gândurile lui, încât nu ia seama la nimic. Visuri, visuri! Ho-ho-ho. „Într-o zi, gândește el, am să le găuresc la toți capetele cu ciocul, am să zbor pe fereastră și am să mă înalț în albastrul, în azurul cerului! Da, prin albastrul cerului trec acum în zbor spre țările calde șiruri întregi de cocori și toți fac: cri. Cri. Cri.” la priviți, i s-au făcut penele măciucă! Asta înseamnă că în toiul visării și-a adus aminte că i s-au retezat vârfurile aripilor, și. L-a cuprins groaza, deznădejdea. Ho-ho-ho. E o fire mândră, răzvrătită. Penele o să-i stea mereu așa, măciucă, până ce o să crape. Nu se dă bătut, e mândru! Iar nouă, stimate cocor, puțin ne pasă că nu te împaci cu soarta! Ești mândru, neînduplecat, dar eu, dacă am chef, uite, te iau de mas și te port așa prin fața publicului. Ho-ho-ho.

Siusin îl apucă pe cocor de cioc și îl plimbă.

— Ce-nseamnă batjocura asta! Se aud glasuri.

— Dă-i pace! Curată nerușinare! Unde-i stăpânul? Cum de i se permite unui bețiv. Să chinuiască animalele!

— Ho-ho-ho. Și cu ce le chinuiesc?

— Uite. Cu asta, cu toate astea. Cu glumele. Nu se cade!

— Dar chiar voi mi-ați cerut să vi le prezint cu psihologie! Ho-ho-ho.

Lumea își aduce aminte că numai pentru „psihologie” a venit la menajerie, că a așteptat cu nerăbdare ca Siusin să iasă beat din cămăruța lui și să înceapă prezentarea și, pentru a-și justifica măcar cu ceva mânia, oamenii încep să se lege de hrana neîndestulătoare, de micimea cuștilor, și de multe altele.

— Nu le lăsăm noi să moară de foame, spune Siusin, clipind batjocoritor. Chiar acum începe alimentarea. Vai de mine!

Înălțând din umeri, se bagă sub o tejghea și scoate din niște pături calde un mic boa constrictor.

— Le hrănim. Nici nu s-ar putea altfel! Sunt ca și actorii: dacă nu le dai de mâncare – crapă! Domnule iepuraș, venez aici! 225 Vă rog frumos!

În scenă își face intrarea un iepuraș de casă, alb, cu ochii roșii.

— Respectele mele! Spune Siusin, jucându-și degetele pe dinaintea botișorului iepurelui. Am onoarea să mă prezint! Vă prezint și pe domnul boa constrictor, care dorește să vă înghită! Ho-ho-ho. Ce-i? E neplăcut, frate dragă? Te zgribulești? N-am ce-ți face! Nu-i vina mea! Dacă nu astăzi, mâine. Dacă nu eu, un altul. Totuna e. Puțină filosofie, frate iepuraș! Acum ești viu, adulmeci, cugeți, iar peste un minut – vei fi o masă informă! Poftim. Și viața e atât de frumoasă, măi frate! Doamne, ce frumoasă e!

— Nu mai e nevoie de alimentare! Se aud glasuri. Ajunge! Nu ne mai trebuie!

— Păcat! Continuă Siusin, prefăcându-se că nu aude. E o personalitate, un individ, o viață întreagă. Are o femelă, copilași și. Deodată – hap! Poftim! Oricât de rău mi-ar părea, n-am ce face!

Siusin ia iepurașul și îl pune râzând în fața gurii șarpelui boa. Dar nici nu apucă iepurașul să încremenească de groază, că este smuls de zeci de mâini. Se aud ocări, invective la adresa societății de ocrotire a animalelor. Zarvă, mâini care se ridică amenințător, tropăituri. Siusin se refugiază râzând în cămăruța lui.

Ieșind din menajerie, oamenii sunt revoltați. Le e silă, ca și cum ar fi înghițit o muscă. Dar trece o zi, mai trece una și vizitatorii obișnuiți ai menajeriei se liniștesc și încep să se simtă din nou atrași de Siusin, ca de votcă sau de tutun. Le e iarăși poftă de cinismul lui ațâțător, care-ți stârnește fiori de groază.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 345, 16 decembrie, la rubrica „Efemeride”, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

La început, povestirea a fost trimisă la „Oskolki”, cu titlul „Animalele”, dar a fost interzisă de cenzură. Subliniind pasaje ce redau prezentarea de către „cinic” a leului, a pisicii sălbatice și a cocorului, cenzorul a dat următoarea apreciere povestirii: „Din astfel de explicații se desprinde un fel de tendință pesimistă, se simt aluzii tendențioase și ironii asupra nestatorniciei sorții, nu numai a oamenilor mărunți, ci și a celor puternici, asupra nenorocirilor și suferințelor nemeritate, asupra situației deznădăjduite a celor învinși, asupriți etc. Având în vedere caracterul nedeterminat al acestei tendințe și posibilitatea de a fi înțeleasă în sensul cel rău, cenzorul e de părere ca acest articol să nu fie autorizat” (9 octombrie 1885).

Interzicerea povestirii și-a găsit un ecou în scrisoarea lui N. Leikin către Cehov (10 octombrie 1885): „E un adevărat pogrom. Cenzorul a șters totul, între altele și „Animalele”, dumitale. Am rugat să se autorizeze „Animalele,” și

am afirmat că-i o povestire nevinovată, dar la comitet mi s-a spus: „Credeți că nu pricepem că aici nu-i vorba de animale?„ Îți trimit aici alăturat corectura „Animalelor„. Povestirea n-are să se piardă. Copiaz-o (Copiaz-o neapărat) și trimite-o la „Petersburgskaia gazeta„. Acolo va apărea. Povestirea e nevinovată.”

Textul din „Petersburgskaia gazeta” se deosebește întrucâtva, din punct de vedere stilistic, de textul șpalturilor cenzurate, care se găsesc la Arhiva centrală.

Mari d'elle226

O noapte de ajun de sărbătoare. Cântăreața de operă Natalia Andreevna Bronina227 – măritată Nikitkina – stă culcată în iatacul ei și se lasă cu tot trupul și tot sufletul în voia odihnei. Legănată dulce între somn și trezie, se gândește la fetița ei, aflată undeva departe la bunică sau la o mătușă. Fetița asta îi e mai scumpă decât publicul, buchetele, recenziile, adoratorii. Și ar fi în stare să se gândească la ea toată noaptea, până dimineța. Natalia Andreevna e fericită, liniștită și nu dorește cu adevărat decât un singur lucru: să poată sta tolănită în voie, să dormiteze și să viseze la fetița ei.

Deodată, cântăreața tresare și deschide larg ochii: în vestibul zbârnâie strident soneria. Nu trec nici zece secunde și soneria zbârnâie iar. Ușa se deschide zgomotos și cineva pătrunde în antreu, tropăind ca un cal, suflând de frig și pufnind.

— Ei, drăcia dracului, aici nici n-ai unde să-ți atârni șuba! Aude cântăreața un glas răgușit de bas. Și cică-i artistă celebră! Primește cinci mii de ruble pe an și nu e-n stare să-și facă rost de un cuier ca lumea!

„Bărbatu-meu. Se posomorăște ea. Și-mi pare că a adus și un prieten de al lui, să doarmă la noi. Ce silă mi-e!”

S-a dus odihna. Când în vestibul încetează suflatul zgomotos al nasului și scoaterea galoșilor, cântăreața aude în iatac pași vătuiți. A intrat bărbatul ei, mari d'elle, Denis Petrovici Nikitkin. Aduce cu el frig și miros de coniac. Se plimbă îndelung prin iatac, suflând din greu, și caută ceva, lovindu-se prin întuneric de scaune.

— Ce vrei? Geme cântăreața, după ce i s-a urât de atâta foială în jur. M-ai trezit.

— Caut chibrituri, drăguț. Vasăzică. Nu dormi. Îți transmit un salut. Din partea lui. Cum naiba îl cheamă? Roșcovanul acela, care-ți oferă mereu buchete. Zagvozdkin228. Am trecut chiar adineauri pe la el.

— Ce-ai căutat la el?

— Nimic. Așa. Să mai stăm de vorbă; am discutat. Am băut. Poți să spui ce vrei, Natalie, dar mie nu-mi place individul ăsta. Nu-mi place deloc! E un dobitoc fără pereche. E bogat, capitalist, are vreo șase sute de mii de ruble, deși nu s-ar zice. Ce știe el ce-i banul: nici el nu-l folosește, dar nici altuia nu-i dă. Capitalul trebuie pus în circulație, iar el îl ține cu dinții, îi e frică să-l dea din mână. La ce folosește un capital neproductiv? Un capital neproductiv nu face nici cât o ceapă degerată.

Mari d'elle găsește, pe dibuite, marginea patului și se așază gâfâind la picioarele nevastei.

— Capitalul neproductiv e un lucru dăunător. Continuă el. De ce afacerile au început să meargă mai prost în Rusia? Fiindcă avem prea multe capitaluri neproductive, fiindcă ne e frică de credit. În Anglia e cu totul altfel. În Anglia nu există nătărăi ca Zagvozdkin. Acolo orice copeică e pusă în circulație. Da. Acolo banii nu se țin prin cufere.

— Bine. Lasă-mă să dorm.

— Acuși. Despre ce vorbeam? Da. În vremurile noastre, Zagvozdkin ar trebui cel puțin spânzurat. E un ticălos și un prost. Un dobitoc și nimic altceva. Dacă i-aș fi cerut un împrumut fără nici un fel de garanție, aș mai zice. Dar așa. Orice copil își poate da seama că nu-i nici un risc. Dar el nu înțelege, bou! Pentru zece mii, ar fi primit o sută. Peste un an, ar fi avut cu o sută de mii mai mult! L-am rugat, i-am explicat. Degeaba: nu mi-a dat nimic, tâmpitul!

— Sper că nu i-ai cerut un împrumut în numele meu!

— Hm. Ciudată întrebare. Se supără mari d'elle. În orice caz, mai curând mi-ar fi dat mie cele zece mii, decât ție. Tu ești femeie, pe când eu sunt totuși bărbat, om de afaceri. Și ce proiect i-am propus! Nu baloane, nu fel de fel de himere, ci lucru serios, ceva pozitiv! Dacă aș întâlni un om înțelegător, aș putea obține numai pentru ideea mea douăzeci de mii! Chiar și tu ai pricepe, dacă ți-aș spune despre ce-i vorba. Atât că. Să nu scapi vreo vorbă cuiva. Doamne ferește. Dar mi se pare că ți-am mai spus-o. Ți-am vorbit de mațe?

— MM. Lasă pe altă dată.

— Mi se pare că ți-am vorbit. Înțelegi tu cum vine treaba? Acum magazinele alimentare și cârnățarii cumpără mațele pe loc și le plătesc scump. Dar dacă aș aduce mațe din Caucaz, unde n-au nici un preț, unde se aruncă, atunci. Ți dai seama? La cine ar mai cumpăra cârnățarii mațe: la abatoare, sau la mine? Firește că la mine! Doar le-aș vinde de zece ori mai ieftin! Acum, să stăm și să raționăm: în capitale și în centrele mari, se cumpără anual mațe pentru o sumă de. Să zicem cinci sute de mii de ruble. Asta-i un minimum. Iar dacă.

— Ai să-mi spui mâine. Altă dată.

— Da, ai dreptate. Ți-e somn, pardon. Plec. Orice ai spune, dar în orice domeniu plasezi capital, peste tot poți face treabă. Dacă ai capital, poți să câștigi un milion chiar și cu mucuri de țigări. Să luăm bunăoară teatrul. De ce crezi tu că a dat faliment Lentovski²²⁹? Foarte simplu! De la început nu și-a condus afacerea cum trebuia. Se lansa nebunește, fără să aibă capital. Mai întâi trebuie să-ți asiguri capitalul și abia pe urmă s-o pornești, încet, cu binișorul. În ziua de astăzi, poți să câștigi foarte bine cu un teatru particular sau cu un teatru popular. Dacă prezinți piese bune cu prețuri ieftine și dacă o nimerești pe gustul publicului, poți chiar din primul an să pui în buzunar o sută de mii de ruble. Tu nu înțelegi lucrul ăsta, dar eu am dreptate. Și ție îți plac capitalurile neproductive, ca și măscăriciului de Zagvozdkin. Strângi bani și nu știi nici tu pentru ce. Nu mă ascuți, nu vrei. Dacă i-ai pune în circulație,

n-ar trebui să te mai vânturi atâta. Pentru început, îți ajung și cinci mii de ruble ca să pui pe picioare un teatru particular. Nu ca Lentovski, firește, ci modest. Încetîșor. Am și găsit un impresar, am dibuit și un local. Numai banii nu-i am. Dacă ai fi femeie de înțeleș, te-ai fi lăsat de mult de toate rentele tale de stat cu cinci la sută sau cu altă dobândă, cu câștiguri prin tragere la sorți și mai știu eu ce bazaconii.

— Nu, mersi. Destul m-ai păgubit și așa. Îmi ajunge, m-am învățat minte.

— Dacă judecăm ca muierile, desigur că-i așa. Oftează Nikitkin, sculându-se. Desigur!

— Ajunge. Hai, du-te, și lasă-mă să dorm. M-am plictisit ascultând mereu aiurelile tale.

— Da. Sigur! Te-am păgubit. Te-am jefuit. Ne aducem aminte numai de ceea ce dăm, ceea ce luăm uităm.

— N-am luat niciodată nimic de la tine.

— Oare? Dar când nu erați încă o artistă cunoscută, pe a cui socoteală trăiați? Și cine, dați-mi voie să vă întreb, v-a scos din sărăcie și v-a pricopsit? De asta nu vă aduceți aminte?

— Hai, destul, pleacă. Du-te și culcă-te.

— Dacă vă par beat. Dacă sunt nedemn de persoana dumneavoastră, pot să plec cu totul.

— N-ai decât. Ai face foarte bine.

— Chiar asta am să fac. Destul m-am înjosit. Să știi că plec.

— Of, Doamne! Da' pleacă odată! O să-mi pară foarte bine!

— Vedem noi!

Nikitkin mormăie ceva înfundat și, lovindu-se de mobile, iese din iatac. Apoi se aud din vestibul șoapte, un târșăit de galoși și clănțănitul ușii care se închide. Mari d'elle s-a supărat de-a binelea și a plecat.

„Slavă Domnului, s-a dus. Gândește cântăreața. Acum voi putea dormi.” Și, adormind, se gândește la bărbatul ei: când și cum i-a picat pacostea asta pe cap? Pe timpuri, mari d'elle stătea la Cernigov și avea acolo un post de contabil. Cât timp era un cetățean oarecare, nicidecum „bărbatul unei celebrități” treacă-meargă: se ducea la serviciu, primea leafă și toate proiectele și fanteziile lui nu puteau depăși o chitară nouă, o pereche de pantaloni la modă, sau un ȕigaret de chihlimbar. Devenind însă „mari d'elle”, s-a transformat cu totul. Cântăreața mai ține minte cât război a făcut când i-a declarat întâia oară că vrea să intre în teatru, cum se indigna, cum se plângea părinților ei, cum o gonia din casă. A fost nevoită să intre în teatru fără voia lui. După aceea, însă, aflând din ziare și de la lume că ea câștigă bani mulți, a „iertat-o”, s-a lăsat de contabilitate și a devenit întreținutul ei. Artistă nu contenea să se mire privindu-și întreținutul: când avusese timpul să se șlefuiască, să capete preferințe și apucături noi? Unde deprinsese gustul stridiilor și al vinurilor de Bourgogne? Cine îl învățase să se îmbrace după ultima modă, să-și facă freză, să-i spună Natalie în loc de Natașa?

„Ciudat. Gândește cântăreața. Pe timpuri, cum își lua leafa, o ascundea, iar acum nu-i ajung nici o sută de ruble pe zi. Pe timpuri, se ferea să

vorbească chiar și în fața liceenilor, de frică să nu spună vreo prostie, iar acum își permite familiarități până și de față cu prinții. Ce om de nimic!”

Dar deodată cântăreața tresare din nou: soneria din vestibul țârâie iar. Ocărând și târșâindu-și papucii, fata în casă se duce să deschidă. Și iar intră cineva tropăind ca un cal.

„S-a întors! Când o să-mi dea odată pace? E revoltător!” gândește cântăreața înfuriindu-se.

„Ia stai. Te învăț eu minte să mai faci pe grozavul! Ai să pleci! Te fac eu să pleci!”

Bronina sare din pat și aleargă desculță în salonașul unde doarme de obicei mari d'elle. Îl găsește dezbrăcându-se și așezându-și cu multă grijă hainele pe fotoliu.

— Bine dar spuneai că pleci! Se răstește ea, cu ochi strălucitori, plini de ură. De ce te-ai întors?

Nikitkin tace și suflă pe nas.

— Spuneai că pleci! Te rog s-o ștergi imediat! Auzi? Imediat!

Mari d'elle tușește și își scoate bretelele fără să-și privească nevasta.

— Dacă nu pleci, neobrăzatele, plec eu! Continuă cântăreața, bătând din piciorul desculț și fulgerându-l cu ochii. Plec! Auzi, nerușinatule. Ticălosule, lacheule! Afară!

— Ar trebui să-ți fie rușine, măcar de lumea străină. Mormăie bărbatul.

Cântăreața întoarce capul și abia acum vede o mutră de actor, pe care n-o cunoaște. Văzând umerii goi și picioarele desculțe ale actriței, mutra roșește și-i vine să intre în pământ de rușine.

— Dă-mi voie să-ți prezint. Bolborosește Nikitkin. Bezbojnikov230, impresar din provincie.

Cântăreața scoate un țipăt și fuge în iatacul ei.

— Iată. Spune mari d'elle, lungindu-se pe divan. Totul merge strună. „Dragul meu”, „scumpul meu”, „iubitule.” Sărutări, îmbrățișări. Dar cum a venit vorba de bani. Ați văzut-o. Mare lucru sunt banii! Noapte bună.

După o clipă se aude un sforăit.

Apărută pentru prima oară în „Petersburgskaia gazeta”, 1885, Nr. 354, 25 decembrie, la rubrica „Efemeride”. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Visul.

POVESTIRE DE SĂRBĂTORI.

Uneori se întâmplă ca vremea să fie atât de urâtă, încât ai zice că iarna, mâniată pe nevolnicia omenească, cheamă în ajutor o toamnă aspră și se dezlănțuie mână în mână cu ea. Prin văzduhul înnegurat, posomorât, fără o geană de lumină, se rotesc vârtejuri de zăpadă și de ploaie. Vântul umed și rece, care te pătrunde până în măduva oaselor, bate cu o mânie sălbatică în ferestre și acoperișuri, și urlă prin hornuri, și plânge prin răsuflătorile sobelor. Văzduhul, negru ca funinginea, e plin de jale. Ai zice că întregii firi îi e lehamite. E umed, frig și te cuprinde un simțământ de spaimă.

O astfel de vreme a fost și în noaptea de ajun a anului o mie opt sute optzeci și doi, când nu intrasem încă la închisoare, ci eram prețuitor la biroul de împrumut pe gajuri al căpitanului în retragere Tupaev²³¹.

Se făcuse miezul nopții. Magazia în care îmi aveam, după voința stăpânului, reședința de noapte și în care făceam pe câinele de pază, era slab luminată de flăcăruia albastră a unei candelă. Era o încăpere mare, pătrată, ticsită cu boccele, cufere, etajere. Pe pereții cenușii de lemn, în crăpăturile cărora albureau smocuri ciufulite de câlți, erau atârinate șube de blană de iepure, straie țărănești, puști, tablouri, candelabre, o chitară. Fiind dator să păzesc în timpul nopții toate aceste boarfe, stăteam culcat pe un cufăr mare, roșu, în spatele vitrinei cu lucruri mai de preț, și priveam îngândurat flăcăruia candelă.

Nu știi de ce îmi era frică. Lucrurile amanetate la un birou de împrumut au întotdeauna ceva înfricoșător. Noaptea, la lumina slabă a candelă, ele par vii. Acum însă, când dincolo de fereastră foșnea ploaia, iar în sobă și deasupra acoperișului urla jalnic vântul, mi se părea că și ele bocesc parcă. Înainte de a ajunge aici, toate trebuiau să treacă prin mâna prețuitorului, adică prin a mea și de aceea știam povestea fiecăruia. Știam, bunăoară, că cu banii luați pe chitară s-au cumpărat prafuri care să potolească tusea unui ofticos. Știam că cu revolverul acesta se împușcase un bețiv; nevastă-sa dosise revolverul, ca să nu-l găsească poliția, îl amanetase la noi și cumpărase un sicriu. Brățara care mă privea din vitrină fusese amanetată de cel ce o furase. Două cămăși cu dantelă, marcate cu nr. 178, erau amanetate de o fată, care avea nevoie de o rublă pentru a putea intra la Salon, unde avea de gând să câștige ceva bani. Într-un cuvânt, fiecare din lucruri vorbea de o nenorocire fără putință de îndreptare, de boală, de crimă, de desfrâu.

În noaptea aceea de ajun, lucrurile erau parcă mai grăitoare ca niciodată.

— Dă-ne drumul acasă! Mi se părea că se tânguie ele, ținând isonul vântului. Dă-ne drumul!

Dar nu numai lucrurile trezeau în mine spaimă. Când scoteam capul de după vitrină și aruncam o privire sfioasă spre fereastra întunecată, aburită, mi se părea că zăresc chipuri omenești privind din stradă înăuntru.

„Nerozii! Mă îmbărbătam eu singur, sensibilitate prostească!”

Într-adevăr, faptul că un om înzestrat de natură cu nervi de prețuitor era chinuit de muștrări de conștiință în noaptea de ajun, constituia un eveniment de necrezut, ba chiar fantastic. La un birou de împrumut pe gajuri, conștiința nu există decât amanetată. Ea e socotită aici ca un obiect de vânzare-cumpărare și nu i se recunoaște nici o altă rațiune. Ciudat, de unde putea să se fi ivit în mine? Mă tot răsuceam pe cufărul meu tare când pe o parte când pe cealaltă și, cu ochii pe jumătate închiși ca să-i feresc de flăcăruia tremurătoare a candelă, încercam din răsuputeri să înăbuș în mine musafirul acesta nepoftit. Dar toate strădaniiile rămâneau zadarnice.

Firește, de vină era în mare parte oboseala trupească și sufletească de la sfârșitul unei zile întregi de muncă grea: în ajunul Crăciunului, săracii năvălesc buluc la biroul de împrumut. Într-o zi de mare sărbătoare și încă pe

vreme rea, sărăcia nu-i un viciu, ci o groaznică nenorocire! În astfel de împrejurări, omul nevoiaș, simțind că se îneacă, caută la biroul de împrumut un fir de pai de care să se agațe – și în locul lui, capătă o piatră. Toată ziua de ajun se perindase pe la noi atâta lume, încât nemaiaivând loc în magazie, fuseserăm nevoiți să ducem în șură trei sferturi din lucrurile lăsate amanet. Din zori și până seara târziu, fără o clipă de răgaz, mă tocmisem cu zdrențăroșii, storcându-le copeicile și jumătățile de copeici, văzusem lacrimi, ascultasem rugăminți zadarnice. Spre sfârșitul zilei, abia mă mai țineau picioarele; mi se sleise și sufletul și trupul. Nu era deci de mirare că acum nu dormeam, ci mă suceam pe toate părțile, stăpânit de o spaimă ciudată.

Cineva a bătut încet la ușă. După bătaie, am auzit glasul stăpânului:

— Dormi, Piotr Demianâci?

— Încă nu, dar de ce?

— Știi, mă gândesc dacă n-ar fi bine să ținem deschis și mâine dimineață? E sărbătoare mare și vremea e groaznică. Sărăcimea o să năvălească ca muștele la miere. Așa că, nu te mai duce mâine dimineață la biserică; stai aici. Noapte bună!

„Toată spaima asta a mea, mi-am zis eu după plecarea stăpânului, mi se trage de la pâlpâitul candeliei. Trebuie s-o sting.”

Am ieșit din culcuș și m-am dus spre ungherul unde atârna candela. Licărind slab, cu scurte izbucniri când lucea un pic mai viu, flăcăruia albastră se lupta vădit cu moartea. Fiecare pâlpâire lumina o clipă icoana, pereții, boccelele, fereastra întunecată. Iar la fereastră, două chipuri galbene priveau în magazie, lipindu-se de geam.

„Nu-i nimeni! Mi-am spus eu. E numai închipuirea mea.”

În timp ce mă îndreptam pe dibuite spre culcuș, după ce stinsesem candela, s-a petrecut un lucru care a avut o mare înrâurire asupra stării mele sufletești de mai pe urmă. Deasupra capului meu s-a auzit deodată, cu totul pe neașteptate, o trosnitură puternică, însoțită de un scheunat scurt și turbat, care n-a ținut decât o secundă. Ceva se rupsesse, apoi slobozise tare un fel de țipăt ascuțit, ca și cum ar fi încercat o durere groaznică.

Plesnise o strună la chitară; dar eu, cuprins de o spaimă cumplită, mi-am astupat urechile și m-am repezit ca un nebun spre culcuș, împiedicându-mă de cufere și de boccele. Mi-am vârât capul sub pernă și, abia răsuflând, încremenit de groază, am început să trag cu urechea.

— Dă-ne drumul! Urla vântul, și lucrurile îi țineau isonul. Dă-ne drumul, în cinstea sărbătorii! Doar și tu ești om sărac, ne înțelege! Ai suferit și tu de foame și de frig! Dă-ne drumul!

Da, și eu eram sărac și eu știam ce înseamnă foamea și frigul. Sărăcia mă împinsese la această blestemată slujbă de prețuitor, mă silise să nesocotesc, pentru o bucată de pâine, nenorocirea și lacrimile. Dacă n-ar fi fost sărăcia, aș fi avut eu curajul să prețuiesc la câteva copeici ceea ce însemna sănătate, căldură, bucurie de sărbători? Și atunci de ce mă învinuiește vântul. De ce mă chinuie conștiința?

Dar oricât de tare îmi bătea inima, oricât mă chinuiau spaima și muștrările de conștiință, oboseala a fost mai tare: am adormit. Dormeam însă

iepurește. Auzeam totul. Am auzit cum stăpânul mi-a mai bătut o dată în ușă, cum clopotele au început să sune de utrenie. Auzeam cum vuia vântul și cum ploaia ciocănea pe acoperiș. Ochii îmi erau închiși, dar vedeam lucrurile, vitrina, fereastra întunecată, icoana. Toate se îmbulzeau în jurul meu și, cu ochi triști, mă rugau să le dau drumul acasă. Strunele chitarei plesneau scheunând, una după alta, fără sfârșit. Pe fereastră se uitau cerșetori, bătrâne, prostituate, așteptând să le descui magazia și să le înapoiez boarfele.

Am auzit prin somn un ronțait ca de șoarece. Zgomotul acela monoton a ținut mult. M-am întors pe cealaltă parte și m-am cuibărit mai bine, fiindcă simțeam o adiere de frig și de umezeală. În timp ce-mi trăgeam pătura peste cap, am auzit un foșnet ușor și o șoptă omenească.

„Ce vis urât! Mi-am spus eu. A băgat spaima în mine! Bine ar fi să mă trezesc.”

Ceva de sticlă a căzut și s-a spart. Dincolo de vitrină a licărit scurt o flăcăruie, și lumina ei a început să joace pe tavan.

— Umblă binișor, a șoptit cineva, că-l trezești pe blestematul ăla. Scoate-ți ghetete!

Un om s-a apropiat de vitrină, a aruncat o privire spre mine și a pipăit lacătul micuț. Era un moșneag bărbos, galben la față, cu fața suptă, îmbrăcat într-un surtuc rupt, de soldat, și încălțat cu ghete făcute ferfeniță. Un flăcău înalt, slab, cu brațe groaznic de lungi, cu o jachetă scurtă, ruptă, și cu poalele cămășii lăsate peste pantaloni, s-a apropiat de el. Au schimbat câteva vorbe în șoptă și au început să trebăluiească pe lângă vitrină.

„Jefuiesc!” mi-a fulgerat prin minte.

Cu toate că dormeam, mi-am adus aminte că aveam întotdeauna sub pernă un revolver. Am pipăit încet, până ce am dat de el și l-am apucat strâns în mână. Un geam al vitrinei a zăngănit.

— Mai încet! Dacă se trezește vom fi nevoiți să-i facem de petrecanie.

Am visat apoi că am scos un strigăt sălbatic, pornit din adâncul pieptului și că, speriat de glasul meu, am sărit în picioare. Moșneagul și flăcăul s-au năpustit amenințător asupra mea, dar, zărind revolverul, au dat înapoi. Îmi aduc aminte că după un minut stăteau palizi înaintea mea și, clipind plângăreț din ochi, se milogeau să le dau drumul. Vântul năvălea cu putere prin spărtura din geam, jucându-se cu flacăra lumânării aprinse de hoți.

— Înălțimea Voastră! A îngânat cu glas plângăreț cineva la fereastră. Binefăcătorii noștri! Milostivilor!

Am aruncat o privire într-acolo și am zărit o băbuță slabă, gălbejită, udă learcă.

— Să nu le faci vreun rău! Dă-le drumul! Plângea ea, privindu-mă cu ochi rugători. Numai sărăcia e de vină!

— Sărăcia! A întărit moșneagul.

— Sărăcia! A cântat vântul.

Inima mi s-a strâns de durere și, ca să mă trezesc m-am ciupit. Dar în loc să mă trezesc, stăteam lângă vitrină, scoteam lucrurile din ea și le vâram tremurând în buzunarele moșneagului și ale flăcăului...

— Luați, repede! Le spuneam cu glas înecat. Măine e sărbătoare și voi sunteți săraci! Luați!

După ce le-am umplut săracilor buzunarele, am strâns celelalte lucruri de preț într-o legăturică și le-am aruncat babei. Apoi tot babei i-am dat pe fereastră o blană, un rând de haine negre, cămășile cu dantelă și, pe deasupra, și chitara. Ciudat mai visezi câteodată! După aceea, îmi aduc aminte că am auzit ușa. Ca din pământ au răsărit în fața mea stăpânul, un comisar de poliție, mai mulți sergenți de stradă. Stăpânul stătea lângă mine, iar eu parcă nici nu-l vedeam: îi dădeam înainte cu legatul boccelor.

— Ce faci, nemernicule?

— Măine e sărbătoare, i-am răspuns. Oamenii trebuie să mănânce.

Aici cortina se lasă, apoi se ridică iarăși și văd un decor nou. Nu mai sunt în magazie, ci în alt loc. Prin fața mea se plimbă un sergent de stradă, îmi aduce pentru noapte o cană cu apă și mormăie: „Măi, măi, măi! Ce i-a mai trăsnit prin minte în ajun de sărbătoare!” Când m-am trezit, se făcuse ziuă. Ploaia nu mai bătea în fereastră, vântul nu mai urla. Soarele juca vesel, ca de sărbătoare, pe perete. Primul care s-a prezentat cu felicitări de Crăciun a fost sergentul-șef.

— Bun sosit la casă nouă! Mi-a urat el.

După o lună am fost judecat. Pentru ce? Degeaba le explicam judecătorilor că n-a fost decât un vis, că nu-i drept să judeci un om pentru un vis urât. Spuneți și dumneavoastră: cum era să dau așa, nitam-nisam, lucruri străine unor hoți și unor nemernici? Și unde s-a mai văzut să înapoiezi lucrurile, fără să primești banii de răscumpărare? Dar tribunalul a luat visul drept realitate și m-a condamnat. Acum, după cum vedeți, sunt la închisoare. Nu cumva puteți pune pe undeva un cuvânt bun pentru mine, înălțimea Voastră? Zău că nu-s vinovat.

În ziua de 21 noiembrie 1885, N. Leikin îi scria lui Cehov: „Păstrez încă de anul trecut povestirea dumitale de sărbători, „Visul,.. E cam mistică, dar am să caut s-o îndrept un pic, și va putea apare de Crăciun. Poate că ai și uitat de ea; e o povestire lungă”. Cehov l-a rugat să-i trimită povestirea pentru a o revizui. Leikin i-a restituit manuscrisul, indicând într-o scrisoare însoțitoare ce anume trebuie avut în vedere la revizuire. „Mi se pare că trebuie modificat tot sfârșitul, clarificând pentru cititor de ce prețuitorul a ajuns la închisoare, de ce își consideră fapta drept vis și nu drept realitate. Prezintă-l pe prețuitor ca pe un om bolnav, suferind, bunăoară, de halucinații, sau de somnambulism, cu toate că boala aceasta din urmă e contestată de multă lume. la un Griesinger, citește-l și găsește-i prețuitorului o boală potrivită, care i-ar fi putut pricinui un acces, în timpul căruia ar fi făptuit sustragerea inconștientă a lucrurilor, cât și împărțirea lor la săracii și la hoții din povestirea dumitale. Mi se pare că așa ar fi bine să procedezi, pentru ca povestirea să fie clară și reală; de altfel, dumneata, ca autor, trebuie să vezi mai limpede de pe culmile pe care stai” (7/8 decembrie).

Judecând după textul publicat, Cehov a dat povestirii o formă nouă, fără însă a urma sfatul lui Leikin.

SFÂRȘIT

1 Pentru a ilustra unul dintre importante procedee artistice de tipizare folosite de autor, care adeseori dă numelor proprii un anumit tâlc, la acestea vom indica în note cuvintele din limba rusă de la care derivă, precum și traducerea lor în limba română. De pildă, Râlkin derivă de la râlo – în limba română râț, mutră. În unele povestiri, având posibilitatea, fără a denatura intenția autorului, să redăm anumite nume proprii ruse prin echivalente românești sugestive, am introdus în text chiar numele traduse, indicând în note pe cele din original. (N. Red. Rom.)

2 Jrați – a înfuleca, a crăpa (N. Red. Rom.)

3 Smeh – râs (N. Red. Rom.)

4 Grad civil corespunzător celui de colonel. (N. Trad.)

5 Urceati – a bombăni, a bodogăni (N. Red. Rom.)

6 Bulat – oțel de Damasc (N. Red. Rom.)

7 Nevasta lui Loth – nevasta drept-credinciosului Loth, izgonită, împreună cu bărbatul ei, după cum spune legenda biblică, din orașele Sodoma și Gomora, adevărate cuiburi de desfrâu. Călcând porunca primită, ea a întors capul pe când părăsea aceste orașe, fapt pentru care a fost prefăcută într-o stană de sare.

8 „Cioburi” (N. Trad.)

9 Zavzeatî – pasionat, înfocat, înrăit (N. Red. Rom.)

10 Hrumcati – a clefăi (N. Red. Rom.)

11 Potrahi – măruntaie, potroace (N. Red. Rom.)

12 Dvorneaga – cățel de curte (N. Red. Rom.)

13 Draga mea (în limba franceză.) (N. Trad.)

14 Alalâca – peltic, cepeleag (N. Red. Rom.)

15 Șeromâjiti – a căpăta ușor, fără muncă (N. Red. Rom.)

16 Colorează în verde ȳ la „noaptea din Ucraina” – aluzie la tabloul lui A.

I. Kuindji „Noapte pe Nipru”.

17 Lopnuti – a plesni (fig.: – a da faliment). (N. Red. Rom.)

18 Tenor liric (în limba italiană.) (N. Trad.)

19 Prilipcivâi – lipicios, cu lipici (N. Red. Rom.)

20 Tamberlic Enrico (1820-1888) – cunoscut cântăreț italian

21 Potâcati – a împinge, a îmboldi (N. Red. Rom.)

22 Peșca – pion (la șah) (fig.: mic, neînsemnat) (N. red. Rom.)

23 Catavasia – harababură (N. Red. Rom.)

24 „Deșteptătorul” (N. trad.)

25 Nevirazimâi – de neexprimat (N. Red. Rom.)

26 Zastup – lopată, sapă (N. Red. Rom.)

27 Grad civil, corespunzător celui de căpitan. (N. Trad.)

- 28 Ot – de la; lucavli – viclean, necuratul (N. Red. Rom.)
- 29 Docuciati – a plictisi, a sâcâi (N. Red. Rom.)
- 30 „Gazeta Petersburgului” (N. Trad.).
- 31 Nașatâr – amoniac (N. Red. Rom.)
- 32 Drujca – cavaler de onoare (N. Red. Rom.)
- 33 Lovitură la biliard. (N. Trad.)
- 34 Pantaloni (în glumă). Joc de cuvinte bazat pe sonoritate: ștatî – state, ștanî – pantaloni. (N. Trad.)
- 35 Ocuriti – a afuma (N. Red. Rom.)
- 36 Vâverteti – a întoarce pe dos (N. Red. Rom.)
- 37 „Petersburgkaia gazeta” (N. Trad.).
- 38 Strecucica – urzică (N. Red. Rom.)
- 39 Filca – prostănac (N. Red. Rom.)
- 40 Cuvinte franțuzești stâlcite și fără sens. (N. Trad.)
- 41 Blistati – a străluci (N. Red. Rom.)
- 42 Vaxa – cremă de ghetr (N. Red. Rom.)
- 43 Ce doriți? (în limba germană) (N. Trad.)
- 44 Dar ce doriți? (în limba germană) (N. Trad.)
- 45 Și ce mai doriți? (în limba germană.) (N. Trad.)
- 46 Vreau. (în limba germană.) (N. Trad.)
- 47 Da! (în limba germană.) (N. Trad.)
- 48 Pecionca – ficat (N. Red. Rom.)
- 49 Zamuhrâșca – ființă pipernicită (N. Red. Rom.)
- 50 În original – Kobâlin (N. Red. Rom.)
- 51 În original – Jcrebțov (N. Red. Rom.)
- 52 În original – Jerebeatnikov (N. Red. Rom.)
- 53 În original – Kobâlițân (N. Red. Rom.)
- 54 În original – Kobâleatnikov (N. Red. Rom.)
- 55 În original – Kobelev (N. Red. Rom.)
- 56 În original – Jerebcikov (N. Red. Rom.)
- 57 În original – Loșadinin (N. Red. Rom.)
- 58 În original – Loșakov (N. Red. Rom.)
- 59 În original – Jerebkin (N. Red. Rom.)
- 60 În original – Loșadkin (N. Red. Rom.)
- 61 În original – Kobâlkin (N. Red. Rom.)
- 62 În original – Korennoi (N. Red. Rom.)
- 63 În original – Korennikov (N. Red. Rom.)
- 64 În original – Pristeajkin (N. Red. Rom.)
- 65 În original – Jerebkovski (N. Red. Rom.)
- 66 În original – Jerebenko (N. Red. Rom.)
- 67 În original – Loșadinski (N. Red. Rom.)
- 68 În original – Loșadevici (N. Red. Rom.)
- 69 În original – Jerebkovici (N. Red. Rom.)
- 70 În original – Kobileanski (N. Red. Rom.)
- 71 În original – Koneavski (N. Red. Rom.)
- 72 În original – Loșadnikov (N. Red. Rom.)

- 73 În original – Tabunov (N. Red. Rom.)
- 74 În original – Jerebovski (N. Red. Rom.)
- 75 În original – Konenko (N. Red. Rom.)
- 76 În original – Koncenko (N. Red. Rom.)
- 77 În original – Jerebeev (N. Red. Rom.)
- 78 În original – Kobâleev (N. Red. Rom.)
- 79 În original – Uzdecikin (N. Red. Rom.)
- 80 În original – Gnedov (N. Red. Rom.)
- 81 În original – Râsistâi (N. Red. Rom.)
- 82 În original – Loşadiţki (N. Red. Rom.)
- 83 În original – Merinov (N. Red. Rom.)
- 84 În original – Bulanov (N. Red. Rom.)
- 85 În original – Ceressedelnikov (N. Red. Rom.)
- 86 În original – Zasuponin (N. Red. Rom.)
- 87 În original – Loşadski (N. Red. Rom.)
- 88 În original – Ovsov (N. Red. Rom.)
- 89 Cozeavka – găză, gânganie (N. Red. Rom.)
- 90 Lai – lătrat (N. Red. Rom.)
- 91 Vâselchi – cătune; gnilâie – putrede (N. Red. Rom.)
- 92 „Timpuri noi” (N. Trad.)
- 93 Literă din vechiul alfabet rus, care se pronunţa „e” (N. Trad.)
- 94 „Medicul a plecat” (în limba rusă) (N. Trad.)
- 95 Zapupâriti – a ciocăni, a bate (un cui) (N. Red. Rom.)
- 96 Probca – dop (fig: prost) (N. Red. Rom.)
- 97 Svisteti – a fluiera (N. Red. Rom.)
- 98 Trecătoare în Bulgaria, unde s-au dat lupte grele în războiul ruso-turc din 1877-1878 (N. Trad.)
- 99 „Graiul nostru” (N. Trad.)
- 100 Prişibiti – a da lovituri, a stâlci, a strivi (N. Red. Rom.)
- 101 Grad inferior poliţienesc, la sate, în Rusia ţaristă. (N. Trad.)
- 102 Aleapovatâi – pestriţ, ţipător, de prost gust (N. Red. Rom.)
- 103 Şustrâi – vioi, ager (N. Red. Rom.)
- 104 Chislâi – acru (N. Red. Rom.)
- 105 Greiere (N. Red. Rom.)
- 106 E foarte frumos! (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: c'est trăs joli). (N. Trad.)
- 107 În unele localuri de petrecere cântau orchestre şi coruri de ţigani. (N. Trad.)
- 108 Dicobraz – porc-spinos (N. Red. Rom.)
- 109 Grebeşoc – pieptene (N. Red. Rom.)
- 110 „Greierele” (N. Trad.)
- 111 Pieptănătură bărbătească, cu cărare la mijlocul capului şi două bucle pe frunte, aşa cum purta cântăreţul francez J. A. V. Capoul (1839-1924). (N. Trad.)
- 112 Uzeloc – nod, bocceluţă (N. Red. Rom.)
- 113 Sviribâi – feroce (N. Red. Rom.)

- 114 Șapca – căciulă (N. Red. Rom.)
- 115 Chirpici – cărămidă (N. Red. Rom.)
- 116 Podteaghivati – a struni (fig.: a strânge centura) (N. Red. Rom.)
- 117 Puzo – burtă (N. Red. Rom.)
- 118 Aluzie la unul dintre personajele principale ale comediei „Revizorul” de Gogol, judecătorul Liapkin-Tiapkin, care se simte cu musca pe căciulă pentru luare de mită. (N. Red. Rom.)
- 119 Indiuc – curcan (N. Red. Rom.)
- 120 Prândic – om ursuz, bosumflat (N. Red. Rom.)
- 121 Leagavâi – copoi; grâznea – ceartă, harță (N. Red. Rom.)
- 122 Ciornaia – neagră; guba – buză (N. Red. Rom.)
- 123 Ocuroc – muc de țigară (N. Red. Rom.)
- 124 Pereț – ardei (N. Red. Rom.)
- 125 Zmeia – șarpe (N. Red. Rom.)
- 126 Verhușka – vârf (N. Red. Rom.)
- 127 Truhleavâi – putred; truha – praf, pleavă (N. Red. Rom.)
- 128 Podsilchi – subsuoară (N. Red. Rom.)
- 129 Proreha – spărtură, ruptură (N. Red. Rom.)
- 130 „Distracție” (N. Trad.)
- 131 „Grajdanin” – (vezi vol. II).
- 132 „Raza” (N. Trad.)
- 133 Okreiț S. – redactorul revistei reacționare „Luci” (vezi vol. II).
- 134 Unul dintre fluviile Infernului – fluviul uitării (după mitologia greacă) (N. Red. Rom.)
- 135 Osetrina – carne de nișetru (N. Red. Rom.)
- 136 Hihikati – a chicoti (N. Red. Rom.)
- 137 Dela – lucru, afacere, îndeletnicire (N. Re. D. Rom.)
- 138 Kurocika – găinușă (N. Red. Rom.)
- 139 Din zbor (N. Trad.)
- 140 Perehudeti – a slăbi peste măsură, din cale-afară (N. Red. Rom.)
- 141 Briuho – burtă (N. Red. Rom.)
- 142 Copiii mei (în limba franceză) (N. Trad.).
- 143 Jerebeț – mânz (N. Red. Rom.)
- 144 Derzati – a îndrăzni, a cuteza; certovșcina – drăcovenie (N. Red. Rom.)
- 145 Prost gust (fonetic, în limba franceză. Corect, se scrie: mauvais ton) (N. Trad.)
- 146 Pup – buric (N. Red. Rom.)
- 147 Prost gust (fonetic în limba franceză. Corect: mauvais genre.) (N. Trad.)
- 148 Stan – subîmpărțire administrativă și polițienească a județului în Rusia țaristă. Pristav – șeful stanului. I se mai spune și pristav de stan. (N. Trad.)
- 149 „Lumea ilustrată” (N, trad),
- 150 Promenada veche (N. Red. Rom.)
- 151 Dramaturgul M-d.

- D. A. Mansfeld (1851-1909)
- 152 Kuvalda – baros (N. Red. Rom.)
- 153 Piscar – porcușor (o specie de pește mărunț) (N. Red. Rom.)
- 154 Țărani (fonetic în limba franceză. Corect: paysans) (N. Trad.)
- 155 Rubeț – cicatrice, cusătură; otkaceati – a pompa pentru a scoate apa, a readuce la viață (N. Red. Rom.)
- 156 Dolbiti – a ciopli, a scobi nasul (N. Red. Rom.)
- 157 Șcepotka – sfrijitură, uscătură; cât poți lua între trei degete, o priză (sare, tutun) (N. Red. Rom.)
- 158 Podokonnik – pervazul ferestrei (N. Red. Rom.)
- 159 În original – Ugaro-Deboșirskaia (N. Trad.)
- 160 Lodka – barcă. (N. Red. Rom.)
- 161 Pomoi – zoaie (N. Red. Rom.)
- 162 Șest – șase; krâlo – aripă (N. Red. Rom.)
- 163 Calomel două grame, zahăr cinci grame, zece prafuri! (în limba latină) (N. Trad.)
- 164 Gadiuka – năpârcă (N. Red. Rom.)
- 165 Șilo – sulă; hvost – coadă (N. Red. Rom.)
- 166 Ulii – stup (N. Red. Rom.)
- 167 „Novosti” – ziar liberal, editat la Petersburg de O. K. Notovici.
- 168 „Din trecutul Rusiei” (N. Trad.)
- 169 „Vestitorul Europei” (N. Trad.)
- 170 „Ogorul” (N. Trad.)
- 171 „Vsemirnaia” – revistă ilustrată săptămânală „Vsemirnaia ilustrația” („Universul în imagini), editată la Petersburg.
- 172 Dâra – gaură, bortă (N. Red. Rom.)
- 173 Sivuha – poșircă, basamac (N. Red. Rom.)
- 174 Vâbuhati – a deșerta dintr-odată (N. Red. Rom.)
- 175 Erâga – chefliu, bețiv (N. Red. Rom.)
- 176 Kuțâi – scurt de coadă, berc (N. Red. Rom.)
- 177 Scot – vite; scotina – vită, dobitoc (N. Red. Rom.)
- 178 Bukaška – găză (N. Red. Rom.)
- 179 Gus – gânsac (N. Red. Rom.)
- 180 Mii de scuze (în limba franceză) (N. Trad.).
- 181 Deci (în limba latină). (N. Trad.).
- 182 Vosmiorka – optar (N. Red. Rom.).
- 183 Titlu academic între candidat în științe și doctor în științe (N. Trad.)
- 184 Ticălos (N. Trad.)
- 185 Procesul Scopino – proces relativ la falimentul băncii de la Scopino, care a făcut multă vâlvă prin anii 1880-1890.
- 186 Procesul Sara Bekker – proces penal judecat în 1884-1885, relativ la asasinarea fetei Bekker.
- 187 Avocat din Moscova (N. Red. Ruse.)
- 188 Raspliuev – personaj din piesele lui Suhovo-Kobâlin „Nunta lui Krecinski” și „Moartea lui Tarelkin”.
- 189 Unâlâi – trist, abătut (N. Red. Rom.)

- 190 „Am băgat în buzunar” (stâlcit în limba franceză. Corect: j'ai empoché) (N. Trad.)
- 191 Ciudak – sucit, caraghios (N. Red. Rom.)
- 192 Bufonul regelui Danemarcei, personaj din drama „Hamlet” a lui Shakespeare (N. Trad.)
- 193 S. P. Botkin (1832-1889) – clinician vestit.
- 194 Ribca – peștișor (N. Red. Rom.)
- 195 Șliopec – palmă (N. Red. Rom.)
- 196 Zucchi – balerină italiană, care a fost în turneu la Moscova în anul 1885.
- 197 Niania – dădacă (N. Red. Rom.)
- 198 Vino-ncoace (fonetic în limba germană. Corect se scrie: Kommen Sie hier!) (N. Trad.)
- 199 Mironovici, Semionova, Bezak – inculpați în procesul de omor făptuit asupra fetei Sara Bekker; Asinov – judecătorul de instrucție; Sorokin și Erhardt – medici experți.
- 200 N. P. Karabcevski (1851-1925) – cunoscut avocat.
- 201 Montbason – artistă franceză de operetă, care a fost în turneu la Moscova în anul 1885.
- 202 În limba rusă, curcanului i se mai spune și cocoș indian (N. Trad.)
- 203 Lohmatâi – lățos (N. Red. Rom.)
- 204 Fără a verifica prin experiență (în limba latină) (N. Trad.)
- 205 Repetilov – personaj din piesa lui Griboedov „Prea multă minte strică”.
- 206 Stradă din Moscova (N. Trad.)
- 207 Parvenit (în limba franceză) (N. Trad.)
- 208 A mânca (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: manger) (N. Trad.)
- 209 A bea (fonetic în limba franceză. Corect se scrie: boire) (N. Trad.)
- 210 „Boccaccio” – operetă de F. Souppé.
- 211 Perepeolka – prepeliță (N. Red. Rom.)
- 212 Babka – budincă (N. Red. Rom.)
- 213 Sahar – zahăr; miód – miere (N. Red. Rom.)
- 214 Palca – băț (N. Red. Rom.)
- 215 Grâzli – a roade; dub – stejar (N. Red. Rom.)
- 216 Vrând-nevrând (în limba latină) (N. Trad.)
- 217 Koknuti – a lovi, a izbi (N. Red. Rom.)
- 218 Kiška – maț, furtun; brandahlistiti – a umbla fără rost, brambura (N. Red. Rom.)
- 219 Rojki – cornițe (N. Red. Rom.)
- 220 Împăratul Germaniei, Henric al IV-lea. După ce a fost excomunicat, a venit la castelul de la Canossa (în nordul Italiei), să ceară iertare papei Grigore al VII-lea (1077). Expresia: „Ca Henric la Canossa” – are înțelesul de a accepta o capitulare rușinoasă. (N. Trad.)
- 221 Jezl – baston, sceptru (N. Red. Rom.)

222 Un zeu coborât cu ajutorul unei mașini (în limba latină.) Expresia se referă la felul în care un zeu sau o ființă supranaturală apărea pe scenă în teatrul antic, intervenind în piesă și schimbând mersul faptelor. În sens figurat: deznodământ neașteptat și nemotivat al unei situații. (N. Trad.)

223 Siusiuka – peltic (N. Red. Rom.)

224 Bine (în limba latină) (N. Trad.)

225 Veniți încoace! (În limba franceză.) (N. Trad.)

226 Bărbatul ei (în limba franceză. Folosit intenționat greșit, în sens peiorativ. Corect: son mari.) (N. Trad.)

227 Bronea – blindaj, cuirasă (N. Red. Rom.)

228 Zagvozdkă – clenci, chichiță (N. Red. Rom.)

229 Lenta – panglică. (N. Red. Rom.)

230 Bezbojnâi – ateu (N. Red. Rom.)

231 Tupoi – bont (fig: mărginit) (N. Red rom.)